

HACHELIJKE REYS-TOGT

Van

JACOB JANSZ de ROY,

Na

BORNEO EN ATCHIN,

In ſijn vlugt van BATAVIA, *derwaards ondernoomen in het Jaar* 1691. *en vervolgens.*

Zijnde een opregt verhaal van zeldſaame ontmoetingen, en deerlijke rampen; als beroovinge van Vaartuygen en Goederen, Honger, Dorſt, Naaktheyd, Armoede, veelderley Doods-gevaar en andere onuytſpreekelijke ongemakken, door hem ſelfs uytgeſtaan.

Mitſgaders een ſeer Naaukeurige Beſchrijving van het Eyland BORNEO, *met des zelfs Koningrijken, als* Banyer Maſſing, Succadana, Cottaringen, *de Woon-plaatſen van de* Viadjes *en andere, met hare overkoſtelijke Goud- en Diamant-Mijnen, Camphur en andere koopmanſchappen, als ook hare Goud-rijke Bergen en Rivieren, Negeryen, ſchoonheyd der Vrouwen, Huuwelijken, Imborſt en Zeeden der Inwoonders, &c.*

Inſgelijks een aanmerkelijk Berigt van het Koningrijk *Atchin* op *Sumatra*, met haar Land-aard, Regeering en uytvoering van Lijf- en Hals-ſtraffen over de Dieven.

Door den Reyſiger ſelfs opgeſteld,

En dewijl deſe plaatſen by onſe Natie weynig bekent zijn, om ſijn voortreffelijkheyd, nu aldereerſt na een Egt Af-ſchrift in 't ligt gegeeven.

Met korte *Inhouden*, noodig *Regiſter* en *Konſt-printen* verrijkt.

TE LEYDEN,

By PIETER VANDER Aa, Boekverkoper, 1706.

Met ſpeciaale Octroyen.

VOOR-BERIGT.

DEwijl het geluk hebbe gehad van voor meer als 6 Jaar een egt afschrift deser *Voyagie*, door seeker Heer uyt *Indiën* te bekomen, daar te Lande in Schape-parkement gebonden, en nog onder my berustende: 't welk sedert, aan verscheyde keurige Kenders, en Lief-hebbers der *Reys-beschrijvingen*, ter lesing mede deelde, die het eenparig oordeelden, den Druk weerdig te zijn, en derhalven, my geduurig aanrieden, 't selve Weereld-kundig te maaken. Maar, om dat een besluyt hadde genoomen, van mijn *Naauwkeurige Versameling der Zee en Land Reysen*, na d'ordre der Jaaren voort te brengen, als vóór-aan in het reets uytgegeven *Eerste Deel*, alwaar dese *Reys-Togt* op 't Jaar 1691 vermeld staat, te sien is: soo meende dit, tot dat daar gekomen was, te spaaren; dog om gewigtige redenen, sedert nodig geoordeelt, van dit nu apart voor af uyt te geeven. In de resteerende *Voyagien*, sal ik mijn tijd-bestek houden, en 't sal de Lief-hebbers onverschillig zijn, dat dit nu voor af komt, dewijl sy daar door, dit nu aanstonts bysonder kunnen laaten in-nayen; ondertussen gebruyken, en het namaals op sijn behoorlijke plaats, in sijn Deel laaten invoegen, geloovende haar geen onaangenaame dienst daar in te sullen hebben gedaan. Het aanprijsen deser *Reys* agte onnoodig: die hem selven de tijd vergunt, om het te doorleesen, salse niet vergeefs besteed hebben, nademaal der soo veel tot nog toe onbekende saaken (by de *Europianen*) in zijn; soo dat niet twijffele aan een algemeene goed-keuring. *Jacob Jansz. de Roy*, den *Reysiger* en *Schrijver* deser *Togt*, die voormaals *Kapiteyn* over 100 Voet-knegten, ten dienste van *d'Edele Oost Indische Maatschappy* was, dog namaals over eenige saaken beschuldigt, van *Batavia* gevlugt: heeft dit daar na op ordre van sijn *Wel Edele Gebiedende Heeren* selfs opgestelt, en het de navolgende Tijtel, of Opschrift gegeeven. *Rapport ofte waaragtig, ende omstandig verhaal, opgestelt door* Jacob de Roy, *ter geëerde ordre van sijn Hoog Edelheyd* Mr. Willem van Outhoorn, *Gouverneur Generaal, mitsgaders de wel Edele Heeren Raaden van* Nederlands India, *noopende desselfs wedervaaren, ende bejegeningen, sedert dat sig van* Batavia *heeft geabsenteert, waar in verders vertoond werd, d'Eygenschap, Zeeden en Politie der Inwoonders van de Landen, waar in hy sig heeft onthouden*, namentlijk, WEL EDELE HOOG

GE-

GEBIEDENDE HEEREN. Door dien dan den ondergeteekende enz. (*als op pag. 1. in 't begin deser Voyagie en soo vervolgens aldaar te sien is.*) Welk Artijkel alsoo het te lang was, in 't hoofd deser Druk verandert hebbe, met de naam van *Reys-beschrijving*, dewijl 't in der waarheyd dog dat is. Buyten de voornoemde woorden, is het Egte *Af-schrift* in alles getrouw gevolgt, sonder daar yets by, of af te doen; als alleen tot verbetering, zijn sommige bastaart-woorden in goed *Neder-duyts* verandert, en ettelijke schrijf-fouten gecorrigeerd. Daar en boven is tot cieraad, en beter gebruyk, door een naarstig Kender, by dese *Reys-Togt* doorgaans de Korten Inhoud op de kant gebragt, en wijders met fraaye Konst-Printen, en volkomen Regifter verrijkt, hebbende nodig gesagt, dit UE: en alle Lief-hebbers voor af te berigten, niet twijfelende, of dit alles sal haar ten hoogsten aangenaam zijn. Gebruykt dit dan, terwijl mijn Druk-perssen voortgaan, met de verdere *Voyagien* na de tijd-ordre klaar te maaken: 't sal my aanmoedigen, wanneer verneeme, dat dit aangenaam is. Verblijve ondertussen

Uwen
Ten Dienst-bereyden,
PIETER VAN DER AA.

PRIVILEGIEN.

DE Staten van Holland ende West-vriesland doen te weten, alsoo Ons vertoont is by *Pieter van der Aa*, Borger en Boekverkoper te Leyden, hoe dat hy Supplt eenige Jaren was besig geweest, om uyt de *Portugysche*, *Spaansche*, *Engelsche*, *Italiaansche*, en andere talen, in 't *Neerduyts* te laten Oversetten, de voornaamste *Zee- en Land-Reysen* die na *Oost- en West-Indiën* &c. door verscheyde Reysigers derwaarts waren gedaan ter eerste ontdekking, en sedert vervolgens tot nu toe, breder in een geëxhibeert Regifter vermelt, waar van der noyt een eenige in onse *Nederlandse* taal tot dato gedrukt was, en waar door by gevolg geen Boekverkoper nog yemand hier te Lande daar mede wierd benadeelt, of eenig regt aan hadde, hebbende den Supplt reets tot dese *Voyagien*, niet alleen eenige honderden kopere Platen laten snijden, maar was selfs ook al besig om alle de voorsz. *Zee- en Land-Reysen* by een te laten drukken, en nademaal den Supplt aan de verdere uytvoering van 't voorn: Werk nog een considerable somme van penningen soude moeten spenderen, en hazarderen, en bevreest, dat nijdige, of baat-zugtige menschen hem het selve in 't geheel of ten deelen, en wel voornamentlijk een particuliere *Voyagie* van dien mogten komen te drukken, of na te drukken, waar door hy van sijne excessive kosten, moeyte, en arbeyd soude versteeken zijn, so was den Supplt tot voorkominge sijner schaade te rade geworden, sig te keeren tot Ons, versoekende Ons speciaal Octroy, en Privilegie voor den tijd van 15 eerst agter een volgende Jaren om de voorsz. *Zee- en Land-Reysen*, breder by het voorsz Regifter vermelt, dewelke om de kortheyd alhier niet waaren uytgedrukt, maar nogtans versogt wierd, in 't Octroy specificè te mogen werden geinsereert, alleen te mogen drukken, doen drukken en uyt te geven, en verkopen in sodanige formaten, taal, of taalen, als hy best soude vinden met sijn interest over een te komen, met expres verbod, waar door allen, ende eenen yegelijken buyten hem Supplt, of die in der tijd sijn regt, ofte actie soude mogen verkrijgen, werden verbooden, het voorn: Werk der *Oost- en West-Indise Reysen*, met of sonder Platen in 't *Nederduyts*, *Frans*, ofte in eenige andere talen te Drukken na te Drukken, te doen na-drukken, uyt te geven, of te verkopen, nog in 't geheel, nog ook geen aparte *Voyagien* daar uyt, nog ook onder pretext van vermeerdering of verbetering, ofte buyten dese Landen gedrukte niet te mogen inbrengen, verhandelen of verkopen, alles op de verbeurte van alle de nagedrukte, ingebragte, verhandelde, of verkofte Exemplaren, en daar en boven op seekere groote pœne door Ons tegens de Contraventeurs te stellen. Soo is 't, dat Wy de saake, ende 't versoek voorsz. overgemerkt hebbende, ende genegen wesende ter bede van de Supplt uyt Onse regte wetenschap, Souverayne Magt, ende Authoriteyt, den selven Supplt geconsenteert, geaccordeert ende geoctroyeert hebben,

con-

consenteren, accorderen ende Octroyeren hem mits desen, dat hy geduyrende den tijd van vijftien eerst agter een volgende Jaren de voorn. *Zee- en Land-Reysen*, (*De namen der* Voyagien *die* Specificè *in dese* Privilegie *vermeld staan*, *zijn in het* Regifter *te vinden*, *die by de* Korte Schets *aangedrukt is*, *en voormaals door my alom versonden*, *als ook voor aan in het* eerste deel *deser* Voyagien.) Mitsgaders nog eenige kleyne *Voyagien* tot de voorn. versameling behorende, die den Supplt beloofd, en welker namen hem nog onbekent zijn, binnen den voorsz. Onsen Lande alleen sal mogen Drukken, doen Drukken, uytgeven, en verkopen in sodanige formaten, taal of talen, als hy best sal vinden met sijn interest over een te komen, verbiedende daarom allen, ende een yegelijken buyten hem Supplt, of die in de tijd sijn regt, of actie souden mogen verkrijgen, het voorsz. Werk met of sonder Plaaten in 't *Nederduyts*, *Frans*, ofte eenige andere talen in 't geheel, ofte ten delen, nogte ook geen aparte *Voyagien* daar uyt, nog onder pretext van vermeerdering, of verbetering te Drukken, na te Drukken, ofte elders Nagedrukt binnen den selven Onsen Lande te brengen, uyt te geven, ofte te verkopen op verbeurte van alle de naargedrukte, ingebragte, ofte verkogte Exemplaren, ende een boete van drie hondert Guldens daar en boven te verbeuren, te appliceren een derde part voor den Officier, die de Calange doen sal, een derde part voor den Armen der Plaatse, daar het casus voorvallen sal, ende het resterende derde part voor den Supplt, alles in dien verstande, dat Wy den Supplt met desen Onsen Octroye alleen willende gratificeren tot verhoedinge van sijne schade, door het nadrukken van het voorsz. Werk, daar door in geenigen deelen verstaan, den inhoude van dien te authoriseren, ofte te advouëren, ende veel min het selve onder Onse protectie, ende beschermingе eenig meerder credit, aansien, ofte reputatie te geven, ne-maaar den Supplt in cas daar inne yets onbehoorlijks soude influëren, alle het selve tot sijnen laste sal gehouden wesen te verantwoorden, tot dien eynde wel expresselijk begerende, dat by aldien hy desen Onsen Octroye voor het selve Werk sal willen stellen, daar van geen geabrevieerde, ofte gecontraheerde mentie sal mogen maken, ne maar gehouden wesen het selve Octroy in 't geheel, ende sonder eenige Omissie daar voor te Drukken, ofte te doen Drukken, ende dat hy gehouden sal zijn, een Exemplaar van het voorsz. Werk gebonden, ende wel geconditioneert te brengen in de Bibliotheecq van Onse Universiteyt tot Leyden, ende daar van behoorlijk te doen blijken, alles op pœne van het effect van dien te verliesen. Ende ten eynde den Supplt desen Onsen Consente ende Octroye moge genieten, als naar behoren, lasten Wy allen, ende een yegelijken, die 't aangaan mag, dat Sy den Supplt van den inhoude van desen, doen, laten, ende gedogen, rustelijk, vreedelijk, ende volkomentlijk ge-

nieten; ende gebruyken, cesserende alle beleth ter contrarie, gedaan in den Hage onder Onsen grooten Zegele hier aan gehangen, op den agtienden Augusti in 't Jaar onses Heeren en Zaligmakers Seventien hondert vijf.

vt.

A. HEINSIUS.

Ter Ordonnantie van de Staten.

SIMON VAN BEAUMONT.

DE Staaten Generaal der Vereenigde Nederlanden. Allen den genen, die desen sullen sien, ofte hooren lesen, salut, doen te weten, dat Wy geconsenteert, geaccordeert ende Geoctroyeert hebben, gelijk Wy consenteren, accorderen ende Octroyeren by desen aan *Pieter vander Aa*, Borger en Boekverkoper tot Leyden, om voor den tijd van vijftien naastkomende ende achter een volgende jaaren, met seclusie van allen anderen binnen dese Geunieerde Provincien, Landschappen, Steden ende Leeden van dien, te mogen doen Drukken, venten ende verkopen seekere Boeken, overgeset uyt de *Portugysche, Spaansche*, *Engelsche*, *Italiaansche* ende andere talen in 't *Nederduyts*, behelsende de voornaamste *Zee- en Land Reysen*, die na *Oost- en West-Indiën &c.* door verscheyde Reysigers derwaards zijn gedaan, ter eerster ontdekking, ende zedert vervolgens tot nu toe, sulx deselve hier zijn volgende, (*De namen der* Voyagien, *die* Specificè *in dese* Privilegie *vermeld staan, zijn in het* Regifter *te vinden, die by de* Korte Schets *aangedrukt is, en voormaals door my alom versonden, als ook voor aan in het* eerste deel *deser* Voyagien) waar van der noyt een eenige in onse *Nederlandsche* taal tot dato gedrukt is, mitsgaders nog eenige *Voyagien* tot de voorn. Versameling behoorende, die den Supplt. belooft, ende welker namen hem nog onbekent zijn; in sodanige formaaten, taal, of talen, als hy best sal vinden, met sijn intrest over een te komen, verbiedende daaromme allen, ende een yegelijk, buyten hem Supplt. of die in der tijd sijn regt, of actie soude mogen verkrijgen, het voorsz. Werk, met, of sonder platen, in 't *Nederduyts*, *Frans*, of eenige andere talen, in 't geheel, ofte ten deele, nogte ook geen aparte *Voyagien* daar uyt, nog ook onder prætext van vermeerdering, of verbetering, te drukken, na te drukken, ofte elders nagedrukt, binnen de opgemelte Landen te brengen, uyt te geven, ofte te verkopen, op verbeurte van alle de naargedrukte, ingebragte, ofte verkogte Exemplaren, ende een boete van drie hondert Guldens daaren boven te verbeuren, te appliceren voor een derde part voor den Officier, die de Calange doen sal, een derde part voor den Armen der plaatse, daar het casus voorvallen sal, ende het resterende derde part voor den Supplt. Behoudelijk nogtans, dat den selven *Pieter van der*

der *Aa* gehouden sal zijn, op desen Onsen Octroye te versoeken, ook te obtineren, attache van die Provincie, of Provincien, daar hy de voorsz. Boeken sal willen doen Drukken, venten ende verkopen, alles met dien verstande, dat Wy den Supplt. met desen Onsen Octroye alleen willende gratificeren, tot verhoedinge van sijne schade, door het nadrukken, of doen nadrukken van het voorsz. Werk, daar door in geenigen deele verstaan, den inhoude van dien te authoriseren, ofte te advouëren, ende veel min het selve onder Onse protectie ende bescherminge, eenig meerder credit, aansien, ofte reputatie te geven, ne-maar den Supplt. in cas daar inne yets onbehoorlijks soude influëren, alle het selve tot sijnen laste sal gehouden wesen te verantwoorden, tot dien eynde wel expresselijk begerende, dat by aldien hy desen onsen Octroye voor het selve Werk sal willen stellen, daar van geen geabrevieerde, of gecontraheerde mentie sal mogen maken, ne-maar gehouden wesen, het selve Octroy in 't geheel, ende sonder eenige Omissie daar voor te drukken, ofte doen drukken. Gedaan ter Vergaderinge van de Hooggemelte Heeren Staten Generaal, in den Hage den agt en twintigsten September 1705. vt.

A. V. BURMANIA.

Ter Ordonnantie van de selve,

F. FAGEL.

DE Staten van den Landen van Utregt; allen den geenen, die desen sullen sien, ofte hooren lesen, Salut, Doen te weten, dat wy geconsenteert, geaccordeert en geoctroyeert hebben, gelijk wy consenteren, accorderen ende Octroyeren by desen, aan *Pieter van der Aa*, Borger en Boekverkoper tot Leyden, om voor den tijd van vijftien naastkomende ende agter een volgende jaren, met Seclusie van allen anderen, binnen dese Provincie, te mogen doen Drukken, venten en verkopen, sekere Boeken, overgeset uyt de *Portugysche*, *Spaansche*, *Engelsche*, *Italiaansche* en andere talen in 't *Nederduyts*, van de voornaamste *Zee- en Land-Reysen*, die na *Oost Indiën*, *West-Indiën* &c. door verscheyde Reysigers derwaarts zijn gedaan, ter eerster ontdekkinge, ende zedert vervolgens tot nu toe, sulx deselve hier annex, (*De namen der* Voyagien *die* Specificè *in dese* Privilegie *vemeld staan, zijn in het* Regifter *te vinden, die by de* Korte Schets *aangedrukt is, en voormaals door my alom versonden, als ook voor aan in het* eerste deel *deser* Voyagien.) specificè staan uytgedrukt, waar van der noyt een eenige in onse *Nederlandsche* taal tot dato gedrukt is, mitsgaders nog eenige *Voyagien*, tot de voornoemde versamelinge behoorende, ende welker naamen hem nog onbekent zijn, die den Suppliant belooft mede te sullen Drukken, in sodaanige Formaten, Taal of Talen, als

hy

hy best sal vinden met sijn Interest over een te komen, verbiedende daarom allen ende een yegelijk, buyten hem Suppliant, of die in der tijd sijn regt, of actie soude mogen verkrijgen, het voorsz. Werk, met of sonder Platen, in 't *Nederduyts*, *Frans* of eenige andere Talen, in 't geheel ofte ten deele, nogte ook geene aparte *Voyagien* daar uyt, nog ook onder pretext van verbeteringe, in dese Provintie te Drukken, na te Drukken, of elders nagedrukt binnen dese Provintie te brengen, uyt te geven, ofte verkopen, op verbeurte van alle de nagedrukte, ofte verkofte Exemplaren, ende een boete van drie honderd guldens daar en boven, te appliceren voor een derde part voor den Officier, die de Calange doen sal, een derde part voor den Armen der plaatse, daar het Casus voorvallen sal, ende het resterende derde part voor den Suppliant, alles met dien verstande, dat Wy den Suppliant met desen Onsen Octroye alleen willende gratificeren, tot verhoedinge van sijne schade, door het nadrukken, of doen nadrukken van het voorsz. Werk, in dese Provintie, daar door in geenen deele verstaan, den inhoude van dien te authoriseren ofte te advoüeren, ende veel min het selve onder Onse protectie ende beschermінge eenig meerder credit, aansien ofte reputatie te geven, ne-maar den Suppliant, in cas daar inne yets onbehoorlijx soude influëren, alle het selve tot sijnen laste sal gehouden wesen te verantwoorden, tot dien eynde wel expresselijk begerende, dat by aldien hy desen Onsen Octroye voor het selve werk sal willen stellen, daar van geen geabrevieerde of gecontraheerde mentie sal mogen maken, ne-maar gehouden wesen, het selve Octroy in 't geheel, en sonder eenige Omissie daar voor te Drukken, ofte doen Drukken, ende aan Onse Secretarye, mitsgaders in de Bibliotheecq van dese Stad te leveren, yeder een Exemplaar van de voorsz. Boeken. Aldus gedaan binnen Utregt, onder Onsen grooten Zegele, Paraphure ende Signature van Onsen Secretaris, op den 14. Januarii xvijC. ende ses.

vt.

A. van ROSSEM.

Ter Ordonnantie van mijne Welgemelde Heeren die Staten.

P. VOET van WINSSEN.

REYS-

Uytgevoerd te LEYDEN door PIETER VANDER AA met Privilegie.

Iacob Ianss de Roy.

*REYS-BESCHRYVING VAN JACOB DE ROY,

Door hem opgeſteld

Aan ſijne

Wel Edele Hoog-Gebiedende Heeren.

Oor dien dan den ondergetekende / geduurende deſſelfs Leevens-loop / wel 't meeſten-deel ſijn tijdelijk geluk door de oeffening der Waapens betragt heeft / en dat 'er volgens de krijgs-tugt / een blinde gehoorſaamheyd / als meerder yetwes aan minder gebied / vereyſt werd: kan U E: Hoog Agtb: ligt bevroeden / dat den ondergeſz. op 't geëerd bevel van U E: Hoog Ed: ſig ſoo gaarne / als verpligt ten eerſten bereyd-willig getoond heeft / om een beknopt verhaal aan U E: Hoog Ed: te vertoonen / wegens deſſelfs ontmoetinge. 't Geen hy dan op ſijn Soldaats heeft ontworpen / en verſoekt neederig / dat het van U E: Hoog Agtb: ook ſodanig mag opgenoomen werden; ſullende dan met de vereyſte Eerbiedigheyd / tot de ſaak treeden en ſeggen / dat hy / gelijk een yegelijk doet / ſijn beſte en het ſeekerſte / voor het onſeekerſte kieſende / geen andere middelen tot deſſelfs behoudenis wiſt te beraamen / als ſig op een plaats te begeeven / daar hy de ſtidige herts-togten van ſijne Vyanden niet onderworpen was; mitsgaders ook om te konnen ontgaan de magt / de welke ſijn meerder over deſſelfs Perſoon en Goederen hadden; insgelijks om voor te komen / dat ſommige van ſijn ſchijn-vrinden / haar ſelfs bedienende van de ongelukken / waar in hy doen-maals was; als wel weetende / dat des ondergeſz. hert op ſijn tong is / ſijn mond niet mogt mis-ſpreeken / en overwoogende hebbende / datter nog een

Neederige vertooning van de Roy aan den Generaal en Raaden van Indiën.

Begin van het Verhaal.

Reedenen van ſijn vlugt.

de Roy. A dit-

* Nota. *Het opſchrift deſer Reys-Togt is van den Schrijver ſelfs, te ſien in 't Voor-berigt.*

bittere Zuurdeesem in den boesem schuylt van sommige E: Compagny's bedienden / ten Reguarde van den ondergeschreeven persoon / en inder-daat bedugt weesende / dat sijn weder-partijders het daar heenen souden weeten te schikken / dat hem de smaatheyd mogte over-komen van een gevankenisse / en met een doorsigtig Oordeel wel konnende beseffen / dat die selfde luyden met een flinger-slag al haar verstant souden scherpen / om hem nog meerder in 't elende te helpen : of ten minsten door een Regts-geding van een lange naasleep tot het gebeente toe uyt te mergelen / egter ten anderen sijde 't gevaar wel overwoogen hebbende / waar in hy sig om sijn voorneemen uyt te voeren begaf / en in teegendeel sijn selfs bleyende van een gewenste uytkomst; so is't, Ed: Hoog Gebiedende Heeren, dat den ondergeteekende misnoedig / en daar by in der daad wanhoopig / egter dat besluyt by hem nam ; van liever met de waapens in de hand sijn leeven te eyndigen, als met hoon langer onder de menschen te leeven, te meer / om dat het sijn voorneemen niet en was / deselve tegens sijn Vaderland (als een wederspannige) te gebruyken ; maar dat 'er nog wel eerlijke lieden souden gevonden werden / dewelke hem naar sijn dood de lof souden geeven / dat hy als een misnoegde, en niet als een wederspannige gestorven was / met diergelijke gedagten beswangert zijnde / stapte den ondergeteekende op

En hoe begonnen.

Stapt in een Vaartuyg met 41 koppen bemant.

Den 20. October 1691, omtrent drie uuren naar de middag van de kleyne Maronde in des selfs eygen Inlands Vaartuyg / bemand met 41 koppen en meest met Proviand geladen / genoegsaam van schiet- en scherp-geweer voorsien / behalven hand-granaaten en stink-potten: ja tot schilden toe voor de Inlanders, dewelke aan haar gelaat neevens my blijken gaaven / man-moedig geresolveert te zijn / het uytterste te willen waagen / ingevalle ons 't een / of ander ongemak hadde overgekoomen.

Komt te Carang Sadoelang.

Den 22. dito, bevonden wy ons omtrent de Carang Sadoelang, anders de Schaadelijke Hoek

ge=

genaamt: als wanneer van kours veranderden/ de steeven Noord-West-waarts naa 't Eyland Banca settende; voorneemens zijnde Benoorden gemelde Eyland om te loopen/ Johoor en Mallacca te passeeren / en wijders de Stad Atchin aan te doen: overmits van gevoelen was / dat aldaar gelegentheyd soude aantreffen/ om met d'eene Christen Natie of den anderen/ hoe eerder/ hoe liever naar Europa te verseylen / om met mijn komste in 't Vaderland met minder moeyte en bekommering / de middelen in 't werk te stellen / dewelke God/ en de natuur den mensch gegeeven heeft/ tot verdeeding van sijn eere/ 't welk ons immers alsoo lief behoorde te/ weesen als ons eygen leeven/ als ook om daar te konnen verneemen/ 't geen den ondergeteekende noopt in Indiën heeft konnen te weeten komen; naamentlijk / wie dat sijn beschuldigers waaren. Sijn voorneemen na 't Vaderland te gaan.

Den 23. dito, mooy weer en slegt waater/ de wind Oost-Zuyd-Oost / passeerden verscheyde Chaloupen, en soo gaande als koomende vaartuygen van Batavia sonder eenige andere aanmerkens-waardige voorvallen/ maar op Sien eenige Chaloupen.

Den 24. dito, 's morgens vroeg saagen een Schip West-Noord-West/ naar gissing een mijl van ons/ sijn kours na de Straat Banca settende/ van vermoeden weesende/ dat het Jagtie .... was/ dat lang voor ons vertrek naar Palimbang, om een lading Peeper van daar te haalen/ gesonden was/ passeerende deselve omtrent 8 uuren 's ogtens/ sonder dat een van tweën sijn kours veranderde. Als ook een Jagt.

Den 25. dito, saagen 't Eyland Banca voornoemt/ wind en weeder als vooren/ liepen omtrent 4 of 5 mijl buyten de Wal/ tussen de Eylanden. Banca.

Den 26. dito; liepen wyp aan een kleyn Eyland/ daar wyp een goeden haaven / en vers water vonden/ ten opsigte dat den onder-geteekende geneegen was/ om 't vaar-tuyg t'eenemaal in staat van tegen-weer te brengen/ gelijker-wijs als ook Koomen aan een Eylandje.

Alwaar sig van alles gereet maken. Aanspraak van de Roy aan sijn Volk.

dier-weegen de bereyfste ordre aan 't werk geslagen wierd / en naar verrigting van 't welk den onder-geschreeven voor des selfs by-hebbende volkeren / een korte aan-spraak deede / aangaande de gevaaren, waar inne wy door 't nood-lot geraakt waaren, vermits dat wy niet weynig voor de kruyssende Vaartuygen van *Mallacca* te vreesen, en voor de *Johoreesen* te dugten hadden, haar over sulks met de alder-beweegenste woorden, die een mensch in so een geval kan uyt-boefemen, tot trouwigheyd en dapperheyd vermanende, soo wel tegens des *Ed: Compagny's* Volk als *Johoreesen*, of diegeene, die ons sogt te beleedigen, met dien verstande nogtans, dat sy geen aanvallers moesten weesen, om yemand 't minste ongelijk aan te doen, maar naar 't voorbeeld van den ondergeschreeven, om sig te verdeedigen, te werk te gaan, en ingevalle sy sulks opregtelijk meenden, soo soude men gesamentlijk 't selve met een Eed bevestigen, 't welk ook een yeder naar sijn Lands-wijse voor / en in 't by-zijn van den onder-geschreeven bevestigde / en hier mede 9 dagen door-gebragt hebbende / vertrokken wy van daar op

Door alle met Eede bekragtigd.

Hun vertrek.

Den 6. November ten eynde om ons voor-genomen Voyagie voort te setten / sulks dat wy streek hielden naar de Straat Sincaporra, om / was 't doenlijk / Johoor en Mallacca te passeren; maar omtrent 11 uuren in de voor-nagt wierden seer schielijk door een heevigen storm over-vallen / waar by quam / dat seyl / rhaa / en alles wat 'er aan was / in flarden woey / in d'uyterste noot weesende van gesamentlijk te vergaan: sulks dat genootsaakt waaren / het voor wind en voor Zee te houden / drijvende dusdanig op Gods genaaden heen / met een Weste wind / de steevens naar d'Oost / sonder eenige seylen te durven by-setten / en buyten dien / met pompen en hoosen genoeg te stellen hebbende / om het boven water te konnen houden; behalven dat / kreegen wy het ongeluk / dat onse rijst / en al ons proviand nat wierd / zijnde daar en boven genootsaakt / om het over boort te werpen / om soo doende 't Vaartuyg

Storm.

Groot ongemak hier van.

Werpen hun voor-raad over boord.

te

te ligten / stellende wyders al het geen in 't werk / dat eenigsints tot behoudenis van ons leeven konde dienen / en naar dat wy dusdanig / van den sesden tot den neegenden / op de ongestuymigheyd der golven gedobbert hadden / sagen wy teegens den avond verscheyde Eylanden regt voor ons / 't welk een algemeene blydschap veroorsaakte / stelden onse koers daar naar toe / ons / was het doenlyk / agter een der selve te schuylen / en een opper-wal te soeken / 't geen ons dan ook gelukte / vermits dat 's nagts naar gissing ten 12 uuren op 4 badem sand-grond ten anker quamen / naar dat wy ons daar 3 of 4 dagen een weynigje herstelt hadden / en door schaarsheyd van mond-kost genootdrukt waaren / een bewoonde plaats te soeken; vermits dat ons dit Eyland redelyk brugt-baar scheen / seylden wy eenige tyd langs de wal / als wanneer / een kleyne Canoo gewaar wierden / soo mede 2 of 3 myjlen daar van daan / eenige rook opgaan / wy seylden daar na toe / ende nader komende / vonden wy 6 of 7 stuks soo Maccassaarse, als Balyse kooplup / beneevens 3 groote roof-vaar-tuygen / die wy naderhant vernaamen van de Prins van Palimbang uyt-gerust te weesen / 't is ook een seekere saak / Edele Hoog Agtbaare, dat de naa-buurige Vorsten / als van Palimbang, Bliton, Banca en Johoor, 't vaarwater langs / en om de Kust Borneo ontveyligen / want by-naar alle jaaren / senden die Princen heele vlooten van diergelyke gryp-vogels / in de maanden November, en December naar derwaards / dewelke haar als dan verdeelen / en die sy dan vinden / seekerlyk voor een goede pryys opdoen / en als sy al niet anders kunnen in 't werk stellen / soo geschiet 'er somwyjlen van dat Volk een landing / en rooven een party strand-volkeren / gemelde Eyland werd Criamala genaamt / en leyt op anderhalf Graaden Zuyder-breedte / weesende onder de gehoorsaamheyd van de Koning van Succadana; veel bysonderheeden van dat Eyland te schryven / kan den onder-geteekende niet doen / maar eenlyk aan-haalen / dat daar een seer goede yser-myjn is /

Sien eenige Eylanden.

Komen aldaar ten Anker.

Zeylen by de Wal langs.

Sien eenige Roof-scheepen.

Van wie deese Roof-scheepen gesonden worden.

Criamala, Eyland.

Yser-mijn.

vermits dat de Palimbangers, Johooresen en Javanen, het selve in meenigte vervoeren, alsoo by ervarentheyd onder-vonden is / dat gedagte metaal seer bewerksaam is / waar van sy haar bedienen / tot het maken van hunne Pieken en Kritsen, wy / als gesegt / begeerig zynde / om eenige menschen te ontmoeten / en ter plaatse voornoemd aangekomen weesende / sond den onder-geschreeven 2 Javanen naar Land / om van de Inwoonders / was het moogelyk / eenige mond-kost voor geld te koopen / werdende ook met haar aan-komste door die luyden vrindelyk ontfangen / en toe-segging gedaan / voor betaaling te erlangen / 't geene sy benoodigt hadden; nogtans onder beding / dat geen volk meer aan land soude komen als gedagte 2 Javanen, en besloten 3 of 4 van de fatsoenlykste naar boord te senden / om met den onder-geschreeven t'accordeeren / gelyk als sy ook verscheenen / mede brengende eenige hoenders / versse vis en fruyt / tot een vereering / waar en-tegen die boodschappers / met eenige kleynigheeden beschonken weesende / ten eersten wederom naar land afgevaardigt wierden / hebbende haar ook een kleyn present voor den Pangerang, (haar Opper-hoofd) mede gegeeven / 't geen sulken goeden uyt-werking quam te neemen / dat des anderen-daags / zynde

2 Javanen aan Land gesonden om mond-kost.

Eenige inwoonderen koomen aan boord met verversing.

Den 11. dito, weder aan 't Vaartuyg quamen / met een Coyang ryst / brengende een lengte van soute-vis / hoenders / en vrugten te koop / waar voor sy ten genoegen betaalt wierden.

Den 12. dito, verscheenen insgelyks 2 Maccassaren aan boord / met een kleyn Canootje, dewelke eertyds op Batavia geweest waaren / seyden ook / den onder-geteekende aldaar wel gekend te hebben / 't geen waarlyk een gewenste saak was / ten opsigte / dat die lieden / uyt een sonderlinge sugt van geneegentheyd quamen te ontdekken / dat de twee uytgesondene Javanen, naar 't voorbeeld van hunne verraderse Land-aard / een verbond met de gemelde Zee-roovers hadden aangegaan / om die nagt sig meester van ons Vaartuyg te maaken,

2 Maccassaren aan boord gekoomen.

en

en wijders alle die geene te massacreeren, dewelke van hunne heyloose aanslaagen onbewust was, ons nader te kennen geevende; dat de 2 *Javanen*, die doen-maals nog in 't vaar-tuyg, waren, al mede van de t' samen-sweering wisten: (zijnde die luyden door den onder-geschreeven uyt-drukkelijk gehuurd / om op de Zeylagie en 't roer gaan te passen) naademaal zy volgens voor-geeven van gedagte Maccassaren, eerst *Amock* binnen 't vaar-tuyg zouden speelen, op welk geroep sy-lieden dan soo van de *Palimbangse* Zee-schuymers als van de inwoonders geholpen, ende by-gesprongen zouden werden, om ons dan gesamentlijk te vermoorden; dit soodanig met ernstige uytdrukkingen van gemelte Maccassaren verhaald zijnde / kunnen U Edele Hoog Agtbare beseffen / dat wy niet weynig dien nagt op onse hoede waaren / houdende een oog in 't zeyl en sagen ook in der daat eenige Canoos, vol gepropt van volk / die in de rovers ge-embarqueert wierden / en hoorden verscheyde trommeltjes Gomme-slag in haar vaar-tuygen / en soo mede bemerkten wy / dat sy ons vry digt op sij quamen te korten / 't geen ons beweegde om een Bas-schoot met scherp over haar heen te schieten; waar op sy ten anker quamen / blijvende de gantse nagt stil by den andere leggen / tot den dag toe / als wanneer ons anker ligtende / haar immiddens toe-roepende / dat wy van hunne godloose voor-neemens kondschap hadden, met die nadere by-voeginge; dat indien sy anderſints als regtschaapen lieden yetwes wilden aanvangen, maar neevens ons in de ruymte zouden komen, om malkanderen een voor-deel af te sien; hebbende ons ongevaar een half mijl van de wal begeeven / daar wy haar ook tot de middag (al hoewel te vergeefs) bleeven wagten / 't welk van ons gesien zijnde / be-yverden wy ons naar 't voorschreeve Eyland weder te komen / en aldaar na de Oosterse beurt-winden te toeven / om onse voor-genomene reyse te vervorderen / werdende in die tijt van een seer swaare siekte over-vallen / sulks dat om die oorsaake den onder-schreeven eenige

Voorneemen deser inwoonders.

Verder gevolg hier van.

Zijn hier tegen op hun hoede.

Zee-roovers koomen op hen af.

Moedigheyd van den Schrijver.

Komt weder by het Eyland.

Hutten op het land gemaakt.

nige hutjes aan 't strant liet opregten en 't vaartuyg op de wal halen / 't geen om twee bysondere insigten geschiede / namentlijk / om dat beter gemak aan land soude hebben / als ook ten anderen / om dat eenigsints beducht was voor een tweede oproer onder ons volk / werdende haar soo doende de middelen benoomen / van 't vaartuyg te konnen afloopen / in die staat bleeven wy tot

Gebrek aan mond-kost.

Den 16. Jan. 1692. wanneer van de siekte een weynigje gebeeterd weesende / en niet sonder agterdogt overwoogen hebbende / dat onse mond-kost begon te minderen / besloot daarom / een ander plaats op te soeken / om eenige leevens-middelen tragten te verkrijgen / van d' eene Negery of d' andere / wy zeylden op ons gemak langs den wal Zuyd-oost heen tot

Rivier Panboangh.

Den 23. Jan. Dat ons voor de Rivier van Panboang bevonden / dewelke wy in-zeylden en wijders 13. dagen beesig waaren / met roepen / eer dat wy menschen konden aantreffen / sulks dat naar lang

Oude Negery.

sukkelens / egter een oude vervallen Negery in 't gesigt kreegen / en vervolgens een vaartuyg gewaar wierden / en naar dat wy een taamelijke tijd met die luyden mond-gesprek hadden gehouden / quaamen sy aan ons boord / alwaar goed gevonden werd. Yemand van ons volk aan hunne Opperhoofden te senden : aanbiedende / daar toe hunne vrij-willige dienst / gelijkerwijs dat in gevolge

Gesant aan den Opperhoofd,

't vast gestelde ook een van onse Maccassaren naar boven afvaardigde / met een smal geschenk voor de Regent van de plaats / en bleeven in twijffelagtige gedagten tot

Die met 16. Persoonen aan boord komt.

Den 17. February, dat gemelte Opper-hoofd met een gevolg van 16. persoonen aan boord quam; stellende sig die quanten by-sonderlijk vriendelijk aan. Maar in opmerking genoomen hebbende / dat sy met een ongemeene nieuws-gierigheyd alles naauw-keurig naar-saagen en ook niet luy om te vraagen waaren / so dogt het ons raadsaam

Voorsorg tegen dese.

een oog in 't zeyl te houden / laatende over sulks ons volk in de waapens koomen / haarlieden verma-

manende; niet meer als 2. persoonen te gelijk binnen ons boord over te komen / gelijk sulks ook stiptelijk van de onse onderhouden wierd. 't Opperhoofd door den ondergeschreeven naar vermogen onthaald werdende / en op afvraging welke van de drie de regte spruyt was / (vermits dat de rivier sig sodanig verdeeld) om aan haar Negery (daar sy ons toe versogten) te koomen / en van haar onderregt werdende / stelden wy onse riemen schrap / en niet jegen-staande / dat daar een seer harde afwaatering liep / geraakten wy met roepen een mooy stuk weegs de rivier op / maar vonden / nog zaagen geen Negery; en naar dat de bewuste zeyn-schooten gedaan hadden en niemant verneemende / kreegen wy doen vermoeden / dat die gasten ons een verkeerde spruyt hadden aangeweesen / en daarom ook een besluyt naamen / om naar de voorschreeve *Negery* weder te keeren, Edog in 't weder-keeren bevonden wy dat 'er een party boomen om verre gehouwen en dwars over de Rivier waaren / zulks dat wy met seekerheyd konden sien / dat die booswigten van voorneemen hadden geweest / ons de weg af te snijden / om sig meester van ons leeven en goederen te maken / 't geen haar in der waarheyd ook gelukt soude hebben / indien dat nog maar een dag boven getoeft hadden; niet sonder moeyte / egter aan gemelte Negery gekoomen weesende; vonden daar eenpaarig / goet de voet aan land te setten / met de helft van 't volk ten eynde om van daar eenige vrugten / die daar in overvloed waren / te bemagtigen / en aan boord te brengen; edog met die voorsigtigheyd / dat de helft van 't andere volk / ondertussen in de waapens binnen 't vaartuyg zoude blijven / om in tijd van nood altijd in staat te zijn; haar spits-broeders te konnen by-springen; 't geen dan in der daad met een wakkere couragie ook volbragt wierd / want dewijl de verversSing-haalders in hunne oeffening besig waaren / en bereyts een goed gedeelte van Palmijt, &c. ons toegebragt hadden / wierden wy 7. kloeke vaartuygen / dewelke een ander spruyt af quaamen / ins-

Vaaren de Rivier op.

Dog zijn misleyd.

Schelmstuk der Negers.

Koomen aan de Negery

Besluyt om te landen.

Verneemen 7. vaar-tuygen en een troup volks.

insgelyks ook een groote troep aankoomende gewaapende mannen/te lande gewaar/ welke aanstonds ons volk met hunne Spatten vyandlyk begosten aan te tasten; 't geen wy van 't vaartuyg soo gaauw niet vernoomen hadden/ of wy stelden de trompen van onse Bassen naar haar toe / en gaaven der vuur op met soodanig een gevolg/ dat naar een schoot 3. of 4. gedaan te hebben/ sy als bloode moordenaars de vlugt namen/ 't geen ons volk geleegendheyd verschafte/ om sonder gevaar haar weder aan boord te verfoegen/ gelyk sy deeden/ uytgesonderd een man/ die wy misten/ moogelyk om dat sig van den hoop/ en te moeskoppen sal begeeven hebben; den vyand dusdaanig te land geslaagen / en de zeege aan onse zyde volkoomen behaald hebbende. Was het werk (om soo te seggen) nog maar half klaar / ten opsigte van de bewuste 7. kloeke vaartuygen: voorwaar een ongelyke kans / dog hoe vinniger dat men aangetast werd/ hoe heeviger dat men sig verdeedigt; daar waaren geen andere middelen voor onse behoudenis/als die geene/die wy met onse waapens moesten soeken; vegten was de bootschap/ of duysend dooden te sterven / indien wy ons op genaaden aan onse vyanden hadden overgegeeven/ was zulks ons voorland.

Paar vuur op gegeeven wierd.

Vermissen een man.

Voorneemen om te vegten.

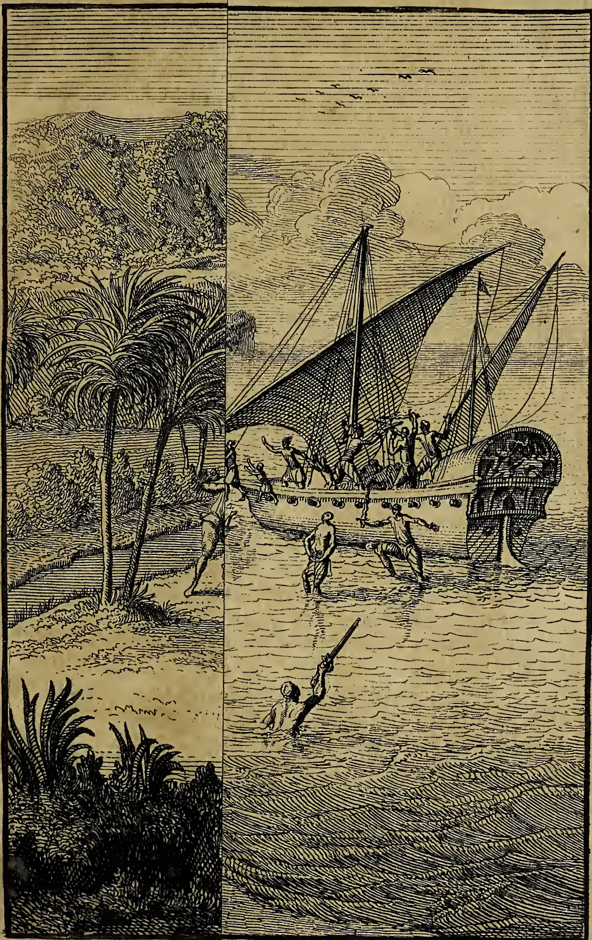
Nu den ondergeschreeven moet ook seggen / dat 'er niet een onder syn volk was/ dewelke de minste teekens van laf-hartigheyd liet blyken/ gemelde vaartuygen al sagtjens en geschaard op de onse aankoomende/ begaaven wy ons van de wal regt midden in het vaar-water / haar-lieden inwagtende/ en doen sy gemakkelyk onder 't bereyk van onse musquetten waaren/ en vervolgens onse andere schiet-geweeren/ met sulk een vaardigheyd/ dat den vyand de derde charge niet geneegen zynde af te wagten/ het op een loopen stelde: had de nagt niet op handen geweest/ wy souden nog wyp meer van die boeven de rest gegeeven hebben; maar onbekend zynde/ in wat voor schuyl-hoeken datse haar kosten verbergen / vonden wy geraadsaam

Dapperheyd des volks.

De vaartuygen komen op hen af.

Neemen de vlugt.

die

Pag. 11.

P.421.

die fielten / de Negery en de Rivier te verlaaten / het geen ons vry gemakkelijker te doen was / als doen wy quamen. Want

Den 21. Dito, geraakten wy buyten die ongelukkige Rivier op 3. vaadem ten anker om den dag af te wagten / zijnde ons volk al t'samen moede en af-gesloofd van de swaare ongemakken / die sy uytgestaan hadden / en des 's morgens bevonden / dat niet meer als een half voet waters diepte hadden / waar over ons vaartuyg vast aan de grond raakte / wanneer den ondergeschreeve ordre gaf / dat men de leedige waater-vaaten, en potten soude hebben op te vullen, vermits voor gaf / met hoog waater van daar te willen vertrekken, en naar *Banyer Massing* te willen steevenen, om aldaar te sien, of men niet van 't benoodigde soude konnen geriefd werden, ende alsoo een yegelijk in etteliike daagen niet veel gegeeten hadde / en een meenigte van vis gewaar werdende / begaf sig yeder een aan 't vissen / soo hy best konde / en om van gelijke onsen yver tot 't gemeene best te toonen begaf sig den onderschreeven met 2. Europiaanen aan land / laatende der nog 2. aan boord / beneevens 4. Chineesen, aan de welke ik ernstig voor mijn vertrek belaste / sneedig op hun hoede te weesen, om niet over-rompeld te werden, of over-vallen, en insonderheyd d'Europiaanen, beveelende / ons eygen volk, niet veel te betrouwen, den ondergeschreeven aan land met sijn geselschap koomende / was hy soo gelukkig / dat hy ten eersten 4. stuks wilde Verkens schoot / dewelke gevilt en naar boord wierden gesonden / edog ondertussen / dat naar land om ons welvaaren te soeken waren / overleyden sy aan boord / om ons verderf te brouwen / aangesien / dat die heyloose Chineesen een verbintenis met 't andere volk maakten / om haar selfs op een verraderlijke wijse meester van 't vaartuyg te maken; want de jagt gedaan weesende / begaaven wy ons weder naar boord / en om dat het een soet en lieffelijk weeder was / wierden wy belust om ons te wassen / tot dien eynde onse kleederen upt-

Raaken uyt de Rivier.

Het vaartuyg aan de grond.

Begeeven sig om te vissen.

De Roy gaat aan land.

Schiet 4. wilde Verkens.

Voorneemen der Chineesen.

De Roy geneegen om sig te wassen.

uyt-getrokken / dewelke wy nevens 't geweer aan boord sonden / uyt-gesonderd een snaphaan / een paar pistoolen / en een patroon-tas / daar nog 25. patroonen in waaren / die wy aan kant hielden / en naar dat wy als gesegt gereynigt / en aan 't vaartuyg geroepen hebbende / dat sy wat nader aan de wal souden hebben te komen, om met meerder gemak daar in te komen stappen, en geen andere gevoelen / of de minste gedagten hebbende / of sy souden / sulks seekerlijk hebben in 't werk gesteld / naademaal 't anker geligt wierd / soo waaren die

Chineesen beginnen hun toeleg.

God-vergeetene schelmse Chineesen de eerste / die een aanvang van dit treur-spel maakten / hunne vervloekte moord-lust / eerst op die twee slaapende maats (ik meen d'Europiaanen, die aan boord gebleeven waaren :) koelden / sulks dat sy ter wereld geen tegenstand vonden / als van een jong borst / zijnde een Mesties, dien den ondergeschreeven mede genoomen hadde / om dat sig eenigsints op de Chirurgie verstond / edog dien armen jongeling wierd ten eersten van hun allen over-vallen en omcingeld / en helaas! met 3. swaare wonden gequetst / derhalven om 't weynigje leeven / dat hem nog bybleef te bewaaren sprong hy in 't water / werdende van 3. stuks meyden / en 3. onnoosele slaave kinderen / dewelke haar leeven met haar te water te begeeven sogten te behouden / gevolgt.

2. Europiaanen gedood.

Geval van een Mesties.

Nog moet hier nog nader by voegen / dat het eerste voorwerp van dat droevig schou-spel my eerst te vooren quam / als de Mestiese meester over boord sprong / want wy wierden ook gewaar / dat hem een Javaan, in 't water met de krits in de hand naar settede / om hem in dat Element te matsen / maar de ondergeschreeve sulks verneemende en wel konnende beseffen wat 'er gaande was / begaf sig ten eersten naar gedagte Javaan met de pistool in de hand; niet alleen om hem loon naar werken te geven / maar selver een edel-moedige aanval op het vaartuyg te onderneemen / edog mijn pooging was dien aangaande vrugteloos / vermits dat sy van 't vaartuyg den Javaan wederom toeriepen / hem aan

Moord-sugt van een Javaan.

Dapperheyd van de Roy.

boord

boord kreegen/ en verders 't Zee-waard in staaken.

Erbarmelijk was het om dien armen meester t' aanschouwen/ want hy hield sijn darmen met sijn beyde handen vast/ en wat nood was het nog geweest/ indien yemand van ons allen eenige genees-middelen/ of gereetschap gehad hadde/ om dien man te konnen verbinden. Elende van de Mesties.

Dit is/ Wel Ed: Hoog Agtbaare, ten opsigte van dien meester gesprooken/ maar waarlijk als men den staat gelieft aan te merken/ waar in den ondergeteekende met desselfs by-hebbende volk sig bevond/ kan men ook wel bevroeden/ dat onse stand vol jammer en ellende was/ ja! in dier voegen dat den ondergeteekende/ niet jegenstaande hem veel stribbelinge en wederwaardigheeden overgekomen zijn/ geen der selve tegens dese te vergelijken was/ en als men het wel insiet/ wat kander swaarder beproeven van den Hemel aan een mensch overkomen? als in een vreemd en vyands Land te weesen sonder hoop van eenig uytkomst/ geen leevens-middelen hebbende/ om te konnen bestaan/ en ook geen middelen ter wereld konnende beraamen/ om yetwets te konnen bemagtigen: keerden wy ons gesigt naar de linker-hand/ soo saagen wy het woeste bos/ na de regter/ soo hadden wy de Zee/ en naar booven siende 't Firmament, op de menschen konden wy geen staat meer maken; derhalven met een nederig herte den Alderhoogsten met het uytstorten van ons gebed yverigljk smeekten/ om een uytkomste in dese nood, of anderſints ons genaadig te willen wesen op ons sterf-uur: hadde den ondergeschreeven sig alleen bevonden/ wie weet of hy sig met geen meerder stantvastigheyd tot 'er dood soude hebben konnen bereyden? maar die Ziel-roerende woorden van eenige onser geselschap versaagden hem soodanig/ dat niet bequaam was om yetwes te uyten: want om de uur moest men die droevige en hert-treffende woorden van d'Europiaanen hooren/ wat sullen wy langer gaan? daar is dog geen uytkomst, wel-aan laaten wy

Erbarmlijke staat van de Roy.

Sijn Gebed tot God.

Naare klagt der Europiaanen.

Als ogk der Indianen.

Des Schrijvers vermaan aan sijne makkers,

Maaken een vuut by een Rivier,

De Mesties sterft,

Koomen met vlotten over de Rivier.

wy malkanderen voor de kop schieten, naar dat sy gedaan hadden / begonden de Indiaanen ook malkanderen droevig aan te sien / en wensten insgelijks om de dood / waar op dan genootsaakt was 't woord te neemen / haar op het alder-beweegelijkste in den naame Gods vermaanende / diergelijke gedagten te laaten vaaren, vermits dat deselve Duyvelse ingeevingen waaren, dat het ook geensints met den inborst van een edelmoedig gemoed over een quam, sig selfs te kort doen, maar dat waaren preuven van een edelmoedige Ziel, standvastig te zijn in tegenspoed, en seyde den ondergeteekende / denkt broeders, dat die selfde God nog leefd, de welke de kinderen *Israëls* uyt de Woestijne gebragt hadde, en denkt niet, vervolgde hy / dat sulks gesegt werd, als of hy van geen ellende konde verlossen: neen, dat zy verre, en overweegt eens of ik wel yetwes heb, waar mede mijn naakte lighaam kan dekken, soo wel voor de hitte van de Son, als de koude van de nagt; en voor 't geweldig bijten van de *Mesquiten* kan bevrijd wesen.

Met sulke / en diergelijke vermaaninge haarlieden ter neer geset hebbende / maakten wy een vuur aan de over-sijde van de Rivier / en bleeven of kroopen soo by den anderen / den dag met een uytsteekend verlangen te gemoet siende / maar het jammerlijkste van alles was / dat de Gequetste soo droevig lag en Ziel-toogde / die dan op den 11. deser ook de geest gaf / wanneer wy deselve naar behooren ook begroeven / de nagt gepasseerd zijnde / versaamelden wy een partye verdort hout by den anderen / die wy met de soo genaamde Taly Outangs by den anderen bonden / en niet sonder perijkel en gevaar van ons ellendig leeven te missen / de Rivier over quamen / zijnde 10 persoonen sterk / waar mede wy ons dan op de marş begaaven / maar 't hadde niet lang geduurt / of moesten al weder raad schaffen om de moerassen / daar 't Land van vol is / over te koomen / daar waarender sommige / die 'er tot 'er midden toe insakten / dewelke 'er evenwel uytgeholpen moe-

sten werden / en als wy dan gewaar wierden / dat 'er niet over te gaan was / gingen wy de buyk (gelijk de Crocodillen doen) leggen / en onse handen en voeten te werk stellende / raakten by wijlen over: de hert-sterking / dien wy / als wy flaauw wierden / gebruykten / was een dronk water / want eeten wasser niet / en altoos geen andere vogt voor ons ten besten / en gelijk UE: Hoog Ed: wel beseffen konnen / wierden my de middelen ontnoomen / om langer dag-verhaal te houden.

Ongemak der moerassen,

De droevige nagt weeder op hand zijnde / moesten 'er nieuwe middelen werden bedagt / om ons veylig needer te setten / en voor 't wild gedierte bevrijd te weesen / een goed vuur aangestooken werden / maar wanneer wy tot stilstant quamen / had den ondergetekende 't hertseer in 't midden van derampen / om het erbarmlijk geklag / en geween van de kinderen / en de Vrouwen te hooren / soo mede 't hoopeloos voorneemen van de mannen / dewelke rond-uyt begeerden / een van d'onnosele te willen slagten, om hunne schrikkelijke hongers-lust te versaadigen / over welke voorslaagen mijn hayren te berge reesen / weshalven haar-luy met de traanen in d'oogen op het ernstigste bad / dier-gelijke gedagten te laten vaaren, alsoo dat een vast vertrouwen, op de grondeloose barmhertigheyd Gods hadden, edog voegde ik daar by / soo gy lieden die grouwel pleegt, soo staat het te dugten, dat wy niet alleen hier tijdelijk, maar ook naamaals eeuwig sullen gestraft werden, seggende verders; als wy daar altijd van konden leeven, soude het nog yetwes weesen, maar 't sal voor een reyse konnen strekken, en sullen by die bloedige maaltijd onse maage nog meer tot honger verwekken, laaten wy dan liever het uytterste waagen.

Voorsorg teegen de nagt.

Gekerm der Vrouwen en Kinderen,

Voorneemen, om een mensch te dooden,

Dat de Roy haar ernstig afraad.

Met diergelijke woorden de gemoederen wat ter neer geset hebbende / swerfden wy langs de strant / 't geen 7 volle Etmaalen geduurd hadde / des nagts onse leeger-plaats op een sand-plaat neemende / hebbende een bed en oorkussen

mede

mede van sand / en groote blaaderen van boomen / Pontsiock genaamt / verstrekten ons tot deekens / sonder dat in gemelde tijd anders genuttigt hadden als klaar waater / waar door de lighaamelijke kragten soo seer afnaamen / dat van slaaute naauwelijx een voet-stap meer konden doen / en waaren ook genootdrukt stil te houden voor een Rivier / die wy niet wel souden hebben konnen door-waaden / derhalven kroopen wy naar gewoonte weeder in 't sand / dat waarlijk een droevige nagt was / de twee Europianen, en een Maccassaar wilden sonder teegen-spreeken 't lot werpen / wie dat het van de drie gemelde Slaaven kinderen sijn beurt soude vallen, om gegeeten te werden, en naauwlijks hadden sy dit soodanig besloten / of wilden 't ook uytvoeren / want ik was juyst doenmaals niet by de troep / vermits dat een weynigje aan een kant gegaan was / om eens te besigtigen / waar dat wy de Rivier best souden konnen overkoomen / dog keerde schielijk wederom op het erbarmmelijk geschreeuw van dat onnosele schaap; die sy dan voorgenoomen hadden / als een slagt-offer op de vleys-bank te brengen / ik vermaande haar nog eens / dierge-lijke gedagten te laaten vaaren, maar bespeurende / dat mijn vermaaningen geen klem meer hadden / bediende ik my van de Pistoolen / die ik hadde / met dreygementen / dat de eerste van alle, die 't Kind leet deede, hem seekerlijk een koegel soude schenken, en uyt vreese / dat ik den daad met de woorden naar mogt komen / stonden sy van haar voorneemen af / 't geen van mijn als een teken van gehoorsaamheyd opgenoomen wierd / en ook innerlijk tot medogentheyd bewoogen over 't droevig en mager weesen van mijn metgesellen / want door dien dat 'er niet te strijden was / als tegen den honger / had de Kapiteyns hoedanigheyd geen plaats meer / en moest derhalven de hoedanigheyd van Soldaat / in dien van een Leeraar verwisselen en hadde ook (inder waarheyd zy 't gesegt) alle mijn welspreekentheyd van nooden / niet

Slaapen des nagts op het bloote sand.

Hongers-nood.

Gruuwelijk voor-neemen van sijne Makkers.

Daar hy sig met geweld tegen kant.

Word daarom naagelaaten.

niet tegenstaande / dat van den Hemel / daar niet mede begaaft was / om het Volk egter moed in te boesemen / en wijders hen met de traanen in d'oogen / nog eens vermaanende / yeder sijn Gebed tot God de Heere uyt te storten, dog daar waaren 'er onder / de welke naauwelijks de woorden uytbrengen konden / 't geen my deede besluyten / om het in 't openbaar te doen. Vermaan des Schrijvers om te bidden.

De nagt dusdaanig met bidden en waaken / verseld met vol swaar-moedige gedagten / doorgebragt hebbende / quam de lieffelijke morgenstond weder aan / als wanneer bevonden / dat men gemelde Rivier by-naar droogs voets konde passeeren / moedigde ik de schaare tot de mars aan / seggende; dat wy altoos niet slimmer konden koomen, als wy hier waaren, 't geen ook soodanig geoordeelt wierd / ik stelde my dan aan 't hooft van dese swakke Voet-gangers met een staf in de hand / om niet door de wind om verre gesmeeten te worden / hebbende bysondere gedagten / my selfs niet ten onregten / als een tweede Moyses verbeeldende te zijn / dewelke meede een Voet-ganger der kinderen Israëls was; kan ook met een suyver gewisse verklaaren / dat een ongemeene kragt van God den Heere (boven mijn andere reys-gesellen) versien was / en behalve dat / was mijn honger lijdelijk / sulks dat van geen siekte ter weereld buyten mijn swakheyd wist. Vervolgen hun mars.

Wy hadden naauwelijks een groot half-uur gevoeteert / of ik stiet met mijn voet heel onsagt teegens yets / dat my by-naar soude hebben doen struykelen / ik sloeg mijn gesigt nederwaarts / en meende dat het een stuk hout was / dog egter twijffelende / en mijn hand uytgereekt hebbende om 't selve te vatten / sag ik / ag wonder! dat het sig beweegde / en by nader besigting / bevond dat het waarlijk een Vis was / dewelke men gemeenlijk Jacob Evertsz. noemt / de kloekmoedigste in 't marcheeren / deselve mede in 't oog gekreegen hebbende / verdubbelden haar voet-stappen / en deelden die gesegende tijding aan de ag- Van God versterkt. Vind onder het gaan een Vis.

tersle / waar op dat weeder by den anderen quamen / God door sijne / aan ons beweesene / weldaat dankende / en riepen met een algemeene toejuychinge / dat ik naast God de oorsaake van haar behoudenis was, met beloften / dat sy my voortaan in alles souden gehoorsaamen : de helft van ons aardse schat wierd geprepareert / en in soo veel stukken gedeeld / als wy sterk waaren / men behoeft niet te vraagen / of eeten met sulke lekkere sausse wel smaakte? en kan naar waarheyd bevestigen / dat het ons bysondere kragten toebragt: ja in dier voegen / dat wy der 5 of 6 dagen daar aan geheugden.

Blijdschap hier over.

In stukken gedeelt.

Wy marcheerden dan al voort / om eens te sien / of ons den Hemel nog eens soude gunstig weesen / kreegen ook seekere kleyne roode Vrugten / Karmont genoemt in 't oog / dewelke door de vinders my gebragt wierden / als wanneer deselve rond deelde / dog op sommige plaatsen vonden wy deselve niet / sulks dat weeder in geen kleyne swarigheyd geraakte / vermits / dat in eenige daagen niets het minste genuttigt hadden ; 't welk door veele een ongelooffelijke saake sal schijnen / maar die egter soo waar / ende waaragtig is / als 'er een God van Hemel en Aarden is / dog moet daar neevens ook by voegen / dat 'er eenige van ons geselschap door de groote flauwte in 't voet-sand bleeven leggen / dat waarlijk / deerlijk om te sien was / en soo als ik over de vermiste Persoonen my selfs bekommerde / wierd ik niet minder moeyelijk gevallen / vermits dat als voor heenen openbaarlijk begonden te murmureeren / egter als ik 'er by quam / waaren sy evenwel soo neederig / dat sy anders niet versogten / als dat ik haar een koegel soude believen te schenken, en kon op hunne hoopeloose versoeken anders niet / antwoorden / als dat ik daar niet toe treeden kon, dat wy wel met een barmhertig, maar ook met een regtvaardig God te doen hadden, en dat ik indien sulks deede, van gedagten was, soodanige een goddeloose daad nooyt voor

Vinden eenige roode Vrugten.

Eenige blijven van flaaute leggen.

Versoek van eenige.

Antwoord van de Roy hier op,

sijn

ſijn heylige Majeſteyt te ſullen konnen verantwoorden.

Weshalven bemerkende / dat ik daar niet toe ſoude konnen treeden / verſogten ſy dan / met den anderen te moogen looten, als wanneer ik nog al meer teekenen van miſnoeging liet blijken / haar voor-houdende; dat ſy Gods lankmoedigheyd tergden, en of haar de weldaad, die ons ſijn Goddelijke Majeſteyt hadde gelieven te bewijſen, ſoo gaauw vergeeten was, dewijl hier weder 't ampt van een Sieken-trooſter bekleede / wierden wy voor de tweede reyſe wederom / door de onnaſpeurelijke voorſienigheyd Gods van 't uytterſte gevaar wonderlijk bevrijd; want hadde het nog een dag langer geduurd / naar alle oogen-ſchijn / ſouden wy onderweegen hebben moeten verſmagten: 't aanſchouwen eenlijk vande eene op d'ander / baarden een ſekere grilling in 't hert / en 't was voorwaar geen wonder / want de onverſaagſte ſoude hier beangſt worden / als hy een party verhongerde menſchen / als geraamtens / de oogen half beroerd / en diep in 't hoofd geſchooten ſag / in die alder-droevigſte ſtaat waaren wy / seg ik / wanneer ons geſelſchap eenigſints verſtoort wierd door het geraas / dat een wild Varken / met het door-breeken van 't kreupel-bos quam te veroorſaaken / om dat het ſeekerlijk van ſulk een aanſienelijke groote was / als ik 'er oyt in 't Vaderland hadde geſien; dat beeſt op ſtrand vroetende / ſpoeyde ik my ſtilletjes naar 't bos / om benedens winds van hem te komen / 't geen my dan gelukte / en naar dat verſchrikkelijk dier met een overgehaalde haan tredende / bleef ik op een piek lengte van hem ſtaan / wanneer eens op keek / waar op mijn ſlag waar nam / en los gebrand hebbende / hadde ik het geluk / van het beeſt regt voor de kop te treffen / waar op 't gemelde Varken regt op ſijn hinderſte ging ſitten / ſchijnende in duyſeling te weeſen / makende grammaſſen met ſijne pooten / gelijk als of het een Aap was / derhalven overvloedig tijd hadde / om hem een tweede Piſtool-

Ander verſoek,

Wederom beantwoord,

Groot elende,

Worden een wild Varken gewaar,

Dat door de Roy neder geveld word.

schoot al mede in 't hooft te schieten / die van een derde gevolgt wierd / wanneer 't swijn ten eersten dood raakte; ag Hemel! wat was daar een blijdschaap / d'Europianen, die tot nog toe niet meer / als met sagte treeden hadden konnen gaan / quamen half loopende met de traanen in de oogen my omhelsen / niet als Vader noemende en vergiffenis versoekende / dat sy my soo lastig gevallen / en soo sy het compliment afgelegt hadden / door de schrikkelijke honger vervoert / vielen sy op het doode Varken / en beeten in 't rauwe Vlees / 't welk ik haar verbood / haar voorhoudende / dat sy *Christen*-menschen waaren, en dien-volgens verpligt, onse Heemelse Vader eerst voor sijne nooyt volpreesen goedertierentheyd te danken.

Groote blijdschap hier over,

Hun graage eet-lust,

Onderwijlen waaren de half dood verhongerde / en agtergelaatene Indiaanen op de schoot mede over-eynd gereesen / roepende / de voorste aan d'andere / dat ik een Varken doodgeschooten hadde, doen kon men eerst sien / wat een kragtige hertstogt dat de blijtschap is / en wat een indruk een goede tijdinge op onse Ziel baard / als wy 't geene verkrijgen / daar wy soo seer naar verlangen en reyk-halsen / de agtergeblevene Swarten, op stokjes leunende / vervoegden haar by de troep / en vielen my aan de voeten / en gelijk sy ongemeen by-geloovig zijn / gaaven my te kennen / dat sy van gedagten waaren, dat ik met meerder gaaven en heyligheyd van God geseegent was als een ander mensch; maar ik stelde dat uyt haar hoofd / en beval haar verders / hunne pligt te doen, om het Varken mede te helpen schoon maaken, wy maakten van 't vlees Apostels, anders Tassal genoemt / om in tijd van nood te konnen gebruyken / en van 't Spek soude men een smooring maaken / wy hadden nog een mes en oude Parring, die ons hier en in andere gelegentheeden bysonder te staade quaamen / een kuyl in 't sand gegraaven hebbende / staaken wy daar 't Spek in / met beenen met al / en deselve wel digt met blaa-

Agtergebleevene koomen te voorschijn.

Gevoelen der Indianen over de Roy.

Maaken het Verken schoon, en verdeelen het aan stukken,

deren toegedekt hebbende / daar weeder sand boven op / en doen aan 't vuur-stooken.

Nu kan ik en meer andere met de waarheyd ver-klaaren / noopt lekkerder gesmoord vleys gegeeten te hebben / 't was of wy wederom her-booren wierden / en dat het beste van alles was / soo en bequam het ons niet qualijk / wy gasteerden dan soo lang / tot dat het Spek tot het gebeente toe op was / en daar mede begaven wy ons weder op de reys / geduurende dewelke wy des s'mor-gens en s'avonds / yeder een stukje als een halve hand groot / van de bewuste Apostels tot sijn deel kreeg. Krijgen hier door nieuwe kragten. Begeeven hen op weg.

Naar ettelijke daagen marcheerens quamen wy op een seekere plaats / daar een vaartuyg in 't sand gedolven vonden leggen / en hier / of daar een stuk van een plank opdeeden ; 't geen my aanstonts bewoog / om mijn spits-broeders voor te slaan / gemelde Vaartuyg op te maaken ; maar sy-lieden beriepen sig op hunne swakheyd / als ook om dat geen gereetschappen hadden ; derhal-ven genootsaakt my te laaten overstemmen / niet tegenstaande / dat ik haar voorgeeven met krag-tige dring-reedenen sogt te beweeren ; dog alles te vergeefs / derhalven moesten wy ons heyl met on-se voeten soeken. Vinden een Vaartuyg in 't sand. Dat de Roy soekt op te maaken,

Naar dat 11 daagen geduurig weg gespoeyd hadden / met de grootste honger / kommer / kou-de ende nattigheyd te lijden / die men kan be-denken / quamen wy aan den Oever van een groo-te Rivier / genoemt Sampitt, ten opsigte dat sy voor aan de mond / tussen de twee en derde-half mijl breed was / en dien-volgens voor ons onmoge-lijk / om deselve te konnen passeeren / doen be-gonnen wy eerst / dog te laat / te gedenken aan de misslag / die wy begaan hadden / ten opsigte van 't Vaartuyg ; weshalven geen anderen uyt-vlugt wisten / om eenigsints voor de strengigheyd van Gods weer en wind beschut te weesen / als een tentje op te regten / dat ook volbragt wierd / en verders alomme gesogt zijnde / of 'er niet yet- Rivier Sampitt. Regten een Tentje op.

 wes

Rug-beenen van schilpadden gegeeten.

wegs tot ons leevens onderhoud was / vond ons volk 2 of 3 rug-beenen van doode schilpadden / de welke op 't vuur gesmeeten / en gebrand zijnde / vervolgens als een lekker-beetje van haar genuttigd wierd / wy vonden hier mede eenige kleyne in 't sand gedolve schulpjes / waar in een oestertje als de groote van een vlieg schuylt / die wy met de naagels uyt de grond krabden / als mede eenige kleyne wilde vrugten / die de Malayers, Karang Monting noemen.

Kleyne wilde vrugten.

Wy ontdekten insgelijks ook een plaats / daar in wy een party wilde land-vrugten vonden / dien ik in den oorlog op Maccasser hadde leeren kennen / en worden van de Land-saaten Gadong genaamt / sy wassen onder de aarde op de manier als een Ouby; maar boven aarde met seer scherpe ende lange struyken / loopende gemeenlijk rond-om de boomen / en al wat haar te vooren komt / daar blijft de struyk aan hegten.

Gadong een soort van vrugten.

Des selfs kragt.

De vrugt in sig selfs is geel / en met een overbloedige melk-agtige stoffe versien / de welke van soo een kragt is / dat sy 't vel van de vingers door sijn scherpheyd verteert ende soo men die soo vars quam te eeten / soude men seekerlijk fenijn nuttigen / en waar op niet anders als een gewisse dood soude konnen volgen; maar in tegen-deel / als men de kennisse heeft om de selve wel toe te maaken / kan daar een seeker slag van meel uyt de selve gemaakt en daar van koeken gebakken werden / die dan gevolgelijk by gebrek van brood / of rijst tot voedsel kan dienen / het toe-bereyden geschied op deese naar-volgende wijse / voor eerst / moet men die sorgelijke vrugt eerst schillen / en wijders aan seer dunne schijven gesneeden zijnde / braaf gesouten / en vervolgens door malkanderen gekneed werden; naar dat het soodaanig een nagt over-gestaan heeft / moet het in vars loopende waateren 5 of 6 etmaalen blijven leggen / geduurende 't welke men voor-al niet vergeeten moet de melk / of 't sap daar uyt te wringen / en als men komt te merken / dat 'er geen meer vogtigheyd in steekt / dan in de Son

Hoe dese vrugt bereyd word.

te

te droogen gelegt/ en soo voorts gebruykt.

Op de voor-verhaalde wijse had ik die vrugt sien bereyden in de Maccassaarse oorlog en genoegsaam verseekert/ dat een party luyden hun daar mede langen tijd beholpen hadden: mijn spits-broeders sulks verneemende/ wierden door de honger aangeprikkeld/ om daar van een proef te neemen: sulks dat 'er eenige uyt de hoop sig heymelijk van de andere maakten/ en naamen een gedeelte van de natte wortelen uyt 't water/ kneeden de selve/ en maakten daar een seeker deeg van/ die sy dan tot ronde klompen maakten/ en de selve in 't vuur wierpen/ om te braaden/ naar dat sy de smaak daar van hadden/ waaren sy nog meer begeerig/ om daar van te eeten/ soo dat het lustig op een braaden ging/ wanneer ik door de reuk hun gedaante gewaar wierd/ vraagde ik haar/ wat sy daar braaden/ daar sy my ten antwoord op dienden/ dat het koeken waaren, die sy van een uytneemende goede smaak hadden bevonden, my daarom een van de selve koeken aangebooden hebbende/ nuttigde ik der een kleyn stukje af/ maar de eetens-lust verging haar wel haast/ vermits het op een vry slegten staat met haar quam/ ten opsigten/ sy die daar van gegeeten hadden/ eerst begonden te suyse-bollen als beschonken menschen/ en kort daar aan kreegen sy vry harde stoel-gang/ verseld met heevige braakingen/ en tot vermeerdering van haar ongeval/ wierden sy magteloos en daar en boven aan armen/ en beenen lam/ 't geen al vry wat ontsteltenis veroorsaakte/ ik bevoelde insgelijks een wonderbaarlijke ontroeringe in mijn ingewant/ dog die egter niet by d'andere lijders te vergelijken was/ om dat mijn lust al vry meer had weeten in te toomen/ als d'anderen; op raad in dese ongevalle met aandagt gepeynst hebbende/ besloot ik in de rivier te gaan baaden/ daar ik in der waarheyd een groote verligtinge vond/ en 't geen my ook bewoog om die aangenaame tijding aan de lijders mede te deelen; maar sy en hadden de magt niet om haar van dat ge-

Word van de Maccassaren gebruykt.

Hoe by het volk van de Roy toe-gemaakt wierd.

En aan hem gegeeven.

Ongemak hier uyt ontstaan.

Genees-middel hier tegen uytgevonden.

geneeß-middel te konnen bedienen / weßhalven tot behoudenis van haar leven genooddrukt was / alle mijn flaauwe kragten in te spannen; ten eynde om haar naar de rivier te sleepen; 't geen dan ook d'oorsaak naast God was / dat sy naar 't verloop van 2 of 3 uuren aan haar voorige gesontheyt geraakten.

Waar door sy hersteld wierden.

Versien sig van 't gewas.

In-middens beslooten wy een meenigte van die wortelen in 't stroomend water te leggen en de selve daar soo lang te laten berusten / ter tijd en wijle / dat men de reyse aan soude nemen / om 't vaar-tuyg / waar van gewag gemaakt is / van daar te haalen / namen eenige bast van boomen / die wy hier vonden / 't welk ik de Javanen wel eertijds hadde sien gebruyken tot het digt maaken van haare vaar-tuygen; want met 't ontbeeren van 't vaar-tuyg / was het ons onmoogelijk yets aan te vangen / waar en tegen / met 't bekoomen van 't selve / daar immers nog hoop was / om dese ellende te konnen ontgaan / de mars ging doen aan; ter gemelde plaatse koomende / sogten wy van de Zee hier en daar af-geslaagene planken weder by den anderen te versamelen / en arbeyden doen 't vaar-tuyg in 't water / dat ons geen kleyne moeyte koste / en vervolgens alle de losse planken met Baly-Outangs by den anderen gebonden hebbende / sleepten wy het langs de strand / tot dat wy se voor onse tent gebragt hadden / daar wy se wijders wederom op 't strand haalden.

Vergaderen eenige planken.

Sleepen het vaar-tuyg langs strand.

Hier wierd ik voor de eerste-maal van mijn leeven wederom een timmerman met een sober gereetschap / want de selve bestont in de voornoemde Parrang en Mes, beneevens de staarten van een Blankas, ofte anders Zee-luysen genaamt / verstrekte ons om gaten te booren door de planken / en vervolgens op het beste / dat wy konden met Baly-Outangs aan malkanderen te binden / dat niet alleen / maar hier moest nu by daag getimmert / en by nagt voorschreeven Gadong gegraaven werden / om tot ons onderhoud als voor-raad op de aanstaande reyse mede te konnen neemen;

Blankas.

Wonderlijk gereedschap om te timmeren.

In

In die oeffening besig zijnde / dagt ik dikwils aan den staat / daar ik my in bevond / te weeten naakt / aan den arbeyd / en buyten dien gehouden mijn kost onder de aarde met vroeten te soeken; men kan ligt denken / dat die timmering soo wat schorvoetende toe-ging / derhalven bragten wy 'er 22. dagen mede over / eer dat het voltoopt was / te weeten / soo veel als wy daar aan konden doen / waar naar 't vaar-tuyg in 't water bragten / en gesamentlijk daar in gestapt hebbende / begaaven wy ons op de reyse / of om beter gesegt / dreeven soo wat op Gods genaade heenen / onse riemen waren gespleeten Bamboesen, waar mede wy heel weynig konden doen / en onse zeylen waaren van 't selve stof aan malkanderen genaayt / of gereegen / gelijk onse kleederen mede / en soo ik vijge- of Pisang-blaaderen hadde konnen bekoomen / soude ik mijn ingebeeld hebben gehad / een tweede *Adam* te zijn. Het vaartuyg gereet. Riemen van Bamboesen.

Aldus vlottende en ongevaar een halve mijl van land geraakt weesende / kreegen wy een swaare reegen met een harde Travaade; dog tot ons merkelijk geluk quam de selve uyt Zee / die ons met de stroom regt voor de mond van gemelde rivier bragt / daar wy tegens het vallen van den avond aan quaamen / bleeven aldaar dien nagt over / met voor-neemen / om de selve met den dag op te vaaren / en alsoo onse dood / of middelen tot behoudenis van ons leven te soeken / maar 't mislukte ons / naardemaal dat de stroom seer sterk naar Zee liep / en tot meerder verseekering haalden wy onse Praauw op de wal / bleeven dien gantse dag in druk en droefheyd by den anderen. Swaare reegen. Worden aan land gesmeeten.

Tegens den avond begon de vloed te gaan / waar op wy gesamentlijk besloten / boven-waarts te vaaren; maar soo gaauw als wy van land waaren gesteeken / wierd ik seer schielijk met geen kleyne ontsteltenis bevangen en met seer swaar-moedige gedagten overvallen / 't geen als een quaad voorteeken van my aangemerkt zijnde / besloot ik de rivier niet op / maar langs de wal te vaaren / ten Besluyten opwaards te vaaren. Dog veranderen van gedagten.

eynde om Banyer Maffing op te foeken. Ik floeg fulks aan mijn makkers voor / maar vond weynig verligting in mijn droefheyd / ten opfigte dat fy vol-mondig verklaarden / geneegen te zijn op te vaaren, want fy volgens hun voor-geeven / niet flimmer konden over-komen, als den ftaat daar fy in waaren, en geviel het dat fy den dood te gemoed gingen, daar hadden fy lang naar gewagt; fonder dat ik met praaten en bidden haar doen van dat voorneemen konde af-wenden / maar in tegen-deel leyden fy haar nevens huune riemtjes neer om te flapen.

Gevoelen fijner makkers.

Onder tuffen / dat wy foo fagtjes de rivier op dreeven / foo bleef ik met bedroefde oogen defe verfaagde en flaauw-hertige menfchen aanfien / van duyfenderley gedagten gequeld en geflingert / waar dat wy belenden / en wat ons nog overkomen foude / maar de ftroom te midder-nagt gekenterd zijnde / dreeven wy weer de rivier af / fulks dat wy omtrent 4 uuren in de morgen-ftond regt aan de mont der felve waaren / weshalven beducht weefende / dat wy uyt de voorfchreeve rivier mogten geraaken; foo deede ik met de grootfte moeyte / die yemant ter wereld foude konnen neemen / jaa flaaf-agtige dienft / foo veel dat ik met roepen de wal kreeg / want 't was foo verre gekoomen / dat niemand meer een hand wilde uyt-fteeken / onder voor-wendfel / dat fy hoe langer hoe meerder haar fwakheyd gevoelden, en dienvolgens door de dood haaft meenden van hun verdriet verloft te weefen: foo dat het nu op het uyterfte gekomen was / want tot op heeden hadden fy evenwel nog een weynigje eerbied en ontfag voor mijn perfoon gehad / maar nu fcheen het t'eenemaal gedaan te zijn / en fiende dan / dat het niet anders wefen konde / fweeg ik ftille / gelijk wy altemaal deeden /

De Roy in groote bekommeringen.

Drijven te rugge.

Slap-hertigheyd fijner makkers.

Maar niet lang hier naar hoorde ik duydelijk een gerugt en ook de riemen van een vaar-tuyg in 't water flaan / en dat te meer is menfchen / de welke tegens den anderen praatende / onfe makkers / die fig om te flapen geleyd hadden / wierden wel haaft van

Verneemt een vaartuyg.

my opgewekt / seggende; komt broeders, hier is uyt-komst, of een spoedige dood, daar gy soo seer naar verlangt hebt, nu sal ik eerst sien wie in der daad een man is; daar komt een vaar-tuyg aan, daar menschen in zijn, en 't zy, dat sy ons goed-willig mede willen neemen, of niet, wy moeten evenwel aan haar boord weesen, 't mag gaan hoe 't wil, daar sal ten minsten eenige kost zijn, wat my aangaat, voegde ik daar by, zoo 't haar om mijn leeven te doen is, sal ik 't haar duur genoeg verkoopen. Ag mannen! voegde ik daar by / roep en bid God eerst aan, en beveel uw ziel in de handen van uw schepper, die ons gemaakt heeft (gelijk wy ook deeden) want gy soud nooyt gelooven waar toe 10, of 12 menschen, die bedroeft zijn, niet bequaam toe zijn. Spreekt sijne slaapende makkers aan.

Op welke voorstel sig een yeder even graag en willig toonde / om de handen aan 't werk te slaan / onse riemen te boord geset hebbende / begonden wy te roepen / immers soo hart als wy konden regt naar 't geseyde vaar-tuyg / die luyden moogelijk dugtende / dat wy stoute rovers waren / sogten ons met de vlugt te ontkoomen / maar de nood / honger / en de vreese van noopt diergelijk voorval te sullen ontmoeten / maakte / dat ons volk als wakkere mannen uyt-haalden / wy liepen haar ook seekerlijk in / 't geen onse moed nog meerder deed aanwassen. Volvaardigheyd van een yeder. Het vaartuyg neemt de vlugt.

Die luyden dat nu bespeurende setten 't hoog en droog op de wal / en maakten / het vaartuyg vast / ons met brandende lont / en met geweer in de vuyst afwagtende / wanneer nader begosten te komen / saagen wy dat het een kleyne Konting was / bemand met 2. Maccassaren en 6. Inlanders, op Mandaway t' huys hoorende / dewelke door den Koning van Banyer waaren uytgesonden / om eenige volkeren op t' ontbieden / vermits dat door een Oorlog / waar mede door de Portugeesen op Maccauw wierden gedreygt / bedugt waaren / wy riepen haar in de Maleytse taal / dat zy dog niet schieten wilden, aangesien dat wy geen quaad volk, veel minder Setten hun vaartuyg op de wal en wagten de Roy af. De Roy roept haar toe.

der quaad in de sin hadden, maar dat arme sukkelaars, die ons schip verlooren hadden, en buyten dien *Hollanders* waaren. Sy antwoorden hier op/ sulks niet te konnen gelooven, aangesien sy volgens hunne meyning eenige van ons volk met *Badjoe Rantes* in 't vaartuyg hadden gesien, waar en tegen haar weder op dienden/ dat het geen *Badjoe Rantes*, maar blaaderen van *Poutjok* waaren, en dat wy boven dien onse vrouwen en kinderen hadden, 't welk by haar ook geen geloof verdiende/ daarom genootsaakt waaren/ de meyden over-eynd te doen staan/ om hunne borsten te vertoonen/ waar op sy dan overtuygt wierden/ ons voor soodanige persoonen aan te sien/ als wy voorgegeeven hadden/ en wierden daar en boven vergunt/ aan haar boord te komen/ daar wy ten eersten een kleetje van die luyden kreegen/ om onse schaamelheyd te dekken.

Weder-sijds woorden.

Komen by malkanderen.

In haar vaartuyg over-gestapt zijnde/ wierden wy met wat rijst en zoute gedroogde vis onthaald/ hier bevond ik my selfs niet bedroogen te weesen in mijn meyning/ dat het dienstig is/ op sulke Voyagies vrouwen mede te neemen/ 't welk altoos om twee bysondere insigten door my gedaan/ en in 't werk gesteld is. Eens-deels/ om 't hertseer in mijn afweesentheyd van Batavia niet te hebben/ dat mijne weder-partijders hunne bittere herts-togten aan mijn volk (als zijnde de haare ontgaan) niet onderhaavig mogte zijn/ behalven dat/ heeft my d'ervaarentheyd doen ondervinden/ dat in dese gewesten de Land-saaten voor een gebruyk hebben/ den vreemdeling/ dewelke met sijn vaartuyg aankomt/ vrouw en kinderen in hebbende/ of deselve daar voor verklaart/ als een Koopman aangesien werd/ of altoos voor yemand gehouden/ die geen quaad in den sin heeft/ daar men andersints onderworpen is/ dat die luyden een argwaan van u hebben/ als of men een Zee-schuymer was/ schoon dat men het niet en is.

Komen in hun vaartuyg.

Waarom de Schrijver vrouwen mede neemt.

Gemelte quanten maakten ons vaartuyg agter het haare vast/ en staaken vervolgens in Zee/ mijne

Gaan in Zee.

ne mede-makkers wierden alle om laag geplaatst/ maar sy hadden die beleefthepd / datse my boven lieten / en wanneer haar by onderling gesprek afvroeg / waar sy meenden te zeylen? ten antwoord bequam / gelijk reets gesegt is / dat sy van den Koning van *Banyer Massing* waren uytgesonden, en tot die Hoogheyd weder meenden heen te gaan, om verslag van hunne verrigting te doen, als eerst naar hunne *Negery* aangegiert hadden. Onderling gesprek.

Tegens den avond in Zee zijnde / hoorde ik desen heploosen hoop een overslag maaken / om de *Blanken*, die zy in haar vaartuyg hadden van kant te helpen, en wijders de 7. stuks *Inlanders* onder haar te verdeelen en tot slaaven te maaken, mogelijk nergens minder op verdagt weesende / dat ik hun verraders voorneemen wel duydelijk verstond / en begreep / om de wille / dat sy sig van de Maccassaarse taal bedienden; want Maleyts hadden sy gehoord / dat ik spreeken konde / in dit nieuw ongeval door 't noodlot my selfs bevindende / dog geen wapens magtig zijnde / nam ik voor / om 't rokje van gevepnsthepd aan te trekken / weshalven gelijk als uyt den slaap ontwaakende / en my selfs naar die geene keerende / dewelke Opper-hoofd van 't vaartuyg was / sepde / dat ik niet naar-laaten konde, hem kennisse te geeven (want ik bediende my van haar verhaal:) dat den *Sulthan* van *Bantham* insgelijks ter ooren gekoomen was, dat sijn broeder den Koning van *Banyer* in Oorlog met de *Portugeesse* Natie was ingewikkelt, uyt dien hoofden my heymelijker wijse naar den Koning sijn Meester hadde gesonden als *Ambassadeur*, niet alleen om hem dese versekering van sijn genegentheyd te geeven; maar ook om sijn Hoogheyd met raad en daad te helpen, en wijders kruyd voor hem te maaken, en kanon, en koegels te gieten, mitsgaaders ook fortreffen en sterktens op te werpen, tot bescherming van sijn Land, daar het den Koning sijnen Meester goed vinden soude, en dat uyt dien hoofde om sijn Hoogheyt van *Banyer*, een oud Bond-genoot, en een *Religions*-verwant van de Vorst,

Goddeloos voorneemen deser Swarten.

Dat de Roy verstaat.

Sijn gedrag hier omtrent.

Met een leugenagtig verhaal.

Vorst, die my uyt-gesonden hadde.

Daar het Opper-hoofd van 't Schip seer over verwonderd was.

Dat voorstel quam hem vry vreemd in d'ooren/ egter ten goede in mijn en onser aller opsigt/ vermits dat vry wat beleefder sig aanstelden/als wel bevoorens gedaan hadden/my met alle eerbiedigheyd afgevraagt hebbende/of ik dan die man was, dewelke sijn opperste Kapiteyn in de voorleede Oorlog geweest hadde. En hem daar op ten antwoord gediend hebbende van ja, vatte hy my by der hand/ sig selfs verklaarende/ een broeder van mijn te zijn, daar neevens by-voegende/ dat hy van my genoeg gehoord hadde, en dat de Koning van *Bantham* sijn rijk, en leeven genoegsaam aan mijn verschuldigt was. Daarom hem ten antwoord diende; dat ik een dienaar van sijn Majesteyt in die tijd geweest, en ook nog was, en dien volgens niet meer gedaan hadde, als mijn schuldige pligt vereyste, 't geen hem seer wel geviel/ sig wijders bysonder verheugende/ 't geluk te hebben van soo een man als ik was aangetroffen te hebben, en te meer, om dat hy die geene soude wesen, die sulke aangenaame tijding aan sijn Prins soude boodschappen.

Hun onderling gesprek.

Welke woorden en discoursen hy aan sijn medemakkers ging verhaalen: waar over sy gesamentlijk/soo wel als hy haar selven seer verwonderden/ en quamen by my/ haar selve verontschuldigen/ dat sy my geen beeter gemak konden aandoen, edog dat sy binnen 1. dag of 2. in haare *Negery* vermeynden te koomen, alwaar zy dan verhoopten te doen, 't geen sy nu juyst niet konden bybrengen, en ook besorgen, dat ik ten eersten by den Koning gebragt soude werden, van wien ik buyten allen twijfel met alle genoegen en beleeftheyd soude onthaald, ende ontfangen werden.

Komen sig alle by de Roy te verontschuldigen.

Op den derden dag quaamen wy aan haar Negery, alwaar de grooten van dese plaats ten eersten den gewaanden Ambassadeur quaamen besoeken/ hem alle hulpe/ en onderstand aanbiedende/ willden ook vaartuygen uytsenden/om de verloorene brieven en schenkagies weder te doen opsoeken/ ge-

Komen aan de Negery.

Word van de Groote besogt.

gelijk als ook ten dien eynde Advijs-brieven aan alle de daar om her-leggende Dorps-hoofden der strant-Negeryen afgevaardigt wierden / men vond ook goed / dat yeder een yetwes by-brengen soude tot het onthaal van den Gesant / sulks dat ik in korten tijd een party geschenken bequam / dog dat evenwel anders niet als een weynigje rijst / padie / vis / en een lengte van vrugten was / inmiddels wierd 'er een cierlijk vaartuyg klaar gemaakt / om tot onse reys te dienen. Krijgt veele geschenken.

Naar dat wy een halve maand ons wat verfrist hadden / begaaven wy ons op reys naar Banyer Masling, blijvende volle 13. dagen onderweegen; wanneer ten eersten by den Koning ter gehoor toegelaten wierd; sittende den Koning in sijn stoel van staat / my op het inkoomen af-vraagende; of ik een Afgesant van sijn Broeder den Koning van *Bantham* was? daar ik naar 't afleggen van mijn Eer-bewijsing antwoorde / van neen, dat geen *Ambassadeur* was, en dat ik om geen andere redenen my daar voor hadde uytgegeven, als om een ontijdige dood te ontgaan, naademaal de trouweloose overbrengers van mijn persoon, en mede-makkers voorgenoomen hadden de *Blanken* schandelijk te vermoorden, en de *Inlanders* tot slaaven te maaken, 't geen haar egter door dese vond mislukt was, nu indien den ondergeteekende de dood verdiend hadde, 't gaf hem nog een groote troost, dat hy als een Oorlogs-man zijnde, de eere soude hebben door de handen van so een edel-moedigen Koning te sterven, of geliefde hem sijn Majesteyt 't leeven te schenken, soo soude hy die gaarne in sijn dienst besteeden, als sijn Hoogheyd geliefde, maar daar van een preuf te neemen. Begeeven sig op reys naar Banyer Masling. Komt voor den Koning. Doet sijn woord.

Waar op dien Vorst met een bysondere sagt-sinnigheyd geliefde te antwoorden / dat ik wijsselijk gesprooken, en gedaan hadde, verseekerde ons / voor ons leeven, en voor ons onderstand te sullen sorg draagen. Sond my doen by den aldaar woonende Chineese Sabandhaar, Kiay Arias, Broeder / die doenmaals Sabandhaar was / beneevens 2. of Antwoord des Konings. Word by een Sabandhaar gehuys-vest.

3.

3. ſijner Grooten / den voorſchreeve Sabandhaar uyt de naam van den Koning aan te beveelen / dat hy ons van kleederen / koſt en drank ſoude hebben te verſorgen.

Dog dien Godlooſen Collenaar geen ander oogmerk hebbende / als moogelijk ſijn verfoeyelijke ſugt van eygen-baat te betragten / en wel aan ons gewaad beſpeurende / dat hem ſulk volk geen winſt

Die haar wakker uyt-ſcheld.

by-brengen ſoude / begon de leelijkſte ſcheld-woorden tegens my / en mijn volk uyt te braaken / als ſoo een guyt-ſak konde bedenken / en daar mede

En buyten de deur ſtoot.

nog niet genoeg zijnde / ſoo ſtiet hy ons ſoo wat ruuwelijks de deur uyt / 't geen my ſoodanig tegens dat vier-voetig mens verbitterde / dat het weynig ſcheelde / of ik ſoude dat Monſter wel haaſt met mijn eygen tanden verſcheurt hebben.

De gemelte Rijks-grooten uyt mijn gelaat beſpeurende / dat ik geen goets in de ſin hadde / trokken my met goede woorden by den arm / brogten ons in 't vaartuyg / waar mede wy gekomen wa-

Worden in een leedig huys gebragt.

ren / en vervolgens in een leedig huys / daar wy ſonder koſt dien gantſchen nagt bleeven / ſonder dat ons yetwes gebragt wierd / ſulks dat wy malkanderen met een leedige maag ſoo wat geſelſchap

Gerugt voor de deur.

hielden / dog het bleef 'er nog niet by / want 's nagts kreegen wy een party volk voor onſe deur / dewelke geen goede meening hadden / vermits dat ſy onſe deur meenden op te breeken / waar op ik haar toe-riep / dat ſy op een verkeerde Haaven waaren,

Dat geſtild wierd.

woudenſe yetwes hebben, ſy moeſten by onſe buuren weeſen, alſoo dat 'er by ons anders niet en ſchuylde, als een party naakte huyden, en woudenſe de mijne hebben, ſoo koſtenſe toeſien, dat ſy die kreegen, waar op ſy al lacchende heen gingen / ſeggende; Den *Hollander* heeft gelijk, wat ſullen wy van den armen Duyvel haalen, hy heeft dog niet.

Word van een Chinees beſogt.

Voorwaar veel beleefder was 't beſoek van een Chinees, die ons den vijfden dag by-quam / deſe man ſeyde / dat hy my op *Batavia* gekend hadde, en uyt vriendſchap eens quam ſien hoe ik voer, inmid-

middels sijn oogen gints en herwaarts hebbende laaten gaan/en siende/dat onse schoorsteen niet en rookte/nog dat wy geen potten en pannen hadden/om te konnen kooken/en dat meer is/geen matje om te slaapen/ en uyt dien hoofde wel aanschouwen konde/dat ons volkje gesamentlijk als stomme beesten op de grond neer laagen/ soo seyde de gedagte Chinees, dat hy meende naar huys te gaan, en over 't uurtje weder stont te koomen, met sijn vrouw en kinderen, om het Avondmaal met ons te houden, ik bedankte hem voor sijn heusheyd/ hem ten laatsten seggende/ dat hy voor lief moest neemen, dat hy onthaald wierd met 't geene, dat 'er was. Die vertrekt.

Naar dat gemelte Chinees omtrent een uur weg geweest hadde/quam hy met sijn vrouw en 2. kinderen aan/mede-brengende een groote Bandees met alderhande gekookte kost/ benevens dien 2. sakken met rijst/potten en pannen om in te kooken/door ge vis/ yeder met een matje en een oor-kussen/ waarlijk die man quam ter goeder uur/ vermits dat wy in 4. of 5. dagen al weder niets genuttigt hadden/daar was een onuytspreekelijke blijdschap onder die verhongerde menschen/de voorsigtigheyd liet my niet toe/ons volkje tot versaadens toe te laten eeten/ beval haar over sulks/de gulsigheyd te mijden/ maar mijn vermaaninge soude weynig hebben geholpen/'t en waare ik sulks niet verhinderd hadde/ en daarom liet ik haar gesamentlijk eerst eeten/ en daar mede ging ik met de Chinees insgelijks ook aan 't eeten/ den Hemel weet/ met wat voor een smaak/ honger en lust. Komt met sijn vrouw en kinderen met eet-waaren en des selfs gereetschap. Houden t' samen maaltijd.

Naar gedaane maaltijd vertrok de barmhertige Chinees; komende des anderen daags op gelijke wijse wederom/verseld met 2. of 3. sijner lands-lieden/ons yeder een sak rijst mede-brengende/mitsgaders een party loode Pitjes, dat wel een slegte munt/ maar egter goed genoeg van Allooy, om daar mede te markt te gaan/onse weldoender volharde in sijn gulhertigheyd/en bragt soo nu en dan sijn bekende/ dien hy aanmaande/ om naar sijn voorbeeld de nootdruftige yets van haren overvloed Vertrekt en komt 's anderen daags wederom.

mede te deelen, en insonderheyd een Maleyer, dewelke van Johoor gekomen was/dewelke ons eenige stukken blaauw linnen tot een vereering mede bragt/ soo doende waaren wy wederom gekleed/ en gespijsigt/ soo wel als die luyden die in 't armhuys tot Batavia zijn/en behalven dat/ soo diende wel yets by der hand genomen te werden/om met fatsoen aan de kost te komen/werdende tot dien eynde ons volkje tot snijders getransformeert om baaytjes Ec. voor de inwoonders van 't Dorp te maaken/ en naardemaal my by wijlen voorgehouden wierd/of geen kennisse van de *Medicynen* hadde, en my daar voor verklaard hebbende/ viel het my niet moeyelijk/in 't kort voor een ervaren Doctoor in de Genees-kunde aangesien te werden/ te meer/ om dat ik ten beste/ dat ik konde met wasch/vet/Ec. eenige salven begon te maaken/ gebruykte de selve tot geneesing van mijne lijders/ gevolgd nu by 't geloof/ dat die arme menschen meenen; dat meest alle *Hollanders*, *Wond heelders* zijn, en 't gelukkig geneesen van 3. of 4. persoonen/die een ligte toeval hadden/ was'er niet anders van nooden om mijn voor de geleerste Genees-Heer te doen passeeren/die der uyt-komen konde / gebruykende nog daar en boven die staat-kunde/om de behoeftige voor niet te geneesen/maar luyden van vermogen moesten 't dubbeld betaalen/ dewijl dat een yeder sijn beroep waar-nam/sagen wy dagelijks onse kalanten aangroepen en ons welvaart toe-neemen/ want met mijn Doctoors kennisse en 't snijden/ en naapen der baaytjes/konden wy onse reekening wonder wel vinden/naar-demaal de Dorpelingen niet veel kennisse van dat hand-werk hebben.

Krijgen eenige vereeringen van andere.

De Roy geeft sig uyt voor een Doctoor in de Medicijnen.

Doet eenige geneesingen.

Als nu des Konings Grooten bemerkten / te weeten/dat wy wat begonden over te gaaren/vongen sy aan te beraatslagen ons armoedje afhandig te maken / quamen derhalven aan ons huys en vorderden van 's Konings weegen 2. kleyne meysjes/onder voorwendsel quansuys/ dat sijn Majesteyt daar sin in hadde. Ik stelde my hier wel tegens aan onder betuyging: dat de kleyne mijn kinderen en de groote, mijn vrouwen waaren, en konde der-

Voorneemen der Grooten.

Hun begeerte.

De Roy kant sig hier tegen.

derhalven niet gelooven, dat soo een sagtmoedige Prins als den Koning was, soo onreedelijk soude zijn, om yemand van sijn vrouw en kinderen te berooven, versogt derhalven / den Koning hier over selfs te spreeken. Dog sy betoonden hier toe geen sin te hebben / maar seyden met een vertoornd wee-sen / of ik dan geloofde, dat sy des Konings naam souden derven misbruyken, my nog nader voor-houdende; of ik wel wist, dat wy alle des Konings slaaven waaren, naardemaal wy op sijn Stranden waaren gevonden, en dat het hem derhalven vry stond met ons leeven en persoonen, naar sijn eygen wel-gevallen te handelen.

Hun stout spreeken.

Ik diende hem daar op ten antwoord / dat sijn seggen sonder de minste regt of reedenen gegrond was, vermits dat de *Hollanders* tot geen slaaven ge-booren waren, en geloofde ook, dat hy die nooyt tot slaaven hadde sien gebruyken, veel min, dat de Koning my de eerste daar toe soude willen maa-ken.

Antwoord van de Roy.

Dog naademaal geen woorden helpen / als de boos-doenders in hun opset door geen strenger mid-delen beteugeld werden / soo namen die fielten een kleyn meysje mede / seggende wel duydelijk daar by / dat sy des anderen daags geneegen waren weder te komen, om de rest te haalen; waar en tegen ik haar met een koel gelaat antwoorde / dat sy sulks sou-den gelieven te laaten, op dat ik niet genootsaakt soude zijn, geweld met geweld te keeren. Voor-dien dat ik met eeden betuygde / liever 't leeven daar by op te setten, als sulke hert-treffende weder-waardigheeden langer te gedoogen. Sy en hadden niet veel sin in die dreygementen / maar lieten het geensints blijken / in tegendeel stelden sy haar soo bits niet meer aan / maar begonden beleefder te spreeken / seggende egter / dat meysje mede te nee-men, waar toe sy my versogten / om geen andere oorsaak als om deselve aan de Koninginne te ver-toonen, dewelke uyt enkele nieuws-gierigheyd seer verlangde, om van die natie te sien, met belofte, van soo draa haar de Koningin gesien hadde, deselve wederom te sullen brengen, waar mede sy met 't

Hun boos-heyd.

Woorden van de Roy tegen haar.

Veranderen van taal.

Dog komen tot hun oogmerk.

kind ter deure uyt-traaden / en dien ik naar die tijd nooyt weder gesien heb.

Word van eenige Grooten van seeker Prins besogt. Hun voorstel.

Des anderen daags quaamen eenige Grooten my besoeken / dewelke van seeker Succadanas Prins afgesonden waaren / met eenige fruyten tot een geschenk / en naar dat 'er aan weder-sijden eenige pligt-pleegingen gewisselt waaren / met het beklaagen van mijn persoon in den bedroefden staat, daar in ik was, vermits my het ongeluk in sulke een, en Tyrannique regeering vervoerd hadde, en onder sulke menschen, soo voegden sy daar nog by / dat den Prins hun Meester sigh aanbood, om mijn persoon, en volk onder sijn bescherming te neemen, en ook meerder agting voor een man, van mijn *Caracter* soude hebben, als hy sag, dat my hier beweesen wierd: derhalven indien ik daar toe geneegen was, soo soude ik my maar hebben te verklaaren, als wanneer gemelde Prins ten eersten aan den Koning versoek soude doen, om my mede te neemen, naar 't welke sy afgesonden waren, en dan niet en twijfelden of ik soude tot erkentenisse van sulk een weldaad, ter liefde van den Prins ook mijn vlijt en kunst in 't werk stellen, om die Vorst wederom van sijn seere Oogen te geneesen, en indien, vervolgden sy / dat God uwe Genees-middelen in dier voegen komt te segenen, dat hy van dat toeval geneesen werd, soo kan mijn Heer wel denken, wat een deftige belooninge u sijn Hoogheyd doen sal; Hy heeft, voeren sy voort / met lof van u persoon hooren spreeken, en daarom verlangt hy seer om u te sien, weshalven versoeken wy gedienstig, dat U: L: sijn begeerte opvolgt.

Sijn antwoord hier op.

Op sulke beleefde aanbiedingen / vond ik my in alle deelen verpligt te seggen / dat ik bereyd was de Prins hunne Meester sijn wille te gehoorsamen, als hy my andersints de eere wilde aandoen, van my te laaten haalen. Door dien aan die Heeren te kennen gaf / dat ik geen vaartuyg hadde, 't geen sy reedelijk oordeelden te zijn / neemende kort daar aan met alle beleeftheyd hunne afscheyd / met toesegginge / sulks aan hun Meester te gaan boodschappen, en vertrokken.

Neemen hun afscheyd.

Dog

Dog quaamen tegens den avond weder aan myn huys met een leedig, dog cierlijk opgetoopd vaartuyg om my te haalen, daar ik ten eersten, (naar dat dese Heeren met een Pinang onthaald hadde) ook instapte, en vervolgens by den sieken Prins verscheen, dewelke, volgens de gewoontens van dese Indise Natie, met een vry aansienelijke staat van volk, soo van d' eene, als d' andere sexe omheynt was, hy versogt my, te gaan sitten, en ontfing my wyders bysonder minnelijk, insgelijks ook betuygende, hem leed te zijn, dat ik onder dese Land-aard vervallen was, en dat hy van gelijken, een smertelijk gevoelen van haar onreedelijkheyd en geweld geduurig hadde, wenste verders van gantser herten, dat ik in sijn Vaderland met hem was, werwaards, hy versogt, dat ik my met hem soude begeeven, met beloften, dat my daar niets soude ontbeeren. Komen met een vaartuyg om de Roy af te haalen. Komt by den Prins. Word wel ontfangen.

Naar dat 'er verscheyde t' samen-spraken over en de weer gevallen waaren, bewilligde ik hem, van mede te sullen gaan, dog onder voorwaarden, dat hy daar toe eerst verlof van den Koning moest hebben: om 't welke te verkrijgen, hy my beloofde, sijn uyterste best te sullen doen. Bewilligd om met den Prins naa sijn Land te gaan.

Naar 't verloop van 2. of 3. dagen quamen gemelte Heeren, benevens 2. Rijks-Grooten van den Koning my aanseggen, dat sijn Majesteyt my niet alleen gebood, maar ook versogt, ten huyse van de voorschreeve Prins te gaan, en de wetenschap, dien ik van de *Genees-kunde* hadde, soude hebben gelieven te besteeden, om de herstelling van dien Heer te bevorderen, waar mede niet alleen de Prins, maar sijn Majesteyt ook een bysondere dienst soude geschieden. Versoek des Konings aan de Roy.

Op welke ordre ik my ook aanstonts by de genoemde Succadanase Prins verVoegde, en ook hulp-middelen tot sijn quaal aanwende, want daar waren nog geen vliesen over sijn Oog-appelen gegroeyd, 't geen my soo wel gelukte, dat een maand of ander-half, naar 't gebruyk mijner hulp-middelen, dien Heer een groote verligting gewaar wierd, jaa soo verre, dat hy de coleuren konde onder- Wend alle hulp-middelen aan om hem te geneesen. Dat wel gelukte.

verscheyden / en daar en boven sonder leyds-man gaan konde / 't geen hy bevoorens niet hadde konnen doen; zijnde ook alleen voor den Koning gekoomen / om sig selfs te vertoonen / waar over sijn Majesteyt ten hoogsten verwonderd / en te gelijk ook verheugt was / en het is niet vreemd / dat wanneer men yets komt te aanschouwen / dat ons onverwagt gebeurd / of dat men siet gebeuren / dat men sig somwijlen over de seldsaamheyd van de saak verwonderd / want waren het de twee Heeren over dit voorval / ik was het niet minder wegens 't geene / dat ik sag / want aan mijn kennisse kon ik het niet toe-schrijven / vermits ik my nooyt in de hoedanigheyd van Genees-heer geoeffend hadde / maar wel is 't waar / dat ik somwijlen / om mijn leedige tijd niet onnuttelijk door te brengen / wel eenige Autheuren hadde door gebladerd / betreffende de Chirurgie, &c.

Verwondering des Konings hier over.

Als ook van de Roy.

Maar widdelerwijl / dat mijn voorneemen en geluk / met dese gewenste beginselen aangroeyde / verslimmerden mijne saaken aan d'andere kant merkelijk door 't arg-waan / dat mijne benijders over mijn voorspoed bereyts opgevat hadden / want den Prins / als gesegt / voor den Koning verschijnende / versogt seer onderdaniglijk aan die Majesteyt verlof / dat hy my tot verdere gesontheyds-bevordering, naar sijn Land mogte mede neemen, waar toe hy ook / naar dat hy die gunst ten duurste met kostelijke geschenken aan die geene / die 't grootste bewind van saaken in handen hadden te doen / toestemming hier op verkreeg / 't geen hem bysonder en my ook wel beviel / dog de quaad-aardigheyd van die ont-aarde Rijks-bedienders wisten het weder soodanig te bewerken / dat onse blijtschap en hoope t' eenemaal verydeld wierd / en dat het spijtigste van alles was / soo als wy gereed waaren om in te scheepen / en alle bereydselen tot de aanstaande Voyagie gemaakt hadden. Want daar quam een Man van aansien dien ongelukkigen Prins aandienen; dat hy ter ordre van den Koning moest blijven, en niet vertrekken, want de gesintheeden / en party-schappen onder die Meesters Raads-

Raakt hier over by veele in den haat.

Verfoek van den Prins.

Toe gestaan.

Dog wederom verydeld.

Verdeeldheeden onder de Raads-persoonen.

Staads-persoonen/waaren ongemeen groot/d'eene wilde beweeren/ dat men met geen regt 't vertrek van den Prins, en die van mijn persoon en huysgesin konde beweeren, als zijnde beyde geen vassalen van den Koning, dog een gaauwer baas onder de hoop/dat ik naderhand verstond/die de tweede van 't Koningrijk geweest is/wist met een Sireene tong sijn staat-kunde soodanig te gebruyken/ dat volstrektelijk de Koning van sijn eerste voorneemen om settede/ brengende onder andere redenen te berde/ dat hy om de genegendheyd, dien hy de Vorst, en sijn Vaderland toedroeg, niet raadsaam oordeelde, dat de Prins van *Succadana*, met my naar derwaards soude vetrekken, om dat hy voor-gaf/ van goeder hand verseekert te zijn, dat dien ont-troonde Heer, een overslag met my gemaakt hadde, om met onse komste ter gedagte plaats sijn halve Broeder van de Kroon te berooven, en sijn Vader, indien hy sig daar tegens kante, te be-oorlogen; en door-dien, vervolgde die Staats-man/ dat hy door de schrandere raad en daad van dese *Hollander* gesterkt sal weesen, staat het te bedugten, dat hy sijn oogmerk sekerlijk bereyken sal, en wanneer 't saake is, dat men sulks komt te herdenken, kan sijn Majesteyt een overslag maken, dat wy met een ontsaggelijke buurman te doen sullen hebben, dewelke bereyts misnoegd is, en die t' sijner tijd niet naalaten sal, onder een seer ligt voorwendsel daar over wraak te neemen, en de onderdaanen van den Koning te beleedigen, of soo hy daar toe middelen siet, sijn Heerschappy met sijn Majesteyts grensplaats, aan de sijne te hegten ende voort te setten.

Reeden van de eene.

Voorgeeven van de ander.

Dit voorstel had klem/ te meer/ om dat men alreede voor een breede-breuk met de Portugeesen bedugt was/ en tot meerder veyligheyd/ dat wy egter ons geen weg door de wapens souden maaken/ wierd ik uyt last van den Koning in verseekering genoomen/ die schrandere Staats-dienaar had waarlijk geen ongelijk/ de gemeensame ommegang/ dien ik met de Edel-moedige Succadanese Heer gehad hadde/ verschafte my geleegendheyd genoeg/ hem ter deegen te ondertasten/ om te ver-

De Roy in verseekering genoomen.

Is in groot-agting by den Prins.

vernеemen / wat in sijn boesem schuylde / ik kan ook niet gelooven / dat oojt 2 vleesselijke broeders / en die malkanderen regt beminnen / grooter getrouwigheyd met den anderen konden hebben : hy openbaarde my in 't geheel de geheymen van sijn hert / en hadden ook waarlijk besloten / om sijn halve broeder de voet te ligten, en als een *Usurpateur* te verstooten, hy seyde / dat hy sig in 't geheel om sulks uyt te voeren, aan mijn goed-vinden soude gedraagen, my over sulks in bedenking geevende / of het niet dienstig soude wesen ? de *Compagny* tot hulp te roepen, wat hem aan-belangd / hy was wel gemoed / de onkosten, die sy daarom souden komen te doen, te vergoeden, had hy juyst de middelen niet om haar ten eersten te voldoen, hy soude sig getroosten, om sijn land tot een onderpand daar voor te geeven, met de *Compagny* niet alleen te accordeeren, een Fortres aan de Zee-kant op te werpen, neen, maar ook aan sijn diamant-mijn, seggende verscheyde maalen / soo ik mijn gesigt weder krijg is het wel, soo niet, sal ik U. E. altijt by my houden en de Rijks-geschaften in handen geeven, behalven dat / *Vader* ! seyde hy (want soo noemde my die Heer) Ik wil veel liever onder een eerlijke onderwerping my selfs aan de *Compagny* verbinden, als onder de dwinglandy van een trouwloose broeder, als een slaaf te leeven, my ontbreekt geen moed, (borst hy somwijlen uyt met de traanen in de oogen) en middelen zijnder genoeg, om onse onderneeming een gewenste uytslag te doen erlangen, want ik word bemind, en hy van de onderdaanen gehaat, en wat valt 'er meer te seggen, ik hebbe een regte, en hy een onregtvaardige saak voor, daarom ben ik ook van gevoelen, dat den hemel mijn wapens gunstig sal zijn.

Die voornam sijn broeder van den throon te stooten.

Voorstel aan de Roy om hulp van de Compagny.

Voorwaar deftige woorden van een Heydense Prins / en die hy met sulken indruk wist te uyten / dat ik genootsaakt was / hem daar in te gelooven / ik prees sijn Edelmoedigheyd / maar had inder-daad medelijden over sijn jeugt / en ongevallen / bevond hem ook in alle deelen goed-aardig / open-

Goed gevoelen van de Roy over desen Prins.

open-hertig / vol moed en dapperheyd te weesen / seer wel gemaakt en ongemeen schoon / en lieflijk van weesen / waarlijk deugden / die een yder / van wat stand dat hy ook zy / seer wel voegen / maar Vorsten bysonder passen / hy was wijders / als wy van geen Staats-saaken t'samen praateden / uytneemende bly-geestig. Ik kan ter deeser uure nog niet beseffen / door wat middel gemelde Staats-dienaars agter onse heymelijke verhandelingen gekoomen zijn / ten waare dat den jonge Prins / mogelijk sig selfs / aan een van sijn vrouwen sal uytgelaaten hebben. Hoedanigheyd van desen Prins.

Om U Hoog Edele verligting te geeven / wat van de saak / en op wat voor een voet dat sijn voor-geeven steunde / sal ik U Edele mijne gebiedende Heeren seer geerne / het geene my daar van bewust is / meede deelen.

„ Dese Prins onder sijn land-saaten bekend / met „ de naam van Pangerang Marteningrat, den ou„ derdom van 22. of 23. jaaren bereykt hebbende „ en met diergelijke Zeeden / als vooren verhaald „ is / begaaft / had ook de gemoederen van sijn „ vaders ingeseetenen naar hem getrokken / dog „ hy vond evenwel een groote hinder-paal aan sijn „ halve broeder / die insgelijks met de eer-tytel „ van Pangerang Pourbaya pronkte / gesprooten uyt „ het tweede huuwelijks bedde van sijn Heer va„ der / de Vorstinne / of genoemde Marteningrat 's „ moeder af-lijvig zijnde / nam het gesag van sijn „ tweede vrouw niet weynig toe / daar beneevens „ had die Dame sig in dier voegen in des Vorsten „ gunst weeten in te wikkelen / dat sy hem met „ gesuykerde woorden t'eenemaal hadde weten te „ beweegen / om voorschreeve Pourbaya, tot sijn „ opvolger in 't rijk te verklaaren / 't geen dusda„ nig geklaard weesende / en egter soo wel de moe„ der / als de soon met de wroeging van een voor„ gewisse beswangert zijnde / stelden zy hunne helf„ se praktijk te werk / om den reets verongelijkte „ Prins van 't leeven te berooven; hebbende hem „ tot dien eynde onder de tweede / of derde hand „ weeten vergift in te geeven / waar door hy niet Verhaal van de Roy weegens desen Prins. Sijn tweede broeder tot opvolger van 't rijk verklaard. Geeven den Prins vergift in.

Waar van hy blind wierd.

„ alleen in een siekte viel / neen / maar ook van die
„ tijd af dat ongemak aan sijn gesigt: 't voor-neemen
„ men van die tweede stief-moeder en trouweloose
„ broeder dus verre naar wens uyt-gevallen zijnde
„ de / dogt Pourbaya hoog noodig tijd te zijn / om
„ sijn schelmse rol uyt te speelen / en het mom-
„ aangesigt t'eenemaal geligt hebbende / sond hy
„ een party van sijne Mede-standers naar 't pa-
„ leys van sijn siekelijke en blinde broeder / de wel-
„ ke hem sijn vrouw en juweelen op een geweldige
„ wijse ontnamen / sonder dat hy yets konde by
„ der hand neemen / om sulke openbaare roove-
„ ryen tegen te staan / 't was hem niet onbekend
„ dat Pourbaya op sijn vrouw / om haar weerga-
„ deloose schoonheyd verlieft was / maar had nooyt
„ soo stout geweest / om in sijn broeders gesondheyd
„ te durven denken / 't geen hy in sijn siekte onder-
„ nam / 't welk aldus verrigt zijnde / vond men
„ verder goed / onder voorwendsel / van hem te laa-
„ ten geneesen , naar *Banyer Massing* te senden.

Word van vrouw en juweelen beroofd.

Op diergelijke wijse van honk geraakt weesende / wisten sy op Succadana, de baad-sugt der Rijks-grooten van Banyer soodanig tot hunne voordeel te gebruyken / dat sy met geschenken soo veel te weeg bragten / dat de brieven van Martiningrat 's vyanden / de welke meest anders niet als listen en geveynstheeden behelsden / van een seer goede uytwerking waaren. Had hy nu / met die weder-waardigheeden in sijn eygen vaderland te lijden / soo gelukkig geweest / om in een vreemd land rust te moogen genieten / het soude te verfetten geweest zijn / maar neen / want op Banyer komende / en sijn tweede vrouw mede gebragt hebbende / wierd des Konings broeder / Pangerang Ammin genaamt / der op verlieft / die sy hem door een verfoeyelijke list afhandig maakten / moetende dien verdrukte en getergde Prins nog evenwel geduld oeffenen / niet tegenstaande dat het hem aan geen dapperheyd ontbrak / maar men kan ligt bevroeden / dat om yets te konnen onder-neemen / al schoon dat hy nog soo verongelijkt werd / men sekerlijk sijn gesigt benoodigt is / en dat waaren de reedenen / dat sy met geen genoegen sijn

Baat-sugt der Banyer Rijks-grooten.

Broeder des Konings verlieft op des Princen tweede vrouw.

ge-

geneesing gaarne gesien hadden / egter verkreeg dien Heer verlof / dat ik met de geneesing soude voort-vaaren / gelijk ik seer gewillig deede / en daarom sogten die huychelaars wederom nieuwe listen / om mijn begonne werk te dwars-boomen / met ons van den anderen te scheyden : tot welken eynde sy haar bedienden van seker Portugees Kapiteyn / Joan Baptista genaamt / de welke met sijn schip van Maccouw gekoomen was / om daar een laading peper te halen.

Worden van den anderen gescheyden.

Wel-gemelte Kapiteyn dan onderregt weesende / van 't geene hem in mijn opsigt te doen stond / quam boven met een aansienlijk geschenk voor de Koning en Koninginne / naar sijn komste verboegde hy sig ten eersten naar mijn woon-plaats / by meer-gemelte Prins / daar ik doenmaals siekelijk te bedde lag / en voorts met den selve in gesprek geraakt zijnde sogt hy met de alder-beweeglijkste woorden / die yemant kan uyt boesemen / te beweegen / om het heylsaamste / voor het verderffelijkste te kiesen / en de Heydense natie af te vallen / en my onder de Christenen te begeeven / waar toe hy seyde / dat God my een middel genoegsaam aanwees, vermits dat hy my sijn schip aan-bood, om daar mede naar *Maccauw* te vaaren, of anders na een bequaam vaartuyg om te sien, waar in ik met mijn volk om een goede heen-komst soude konnen soeken, verklaarende / van God en Conscientie weegen genootsaakt te weesen, al kosten 't, wat het wilde, tot behoudenis van mijn en mijne medemakkers ziel en saligheyd, ons daar toe de behulpsame hand te bieden,

Een Portugees Kapiteyn komt met geschenken voor de Koning en Koninginne.

Sijn voorstel aan de Roy.

't Soude waarlijk een staale hert moeten wesen die sig op sulke kragt-dadige / en door-dringende reedenen niet liet beweegen / en daar by ook vervreemd van 't Christendom, die naar soo een voorstel niet quam te luysteren : jaa insonderheyd wanneer die beloften met sulke hooge eeden bevestigt werden / als voorschreeve Kapiteyn doenmaals deede / ik antwoorde hem / ten hoosten dankbaar te zijn voor sijn beleefde aanbiedinge, en dat ik de selve met hert en ziel aannam : 't geen hem, by-

Antwoord van de Roy hier op.

son-

sonder aangenaam scheen te zijn / en versogt my daar-en-booven / met hem mede te gaan, tot het over-leeveren der geschenken, die hy voorgenoomen hadde, aan den Koning te doen, want als dan broeder seyde hy verders / is 'er geleegendheyd om te spreeken.

Gaan met geschenken ten hoof.

Wy begaven ons dan uyt den huys / en gingen met een pragtig gevolg der Ryks-grooten naar 's Konings Hof / en vervolgens ter gehoor toegelaaten werdende / versogt hy waarlyk by den Koning vergunning / van my te moogen mede neemen, waar op ten eersten door de voorspraak van eenige Raads-heeren begunstigt zynde / verkreeg hy / 't geen hy begeerde / die daar over inwendig verheugd waaren / ter saake / dat hunne listen sulk een gewenste uytvoering quamen te neemen / dese onaangename tyding wierd aan den Prins / myn Doester-heer ten eersten aangediend / die daar over van mis-moedigheyd bitterlyk begon te schreyen / en in syn aanweesen wierd my ook aangesegt / dat ik my ten spoedigste soude hebben klaar te maaken, om uyt de naam des Konings naar 't *Portugeesse* Schip te gaan.

Verfoek aan den Koning.

Toegestaan.

Droefheyd van den Prins hier over.

Den armen Prins voer voort met syn klaagen / en my om den hals vallende / borst hy uyt met dese klaaglyke en ziel-breekende woorden / Ach Vader, seyde hy / ik sie wel dat wy scheyden moeten, edog wat is 'er aan geleegen, al schoon, dat sy my beletten, dat ik mijn gesigt niet weder kan krijgen, soo sullen sy my egter niet beletten van U: E: tot 'er dood toe te beminnen.

Beklaagelijke woorden van den Prins.

Waarlyk ik moet bekennen / dat ik alle myn standvastigheyd van nooden hadde / om de kragtige prikkelen van geneegentheyd / dien ik voor dien Edelmoedigen Heer hadde / in te toomen / want de traanen begonden my van gelyken over de wangen van wee-moedigheyd te biggelen / en konde hem derhalven geen antwoord geeven / maar dagt / indien het niet geschied was / ik soude het niet te werk gesteld hebben / wel voornamentlyk / indien dat ik geweeten hadde / dat 'er soo een grouwsaam fenyn in 't verraders hert van dien Godloosen Dooper, ik

Groote geneegendheyd voor den Prins.

meen

meen Baptist met sijn infaame / en God-vergeetene Creatuuren geschuyld hadde / want in de plaats van onse Ziel te willen behouden / hadden die Huychelaars een aanslag met de Heydense Rijks-grooten van Banyer gemaakt / om ons leeven aan haar vervloekt moord-geweer op te offeren, als hier naar sal aangeweesen werden / den armen Prins betoonde my de laatste pligt / ten aansien dat hy my selfs aan boord bragt / op dat my geen ongemak onderweegen soude aangedaan werden / naar dat afscheyd van den anderen genoomen hadden / keerde de Prins naar sijn woon-huys / en kort daar aan / weeder naar sijn Land / en ik quam ondertussen by mijne bittere Vyanden / sig egter gelaatende vrienden / maar in schijn / want wierd wel met groote beleefthevd onthaald.

Goddeloose t'samen-sweering van den Portugees en de Rijks-grooten.

De Prins en de Roy scheyden van malkander.

Eenige daagen daar naar / begonden sy hunne aanslagen in 't werk te stellen / sy hadden dan een groote / en een kleyne Maccassaarse jongen mede genomen / onder voorgeeven / datsy die aan boord wouden verbergen, op dat deselve my niet ontnomen souden werden, soo mede d'Europianen, en naar dat die weg waaren / quam den Gouverneur van de Strant-Negery of daar sy voor geankert laagen / genaamd Tatas aan ons boord / dewelke een seer wrevel-moedig / en een door-sleepen bedrieger was / om yemand met een valse praktijk / of door geweld / 't sijne afhandig te maaken / gelijk niet duyster af te neemen is / uyt het naar-volgende staaltje.

De Portugeesen beginnen hun voorneemen.

Hy dan met mijn geveynsde vrinden overleg gemaakt hebbende / wat hem te doen stond / sond hy ten eersten eenige van sijn gevolg naar my toe / om sodanige 50 Rijks-daalders te vorderen / als dien Falsaris seyde / aan hem schuldig te zijn, ik verschrikte hier over boven maaten seer / en vraagde haar / of sy by de verkeerde man niet en waaren, daar sy op antwoorden / van neen, maar wel te weeten, dat sy by my moesten zijn, en ingevalle ik de ge-eyste somma soo ten eersten niet en quam te voldoen, soo souden sy mijn Volk mede neemen, ik sogt haar door goede woorden

Eys van den Gouverneur der Negery.

Antwood van de Roy.

om

Weder-sijdse woorden.

om te setten met die uytdrukfelen / dat nooyt van mijn leeven den Gouverneur, als nu gesien hadde, veel minder van hem de ge-eyste penningen genooten te hebben, dog die boeven seyden / met ronde woorden / dat schoon ik schuldig was of niet, egter moest betaalen. Geen ongeregtiger saak is my / dat ik weet / oyt te vooren gekoomen / en 't was 't eerste van mijn leeven / dat ik met schulden in te maanen had sien rooven / en moest de gemelde somma / ook aan die dwingers aan gangbaare munt tellen / want de Portugeese Christenen, dat (God beetert) mijne broeders waaren / begonden my selfs tegen te spreeken / en dat eenlijk / om dat sy seyden / dat den Gouverneur sulks meer gewoon was te doen; en soo ik geen geld en hadde, soo soude ik die 3 meyden, aan haar verkoopen; want, seyden sy / 't is beter, dat gy ons deselve overlaat, als datse dog, van dat Volk weg-genoomen werden. Ik bespeurde / maar te laat / dat het een opgenoomen schelm-stuk was / en daar en booven genootsaakt / geld op te brengen / daar ik geen geld schuldig was / dog was aan d'andre kant verblijd / dat ik hunne roof-gierige klaauwen / soodanig ontsnapt was.

Die Goddeloose boeven koomen ten tweedemaal.

Maar helaas! omtrent 8 daagen daar aan / quamen die onregtvaardige schuld-eyssers wederom aan my / op de wijse als vooren / maanende tot een somma te betalen / dien ik niet schuldig was / edog niet meer als 35 Rijks-daalders in de wereld besittende / waaren de Portugeese vrienden ten eersten gereed / om de rest daar by te leggen / des anderen daags / quam den Portugeesen Kapiteyn / Koopman en Pater, my quansuys / onder schijn van vriendschap aandienen / dat ik tot behoudenis van mijn eygen leeven wyy best doen soude / een kleyn handig vaartuygje te koopen, dien ik met mijn 3 of 4. bequamlijk konde regeeren / en daar mede om een ander schuylplaats te soeken / maar ik / die alreede soo veel ongelijk hadde moeten verkroppen / verklaarde haar rond uyt / dat ik tien-maal liever getrooft was, in alle haar aansien te sterven, en een korte dood te hebben

Word geraden een Vaartuyg te koopen.

ben als een lang, en rampsalig eynde te gaan soeken.

Dese verraaderse helsse stooke-branden / bespeurende / dat ik naar hunne schelmse voor-stelling / niet wilde luysteren / geen andere raad weetende / maakten zy de bewuste Maccassaarsse jongen tegens my op / om my dog van kant te helpen; maar dank zy dien Almagtige God / die sulks genadelijk heeft behoed / want de jongen in 't huys gekomen weesende / daar ik was / viel my te voet / en openbaarde my / wie hem daar toe geraaden / mitsgaders / wat loon dat hy daar voor soude genooten hebben / te weeten 2 Rijks-daalders / zijnde nog daar en booven met een Krits, en Pook, om sijn uytvoering te doen / van die fielten voorsien.

De Portugeesen beweegen een jongen om de Roy te vermoorden.

't Welk de Jonge selfs hem ontdekte.

Sy ondertussen merkende / dat haar voorneemen ten opsigte van de Jongen / vrugteloos afgeloopen was / gingen sy gemelde jongen by den Gouverneur / God weet / waar mede betigten / en moest derhalven daar in huys blijven / waarlijk harde beproevinge / en dewelke ook een spoedige verandering ver-eyste / anders kan men qualijk beseffen / dat yemand bequaam is om deselve altemaal te konnen wederstaan / dog het beliefde God verligting te geeven / ten tijden / dat ik daar 't minste op dagt / niet te min / moest ik nu nog die torn uytstaan / dat my die boos-wigten wederom tot betaling van 25 Rijks-daalders / dewelke de Portugeesen voor my verschooten hadden / als mede / andere 25 Rijks-daalders / die sy quamen eyssen / over verteerde spijs / en andersints / met nader ordre van daar te moeten vertrekken.

Nieuwe eyssen van de Gouverneur.

Ik liet dien onregtvaardigen Gouverneur versoeken / dat hy my ter plaatse soude gelieven te laaten brengen, waar ik van daan gekomen was, maar 't hadde geen ingang / ontrent die quanten. Ik by-naar raadeloos / versogt egter eenige dagen uytstel / maar konde niet meer als 2 erlangen / tot dus verre was ik wederom door wispel-tuurigheyd der Luk-godin op 't uytterste gebragt / sonder te konnen bedenken / wat ik by der hand soude neemen / want 't geene / dat my het meeste bedroefde / was / dat ik geen geweer en hadde / als een Par-

Versoek aan den Gouverneur.

Parring, dien ik gekogt hadde / om hout te kappen / evenwel moest 'er een spoedige verandering komen / want konde geen uytstel langer lijden / ik kreeg dan verlof / om met een kleyn *Canootje* te moogen uyt vaaren gaan, als of ik geneegen hadde geweest om my te wassen, 't geen ik ligtelijk verkreeg / ter saake / dat de andere / als pands-luyden onder dese grijpende Wolven bleeven.

Gaat met een Canootje uyt vaaren.

Ik stapte dan in 't Canootje en setten het met ons tween aan 't roeyen / of Pangalyen en moesten ruym 2 mijlen-weegs afleggen / eer dat ter plaatse quamen / daar de Chineesen en andere Handelaars woonen / ongemeen hard viel ons dien spits af te bijten / want roeyden ons somwijlen soo moede / dat wy magteloos waaren / en derhalven genoot-saakt / om een weynigje te rusten / als wanneer wy wederom in duysenderley bekommeringe saaten / en niet weynig bedugt / dat sy ons mogten komen te vervolgen / welke wan-hoopige gedagten / ons soo seer aan de droefheyd over-gaven / dat de toevlugt naamen tot de traanen / en als het hert sig soodanig ontlast hadde / maanden wy malkanderen aan / om op onse behoudenis te denken, dog konden weynig voordeel doen / ten opsigte van de sterke afwatering / 't heugt my niet / dat ik mijn leeven daagen soo een schrikkelijke arbeyd doorgestaan heb / egter met ons selfs afgemat te hebben / quamen wy / daar eenige Vaartuygen geankert laagen / onder andere / passeerden wy een vaartuyg / daar een Johoorse Ambassadeur op was / van welkers Volk wy aangeroepen wierden / als wanneer wy niet alleen antwoord gaaven / maar ook aan boord gierden; wanneer ik het geluk quam te treffen / om den Gesant selfs te spreeken / dewelke my ernstig afvraagde / hoe dat ik in dese Land-streek gekomen, en wat my verders wedervaaren was; daar ik hem naar de kortheyd des tijds op alles / bescheyd gaf / en niet tegenstaande / dat dien Ambassadeur voor een voornaam Zee Roover befaamt was / des niet te min kreeg hy mede-lijden met mijn Persoon / en naar dat ons wat eeten hadde laten geven / beval hy my / in

Is in groote bekommering.

Komt by eenige Vaartuygen.

Word van een Johoorse Ambassadeur ondervraagt.

sijn

sijn Vaartuyg te blijven tot des anderen daags, als wanneer hy my beloofde/ naar de *Negery* te gaan, om de ge-eyste schuld voor my te betaalen onder beding, dat ik my als dan soude verpligten, om met hem naar *Johoor* te vaaren, alwaar met de aankomste ter gemelde plaatse/ hy my als dan beloofde/ by de *Deenen*, of *Engelsen* te sullen helpen.

Ingevolge sijne Edel-moedige toeseggingе/ stapten wy in sijn Roey-vaartuyg/ en quamen by dese Godloose Christenen, (want soo noemde hy deselve) en naar-dat hy sig van de schuld geinformeerd hadde/ betaalde hy 't geene sy quaamen te eyssen/ en nam doen alle mijn Volk mede/ uytgesondert/ een kleyn meysje/ en de bewuste Maccassaarse jongen/ dien ik daar laaten moest/ op-gemelde Gesant vraagde de Portugeesen, somwijlen met een seer bits gelaat; of sy altijd soo barmhartig waaren, daar hy voegende/ dat hy by gelegentheyd ook diergelijke medoogentheyd over haar natie, by ontmoeting, als hy haar meester was, soude oeffenen, als hy Gesant quam te bespeuren, dat sy my deden. Stapt in sijn Roey-vaartuyg. Harde woorden tegen de Portugeesen.

Dus verre het hoekje te boven gekomen zijnde; meende ik gerustelijk te konnen leeven/ maar neen ik moest nog al meerder van 't geval geslingert werden/ want de Portugeesen hadden al weeder een aanslag gesmeet/ om mijn bederf te brouwen; hebbende de jongen benevens een geschenk booven gebragt/ wat het meysje aanbelangt/ dier weegen verontschuldigden sy haar/ ter saake/ dat het selve *Christen* gemaakt was; wat hun aanbrengen verders geweest is/ hebbe ik niet konnen te weeten koomen/ maar bragten egter soo veel te weeg/ dat de Koning my door sijn eerste Staats-dienaar wederom van dese luyden/ liet vorderen; werdende dan voorden-waarts gevoerd/ onder voorwendsel/ my te sullen laaten geneesen van een siekte, die my schielijk overgekomen was, werdende vervolgens met een slavinne in een schep-vaartuyg geset/ en den ander ten huyse van den eersten Rijks-raad gebragt/ wat de derde aanbelangde/ die soude tot nader ordre by den Ambassadeur verblijven/ my wiert in 't Nieuwe aanslag der Portugeesen. De Roy word van den Koning gevorderd.

Chinees Campon een leedig huys tot mijn verblijf aangeweesen. De saaken dusdanig geschapen zijnde / ontbrak 'er niet meer / als dat die God-vergetene menschen / my niet levendig 't vel over 't hooft quamen haalen.

Innerlijk bedroefde ik my / dat ik soo onregtvaardig / van mijn arme Volk berooft wierd / te meer / om dat sy niet my alle die stribbelingen uytgestaan hadden en over sulks van hunne getrouwigheyd / t'mijnen-waarts genoegsaam verseekert / mijn maag soude sekerlijk gehongert hebben / indien den Chinees hier vooren gemelt / dewelke ons soo mildadelijk bedagt hadde / niet weder hadde ontmoet; zijnde die man boven dien tot Sabandhaar, en hoofd over sijn naatie aangesteld / dewelke in geen gebreeken en bleef / van my by te staan / my daaren-boven eenige middelen tot het verhelpen van mijn quaal beschaffende / waar door ik in 't kort tot mijn voorige gesontheyd geraakte / sy hadden wel konnen bespeuren / dat my die man genegentheyd toedroeg / en daarom was hem strengelijk verbooden / my by den Koning gehoor te doen verleenen.

Word van de voorige Chinees wederom ontmoet.

In 't midden van dese rampen gedompelt leggende / bequam wederom een weynigje verligting / want de bewuste Snaphaan, en Pistoolen met mijn eersten aankomst; my ontnomen zijnde / kreeg ik de selve wederom in handen om te vermaaken / vermits dat met den overgaaf van die waapens / uyt voordagt de kleyne veere van de aftrekkers afgenomen / en geborgen hadde / waar door sy onbruykbaar waaren geworden.

Krijgt sijn Geweer wederom.

't Voorschreeven geweer in handen bekomende / en de veeren daar op gesteld hebbende / begon mijn moed geweldig toe te neemen / vermits dat ik / als een tweede Samson my selfs inbeelde / dat 'er niemand tegens my gestand was, ik laadense ook alle drie / yder met 2 koegels / en begaf my voor de deur van mijn wooning / om op den eersten Staats-dienaar te passen / vermits hy niet ten onregte van my in agter-dogt was / als de man / die

Waar door hy groote moed schept.

die de eerste beweegende oorsaak van alle mijn weder-waardigheeden was / hebbende dan vastelijk voorgenoomen / om dat Monster van gierigheyd van kant te helpen, en de rest te geeven, als wel weetende / dat hy nood-wendig mijn deur voor by moest vaaren.

Wil een Staats-dienaar dooden.

De goede Chineese Sabandhaar hier van de weet krijgende / en ook wel siende / dat het gemoed soo seer verbitterd was / dat ik in mijn voorneemen / onverset telijk bleef / ging dien man (om alle ongemakken voor te koomen) den Koning aandienen / wat er omging / want die man was soo seer bevreest / dat ik mijn aanslag soude uyt-voeren / dat hy my wilde onder 't lijf koomen / waar door genootsaakt was ; hem selfs te dreygen , en alle die geene, die sig tegens mijn voorneemen wilden tegen-stellen , de eerste koegel te sullen schenken ; als wanneer hy sig dan genootdrukt vond / naar 't Hof te gaan / en kan ook heyliglijk / by God / en mijn Conscientie verklaaren / dat mijn meening volkoomen was / om dien baad-sugtigen Staats-man , naar d'andre weereld te senden.

Waar tegen de Chinees voorsiet.

Maar wierd op het berigt / van gemelde Sabandhaar, ten eersten by den Koning geroepen / werwaarts ik my met volle geweer begaf; werdende soo gewaapend als ik was / voor hem gebragt / want de wagters hadden my niet konnen beweegen / om deselve af te leggen / 't eerste dat my die Hoogheyd vraage was / of ik wel wist in wat Land dat ik was ? waar op ik hem / met een onverschrokt gelaat ten antwoord diende / van jaa , op *Banyer Massing*, wel schoot hy hier tusschen ; 't is my gesegt , dat gy van meening geweest zijt , om mijn eerste Raads-heer , genoemt *Kiay Bappa* , doot te schieten, waar tegen ik / met behoorlijke eerbied antwoordde / dat sijn Mayesteyt , de waarheyd seyde , daar en booven herhaalende / niet alleen 't voorneemen geweest hadde ; maar nog was , om sulks te volbrengen , met betuyginge / dat het my bysonder leed was , sulks niet al gedaan te hebben.

De Roy by den Koning geroepen.

Verschijnt aldaar.

Den Koning / moogelijk sulke vry-moedige ant-

woord niet verwagt hebbende / scheen eenigsints over dit stout opset versteld / wanneer my die Hoogheyd verders vraagde / wat reeden my daar toe bewoogen: zijnde het geene dat ik sogt / en daar op verhaalde ik / met alle omstandigheeden alle 't geene my seedert / dat naar de Portugeesen door sijn bevel was gebragt / wedervaaren / en overgekoomen was / met nader byvoeginge / dat sijn Mayesteyt nu eens met een onpartijdig oordeel geliefde te bedenken, of hy met lijdsaamheyd soo veel ongelijk soude konnen verdraagen, en buyten dien, konnen gedoogen, dat men hem sijne Vrouwen, en Kinderen, Volkeren, Slaaven en Slavinnen ontnam, en deselve verkogt, of aan andere overgegeven wierden, want sijn Majesteyt, vervolgde ik / sal gelieven te weeten, dat ik met 10 Persoonen in sijn Land ben gekomen, en tegenwoordig, zijn wy maar met ons tweën overgebleeven.

Vraag des Konings aan de Roy.

Antwoord hier op.

Naar eyndigen van welke redenen / den Koning my verders vraagde / of alle de *Hollanders*, soodanig geresolveert, en van man-moedige dapperheyd waaren, daar op hem te gemoed voerde / dat ik een van de geringste was, en indien het sijn Majesteyts gelieven was, hier van een preuve te neemen, hy geliefde maar te ordonneeren, dat mijn wederpartye sig, met soodanige waapens soude hebben te voorsien, als 't hem goed dagt, op dat hy sien mogt, of ik hem met gelijk geweer, niet aanstonts te keer soude gaan.

De Koning over dese vol-mondige aanbieding sig nog meer verwonderende / keerde hem naar desselfs by-zijnde Rijks-grooten / seggende / Immers moeten wy bekennen, dat de *Hollanders*, onse *Indise* Naatie, in verstand, man-haftigheyd, en dapperheyd, verre overtreffen, wijders vraagde my dien Vorst / naar de Staat / Politie / ende Regering van ons Land / waar op ik hem toepaste / dat onse Politie op de Wetten der billikheyd gegrond was, en dat men vry meer insigt, en liefde voor een Vreemdeling hadde, als ik hier in sijn Land hadde ontmoet, wel schoot de Koning hier op in / ik heb

Gevoelen des Konings over de Hollanders.

U E:

U E: hooren prijsen, voor goed-aardig te zijn, waarom stelt gy u dan soo wreevel-moedig, en boos-aardig aan?

Ik antwoorde dien Vorst / dat het in alle deelen de waarheyd was, dat ik niet alleen, maar alle mijn Lands-luyden soodanig van im-borst waaren, dat sy in goedheyd, en sagt-sinnigheyd alle Volkeren te booven gingen, jaa, in dier voegen, dat wy met de eer-naam door de weereld befaamd wierden, voor de *Barmhartige Hollanders*, edog sijn Majesteyt geliefde, daar en teegen, te weeten, dat wanneer sy gedrukt, getrapt, en daar by, aan lijf, en goed wierden verongelijkt, dat sy niet te goet waaren, om alle 't geene te doen, dat een grimmige Tijger, of felle Leeuw, tot verdeeding van haar regt soude konnen verwagten, in tegendeel liet sig de Majesteyt hier op hooren; is my van de *Portugeesen* verstendigt, dat het een seer quaataardige Natie, jaa een Schuym van alle Volkeren, was, daar by roof-gierig, en sonder opregtigheyd, dewelke door hunne listen, niet anders sogten, als sig meester van een ander mans Land te maaken, vermits dat het blood-aards waaren, edog voegde sijn Majesteyt daar by / ik bespeur het teegen-deel aan u Persoon, aangesien ik een gemeen man zijnde, my selfs soodanig tegens sijn eerste Rijks-raad dorst kanten, dewelke ongelijk meer magt, en vermoogen hadde, als ik, my nog nader afvraagende; of, wanneer hy my alle 't geene weder gaf, dat met onregt van my genoomen hadde, of het hem dan wel soude willen vergeeven? daar ik op antwoorde / dat indien sulks naar-gekomen wierd, en my daar benevens, om vergiffenis versogt, het hem als dan sekerlijk soude vergeeven.

Vertoog van de Roy aan den Koning.

Antwoord des Konings.

Hier op wierde desen Kiay Bappa ontbooden / en de verscheenen zijnde / wierd hem door den Koning afgevraagt / wie hem magt hadde gegeven? om sig soo stout, beest-agtig, en Godloos aan te stellen, en of hy sig niet inbeelde, dat hy een Ziel te verliesen hadde, en uyt wat redenen, dat hy my so-

De Staats-dienaar verschijnt voor den Koning.

danig hadde verongelijkt, van mijn Volk, met gewelt af te neemen.

Die sig verantwoord.

Op het eerste point sweeg hy stil / maar noopende het afneemen van mijn slaaven / seyde hy / dat ik die selver verkogt hadde, op welke loogen-agtige verantwoording / sonder dat hy de selve konde waar maaken / hem den Koning seer scharp toegrauwde / jaa! booswigt men kan wel sien, dat gy 't liegt, gaat me aanstonds, voer hy voort / en haald my die man, sijne vrouwen en kinderen, en sijn ander volk, mitsgaders, ook alle 't geene, dat gy van hem vervreemd heb, hier wederom: op dat ik niet genootsaakt zy, de schande, die gy ons aandoet, met u bloed af te wassen. Beveelende die Majesteyt daar benevens 2. Rijks-raaden; om met hem mede te gaan, op dat sijn bevel ten eersten mogt naa-gekomen werden;

Harde antwoord van den Koning.

Gemelte regtmatige vonnis dusdanig tot mijn voordeel uytgesprooken zijnde / had ik redenen om sijn Hoogheyd te bedanken / maar hy was my in de voorbaat / seggende / dat ik moest geduld neemen, en dat hy naar desen sorg voor mijn persoon soude dragen, dat my geen meer ongelijk aangedaan wierd, mijn wijders versoekende / van met hem een weynigje te gaan wandelen, om eenige stukken Kanon te gaan besigtigen, daar ik my ten eersten toe bereyd-willig toonde / sijn Majesteyt wees my soo binnen als buyten 't Paleys / op de grond en de modder leggende by de 40. soo ysere / als metale stukken Kanon / inmiddels dat / in het aanschouwen der selve besig was / vraagde my die Prins / of ik tot het maken van Affuyten geen raad toe wist? daar op hem ten antwoord diende / van jaa, by aldien maar timmerluyden hadde, ten opsigte dat ik wel weeten soude te ordonneeren, als 'er maar volk was, die het bewerkte: timmerlieden heb ik genoeg, gaf de Vorst ten antwoord / maar niemand onder mijn volk, die de bequaamheyd heeft, om te konnen ordonneren, maar wel om dese en geene te beleedigen, want, seyde hy / daar zijn sy Meesters in. 't Welk die Prins quam te uyten / in tegenwoordig-

Woorden des Konings aan de Roy.

Wandeld met den Koning.

Hun onderlinge verhandeling.

digheyd van een party hovelingen / wijders geliefde dien Vorst aan een van de voornaamste van sijn Hof-bediendens t' ordonneeren / dat hy hout, en andere materialen, mitsgaders timmerlieden, volk en een *Praauw* met 6. man, tot mijn dagelijks gebruyk soude hebben te beschaffen, gelijkerwijs als ik des anderen daags, met soodaanige *Praauw* afgehaald wierd.

Aan 't Paleys komende / vertoonde my den Koning mijn afgenomen volkeren en slaaven / uytgenomen dat eene slaave kind / waar van gesprooken is / dat t' soek geraakt was. Siet sijn volk wederom.

Naar dat my de Koning die arme menschen had aangeweesen / vraagde hy my verders / of dat mijn volk niet en was ? en van jaa, geantwoord hebbende / begeerde daar en boven te weeten / hoe veele penningen sy my afgeperst hadden, 't welk ik ook opgaf / welkers waarden / of bedraagen my aan stof-goud door den Schat-bewaarder van den Koning vergoed wierd / en moetende sig den eerste Raad / Kiay Bappa voornoemd / tot een regtvaardige straf over sijn gepleegde woeker / my de waardy aan peper vergoeden / van het afgedwonge geld; werdende daar en boven gedwongen / my wegens het voorgaande vergiffenis te bidden, en wijders te bidden en te belooven / my voortaan tegens alle de geene te beschermen, dewelke my sogten te verongelijken. Krijgt stof-goud in betaling van sijn geld.

Aldus wierd dat verschil bygelegd en de vyandschap / die wy met den anderen hadden / versoend / weynig gedagten hebbende / dat ik sulke kostelijke renten voor mijn uytgeschoote geld soude krijgen / dat niet alleen; maar men kan wel bevroeden / dat het geen kleyne agterdogt en gaf aan de andere Rijks-bestierders / sulks dat ik van yeder bemind en ontsien wierd / de Edel-moedige Vorst wel aan mijn en mijn volks gewaad siende / dat het wat schaars met ons omquam / vereerde my een half dosijn goede Maccause stoffen / tot het maken van kleederen / waar mede vertrok / dat hy mijn soo genoemde vrouwe / kinderen en volk sou- Versoend sig met den Rijks-raad. Krijgt stoffen tot kleeding.

de toesenden / gelijk ook geschiede / want naauwelijks een half uur / naar mijn t' huys komste / wierd mijn arm volkje door een vrouw van den Koning / met een aansienlijk gevolg van Hof-dienaressen wederom aan mijn huys gebragt. De peper wierd my ook gesonden / mitsgaders van alle de eerste Staats-bedienders besogt / en door haar met geschenken vereerd.

En sijn volk wederom.

Hier quam ik nu te onderscheyden / wat een verschil datter tussen een neer- of een op-gaande Son is / want die bevoorens mijn vyanden waaren geweest / sogten mijn vriendschap / en moesten my in der billijkheyd ten dienste staan : dewijl nu dat den Koning my soo seer aan sijn belangen verpligt hadde / was ik in alle deelen ook genootsaakt / om deselve te behertigen / want met een onvermoeyde yver was ik dagelijks by mijn ambagts-luyden / weesende d' eerste / die op de werf quam / en de laatste / die van den arbeyd ging : sulks dat door mijn naarstigheyd binnen den tijd van 6. weeken / 34. stukken behoorlijk op haare affuyten / die naar d'Europiaanse manier in ordre gerangeert waren / in staat van tegen-weer bragt / dit vermeerderde het geloof / dat ik reets by den Koning hadde : niet weynig keeken de Signoors Portugeesen by haar neus neer; als wel konnende beseffen / dat haare kupperyen / en Goddeloosheeden geen plaats meer en hadden / van schaamts-halven / dorsten die bedriegelijke menschen onder mijn oogen niet meer komen / alhoewel dat sy door een andere hand wel vriendschap sogten te maaken / met het senden van geschenken / dien ik haar ten eersten wederom te rug sond / met bescheyd / dat niet geneegen was, ommegang met sulke verbasterde en trouweloose land-aard te willen hebben, en dat ik t' sijner tijd nog wel eens verhoopte geleegendheyd te vinden, om wraak te neemen van 't quaad, dat sy my aangedaan hadden, daar zy ook hunne staat konden op maken.

Raakt in groot-agting.

34. Affuyten gereet gemaakt.

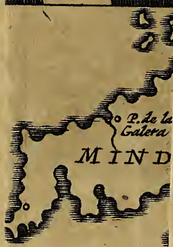
De Portugeesen soeken met de Roy vriendschap.

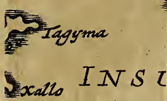
Die hy verwerpt.

Ter goeder tijd was ik in aansien by den Koning geraakt / want daar quam seekere Chinees, tot Samarang woonagtig / genaamt Quemko met een

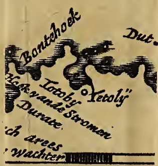

Uitgevoerd te LEYDEN door PIETER VANDER Aa. met Privilegie.
I. I. de Roy.

P. de la Galera
MIND

Tagyma
INSU

I.

Bantchoek
Dut.
Yetoly
Wachter

CELE
Ambalanta
Madona
Tobuque
Tivora

een Brief van Batavia, door den Sabandhaar, of Tollenaar den Heer Gerrit vander Voorde getekent/ dewelke niet veel goeds voor mijn persoon behelsde/ dog het beliefde sijn Goddelijke Majesteyt niet/ datse tot mijn naadeel diende / maar daar en tegen tot mijn voordeel strekte / inmiddels / toonde sig die Prins geneegen / een algemeen besoek door sijn Rijk te doen / om sigtbaare ondersoekinge te neemen / van sijn Peper-landen / insgelijks van sijn Goud-mijnen / &c. vermits dat niet buyten redenen oordeelde/ door sijn Rijks-Grooten qualijk onderregt en mis-leyd te weesen / noopende de waare geschapenheyd der selve / ende naademaal dat ik my hoe langs hoe meer in des Vorsten gunst hadde soeken in te dringen / en dat mijn oogmerk in dier voegen bereykt hadde / van de selve t' eenemaal verkreegen te hebben / als weesende meest dagelijks een tafel-vriend van hem / jaa dat wanneer aan den dis geseeten was / de schootels / daar de spijse in was / my eerst aangebooden wierden / waar door van een yegelijk ontsien en gevreest wierd / mitsgaders ook bemind / om dat ik die geene voorspraak / dewelke onregt aangedaan wierden; wist ik / in 't kort gesegt/ die Vorst soodanig te beleesen / dat hy een volkoomen vertrouwen op mijn persoon stelde / en derhalven niet het minste soude hebben ondernoomen / sonder mijn gevoelen daar over te verstaan / waar door te weeg gebragt wierd / datter veele ongelegentheeden en morsseryen afgeschaft bleeven / soo versogt hy my / dat ik hem in die *Voyagie* mogt vergeselschappen, daar ik hem over bedankte / wegens de eere / dien hy my aandeede.

Brief tot naadeel van de Roy van Batavia.

Voorneemen des Konings.

De Roy dringt sig in de gunst des Konings.

Die hem in groote waarde houd.

Wy naamen dan de Reyse aan / op een Vrydag met des Konings geheele Huys-gesin / van Cayetenga naar Tatas, ende van daar naar Banyer Massing; leggende aan een andere ingaande spruyt/ daar men door 2. weegen kan inkoomen / onse Scheeps-magt / of Mossel-vloot bestond in 160. vaartuygen / soo groot als kleyn ; hebbende sijn Majesteyt de goedheyd gehad / van my met 3. vaartuygen voor het gevolg / dat ik mede nam/

Gaat met den Koning op reys.

te verſien / ook van een ſneedige Schep-Praauw, om altijd op het ſpoedigſte by hem te konnen komen; gebiedende ook eens voor-al / als wy ſtille laagen, my by hem naaſt ſijn Koninglijke perſoon te voegen, 't welk ook altijd wierd waargenomen.

Inmiddels onſe Voyagie vervorderende / een etmaal onderweegen geweeſt zijnde / ſoo quaamen wy aan de 2. eerſte Negeryen, die by den anderen gelegen zijn op een hoek Lands / daar ſig de Rivier in tweeen verdeeld / als voor eerſt de regt uytloopende ſpruyt naar de Viadjes, ſoo werden de regte Land-ſaaten aldaar genoemt / zijnde wijd en diep / vallende wederom naar 3. of 4. dagen reyſens in een ander Rivier / tot datſe ſoo voorts in Zee vloeyd.

Komt by 2. Negeryen.

Insgelijks ook de Rivier Viadjes, wat deſelve aan belangt kan ik niet anders van deſe menſchen ſeggen / als dat hunne Gods-dienſt / Wetten / en manier van handel te drijven / t' eenemaal over een komt / met alle de inwoonders van Borneo, uytgeſonderd / dat die geene aan d' oever van dat ſtroomende waater huys houdende / de magtigſte en ook wel de ſtoutſte zijn / hebbende haare Negery omtrent de mond van de bewuſte Rivier / die ſy ook wel weeten uyt te loopen met meenigte van vaartuygen / om die geene te overvallen / die ſy begaan konnen / zijnde egter het haar ſoo ſeer niet om de buyt / als om 's menſchen hoofden te doen / 't welk veroorſaakt / dat ſy die van Banyer Maſſing dikwils in ongeleegentheyd brengen / naademaal ſy al vry ſnel op de gaande en koomende Peper-vaartuygen weeten te paſſen / die ſy dan nu en dan verraſſen / om de hoofden te bekoomen / 't geen dan ook d' oorſaak is / dat den Koning van Banyer met haar in vriendſchap ſoekt te leeven; de magtigſte onder haar hebben 't gebied over de minderen / 't zijn doorgaans wakkere en kloeke menſchen van poſtuur / haar weeſen is geel-agtig van koleur / lang hayr en arbeydſaam / moogen ook wel tegens ongemakken / dog wegens kloek-moedigheyd / en dapperheyd de Javaanen gelijk; de jongmans maken hun

Aard der Negers.

Hun luſt tot hoofden der menſchen.

Manier van regeering.

Hun gedaante.

hun voornaamste werk / als gesegd is / koppen te krijgen / sulks dat de Negerys volkeren / malkandere bywijlen een voordeel affien / dog niet / wanneer sy vreemdelingen / of Peper-haalders kunnen aantreffen / en als sy tot haar mannelijke jaaren zijn gekoomen / 't mag gaan soo 't wil / daar moet een hoofd weesen / al moestense dat schoon koopen / 't geen daar uyt voorkomt / ter oorsaaken / dat die rouwe gasten niet vermoogen te trouwen / sonder deselve te hebben / en als hy die magtig is / gaat den aanstaande Bruydegom dat bloedig geschenk aan sijn Liefste op-offeren / waar mede het Huuwelijk dan geslooten en 't feest gevierd werd / want 't hoofd werd op een staak geset / en tot vreugde-teekenen werden de Gommen geslagen / op welkers gelupd 't gantsche Negerys volk sig niet alleen vervoegt / maar ook wel d' inwoonders van het nabuurige Dorp by komt / alle op het cierlijkste opgetoopt en aangedaan / met de kostelijkste kleetjes / die sy immers hebben / zijnde het huys met diergelijke kleeden opgepronkt / maar des anderen daags gaan sy gelijk de Mallabaaren, met een bast van een boom / dat uyt-geklopt is / voor haar schaamelheyd / insgelijks soo een stuk om haar hoofd draagende / wat hunne vrouwen betreft / deselve zijn reedelijk schoon / en wel gemaakt / en staan t'eenemaal onder de heerschappy van haare mannen ; behelsende hunne Gods-dienst / deselve is vol by-geloovigheeden en mensche-vindinge / door dien dat sy de Son / en de Maan aanbidden / en ook in hunne gedaante op het Vogel-geschrey bysonder agting geeven / want is 't saake / dat sy / uyt haar huysen naar een anderen willende gaan / soodaanig een Vogel hen te gemoet komt vliegen / die by haar dan gehouden werd van meerder magt te zijn / als andere pluym-gedierte / soo blijven sy niet alleen staan / maar keeren ook wel te rug / daar se van daan gekoomen zijn / en begeeven haar verders de gantse dag niet buytens huys ; maar in tegen-deel / indien soo een Vogel sig op de

Mogen niet trouwen voor dat menschen hoofden bekoomen hebben.

Hunne vrouwen beschreeven.

Gods-dienst.

Schrikkelijke by-geloovigheyd.

vlugt begeeft / en sijn streek neemt naa de plaats / daar sy geneegen zijn te gaan / werd dat voor een bysonder goed voor-teeken van haar gehouden.

Als men verders sijn gedagten wil laaten gaan / over de zeeden deser Volkeren en de maniere / en gewoontens der Molukse Alphoereesen, sal men bevinden / datse niet veel van den andere zijn verschillende.

Hun rijkdommen.

Dese onnosele en naakte menschen / besitten waarlijk nog al redelijke rijkdommen / wegens 't goud en andere koopmanschap / die in haar land vallen / soo mede zijn 't liefhebbers van handelen / dewijl dat sy haar daar op soeken bequaam te maken / edog by gebrek van ervarentheyd / kan men evenwel haar schatten voor een beuseling bekoomen; 't geene dan dat sy boven alle andere waaren agten / zijn roode Agaat-steenen / ringen / als ook alderhande koralen en koopere armringen / dienende in plaats van juweelen tot het vrouwelijk cieraad; als meede om haare kinderen op te schikken; waar van sy seer veel werks maaken.

Wat waaren sy hoog agteen.

In deese voornoemde Negery bleeven wy 5 dagen / om alles met meerder naauw-keurigheyd te ondersoeken / zijnde den Koning ook geneegen / om een vastigheyd op te werpen / eens-deels om de Peper-Negeryen te dekken / als ook / om dat bedugt was voor de gedugte komste der Portugeesen uyt Maccauw, werdende de Pagger op een hoek lands gesteld / daar sig de rivier in tween verdeeld.

De Koning geneegen een Fort te maaken.

De Peper-dorpen / die daar om heen laagen / zijn dese / namentlijk: Compay, Borangbahan, en de Moranpijouw, daar wy alle hebben aangeweest / en de selve opgenoomen /

Peper-dorpen.

In-middels vertrokken wy van hier naar Nagarra, en van daar naar een groote Negery, Kominting genaamt / op welke plaats seeker schatting op die kors gesteld is / moetende alle naar de Zee-strand vertrekkende vaartuygen daar eerst vertollen; soo mede / neemen de handelaars van gemelte waar / daar hunne aanloop-plaats / en sommi-

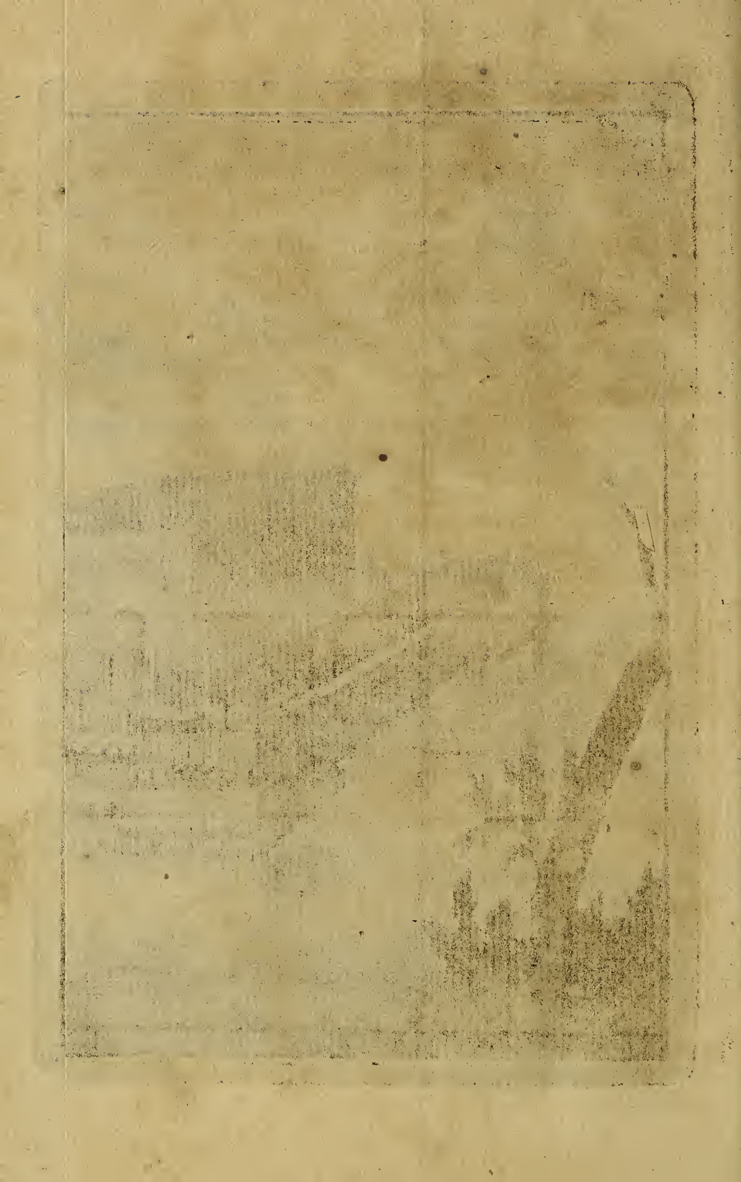
Des Konings vertrek.

Pag. 61

Pag. 61.

mige / die haar ook ter neder geset hebben / om met den oegst van dat gewas hunne voordeel te soeken : hier ter plaatse werden ongemeen en in overvloed van de bekende vis Cabos gevangen/ de welke gedroogt door die gantse land-streek in menigte gesonden en ook wel naar andere plaatsen vervoert werd. Cabos, een vis gevangen.

Hier bleef den Koning een lange tijd met sijn geheele Hof / ondertussen liet dien Vorst al het geschut / dat gereed / en ongereed was / naar boven en herwaards aan voeren / vermits dat ik daar een soort van een Water-Kasteel liet op-stellen ; zijnde den boodem van dat gebouw van swaare dikke boomen (dat drijvers waren) gemaakt / en aan den anderen door hout en ysere nagels gehegt/ en tot veyligheyd met hegte Rottangs gebonden / behalven dat waarender nog een stapel van een halve vadem hoog / met Bamboefen tussen gemelte swaare houten gelegt / om te ligten / zijnde regt vierkant en 12 roeden in sijn omtrek / de punten daar onder gereekent / want daar waaren der 4 stuks op gemelde gebouw opgeworpen / latende op 2 voeten van malkanderen groote stukken houten opregten / de welke hunne vastigheyd in die voeginge van de onderste boomen hadden / ongevaar 4 voeten van 't buytenste boord / liet ik van binnen nog een ry / diergelijke houten op setten / en daar mede soo wel van buyten / als van binnen met Rottangs vlegten / en de lege spatie tussen de Bepaggeringe altemaal met Rottangs over lang soo geperst / als het immers konde / in de plaats van aarde op-vullen / zijnde wijders 15 voeten hoog / van den bodem af tot de soldering was een ruymte van 12 voeten / en 3 voet hoog had ik genoomen voor een borst-weering / waar agter 200 koppen met musquettery konden vuur geeven / en onder waren 16 stukken Kanon op haar Ram-paarden / water-pas gesteld. Water-Kasteel gemaakt.

Dit Water-gebouw was soo sterk / dat ik selfs een stuk metale Kanon van 8 pond kogel / wel ende behoorlijk met scherp gelaaden zijnde / daar op Vastigheyd van dit gebouw.

heb

heb geschooten / maar konde het door de selve niet beschaadigen / welkers afbeeltsel niet ondienstig geagt hebbe / hier neevens tot U Hoog Edele te voegen.

Sijn sorg voor Oorlogs-gereedschap.

Besorgde nog daar-en-boven / dat 'er een party oorlogs-gereedschap in gereetheyd wierd gebragt / te weeten kruyd / hand-granaaten / vuur- en stinkpotten.

In-middels dat ik in die oeffening besig was / namen wy somwijlen den tijt ook eens waar / om ons te vermaaken / naamentlijk met de jagt / en somwijlen ook met vissen / ten opsigte dat 'er wild genoeg te bekoomen / en dat insgelijks de rivier seer vis-rijk was.

Vertrekken.

Onderwijlen dat dit alles naar wensch voltoopt was / maakten wy ons gereed / om onse Voyagie te vervorderen / vertrekkende dan met een gevolg van 70 of 80 Schep-Praauwtjes naar Aly, en voeren eerst naar Nahara, en van daar op Manka en Blanka, en van hier naar Komenting, tot dat soo voorts te Banna Wantenga aanquaamen / van waar 3 dagen daar aan op Bonawa Assam geraakten / in welke plaats den Gouverneur der boven-landen van Aly af tot hier / en des Konings Goud-mijn 't gebied heeft / werdende Tommegong Gusty genaamt / zijnde verders een schrander staatkundig man / de welke door sijn verstant met ongemeene groote schatten sig uyt des Konings Mijnen heeft weeten te verrijken / weesende uyt kragt van sijn ampt alle jaaren verpligt / sijn Meesters geregtigheyd van de Mijnen te haalen, als wanneer men ligt kan denken / dat hy sig selfs niet en vergeet / weesende daar-en-boven bevoegt om de schatting / die de onderdanen aan haar jaarlijks schuldig zijn / op te haalen / derhalven aan den Prins soodaanig een reekening van sijn bewind geeft / als het hem selfs goed dunkt / waar inne mijn 's eer-agtens niet wel kan agterhaald werden / ten opsigte / met dat niemand onderstaan derft / binnen de paalen van sijn gebied / of de Mijnen te gaan / sonder daar toe sijn verlof verkreegen te hebben / veel minder eenige koopmanschap met de Land-saaten te pleegen.

Bonawa Assam.

Tommegon Gusty Gouverneur der Goud-mijnen.

Des selfs magt.

Maar

Maar door dien dat den Koning uyt nieuwsgierigheyd de geleegendheyd selver van sijne Mijnen geneegen was te beschouwen / wierd hy voor dit jaar in de Kaart gekeeken / sig naar uytterlijke schijn wonder vergenoegt toonende/dat sijn Majesteyt des selfs *Gouverneur* met sijn tegenwoordigheyd hadde gelieven te vereeren, ons verders seer heerlijk onthaalende / en op de begeerte van sijn Majesteyt / soodaanig een verantwoording doende / wegens de Koninglijke inkomste / dat dien aangaande vergenoegt was. Sijn geveynstheyd omtrent den Koning.

Wanneer de saaken / hier boven gemelt / verrigt waaren / begaaven wy ons / van andere vaartuygen / en frisse volkeren versien zijnde / weder op de reyse / passeerende door verscheyde Negeryen, als Plajouw Jaly, Tenga, Cotiel, Parack, ende verders tot aan de uyterste Negery van 's Konings Rijk / genaamt Jathoe, ende aangesien wy niet verders te water konden komen / wierden wy genoodsaakt / aan land te stappen / ende verders onse optogt te vervolgen / werdende ik / en den gemelte Tommegong geordonneert / naar 't gebergte te gaan, wat den Koning aanbelangd / toonde sig geneegen / ter gedagte plaatse te verblijven / ten eynde om eenige oude graaven te gaan besigtigen / offerhande te doen / en sijn Gods-dienst te pleegen / Gaan verder op reys. De Roy naar 't gebergte gesonden.

Weshalven affscheyd van den Prins genomen hebbende / begaf ik my met voorschreeve Tommegong, mijn leytsman en omtrent de 70 persoonen sterk / op de weg; werdende nevens den Tommegong en 3 andere voornaame hoovelingen in hang-matten gedraagen. Begeeft sig op weg.

Naar 't verloop van 9 etmaalen / quamen wy in een redelijke groote Negery, geleegen aan de voet / of in 't hangen van een berg / daar een rivier af komt stroomende / welke sig in veelderley aadertjes verspreyt / gedagte berg is tamelijk groot / hoog en lang / mitsgaders aan verscheyde andere gehegt / dog dese is de hoogste van alle d'andere / en heeft een rood-agtige aarde / de welke dikwils van de goud-smits tot het kouleuren van 't goud werd gebruykt / de rivier Komt in een groote Negery. Roode aarde in een berg.

ofte

ofte water-loosing komt omtrent 4 hoogtens onder een meenigte van key-steenen seer sterk uytvloeyen / en loopt wederom over een vlakke berg heen / zijnde op eenigen plaats een half / en op andere 1 of 2 voeten diep / en valt dan seer steyl neer / van de berg in een poel / die wel 3 vadem diep is; 't geen soo helder en klaar is / dat men op sijn gemak de gront sien kan / het volk gaat in 't gedagte water tot de knyen / en 't middel toe / met groote vlakke houte schootels / waar mede sy het sand scheppen / onder het welke sy dan het goud vinden / in kleyne stukjes / van de groote somwijlen als een rijst-korrel / ook wel kleynder ende grooter / naar het geval / tot de swaarte van 1, 3 of 4 jaa tot 20 Cattys gewigts / gelijk als ik in die tijd oog-getuyge geweest ben / dat 'er een stuk goud binnen dat kostelijk water gevonden is / van 7 Cattys en 5 Bancal swaarte / welke klomp in groote waardigheyd by den Koning gehouden wierd / niet soo seer om de kostelijkheyd van 't metaal / als wel voornaamelijk / om dat het de gedaante van een halve-maan hadde.

Loop der Rivier.

Op wat wijse het goud daar in gevonden werd.

Goud de gedaante van eèn halve maan hebbende.

Ik hebbe daar-en-boven in gemelde poel verscheyde stukken van uytneemende groote sien op de grond leggen / en voornaamentlijk 2 stukken / waar van my den eene ander-half en d'andere wel 3 voeten / en min of meer ander-half voet breet scheen te zijn / maar konde de dikte niet onderscheyden / vermits datse in 't sand gedolven waren / en met geenderhande by-hebbende volk konde beweegen / tot het uyt-haalen der selver / aangesien dat het water soo kout als ys is / kon over sulks klaarlijk begrijpen / dat 'er een groote schat in dat water moest schuylen / 't geen my aan de aansienelijkste deed voor-stellen / die poel door uytgravinge af te tappen, seggende / dat 't wel wat arbeyd soude kosten, maar egter doenlijk was; als wanneer sonder ongemak alles daar uyt soude konnen ligten / maar dat voorstel behaagde haar geensints / om dat die luyaarts de moeyte ontsaagen / dat eerlijk werk by der hand te neemen / en soo komt het / dat sy by gebrek van arbeyd te doen / selfs niet en weeten / wat voor koste-

Deese Rivier seer goud-rijk.

Voor-stel des Schrijvers.

kostelijkheeden / dat sy in haar Land besitten / en niet meer van hunne Rykdommen komen te genieten / als 't geen dat de Hooglanders hun komen te koop veylen.

Dese domme ende bygeloovige menschen zogten my wijs te maken; Dat in die twee groote stukken een bysonder geheymenisse stak, vermits voorgevende; dat den eene de Vader en d'ander de Moeder van al 't Goud was, dat sy bequamen, seggende met een / wel uytdrukkelijk; dat sy haar selfs niet souden durven vermeeten, het selve aan te raaken, veel minder om'ser uyt te haalen; daar met een ook verschoonende; dat het geen ordre van den Koning was. Haar onnoselheyd hier uyt genoegsaam afmeetende / begon ik'er naar te luysteren; gelijk als of ik van haar overheerd was / seggende; nu wel te konnen beseffen dat sy geen ongelijk hadden. Om nu insgelijks 't ondersoeken wat'er in dese Berg mogt schuilen / ging ik in mijn eensaamheyd deselve over-al besigtigen / soo verre als ik het met fatsoen doen konde / waar naar ik verscheyde kuylen liet graaven en ook eenige ondersogt hebbe / de welke reets te vooren door de Inlanders gemaakt waaren / waar uyt sy het onsuyver Goud haalen en wassent verders in de Rivier; in gemelde kuylen vond ik somwylen heele goede en groote Aders / vermits dat met het behulp van 200 koppen binnen den tyd van 35 dagen 81 Cattys suyver Goud daar uyt hebben gehaald / en 't selve aan den Koning op mijn wederkomste geleverd / 't geene hem wonder wel beviel / te meer; om dat sijn Majesteyt met de waarheyd betuygde; Dat hy in den tyd van 10 Jaaren soo veel aan waardy uyt sijn Mynen niet gehad en hadde. 't Is waar / dat die Heer der nog meer heeft / maar dese steekt in rijkdom boven alle d'andere uyt.

Hier uyt konnen UE. Hoog Edel. een overslag maaken wat voortgangen dat Koningje in 't Jaar zoude konnen maken / ingevalle dat hy trouwe Bevelhebberen hadde / die sijn belang gelykt 't behoorde sogten te behertigen / en daar by een weynig

Bygeloovigheyd des volks ontrent dit Goud.

De Roy besiet in eensaamheid den Berg.

Goudryke Aders.

Voorstel des Schryvers aan de Maatschappy.

nigje kennis hadden van 't Berg-werken.

Omtrent 5 dagen reysens hier van daan / heeft men een ander Gebergte daar een groote menigte Crystal te vinden is / en by gelegentheyd ook wel schoone Diamant-steenen / die dese eenvoudige menschen niet weeten van gedagte glas 't onderscheyden / vermits dat maar op d'uytterlijke glans van soo een steen komen agt te geeven. Sulke dierbaare Juweelen kan men somwijlen door een betreft geluk voor een seer geringe prijs bekoomen; uyt dese Berg loopt een Rivier / waar van al het sand / als men het op de grond siet leggen / Goud schynd te weesen: maar uytgehaald sijnde / werd het niet meer als rosagtig en glinsterende bevonden; men vind hier ook Koper / Tin en Yser.

Gebergte van Crystal.

Rivier van verscheyde Metalen.

Naar dat dit alles soodanig ondersogt / opgenoomen / en bevonden hadde / keerden wy wederom te rug / daar ik by sijn Majesteyt in 't byzonder met alle omstandigheeden verslag van alles / dat ik gesien en ondervonden hadde / deede; werdende bijsonder minnelijk ontfangen; met aandagt gehoort / mitsgaders over mijn getrouwigheyd ten hoogsten gepreesen / en wijders toeseggingen gedaan; Dat my die Vorst 't aanstaande Jaar in d'andere *Mousson*, wederom naar sijne Mynen met meerder volks en van alle werktuygen soude besorgen, dien ik maar eenigsints dagt tot het bereyken van mijn oogmerk dienstig te weesen, my daar-en-booven belooverende; met een volkoomen magt te voorsien om alles naar mijn goetvinden te bestieren, zonder met yemand 't minste te doen te hebben, als met hem alleen. Insgelijks my op sijn Koninklijk woord / ende met handtasting toeseggende; Dat mijn trouw en yver edelmoedig en na behooren vergolden soude werden.

Doed van alles verslag aan den Koning.

Belofte des Konings aan hem.

Ik had waarlijk wel moogen wenschen / dat ik naar soo veele stribbelingen op een Land ontmoet te hebben / ook eens een weynigje geluk hadde moogen aantreffen. Maar wat sijn dog menschen raadslagen en voornemens / door dien dat sy door Godes onnaspeurelijke voorsienigheyd bepaald

Begeerte van de Roy.

vaald zijn/en alle mijn meeste gedagten waren om de waterlossing van gedagte Poel in 't werk te stellen. Den Koning was ondertusschen besig om alle Negeryen te besigtigen / de welke handel met Peper dreeven; insgelijks ook belust om de Plantagies der Inwoonders te beschouwen / die wy dan in meenigte bevonden / en Jaarlyks nog meer aangroeyen / en wy tegenwoordig in staat zyn / om een goed getal Coyanges uyt te leeveren; houdende yeder Coyang 1000 Gantangs, yeder Gantang op 2½ Catty Chinees; welke koorel ook by de Gantang of Coyang voor Goud of Spaansche Realen verkogt/ en tegens alderhande soorten van Lijnwaaten / Kleeden / Amphioen, Sout / Rijs / Ajuyn / Look / Suyker en Tammerinde verruild werd / en dat op verre-na soo duur niet als op Bantham en Palimbang, en daar koomen Jaarlijks 7, 8, tot 12, soo Chineese, Siamse, Johooreese Jonken, van tusschen 2 á 300 Lasten groot / haar lading soeken / diese ook bekoomen; hebbende die van Maccauw de Chineesen de weg hier na toe geweesen / die meest alle Jaaren met 4 of 5 Scheepen haar lading van Peper koomen haalen; gelyk als by mijn tijd 't laatste Jaar 3 kloeke Scheepen gezien / en een gelijk getal Chineesen daar vernoomen heb / de welke gesamentlyk hunne ladinge bequamen / uytgesonderd de 4 de welke met omtrent een halve lading seer schandelijk moesten vertrekken / om de navolgende redenen:

Naarstigheyd des Konings.

Peper-scheepen alle Jaar koomende.

„Desen bodem was bevoorens een Hollands „Fluyt-schip geweest / van ontrent de 300 lasten „groot / en wyders in Maccauw tot een Jek-boot „vertimmerd / mitsgaders tot den Oorlog uytge„rust / gemonteerd met 20 Gotelingen en 110 kop„pen sterk bemand / waar onder 10 á 12 blanke „Portugeesen waren / en tot Bevelhebber eenen „Emanuel de Roosje aangesteld / zynde een Italiaan „van geboorte / wesende door de Vice-Roy van „Goâ tot Kapiteyn Moor, of Opper-bevelhebber „van Banyer genomineerd / want het vald ligter

Verhaal van een geval van de Inwoonders van Banyer.

„yemand

„ yemand besit van een Land te geeven / als hem
„ middelen te verschaffen om sig daar van meester
„ te konnen maaken. D'Ervarentheyd leerde die
„ man / dat se op Banyer weynig ontsag voor 't
„ Brevet, of Commissie van den Goaasse Vice-Roy
„ hadden ; hebbende bovendien volkoomen vol-
„ magt om over alle de ontmoetende en koomen-
„ de *Portugeese* Scheepen en Vaartuygen als *Chef* te
„ gebieden; luyden sijn Instructie of Lastbrief niet al-
„ leen om die van *Banyer* vyandelyk aan te tasten,
„ maar ook om daar een vaste voet op 't land sien
„ te krygen, en soo doende wraak van de moor-
„ deryen, hoon, ende schaade te nemen, de wel-
„ ke de *Portugeesen* door die Natie geleeden hadden.
„ Waar van den ingebeelde Kapiteyd Moor een
„ smertelijk gevoelen van gehad hadde.

Voorval van een Spaans Schip van Batavia.

„ 't Was waar dat'er 3 Jaar te vooren / te we-
„ ten in 89 van Batavia een Spaans Schip vertrok-
„ ken was / de welke op de Manilhas 't huys hoor-
„ den; sijnde van Malacca herwaards gestevend /
„ om te sien of hy een lading Peper soude konnen
„ bemagtigen; 't welk de Portugeesen vernemende/
„ trokken sy de Spanjaard te gemoet / hem verders
„ op hun eygen houtje verbiedende booven te koo-
„ men, onder toeseggingе / naar dat sy daar toe
„ door een mild present van den Kastiliaan waren
„ bewoogen / hem de lading van haar Peper over te
„ willen doen, gelijk sy ook tot haar merkelijk
„ voordeel deeden; waar mede dien man naar sijn
„ voorgenoomen plaats vertrok. Maar ondertus-
„ schen de gelegentheyd afgesien hebbende / en op

Lust van den Spanjaard tot de Peperhandel.

„ diergelijke koophandel belust sijnde / quam het
„ Jaar daar aan wat vroeger als de Portugeesen,
„ versoekende met een aansienlijk Geschenk aan den
„ Konink ende Rijks-Grooten gedaan hebbende /
„ verlof om sijn koophandel te dryven / 't geen hem
„ ten eersten wierd ingewilligd; bestaande sijn vaar-
„ dige betaalinge over geleverde waaren in goede
„ Spaanse Realen, waar in deese menschen een by-
„ zonder behaagen hadden.

„ De Portugeesen met 3 à 4 groote / en dit voor-
noem-

„noemde Fluyt-Schip gekoomen sijnde / en den Voorneem en der Portugeesen tegen den Spanjaard.
„Spanjaard insgelyks met voorschreeve Bodem
„en een Chaloup vindende / en vernoomen hebben-
„de / dat hy de Peper met kleyne partyen van 7 of 8
„Gantangs opkoft / waar en tegen de Portugee-
„sen nooyt niet te vreede waaren / of moesten 12
„Gantangs te gelijk hebben; begonden de Seignoors
„hunne gewoonelijke grootsheyd te toonen / en
„den Spanjaard sijne koophandel te verbieden / en
„dat meer is / sijn Peper lading af te vorderen /
„daar den andere als tegens regt en reeden sijnde /
„geen sin in hadde / en de Portugeesen daar en te-
„gen de magt / die sy in handen hadden / willen-
„de gebruiken / en sig onreedelijk getoond hebben-
„de / begonden daar-en-booven geweld te pleegen /
„niet alleen des Konings Haven openbaarlijk te Hun geweldpleeging.
„schenden / maar quamen de koegels van hun
„Kanon tot in de Negery, en door des Konings
„Paleys heen vliegen / niet tegenstaande dat hy
„zulks liet verbieden / namen ook de weerloose
„Chaloup van den Spaanse Kapitein weg / en maak-
„ten de Peper / waar meede die geladen was / tot
„een goede prys / en staaken verbolgens 't Vaar-
„tuyg in den brand. Den Koning dese Godloose
„feytelijkheden op sijn eygen Stroom aansiende / Waar over de Koning seer verbolgen is.
„quam in de hoogste verbolgentheyd tegens die
„vermetele en laatdunkende Natie uyt te barsten /
„ordonneerde daarom een Maccassaarse Prins / al-
„daar bekend / onder de naam van Pangerang, Des selfs bevel.
„Aria Cassomba , sig met geweer en Ammonitie
„te voorsien, en met soo veel volk en Vaartuygen,
„als immers moogelijk en by der hand was , hem
„ten eersten op 't water te begeeven , om niet al-
„leen den verongelykten *Spanjaard* by te springen,
„maar ook de belhamels met geweld als vyanden
„aan te tasten , en soo 't hen moogelijk was, ge-
„samentlijk te verdelgen.

„Welk regtmatig bevel ook met een uytnee- Word wel uytgevoerd.
„mende kloekmoedigheyd gehoorzaamd wierd /
„want dien braven Kapiteyn met een aantal van
„100 Vaartuygen waar in der yl 1000 koppen

„van s'Konings volkeren ingescheept waaren / sig „ten spoedigste op de stroom begeevende / tasten „met zulken dapperheyd 't eerste Schip aan dat „van de Portugeesen konde bereyken / dat hy „'er in 't kort meester van wierd / en vervolgens „alle die daar-op vaarende door de kling liet sprin„gen.

Een Portugees Schip veroverd.

„Dit vertsaagde de Portugeesen niet weynig / „waar en tegen de moet van de Maccassaren ge„weldig begon aan te groeijen / sulks dat sy in „die hevigheyd voortvaarende een gelyke Oorlogs„kans op de 2 andere kleyne Scheeps-kielen van „haare vyanden waagden / welke stoute onderneeming hun alsoo wel quam te gelukken als de „eerste / hadden sy by haare manmoedigheyd 't „beleyd gehad om met voorschreeven 3 Bodems „haar voordeelig te plaatsen by 't groote Schip / „en schutgevaar met hem te houden / de Portu„geesen souden hier een gevoelige neep gehad heb„ben / alhoewel dat sy egter niet misgedeeld wier„den.

„De 3 Scheepjes als gesegt veroverd en met „volk beset sijnde / versWakte het getal der Kry„gers; des niet te min besloten sy doen gesament„lijk / het groot Schip alsoo wel te enteren als sy „d'anderen gedaan hadden.

Drie Schepen veroverd door de Indiaanen.

„Dog die Prins wiert hier gewaar / dat'er vry „meer in een Bevel-hebber werd vereyst als Man„moedigheyd / want de fiere Maccassaren naar dat „sy 't vuur van de in nood sijnde Portugeesen / „uytgestaan hadden / en vervolgens aan boord „gekomen wesende / viel het overklimmen hier „soo gemakkelijk niet als by de andere / en soo „als de bespringers doende waaren om op te „klauteren / soo wierden sy van de op hun voor„deel leggende Portugeesen, met alderhande Oor„logs geweer vernield / sonder dat 's hunne Vyan„de by naar konden te sien krijgen / daar sy in „tegendeel bloot in haar Vaartuygen 't geweld „van hunner Vyanden schiet-geweer / Stink en „Vuur-potten / en het werpen der Hand-granaten

Groote nederlaag der Indiaanen.

„moes-

„moesten uytstaan: by welke heete ontmoeting
„der niet weynige van de Maccassaaren quamen
„te sneuvelen / weshalven dan genoodsaakt / om
„een aftrek te soeken; 't geen haar soo duur quam
„te staan als het abordeeren / want de Portugee-
„sen bedienden sig van 't voordeel hunner Kanon / Die de
„dewelke met Schroot geladen sijnde / der niet vlugt moesten
„weynig matsteden; sy namen haren toevlugt neemen.
„aan boord van de veroverde Scheepen met vry
„veel verstrooying / in middens dat 't Capitaal
„Schip de trompen van sijn geschut op deselve
„gesteld hebbende / haar 't vuur soo naar aan de
„voeten geset wierd / dat'er niet een sig op den
„overloop dorst vertoonen / of hy wierdt ten eer-
„sten door een Hagelbuy van Musket-kogels ge-
„ligt.

„En door dien dat het kenbaar is dat de Mac- Aard der
„cassaaren vinnig in haar aanvallen sijn / heeft Maccassaren.
„ons d'ervarentheyd geleert / dat sy daar en tegen
„wakker tegenstand vindende geen stand houden;
„'t bleek hier ook eenigsints / vermits datse de drie
„vermeesterde Scheepen ten prooy van haare Vy-
„anden wederom verlieten / en sig met hunne
„Vaartuygen een weynigje buyten 't bereyk van
„hun Kanon begaven / 't geen de hoopeloose Por-
„tugeesen een weynigje aadem deede scheppen; Scheiden
„bekomende daar door gelegentheyd om de stroom van malcander.
„stilletjes af te dryven / en in de groote Rivier te
„geraaken / daar sy dan om twee bysondere ree-
„den ankerden / als eensdeels om hunne geleden
„schaade te herstellen / als ook ten anderen / om
„hunne Landslieden / dewelke een schets van een
„Logie op Cayo Tangan opgeregt hadden / af te
„wagten: Edog te vergeefs / vermits dat sy al
„op het oogenblik van 't eerste treffen gemassa-
„creert waaren: dus kreeg den voornoemde Spaanse Wraak
„Kapiteyn genoegsaam wraak / over het aan hem door den
„aangedaane ongelijk. Spanjaard voldaan.

Om dan dit voorgewende ongelijk te wreeken /
wierd dese de Roosje, als gesegt gesonden / of an-
ders met Credentialen, (geloofs-brieven) door

 sijn

Tot wat eynde de Roosje gesonden was.

syn Mr. voornoemt / versien om de oude verbintenissen wederom te vernieuwen / dewelke geslooten waaren met den Koning; ten tyden / dat den E. van Mechelen met een Compagnie-Schip hier was. Dese regeerende Vorst was doen onder syn Ooms Voogdy / dewelke een soon hadde / genaamt Goestiadin na Casumba, de welke hy tragtede tot de Croon te verheffen / 't geen dese Prins soo dra niet gewaar wierd / of begon sig tegen dat voornemen te kanten / te meer / om dat reets sijne mondige Jaaren bereykt hadde / en om met meerder gemak dese swarigheyd te boven te koomen / versogt hy gemelde van Mechelen tot bystand / die hem deselve ontseyde / inmiddens dat dier tyd de Portugeesen met haare Scheepen daar ter reede leggende / tegens syn Oom deselve te hulp versogt / dewelke haar bysondere belang daar in siende / hem deselve seer gaarne accordeerde / nemende daar by de gelegentheyd om een verbond tot hunne voordeel op te regten; behelsende / Dat sy een vryen handel van Peper souden moogen hebben, en voor 12 Gantangs, niet meer als een Ryksdaalder souden betalen, als mede dat het de Portugeesen soude vrystaan Logies daar 't haar soude goedvinden vast te stellen.

Vader soekt syn soon in syn 's neefs plaats te stellen.

Onderling verbond tussen de Portugeesen en de Oom van den Vorst.

Van welke voor-regten sy vredelyk genot gehad hadden / maar konde die Vorst ook wel merken / dat het een seer bedriegelyke natie was / dewelke 't niet scheelde / of sy onnosel bloed vergooten / als syder maar haar eygen belangen in saagen. Want vervolgde die Prins syne reeden / voorleden Jaar hebben sy 't met mijn Broeder den *Pangerang Annom* benevens genoemde *Aria Casumba* gesterkt met eenige van mijne Raaden (dien ik daar over uyt 't Land gebannen hebben) het indier voegen soodanig weten te besteeken, dat sy een Schip den Koning van *Siam* toebehoorende, mitsgaders nog een van de Kust *Chormandel* koomende, afgeloopen en de daar op varende gesamentlijk vermoord hadden, tot welken heyloose daad de *Portugeesen* hun niet alleen aangemoedigt, maar daar kruyt en

Reedenvoering van den Vorst teegen de Roy.

loot

loot toe verschaft hadden, en over sulks tot sijn onschult by andere Vorsten besaamd was, voor een Prins, die sulke grouwel-daaden liet pleegen.

Hier beschafte my den Hemel een bysondere voordeelige gelegentheyd / om mijn Vaderland een bysondere dienst te konnen toebrengen / waar door my met die hoop flatteerde / dat soo wanneer d'E. Compagnie 't voorwerp dat ik genegen was voor te slaan quam te omhelsen / ik als dan buyten erlanging van mijn pardon nog daar en boven van haar naar verdienste soude werden beloont. Dat de Roy tot sijn voordeel nam.

Ik gebruykte hier dan de kragtigste redenen die my naar de maate van mijn kennisse den Hemel hadde verleend om de Koning te beweegen / dat hy de hulp van d'E. Compagnie aanvaarden soude / en dat wanneer hy die op sijn hand hadde / sekerlijk ontsaccheliјk en bestand voor alle sijne openbaare Vyanden en Schijn-vrienden soude sijn / en hoe verre ik daar inne sy gevordert is U Hoog. Ed. uyt den inhoud van mijn eerste Missive naar Batavia geschreeven ten overvloede bekent: des niet te min om UE. Hoog. Ed. de memorie te ververschen / niet ondienstig geoordeeld hebbe deselve hier te laten invloeyen.

BATAVIA.

Aan D. Hoog. Ed. Manhafte wel Wyse Voorsienige Heeren Mr. WILLEM VAN OUTSHOORN, *Gouverneur Generaal, en aan de verdere Heeren Raden van 't* Nederlants India.

Hoog. Ed. wel Wyse Voorsienige Heeren.

MYN HEEREN.

Brief van de Roy aan den Generaal en Raden van Indien.

ZEdert mijn laaste schrijvens hebbe alle devoir aangewent, om dese Koning aan te moedigen,

 sy-

fyne Afgezanten aan *UE Hoog. Edel.* met Brieven af te vaardigen, 't welk ook foo verre hebbe gebragt, dat 't Vaartuyg Zeylvaardig geleegen heeft, dog door groote gifte van de *Chineefen* aan de Ryks-Raaden, den Koning weeder omgefet, dog 't Vaartuyg voortgefonden, met den *Chinees*, *Anacoda Jangkong* genaamd fijnde, een Inwoonder van *Batavia*, die aangenoomen heeft, om de inlaadinge van Peper die voor een Schenkagie foude verfttrekt hebben, Kruyt, Loot en Amonitie van Oorlog;fteels-wyfe van *Batavia* aan den Koning alhier te leveren, fijnde 't geen den Koning van *UE. Hoog. Edel.* beneevens tot Befchuts-Heer foude verfogt hebben. Het foude nu een gewenfte faake fijn, dat 't felve Vaartuijg fynde een Ganting gemonteert met Baffen, bemand met *Chineefen* ende *Javanen* toebehoorende den Koning, door *UE. Hoog. Edel.* mogte werden betrapt, ende als dan den Koning met goet Kruijt, voornamentlijk een deel fijn Kruyt, ook goet fyn Laken, geforteerde kleeden, onder anderen groote *Patollen*, een half dozyn gemeene *Houwers*, vorders het geen by *UE. Hoog. Edel.* wel wyfe oordeel, goet geagt fal werden. De waardye van voorfz. Peper 't *Pikol*, werd hier ingekogt voor 2 ½ Rd. *Spaans*, met een ander *Anacoda* voorf. Vaartuyg onbefchadigt te rug gefonden, 't welk den Koning tot dit goet werk grootelyks foude animeeren, de *Chineefen* leugenagtig maaken die *de Comp*: by den Koning grootelyks in myn tegenwoordigheid niet ontfien te blameeren; 't welk den Koning wankelbarig maakt. De gerugten loopen alhier, den bekende *Pangerang*, *Aria Caffumba* by *UE. Hoog. Edele.* op *Batavia* foude fyn, om onderftand op het verfoek van de *Maccafaarfe* Koning van *UE Hoog. Edel.* teegens *Banyer* verfogt is, 't fy door fchryvens aan my, ofte door andere praktyk verfterkt werden, door welke middel occafie foude hebben om 't werk voort te fetten, terwyl den Koning en 't geheele ryk daar voor bevreeft is. Sal hier meede afbreeken, de faake aan *UE Hoog. Edel.* wel-wyfe oordeel en in Protexrie van den Almogende Godt,

en

en my in *UE. Hoog. Edele.* goede gratie beveelende op 't spoedigste antwoord verwagten, verblyve inmiddens (onderstond) *Hoog Ed. Manhafte, wel Wyse en seer Voorsienige Heeren, UE. Hoog Ed. Dienaar*, was geteekend Jacob de Roy.

MACCASSER.

Aen d'E. Manhafte Wyse Voorsienige Heer: FRANCOYS PRINS, PRESIDENT *op* MACCASSER, *ende verdere Raaden aldaar.*

Erntfeste Manhafte Genereuse Heeren.

MYN HEEREN.

Ik hebbe niet onnodig geagt *UE.* by deese omstandig te Schryven, wat de reeden sijn geweest, die my op dusdanige manier van *Batavia* te begeven, vermids *UE.* nog de gantse Weereld myn verongelykinge niet onbekend sijn, en om verdere Proceduren, en quaade driften, hoon en smaat te ontgaan, die mijn dreigende waaren, ende alle *Satisfactie* geweygerd wierd, waar door tot missmoedigheyd ben gebragt, dat ik mijn van *Batavia* hebbe moeten begeeven, dog tot geen ander *intentie* als van meening sijnde *Atchin* te bereyken en van daar met d'een of d'ander Natie naar *Europa* te geraaken, om aldaar myn goet regt ende *Satisfactie* te soeken, dog het schynt, dat het den *Almogende* niet belieft heeft, maar op *Banyer* te senden om *d' E. Compagnie* nog meerder dienst te doen als van mijn verwagtende waaren: sal dan in 't kort seggen, dat ik mijn naar veele gedaane moeyte alhier by dese Koning soo ver in gratie hebbe ingedrongen, dat hy genegen is, om met *d'E. Compagnie* te contracteeren, ende sijn Land op mijn aanrading voor *d'E. Compagnie* open te stellen, tot welken eynde van hier brieven en Afgesanten naar *Batavia* staan te vertrekken: Ik hebbe groote moey-

Brief van de Roy aan Francoys Prins President op Maccasser.

moeyte gehad, om dese wankelbarige Menschen, hier toe te brengen, terwijl de *Portugeesen*, ende *Chineesen* tot partyders hebben,die den Koning 't selve ontraaden,ook door giften en gaven eenige van de groote op haar hand hebben, en 't selfde my door armoede ontbreekt, waar door by den Koning en Prinsen alhier is goet gevonden eerstelijk een besending naar *Maccaßer*, aan den Koning aldaar, om te soeken, deselve neder te stellen, ende den *Pangerang*, *Aria Adi Cassumba* geen onderstand te doen, gelijk de gerugten loopen, door haar staat te geschieden, die ook reeds aan *Poullelous* met 8 vaartuygen gearriveert is, ende soo haar dit quam te gelukken, souden de saaken van *d'E. Compagnie* grootelijks veragteren, dog hebben den Koning hier toe gebragt om UE. Ed. dese benevens te senden op dat UE. door dit middel van alles sult kennisse hebben, het soude nu een gewenste saake sijn, dat die Koning by UE. hier toegebragt konde werden, dese Afgesanten met weynig gehoor, en sonder verrigting van saaken, wederom te rug gesonden werden, waar door *occasie* soude vinden, om *d'E. Compagnie* soodanige *Paggers*, en vastigheden in sijn besetting te laaten neemen als tegenwoordig door mijn staat gemaakt te werden, ook gewenste *Condities* bedingen, waarom soo dese *occasie* versuymd werd, na mijn slegte oordeel *d'E.Compagnie* tot groote schaade, ende *intreste* in de Peper-handel staat te geschieden, ende *d'E. Compagnie* veel meerder spook soude konnen maaken, als ooyt *Bantham* gedaan heeft. Den Koophandel neemd sterk aan, van hier word een groote lengte Peper vervoert, voorleeden Jaar sijn van hier vertrokdrie Scheepen, en vier *Jonken*, behalven veel andere mindere Vaartuygen alle geladen met Peper; en de aanplantinge geschied nog sterk; ook hebbe ik de Erf-Prins van *Succadana*, genoemt *Pangerang Marta Ingerat*, volkomentlijk aan mijn getrokken, die met *d'E. Compagnie* soodanige *Conditie* wil aangaan, als haar *Hoog. Ed.* believen sullen, onder dese voorwaarde, dat haar E. hem

sul-

ſullen believen tegens ſijn halve Broeder behulpſaam te ſijn, die hem van de Kroon en Ryk ſoeken te *fruſtreeren*, het welk, met ſeer kleyne moeyte en koſten kan geſchieden; terwyl ſijn Broeders Magt en Tegenpartijders niet boven de 1000 koppen ſterk ſijn: deſe brieven ſtaan mede bedektelijk onder geleyde en ſupplicatie afgevaardigt te werden, op hoope dat haar *Hoog. Ed.* deſe ende mijne voorige dienſten in *conſideratie* ſal gelieven te neemen, ende mijn van mijne begaane fouten, te *pardoneeren*, ende ten minſte eenige *ſatisfactie* doen erlangen, van alle mijn geleede ſchade, pyn, ſmert, hoon, en ſmaad die my ſoo onregtvaardig aangedaan is, waar toe verſoeke ook om UE. goede voorſchryvens, ſal hier mede door gebrek van tijd, en pampier afbreeken, ende de geheele ſaake aan UE. wyſe oordeel laten: twyfele niet ofte des *Compagnies intreſten*, ſullen door UE. behertigt werden, en beveele UE. in de *protextie* van den *Almogenden* ende blyve Ed. Manhafte (onderſtont) *UE. Ed. Verpligten Dienaar* (was getekent) Jacob de Roy, (ter ſijde ſtont) op *Banyer Maſſing*. Den 7 Maart 1694.

BATAVIA.

Aan ſijn Hoog. Ed. WILLEM VAN OUTSHOORN, *Gouverneur Generaal*, *en aan d' Ed. Heeren Raaden van 't* Nederlands India.

Ed. Manhafte welwyſe en ſeer Voorſienige Heeren.

MYN HEEREN.

IK hebbe met verſcheyden *Chineeſen*, beſtaande in drie ſtuks *Miſſiven*, *UE. Hoog. Ed.* den toeſtand alhier op *Banyer Maſſing*, geadviſeert, niet wetende of UE. Ed. deſelve behandigt ſijn of niet, (Brief van de Roy aan den Generaal en Raden van Indiën.)

niet, vermits nooyt de minste letter tot antwoord bekomen hebbe, 't welk my in twijffel heeft gebragt, niet wetende, of mijn schryvens is aangenoomen ofte in kleyn-agting van *consideratie* by *U Hoog. Ed.* is geweest ofte by *manquement* van *non* bestelling; dat dit begonne werk ten dienste der Compagnie veragtert heeft, ende dat mijn vorige schryvers geen vervolg genoomen heeft, van Afgesanten van den Koning: deese reede is dese, bestaande in verscheyde *consideratien*: Ik sal dan in 't kort seggen, dat den Koning volkoomen geneegen is, en niet anders en wenste, ofte het hadde sijn voortgang moogen hebben, de Afgesante, Brieven, en Schenkagien, sijn al gereet geweest, ende op 't *embarqueeren* met den *Chinees*, *Anna Codda Jangh Congh* genoemt, benevens twee stuks van des Konings *Manderyns* met des Konings vaartuyg hier toe verkooren waaren, sijnde 't vaartuyg, dat reets door voorschreven *Chinees* op *Batavia* is gebragt, de Peper, en andere Goederen aldaar in buskruyt en waaren verhandelt heeft, die tot schenkagie *gedestineert* waren; ondertusschen hebben de *Chineesen* by des Konings Broeder, en des Konings Soon, en andere Grooten, ja selfs met de Afgesanten hebben weeten te besteeken, dat alles tot niet geloopen is: men maakte den Koning wys dat de *Mousson* verloopen was, dat 't vaartuyg de reys niet soude krygen en namen sy *Chineesen* aan, waar van 't hooft is een getornde *Chinees*, die voor desen van *Batavia* naar *Bantham*, en van daar herwaarts geloopen is, den Koning soo veel Buskruyt en Ammonitie van Oorlog steelswyse van *Batavia* te doen erlangen, als hy Koning begeerende was, en dat sy *Chineesen* mans genoeg waaren om den Koning by te staan, met geld ende volk, de *Maccassaaren* en *Portugeesen* uyt sijn Land te houden; stellende den Koning voor des *E Compagnie* voorschreven regering op *Java*. Dit gedoente heeft een groote *Murmuratie* onder de grooten gebragt, dat des Konings Broeder tegens hem opstond, des Konings soon vergeeven en gestorven,

dog

dog hebben den Koning dit voorgeeven alles uyt sijn hooft gepraat, soo dat den Koning volkoomen, als nog met mijn *Constant* blijft. Dog vind niet geraatsaam, Afgesanten te senden, terwyl dese tweedragt als nog volhard, dit soude nu een gewenste saak, en by den Konink aangenaam sijn; dat haar *Hoog. Edele* geliefde een welbemand Schip met 1 a 2 sneedige Oorlogs-vaartuygen, herwaarts te senden, met eenige Militie, om soodanige *Pagger* ofte Vastigheit in *possessie* te neemen, als by mijn door ordre van den Koning volmaakt, en leedig blyft staan, wagtende alleen uwer *E. Ed.* besending onder *pretext* van *negotie*, de Vaartuygen van mijn vrienden gesonden te sijn. Dit werk kan niet anders geschieden, terwijl dese regeeringe bestaat in vier *differente* regeringe: den Koning regeert, en heeft sijn besondere *Manderyen*, de tweede bestaan en sijn besondere, de derde des Konings Broeder, de vierde is den *Pangerang*, *Marte Ingerat* besonder, dat den eenen wil, wil den andere niet, elk soekt Mr. te sijn, waar door d'eene voor d'andere niets durft onderneemen, alles is *confuys*, die 't meest geeft, heeft 't grootste regt, en gehoor, alle dese Regeerders alhier sijn met gelt, en gemeenlyk met kleetjes te bekoopen, waar toe dat mense *pretendeert*: tot dit werk is anders niet van nooden, als wat mooye *Chitsen* en geschilderde Kleeden, soo soude sulks sonder fout en perykel, ofte de minste tegenstand van ymand konnen volbragt worden, ook 1 of 200 man, 6 of 8 stukken Kanon van kaliber 8 of 12 ℔ met al sijn toebehooren en verder Ammonitie van Oorlog tot dese besettinge 4 a 500 stuks planken, tot beddinge als anders, een goede Constapel, Spykers, gesorteert, *Victalie* voor de besettinge: *Ed. Heeren* gelieft niet in dese naarlatig te sijn, by aldien *d'E. Compagnie* de *Portugeese* voorkoomen wil, die 't met begin deser Wester *Mousson* aankoomende sonder fout, onderneemen en volbrengen sullen, want 't is een Land sonder *Ordre* en *Commande*, een yegelijk volgt sijn hooft, doet en laat wat hy wil, de Knegt is

soo

ſoo veel als de Meeſter, ſoo dat wanneer den Koning, ofte de andere yets wil onderneemen, 't ſy tot welſtand, ofte nadeel van 't ryk, ſoo hebben ſy wel twee maanden werk, eer dat hy 100 man by malkanderen kan brengen; ik hebbe nu 11 maanden by den Koning geweeſt, 't geheele ryk door gereyſt, tot inde Goud en Geſteente Mijnen, die rijk ſijn, en van onweetende beſeeten worden; 't Land is van alles wel voorſien, Peper, en andere negotie in overvloed, alle Rivieren Rijk van ſtof-Goud, beeſtiaal, en vyvers in overvloed en geld-gierig, waar door ſy de Peper-plantaſie ſterk voortſetten, ende weynig ryſt planten, en wanneer dat daar geen vaartuygen van *Java* koomen in den tijd van 2 a 3 maanden met levens-middelen, (want alles moet van daar komen,) dan werd hier de ryſt tegens Peper ingelijke maate verhandelt, 8 a 10 Ajuyns en Look, voor een *Ganting* Peper, voornamentlijk 't ſout, de ſlegte *Javaanſe* witte kleedeeren, die op *Java* voor 5 a 6 ſtuyvers ingekogt werden, gelden hier altijd 4, 5 en 6 *Gantings* Peper, de geſchilderde 8, 10, 12, 16 en tot 25 en 30 *Ganting*, de Kuſt- en *Bengaalſe* kleeden werden alhier van *Johoor* gebragt, tot *Awanſa* in Peper verhandeld, edog een Land vol *miſerabele* luye en arme Menſchen, de Koning ende Princen ſijn ſelfs ſoo arm, en ſoo geldgierig, dat men haar wel 6 dagen reyſens ver ſoude doen koomen, om een doſijn Ryksdaalders te ontfangen, ſoo dat'er weynig ſwarigheyd is, met een half *picol* goede *amphioen*, en 2 a 3 *corsies* mooye kuſt-kleeden, kan ik al de grooten op mijn ſijde trekken, en geheel *Banyer* koopen. Van beleyd en *couragie* komen ſy by geen *Javaanen* in *conſideratie*, ſy *eſtimeeren* de *Javaanen* boven haar in verſtand en couragie, en werden by haar voor *Mandaryns* in de regeeringe aangenoomen. Sal dit overtreeden, en alleenig *UE. Hoog. Ed.* in 't kort ſeggen, dat den Koning alleen verſoekt, op het ſpoedigſte uwer beſending, dog ſoo bedektelijk als 't mogelijk is, want voor de voorengenoemde bevreeſt ſijnde, en ſal ſig niet verder openbaren

ren voor en al eer hy met des *E. Compagnie* besendinge onderstut sal sijn, alswanneer hy de Roervinken by de kop sal vatten, en naar verdienste straffen. Den Prins van *Succadana* is met *Waante* den Kapiteyn der *Maleyers* sijn Soon, die alhier met een vaartuyg bemand met 10 koppen aangekomen is, welke voorschreeven Prins veel heeft wys gemaakt, en van sijn Vader wegen, die hem met volk en Ammonitie, verders van alles sal voorsien, en behulpsaam sijn, dat hy aan de Kroon komt, ende dat hy Prins des *E. Compagnie* hulpe niet moeste soeken, dat de *Hollanders* altemaal bedriegers, schelmen, en *Heydense* honden waaren, maar sijn Vader, dat was een opregt man, wiens aansien en magt verre de *Hollanders* te boven ging; op *Batavia* dat de *E. Compagnie* alleen door hem moeste bestaan, sonder dat, al lang van *Batavia* en de geheele kust van *Java* weggejaagt soude sijn geweest, ende hadde Kapiteyn *Jonker* sijn Vader niet verraden daar soude niet een *Hollander* meer te vinden sijn; veel meer *frivoole* en belachelijke *disconrssen* heeft hy met den selve Prins gehouden, die my alles al lagchende bekent maakte, en als nog versoekt om *UE. Hoog. Ed.* adsistentie, onder belofte als by mijn voorgaande schryvens gemeld met byvoeginge de geheele Diamant-Mynen aan *d' E. Compagnie* over te leveren, heeft my ook sijn geheele *intentie* bekent gemaakt, is van hier vertrokken naar een plaatse dat *Borneo* genoemt werd, ten insigte de quade regeeringe alhier, ende om ondertusschen met sijn jongste Broeder genaamd *Pangerang Pourbaya*, die van *Succadana* daar waren gevlugt, en om sig met een sterk te maaken, de onderdaaten van *Succadana*, ende omleggende plaatsen naar sig te trekken, hy soude wel gewild hebben, dat ik met hem vertrokken hadde, dog terwyl sulks van den Koning alhier geweygert, ook geen middel sie om van hier met goet fatsoen te konnen geraaken vermits my den Koning by sig is houdende, waar door veel aanstoot lyde, soo door sijne Papen, Vrouwen en

Kinderen, en door hem ſelfs wegens 't geloof, hebben my in 't eerſte onder groote belofte en *preſentatien*; ook onder dreygementen aangeweeſt, dog hebbe tot nog toe den Koning door Godes genade omgeſet, mits voorgehouden, ſulks niet te beginnen veel min tollereeren dat ſulks gedaan wierd, by aldien hy geen Vyand in plaatſe van vriend *d'E. Compagnie* wilde ſijn, al mijn armoede, honger en kommer, koude en hitte, die ik alhier door gebrek kome te lijden, valt mijn ſoo ſwaar niet, als dit quade voorneemen van deſe vervloekte Menſchen en Duyvels-dienaaren, die my, ende mijne byhebbende, door dit middel ſoeken tot haare voorneemens te dwingen, waar toe de *Chineeſen* al veel quaats ſtookten: daar werd niet eene gevonden, die *d'E. Compagnie* toegedaan is, veel min yets vertrouwt mag werden, ik kan'er niet een vinden of bekomen, die een Brief voor mijn mede neemen wil, of moet verſekeren, dat ik aan *d'E. Compagnie* niet en ſchrijve, en door groote belofte bedriegen; den brenger deſes liet in 't eerſt aanſien ſeer genegen te ſijn, en ſoo dra ik de brieven aen hem overgelevert hadde, bragte hy deſelve by den Koning, en hem aanboodt, deſelve te openen, ende te laaten ſien, of daar yets tot nadeel van den Koning ofte 't Rijk inſtond, want hy voorgaf ſulks wel te konnen doen, terwyl hy in 't *Portugees* letter-kundig was; dog hy was in 't leeſen ſoo wijs als een Os die in een Bijbel kijkt, en niet anders uytregte als mijn moeyte veroorſaakte, deſelve wederom toe te ſegelen, ſal hier mede eyndigen, en wederom *U Hoog. Ed.* antwoort te gemoet ſien, naar *haar Hoog Ed.* in de *protextie* van den *almogende* beveelende; en mijn in *U Hoog. Ed.* verdrukte Dienaar, in haar *Hoog. Ed.* goede gratie, verblijve inmiddens (onderſtont) *Hoog. Ed. Agtb. wel wyſe en ſeer voorſienige Heeren, U Hoog. Ed. Onderdanige Dienaar* (was geteekent) JACOB de ROY (ter ſydeſtont) *Banyer Maſſing*, den 16 May 1694.

Dog

Nog den afgesneeden draad van ons, wederva- kein soekende aan den anderen te knoopen / moet ik seggen dat soo als wy in eenigheyd t'samen van die saak reden-kavelden / dat'er een Afgesant quam / welke ons de komste van dese voorschreeven gevepnsde vrienden quamen bekent maken / wanneer den Koning my seyde „nu is het „tijd Broeder / dat wy een eynde van ons vermaak en speelgaan neemen / en hebben ons „gesamentlijk met een aansienelijke magt naar „beneeden begeeven / op dat wy in staat sijn „moogen die bedriegelijke vrienden naar verdien- „ste te ontfangen / vermits dat ik niet sonder re- „denen bedugt ben / dat sy ons een ander tijd- „verdryf sullen verschaffen: waar op die Majestepten diende / dat sekerlijk met een ongemeen „verlangen begeerig was / dat sy 't spel / dat sy „meenden te speelen maar in 't werk stelde en dat ik „in 't bywesen van sijn Majestept soodanig een „spel met haar aanvangen soude / als sy met alle „haar listige streeken niet eens souden verdagt „sijn / en waar in ik ook niet en twijffelde of sijn „Majestept / soude daar een bysonder genoegen „in scheppen / indien hy maar op sijn hoede was „datse hem met goede woorden niet weder en „quamen te misleyden / en naar hunne bedriege- „lijke voorstellinge niet luysterde. 't Geen hy met het drukken van mijn hand ernstig beloofde / niet te sullen doen; waar op ik die Prins daar en tegen op gelijke wijse mijn trouw ten overvloede nog eens toeseyde.

De Schryver vaart voor met sijn verhaal.

Onderlinge t'samenspraak tusschen den Koning en de Roy.

Naar het houden van dit vertroude gesprek wierd een algemeene ordre aan alle de Negerijen van s'Konings weegen afgekundigt. Dat yeder een sig gewapent op den bestemden dag met Vaartuygen souden hebben te vervoegen, om den Koning naar Catis te brengen.

Gebod des Konings-

Waar op wy met huys en Hof en 't gemaakte Water-Kasteel ons op de reyse begaven / 't welk alles ordentelijk quam te geschieden 't geen seekerlijk niet onvermaklijk om te sien was soo een mee-

Die sig op reys begeeft.

meenigte van Paartuygen / beneevens sulke wonderlijke Water-Gebouwen / want s'Konings Hof was meede op sulke groote dikke Boomen getimmerd als onse Fortres / behalven dat het juyst soo weerbaar niet en was / en met dat onderscheyd / dat het driftig Konings Hof een dak en onse Vesting der geen en hadde; het weederkomen viel ons op verre na soo moeyelijk niet als het heen vaaren / vermits dat wy 't afloopende Water tot ons baat hadden.

Komt te Tatis.

Ter gemelder plaatse Tatis gekoomen sijnde / wierden wy naar 't goet vinden van den Koning gerangeert / alwaar ook drie Portugeese Scheepen in de groote Rivier vonden / soo meede in de spruyt seeven Jonken, waar onder een Chineese was / de welke den Koning van Siam in eygendom toequam / de welke onse Scheeps-magt / met behoorlijke Salvoos van Eerschooten verwellekomde / daar op wy haar uit ons waterkasteel / met Eerschooten bedankten / naar dat den Koning in sijn Negery geland / en vervolgens in sijn Hof gekoomen was / waren de Portugeesen de eersten die haar vertoonden / en ook betuygden ; Van den *Vice-Roy* gelast te sijn om de oude verbintenisse te vernieuwen. Hebbende van hunne Meesters weegens den Vice-Roy voornoemd / een geschenk aan den Koning op te draagen / bestaande in een reedelyke schoone Goude Ketting / een diamant-Ring / als meede een stel Goude Knoopen / en een lengte van Maccause Stoffe en andere rariteiten / maar soo een aansienelyk geschenk / soude die Land aard weederom seekerlijk in Geloofs-agting hebben gebragt / en insonderheit dat door de gunst der Rijks-Raaden waaren gestijft / ingevalle dat ik haar oogmerk niet gestadig gedwars-boomd hadde / want ik sag wel / dat sij door het bekoomen van vereeringen 't eenemaal naar de Portugeese kant helden / 't geen sij Portugeesen mogelijk ook wel merkkende / vonden op 't laatst raadsaam / mijn ook aan te soeken, ten eynde dat sij door mijn vermoogen by den Koning souden tragten te bewerken / Dat die Messieurs

Worden met eerschooten verwellekomt.

Portugeesen koomen by den Koning.

Hunne geschenken.

Soeken ook de Roy op hun sijde te krygen.

tot

tot hunne doelwit mogten komen: gelyk sulks het affschrift van haar Missive aan my geschreeven nader komt te behelsen.

Den 28 *May van Tatis* 1694.

NAar groetenisse van den Capteyn *Moor* en van de *Pater*, ende hy heeft hooren seggen de voorleeden maal als gy op *Tatis* geweest sijt, dat UE. een Brieff van den Coningh gebragt, en dat de Prince, die opgehouden heeft, en daarom myn Heer *de Roy*; myn Heere den Capteyn *Moor* aan UE, dat gy soude believen de geneegentheyt hebben van by Koning te gaan ende hem laten weeten, dat den Prince van *Tatis* hier den Capteyn *Moor*, hondert affronten doet, ende hy verdreygt het Schip van den Capteyn *Moor* te laten branden, en andere dingen, veele meer ende den Capteyn *Moor* en kent niet meer als een Coning voor een Broeder, en den Capteyn *Moor*, bid aan UE. dat gy soude believen met de *Maccassaren* by den Coning te gaan, ende alle dese dingen te kennen te geven ende mijn Heer den Capteyn *Moor*, bit den Coningh dat hy soude believen, met den eersten aff te komen, om den Capiteyn *Moor* te spreeken, want daar leyt seer veele den Coning aan geleegen, groetenis van den Capteyn *Moor*, ende mijn schryven ende UE ootmoedige Dienaar (was getekent) *Emanuel de Roija Grats*. Brief van den Portugeese Kapiteyn aan de Roy.

Waar na de Siammers ook ter gehoorgeeving toegelaaten wierden / brengende dit navolgende Geschenk / naamentlijk; een Goude Pniang-bak, met sijn toebehooren / en een Doos van Zilver / nevens twee gelijke Water-koppen. De Chineese quamen meede Pligtpleegingen aan den Vorst doen / waar by niet vergeeten wierden / de saaken dusdaanig geschaapen sijnde / voegden haar de Ryx-Grooten ten eersten aan de Portugeesen Kapiteyn / de welke sy Goude bergen beloofden / ter

Gehoor-geving aan de Siammers.

Als ook der Chineesen.

Geld-gierigheyd der ryks-raden.

rer saake dat sy moogelijk saagen / dat hy het beste bemiddeld was van alle andere / om een Duysend Ryksdaalders 4 of 5 op leverantie van Peper te moogen genieten ; 't geen ook geschiede/ maar de tijd van leverantie verstreeken sijnde / en geen Peper krijgende / soo vonden de Portugeesen een middel uyt / om aan haar voldoening te koomen / en daar sy buyten allen twijffel niet eens op verdagt waaren.

Want op seeker dag / dat'er een partye Hof-bedienders / beneevens een Bloedverwant van den Gouverneur van Tatis, (de welke hem wel het meeste in de weeg was /) aan boord waaren/ als hebbende seeker kleyn gedeelte van Peper geleeverd / en soo als deese Heeren meenden te vertrekken / soo wierden sy gesaamentlijk in bewaaring genoomen / en daar-en-booven in een houte tronk / de welke hy tot dien eynde had laaten maaken / ingesłooten.

De Portugeesen neemen een grooten in bewaring.

Dit veroorsaakte geen kleyne oproer en ontsteltenis onder de gemoederen / en dewijl men anders niet doen konde / soo wierden Boodschappers over en weeder gesonden / om de gevangene los te krijgen; dog den andere egter hield het daar-en-tegen wederom op sijn Geld; want een van de twee begeerden de Portugeesen / Peper / of Geld.

Eysch der Portugeesen.

Den Koning / de welke van dat Geld-ontfangen geen kennisse hebbende / sond yemand van sijnentweegen naar boord / om de loslating van sijne Vassalen te versoeken , maar de bitse antwoorden die de Portugeesen aan den afgesonden toegraauwden / en ik die haar ook niet veel goeds gunde / was bequaam genoeg / om den Koning in d'hoogste graad te vertoornen; weshalven met sijn Ryxbestierder en verdere Raadspersoonen ging beraadslaagen / om sig in 't geheel van de *Portugeesen* te ontslaan ; 't geen gevoeglijk op dese wijse soude konnen gelukken / voorzeerst ; Dat men met de *Portugeesen* soude accordeeren, en daar nevens aan te bieden een huys te moogen huuren of koopen, alwaar den Koopman van den Kapiteyn soude

Versoek des Konings.

Raads-besluyt tegen de Portugeesen genoomen.

de konnen blijven woonen, om daar sijn koophandel te konnen doen, met uytlandse Koopluyden, op dat'er in 't toekoomende geen diergelijke misbruyken mogten werden begaan, en als dat dan soodanig volbragt was, souden eenige Vaartuygen met Peper soo aan haar woonplaats, als 't Schip werden gebragt, en in 't Peper meeten, soude men, soo in 't Schip als in 't huys van de *Portugeesen*, een begin van 't moorden maaken op het eerste roepen van *Amoc*.

De luyden, de welke nevens my eenige ondervinding hebben van dese Indische Volkeren, sullen met my bekennen, dat se schrander in haare aanslaagen sijn; en ingevalle dat haar de selve komt te mislukken, dat het veel meer aan haar dapperheyd ontbreekt, als aan een goed overleg om hunne oogmerken te bereyken. Dit besluyt soodanig vastgesteld sijnde, wierd wederom een afgesondene naar 't Schip afgevaardigd, de welke uyt den naam van den Koning en sijn Raad, desen Italiaanschen Kapiteyn sulke billike voorslaagen quam aan te bieden, waar op dat die man het meende gewonnen te hebben. Sijn uytgeschooten Geld, kreeg hy dan wederom op 6 of 700 Ryxdaalders, welkers verlies hem dagte niet te vergelijken was, by de voordeelige aanbiedingen die hem gedaan wierden, van aan land te moogen blijven woonen.

Indianen schrander in haare aanslagen.

Gesant aan den Kapiteyn.

In dier voegen getroffen zynde, wierden de gevangens met alle beleeftheyd ontslaagen, en een Glaasje van vriendschap gedronken; men noemde malkanderen Broeders, en daar meede quam den Kapiteyn aan land om naar een huys om te sien, gelijk hy ook dien dag, naar dat met den Koning gesprooken hadde, verlof kreeg, sonder dat dien Vorst 't minste ongenoegen liet blijken, veel minder wat hy heymelijk in den sin hadde; in tegendeel betuigde hy, Dat het hem van herten leet was, dat het misverstand tussen den Kapiteyn en sijn Grooten soo verre gekoomen was; en daar meede nam Don Manuel sijn afscheyd.

De gevangens ontslagen.

De Kapiteyn spreekt met den Koning.

Ik daar toen tegenwoordig sijnde / en in der daad overwoogen hebbende / dat de uytvoeringe van den Kapiteyn omtrent die bedriegelijke Landaard niet buyten de billikheyd waaren; ten andere mijn gedagten hebbende laaten gaan / op het onnoosle Christen bloed dat'er stond vergooten te worden / vond ik my van Consientie weegen verpligt / dien man / doen hy sijn afscheyd in de teegenwoordigheyd des Konings quam nemen / in 't pligt-pleegen hem stilletjes te seggen / dat hy met de sijnen niet aan land soude koomen, vermits het om sijn leeven en Schip te doen was , dewijl dat alles het geene dat hy sag , of hoorden , niet dan loutere geveynstheyd was. Die man bestorf op dat seggen / en konde naauwelijx mijn hand loslaaten / soo om sijn dankbaarheyd te betuygen / als ook wegens de schrik / die hem over dat verraaders voorneemen beving; egter vertrok hy ten spoedigsten naar sijn boord / en in plaats van weder aan land te koomen / soo sond hy'er een partey Kanon-koogels / en dat in soo een meenigte / dat de arme Banyareesen niet en wisten waar dat sy haar bergen souden / quamen met hoopen d'een van den anderen raad vraagen; den Koning wierd byna onverduldig / siende dat sijn aanslag niet alleen quam te misslukken / maar sig ook soo leelijk in sijn eygen land mishandelen sag.

De Roy waarschouwt den Portugeese Kapiteyn.

Die gelukkig aan boord komt.

Don Emanuel sijn wraak-lust genoegsaam genoomen hebbende / verseylde hy van daar de spruyt uyt naar de groote Rivier / van meening sijnde / om daar op de Chineese Jonken te passen om sijn verhaal (wegens desselfs geleedene schaade /) van de selve te soeken: uyt dien hoofden dorsten twee Jonken , de welke hunne laading hadden / ook de regte Rivier niet uytkoomen / maar greepen het door de genoemde Sivadje Rivier.

En vertrekt met sijn Schip.

Legt sig voor de Rivier.

Den Koning egter kon met geen goed hert / sulk een ongemakkelijken Buurman met goede oogen aansien / weswegen ook voornam / 't koste wat het wilde / hem daar van daan te doen vertrekken; sijn Raads-heeren hier op hunne goedvinden hoo-

De Koning neemt voor hem te verdryven.

ren-

rende / wierd'er beslooten om seekere soort van Branders toe te stellen / welkers opstel byna ons bewust Water-Kasteel gelijkvormig was / uytgesonderd / dat se juyst soo verweerbaar niet en waaren. Seer gaarne gaven de Anachodas van de nog overgebleevene Chineese Jonken hier toe op 't versoek van den Koning tot het bevorderen van dat by haar soo geagten heylsaam werk / vermits dat sy daar toe hunne Penningen en Persoonen lieten gebruyken.

Met een algemeene spoed wierd'er aan gearbeyd/ en in minder dan dertien dagen door kragt van volk voltoyd / en wyders met alderhande brandende stoffe opgevuld weesende / in gereetheyd gebragt om haar aanslag te doen gelukken. Zijnde dan gelijk geschaard / en met een goede hegte Rotting aan malkanderen vastgemaakt; de welke soo lang als de Rivier breed was / weesende met meenigte van Vaartuygen onderstennd / om die wonder nieuwe uytgevondene Branders voor de Stroom regt te houden; neemende hunne koers regt op 't Schip aan / en in gevalle dat sy het hadden weeten te bestieren / (gelijk sy ongetwijffeld wel souden gedaan hebben / in gevallen ik daar niet voor geweest hadde /) dat sy met de rotting (die wel twee voet onder water was om voor het afkappen bevryd te weesen /) tegens de steevens van 't Schip gekoomen hadden / soude sekerlijk die brandende gebouwen door het afloopende water / soo wel aan bak als aan stuur-boord van gemelde Boodem in volle vlam gegierd hebben / en menschelijkerwijse gesprooken / souden de Portugeesen door een van de twee Elementen , te weeten / Water en Vuur hebben moeten sneuvelen.

Eenige brand-scheepen toegestelt.

Dryven de Rivier af.

Groot ongemak hier van te dugten.

Maar by mijn selfs overwoogen hebbende / dat het een onverantwoordelijke saak van my voor Gods regtvaardig oordeel soude sijn / in gevalle ik bewust sijnde / dat'er soo veel Christen bloed soude vergooten worden / 't selve niet en hadde gesogt te beletten / indien andersints sulks beletten

Overdenkinge van de Roy.

ten konde / ik was in mijn eygen Fortres / en hadde ordre van den Koning bekoomen; „Om / „wanneer ik quam te sien / dat de brandende Vlot- „ten aan 't Schip vast waaren / insgelijks ook „de Rivier af te sakken / en met mijn Kanon daar „onder te speelen.

Ordre des Konings.

Ik sond een van mijn Volk meede dat een Hollander was / quanswijs om de gemelde Vlotten in den brand te steeken; 't geen hy ook wel quam te doen / maar egter door mijn geordonneerd / de Rotting af te kappen / gelijk hy 't ook ten meestendeele volbragt; sulks dat wanneer de vlam der instak / en de Rotting een weynigje gespannen sijnde door 't gieren de selve in stukken brak; maar egter eer het nog soo verre was / wasser niet een Banyarees meer te binden / gestaadig roepende / hy schiet, hy schiet; soo veele vreese heeft die bloode Natie voor 't grof Kanon. De brandende Vlotten inmiddels de Portugeesen voorby / en soo vervolgens de Rivier uytdryvende / 't geen voor die van 't Schip een vermaakelijk schouwspel moet geweest sijn.

Hoe van de Roy uytgevoert.

Baniareesen vervaart voor 't schieten.

Dit soodanig misluk sijnde / schoot ik twee schooten van mijn gefortificeerd Oorlog-schip / quansuys / om de vlugtende Vlot-gasten wederom by den anderen te versaamelen / maar nergens anders toe strekte als den Kapiteyn kondschap te geeven / dat ik hem met mijn Water-Kasteel soude moeten aantasten; en 't scheen / dat hy 't waarlijk ook soo begreep / ten opsigte dat hy sijn anker ligtende / en vervolgens de Rivier uyt dreef; dog evenwel van meening sijnde om Banyer soo niet te verlaaten / want hy ging voor de Rivier ten anker leggen / en naar 't verloop van eenige dagen / nam hy de Chineesen waar / en liet'er de Peper upthaalen / zoo lang tot dat hy sijne laading hadde; dog evenwel voor-niet niet / vermits dat hy se betaalde teegen soodanig een prys als die korrel daar komt te kosten.

De Roy schiet 2 geschutten los.

De Portugees dryft de Rivier uyt.

Aldus was het wedervaren van dien braaven Kapitein / dien ik niet geloof dat ooyt meerder lust

sal

sal hebben gehad / om op Banyer te koomen Peper haalen. Geen meer vreemde handelaars op Banyer sijnde / had ik soo veel te meer gelegentheyd om met den Koning te reeden-kavelen / sijnde onse verhandeling egter van geen andere stoffe / als om den Koning te beweegen / s'Compagnys „ dier„ baare vrindschap te soeken / waar door hy see„ kerlijk sijn Croon nog meer soude bevestigen / „ want in gevalle dat hem de Oostindische Maat„ schappy geliefde te beschermen / had hy met geen „ andere Natien ter Weereld van nooden; hy kon„ de een exempel nemen aan den Koning van Ban„ tham, en of 'er wel yemand soo binnen als buy„ ten sijn Rijk was / die hem dorst beleedigen / „ buyten dien sijn Majesteyt / seyde ik, 't is im„ mers yder genoegsaam bekend / dat de Ed. Com„ pagny de Keyserlijke Kroon uyt handen van den „ Rebel Troenoejaja ontrukt / en de selve op 't „ hoofd van den regeerende Sousou Hoenang van „ Java geset heeft. Den Koning van Jamby sou„ de ook ten allen tijden moeten bekennen / dat hy „ sijn staaten en Koninkrijk aan s'Compagnijs „ zeeghaftige Wapens verschuldigd was.

De Roy alleen by den Koning sonder andere natie.

Pryst de Maatschappy den Koning aan.

Met eenige voorbeelden.

't Geen dat die Koning soodanig aanmoedigde / dat hy 't eenemaal bleef / om d'Ed. Compagny tot een Schuts-heer aan te neemen / 't geen hy my beloofde en beswoer; waar op dan eens mijn kans schoon siende / dat hy een vrolijke luym hadden / hem dan voorhield / „ Dat wanneer s'Com„ pagnijs volk al gekoomen waaren tot sijn bystand „ in wat plaats dat sy haar vooreerst souden be„ geeven / en dat het den Heer Gouverneur Gene„ raal, en de Heeren Raaden van Indiën gewoonte „ niet en was / haar Militie op soo een losse voet „ elders te senden / maar beliefde dien Vorst een „ Vesting te laaten maaken / en toe te staan / dat „ wanneer s'Compagnijs Soldaaten hier quamen / „ als dan daar in trekken en besetting van soude „ neemen. Sulks aan U / Hoog Edel. soude schry„ ven / en met den eersten aan 't opmaaken van „ gemelde Vesting soude beginnen. Gelijkerwijs ik

Voorstel van de Roy aan den Koning.

ik dan met kragt de handen aan 't werk liet slaan en naar verloop van drie of vier Maanden de selve in volkoomen staat van tegenweer bragt; en hoe ik daar over ben gecontramineerd en in den haat geraakt sy van alle de Ryx-Grooten / heb ik U Hoog Edel. genoegsaam met mijn successive schryvens te kennen gegeeven.

Fortres door de Roy aldaar gemaakt.

Derhalve om dubbeld verhaal te mijden / my in alle eerbiedigheyt aan den inhoud der selve hier voor en ingelast gedraage; de Ryks grooten kosten dan ter weereld geen quaad meer van mijn Persoon versinnen / als dat by den Koning verscheyde maalen quamen seggen / „dat sij eenigsints „verwonderd waaren dat hy sig soo verre met „mijn Persoon verbond te vertrouwen / die men „nog niet en kende; maar voegde sy daar by / „indien dat ik in mijn getrouwigheyt omtrent het „welstand van sijn Majesteyt quam te volharden / was het niet meer als wel / en soo niet „door 't gesag dat ik reets hadde / soo soude ik bequaam weesen 't Koninkrijk en d'onderdanen van „banjer naar myn eygen wel-believen te verraden „daarom hadden sij een middel-weg uytgevonden/ „om uyt die twijffelagtige gedagten te geraaken / „soo 't sijn Majesteyt maar geliefde toe te stemmen.

Voorgeeven der Ryx-Raaden aan den Koning.

Den Koning vraagde haar dan / wat het was/ daar op sij dan te kennen gaaven : Dat men mij behoorde voor te slaan om mij te laaten besnijden. Dit was een voorstel daar den Koning niet veel behaagen in hadde/ eensdeels om dat hij wel wist dat ik sulks niet doen en soude / en ten anderen ook / om dat hij overweegde / schoon ik daar al toe soude te beweegen sijn / als dan in 't geheel/ en noopt van d'Ed. Compagnie meer soude konnen vertrouwen / en dien volgens sijn voorwerp van haare hulpe te mogen genieten / te niet soude weesen / dog daar en teegen aanmerkkende / dat het een kittelagtig Poinct was / geliet hy sig / als of hem dit wel beviel / en nam ook aan / om my met goetheyt daar van te spreeken / gelijk als hy

Vraag des Konings hier op.

Haar boose antwoord.

ook

ook seekerlyk quam te doen / en dat in teegenwoordigheyd van sijn aansienelijke Raads-luyden/ en hem dan gestadig te gemoet gevoerd hebbende/ „dat ik liever duysent leevens (indien dat ik se „hadde) wilde verliesen / als een saak aan te van„gen / die soo seer teegens mijn geweeten streed : begon hy daar en teegen mij voor te houden / „wat vordeel ik daar van soude konnen genieten: soo betuygde ik daar en teegen / „Dat al schoon „mij 't Koninkrijk van Banjer aangebooden wiert/ „egter by mijn besluyt van niet te doen soude „blijven volherden / 't geen de Ryks grooten altemaal weeder ter ooren gekoomen sijnde / soo gebruykten se de Papen / als werktuygen / om den Koning te beweegen / „Dat ingevalle niet ge„schiet was ; 't voorwerp van den Koning met „goetheyt te aanvaarden / dat sijn Majesteyt mij „daar toe (soo dan niet in 't geheel daar na wil„den luysteren) behoorde te dwingen / haar met een beveelende / „de Koninginne daar van te spre„ken / die mij mogelyk daar toe soude weeten te bepraaten. Gelyk die onnosele Vrouwluyden my ook daar toe getragt hebben gehad te overreeden; den Koning hielt dat werk omtrent drie Maanden lang dralende altijt hoop hebbende; dat'er een Schip van Batavia komen soude/maar nog Vaartuygen / nog volk / nog brieven krijgende / en dagelijks moeyelijk gevallen sijnde van sijne Hoovelingen / gevoegt by die geene / die de Portugeese factie hielden / ende quaadaardige Chineesen omtrent d'E. Compagnie de welke altoos myn vrienden niet en waaren / verslimmerde mijn saaken / invoegen dat de Koning een geeneraale vergadering liet beleggen / alwaar hy met eenparigheyt van Vorsten volmondig overstemd wierd / „om mij daar toe te beweegen / of gedoogen / „dat ik als een ongeloovige soude van kant ge„maakt werden. Welk Raads besluyt my diep in de nagt door een van des Konings liefste vrouwen bekent gemaakt wierd / en liet mij daar neevens weeten / „Dat hy nu niet langer in staat „was/

Deftige verantwoording van de Roy.

Ander Goddeloos voorneemen van de papen.

De Roy in groote verlegentheyd.

word geraaden te ontvlugten.

„was / van myn persoon te konnen beschermen / „derhalven geen beeter raad wist / als dat ik mijn „heyl door de vlugt soude soeken met een kleyn „Vaartuyg.

Doed den Koning hier voor bedanken.

Naar dat die Dame haar bootschap gedaan hadde / keerden sij sig naar mijn gewaande vrouwen / seggende lieve Susters! nu sal ik *UE.* geselschap moeten missen, dat mij waarlyk leet sal sijn. Ik liet den Koning hooglyk bedanken.

De Roy koopt een Vaartuyg.

Des s'morgens daar aan ging ik een Vaartuyg koopen van omtrent twee Coyangs groot / en daar meede ging ik naar den Koning / of ik nergens van bewust was / hem verlof vragende / om daar meede naar Aley te gaan / onder voorwendsel / van daar eenig Geld te haalen / dien ik op 't Peper-gewas gegeeven hadde / waar op mij den Koning vraagde / of ik al een praauw hadde / ik seyde van ja / en kreeg ook verlof van hem; 't welk geschiede in tegenwoordigheyt van drie sijner Grooten; en my wijders nogmaals gevraagt hebbende / of ik van Religie niet veranderen en wilde / en volkomen gesegt hebbende / van neen / trok hy sijn schouderen op / de bij-sijnde Grooten seggende verders / nu hebt gy gelegentheyt om hem op u gemak in 't Land de rest te geeven; want ik hadde niet gaarne dat het op Banjer gedaan wierd om d'opspraaks halve / 't geen sij insgelyks goetvonden. Ik nam egter de geleegentheyt waaar / om den Koning nog alleen te spreeken / en afscheid van hem te neemen / die waarlijk mij alle teekenen van genegentheyd en vriendschap betoonde / die men van een waar eedelmoedige Prins soude konnen verwagten / seggende / Broeder gy kunt het soo wat langs de wal gaande houden / tot dat gy op Succadana sult gekomen sijn, om daar een Vaartuyg op u gemak in te koopen waar meede gy Batavia wel sult konnen krijgen, en weest my dan gedagtig; en behalven eenige geschenken dien hy my deede / versag hy my ook van geweer / want kruyd en loot had ik onder mijn bewind gehad / en dienvolgens daar van soo veel voor mijn gehouden als ik oordeelde benoodigd te sijn.

Sijn antwoord aan den Koning.

Neemt afscheyd van den Koning.

Die hem nog teder beminde.

Ik kan hier ook niet vergeeten te seggen/ dat 'er een Europiaan van mijn volk tot de Portugeesen overgegaan was/ om daar mede naar Maccauw te vertrekken. Daar-en-tegen was'er eenen Nederlander, sijnde bevoorens een Matroos geweest in s'Compagnys dienst/ den welke op Gale tot de Portugeesen was overgeloopen/ ende hier by mijn gekoomen/ dat een afgeregten Guyt en Schelm was/ vermits dat hy met kragt en geweld sig selfs aan den Sathan sogt over te geeven; want hy wilde sonder tegenspreeken sig daar laaten besnijden/ en ging tot dien eynde verscheydemaalen by de Papen, de welke hem uytstelden tot dat ik weg soude weesen. Maar met behulp van den andere/ bragt ik eevenwel soo veel te weeg dat ik hem mede kreeg. Ik hadde nog drie jonge Bayareelen gehuurd om te roeyen. Wy dreeven dan de Stroom sagjes af/ soo lang/ tot dat wy in de regte Rivier quamen; hebbende ons Vaartuyg een weynigje laaten opboeyen/ op dat tegens de Zee eenigsints soude konnen bouwen; daar schoot waarlijk geen tijd voor ons over/ want de trouweloose Banjareesen in gevolge het besluyt genoomen/ mijn Persoon belangende/ en dien ook op de buyt vlamden; spoeyden sig ten eersten om my na te setten; haar niet anders verbeeldende/ of se souden my daar onder de Inwoonders van de Negeryen wel druk met mijn handel te pleegen/ vinden; maar ik hadde wat anders in den sin/ als koopmanschap te drijven/ want ons voorneemen strekte anders niet/ als om hoe eerder hoe liever/ de klauwen van die Goddeloose Roof-vogels te ontgaan; 't geen met sulken geswindheyd uytgevoerd wierd/ dat in den tijd van drie dagen de Rivier uyt/ en vervolgens in Zee geraakten; sonder dat wy ons soo veel tijd gaven om de bewuste drie Banyareesen aan land te setten/ van meening weesende om die luyden egter op Succadana koomende/ met een Reys-penning te voorsien en soo weder naar huys te senden/ want ons voornemen was om Succadana aan te doen/

Een Europiaan tot de Portugeesen overgegaan.

Goddeloose Nederlander.

De Roy vertrekt.

Word van de Landaard vervolgd.

Komt met sijn Vaartuyg in Zee.

doen / en daar een Vaartuyg te koopen; maar hoe verre ons dat mislukte / sal in 't vervolg deses blijken.

Raakt in groote ongeleegentheid met sijn Vaartuig.

Want een a twee dagen het walletje soo langs heen seylende, begonde de stevens van 't vaartuyg haar te begeven / ja 't quam'er soo op aan / dat genootsaakt waren vermits het niet lange boven water konden houden / hoog en droog het tegen de wal

Vaartuyg gebrooken.

setten / wanneer de steevens afvielen / sulks dat ons vaartuyg nu 't eene-maal van malkanderen viel / 't geen dat voor ons een bysonder hard gelag was / dat naar soo veel stribbeling uytgestaan te hebben / ten langen leste op een woest Land moesten Schipbreuk lijden; en dat juyst op die rampsalige plaats / daar wy reeds gelijke ongeluk aengetroffen soo veel ellende uytgestaan hadden / want

Groote ellende hier door.

hier was geen onderschept in vermits dat ons Victualy t'eenemael nat en bedorven was. 't Is wel waar / dat wy Kleeden / Goud / en Silver hadden / maar hier was geen Markt / en dienvolgens ook niet te koop / soo wy nog in dit ongeval yets meer voordeel hadden als d'andere / 't bestond daar eenelijk in / dat wy twee Visnetten by ons hadden.

Brengen hun goed te land.

Wy maakte van de nood een deugd / en haalden onse Reysstuyg en geweer naar Land / 't welk dusdanig volbragt sijnde / soo sogten wy ten eersten een veylige plaats / om van 't wild gedierte niet overvallen / of verslonden te worden / maar ook wel voor 't quaat voorneemen van sommige Zee schuymers / ende andere boosdoenders bevrijd te weesen.

Wy vonden dan een heuveltje / daar de Zee tegens aanspoelde; hebbende aan beyde sijde een inham en regt uyt naar de Land kant / niet meer als een smal-pad / soo dat het niet qualijk na een Eyland

Maakt een Paggertje.

geleek / hier maakte wy een paggertje, 't geen w' naar ons vermoogen fortificeerden / omtrent 50 roeden hier van daan gelegen / wierden wy een steeven van een vaartuyg gewaar / dewelke buyten alle twyffel door hard weder gestrand was / een ongelooffelijke

ke moeyten hadden wy / eer dat wy de soo diep in 't sand gedolven Prauw weder konden in staat bren- gen / eer dat wy ter deegen sien konden / wat'er aan ontbrak / want hadden der wel 10 dagen werk mede / en vonden naar gedaane arbeyd / datse niet veel beter gesteld was als de onse / weshal- ven te raade wierden / eens te besoeken of wy van twee ondeugende / een goede Prauw konden maa- ken / sulks dat wederom mijn oude oeffening van timmeren / by der hand moest neemen / al lang- saam en schorvoetende ging het werk voort / want wierden uytermaten swak / en egter was het een noodsakelijke saak / en daarom wat meer doen moesten als wel geneegen waaren ; 't moeye- lijkste van alles was / naar 't bos te gaan / om daar een partye hout te kappen.

Vinden een Praauwtje.

Soeken van dit en het hunne een goede te ma- ken.

Eyndelijk naar verloop van anderhalve maand / hadden wy soo veel te weeg gebragt / dat ons vaartuyg bequaam was / om in Zee te konnen gaan / wy lieten 't dan in 't water loopen om dat de naaden wat toesuygen souden / en bevonden / dat het nog redelijk digt was / wy meenden sekerlijk binnen den tijd van 3 a 4 dagen van die droevige plaatse te verseylen / om een goeden haven te soe- ken / maar moesten eerst eens 't bos soo wat door snuffelen / om te sien offer niet eenig Wild te be- komen was.

Het Vaartuyg bequaam om Zee te bou- wen.

En naardemaal ik dan wel de gesontste / of anders gesegt de gereetste was / om voor de Mak- kers de kost te soeken / begaf ik my in de wildernisse om pytwes te bekomen / de twee Hollanders ern- stig voor mijn vertrek aanmaanende / dog niet te slapen / en hadde aan hen al verteld / wat een droevige en eeuwig slaap die maats overgekoomen waaren / doen ons vaartuyg afgeloopen wierd.

De Roy be- geeft sig bos- waard in.

Ik wil seer gaarne bekennen / dat de vaak / als men daar van overvallen werd seer beswaarlijk te wederstaan is / maar kan met geen reeden be- seffen / hoe dat een mensch soo weynig agterdogt heeft / dat hy sijn tijdelijk leeven met soo een ver- soeyelijke agteloosheyd in de waag-schaal set /

had den eenen willen slapen en den anderen wakker gebleeven / daar soude nog soo veel niet aangeleegen geweest sijn / maar neen die twee flauwhertige menschen gingen t'samen soo gerust leggen ronken / als of sy thuys geweest waaren / 't welk haar / en ons suur genoeg opbrak / want de drie Banyareelen, die gelegentheyd waarneemende namen een kisje / van riet gemaakt / anders Copek genoemt / waar in de waardy was (soo aan contante penningen als goud &c.) van omtrent de 6 of 700 Rijkdaalders / en in 't vaartuyg met hun buyt gestapt weesende staaken sy van de wal / en begaven haer / gelijk naderhand verstonden naar de bewuste Rivier Sampit, welke stroom sy met roeyen en seylen soo verre opquamen / dat een Negery vonden / over dewelke een Pangerang 't gesag voerde / daar sy alles verhaalden / wat sy van ons wisten / waar op sy ten eersten beslooten om ons van kant te helpen : want de voornoemde Banyareesen hadden voorgegeeven / dat wy redelijk van Silver en Goud &c. versienwaaren.

De twee Hollanders begeeven sig om te slapen.

De 3 Banyareesen gaan met het Vaartuyg door.

Maar de saaken vallen altijd soo niet uyt / als men sig somwylen verbeeld / dat wierden die geene wel gewaar / die ons goed en bloed sogten.

De Roy in een seer elendige staat.

Middelerwijle was onse staat vol jammer en ellende / ja niet beter als de voorige reyse / dog wat soude men in dit geval doen / gedaane dingen hebben geen keer meer / soo lang als wy timmerden leefden wy op hoop / en moesten van Gadong en een weynigje Vis bestaan / maar nu moesten wy sonder hoop van uytkomst / egter ons best doen soo lang als'er aassem in was / sulks dat die geene / dewelke 't beste vasten konde / de gelukkigste was ; ik seg vasten om dat ons die gesegende vrugt begon te ontbeeren / en derhalve genootsaakt / om een ander bequaame plaats te soeken / daarwe deselve konde magtig werden ; lieten onse fortificatie derhalven met ons goed staan / en begaven ons aan den Oever van de genoemde Rivier Sompit, alwaar de voorverhaalde vrugten tot ons behoefte vonden / en met onse

Begeeven sig aan de Oever van de Rivier.

onse netten wist ik soo wel om te gaan / dat ik ons volkje toespysde met een visje te vangen besorgde; verscheyde malen gingen wy ter Jagt en quaamen dikwils met goed wild-braad te rug.

Wy vonden dan goed / onse legerplaats daar te maaken / eensdeels om dat wy hier beter ons levens onderhoud kosten bekoomen / en insonderheyd ook / om dat van gedagten waaren dat'er sekerlijk vaart op en af soo een aansienelijke vloed moest weesen; werdende des te meer in ons gevoelen gesterkt / naardemaal dat wy een sak met Gadong, die wy in 't water hadden laten sitten quyt raakten / uyt dien hoofde maakte wy een seker besluyt / dat'er noodwendig menschen moesten passeeren.

Veranderen van legerplaats.

Dit soo sijnde besloten wy beurt om beurt sneedig by nagt uyt te sien en met 't gewaar worden van een vaartuyg ons van deselve meester te maaken / of ons droevig leven daar by in te schieten; hier maakten wy een kleyn tentje / niet anders van den Hemel verwagtende / als dat de liefhebber van Gadong die vrugt soo wel soude smaken / dat hy nog eens belust soude sijn / om een gelijke kans te wagen / drie volle weeken hadden wy verlooze schildwagt gehouden / sonder egter vrient / nog vyand te ontmoeten / veel minder kooplujden tot onse eetwaaren / niet tegenstaande / dat wy niet vergaaten / aasch aan den hoek te slaan / of een sak met dat aard gewasch in 't water op de eygenste plaats te setten.

Besluyten sig meester van eenig vaartuyg te maaken.

Dog de twee-en-twintigste etmaal wierden wy in 't kriekje van den dag een prauw met scheppers gewaar / die waarlijk geen Gadong haalders waren; gelijk Godt betert naderhand genoeg ondervonden / op het aankoomen van dat vaartuyg hadden wy ons gesamentlijk in 't bos begeeven / om van die geene te konnen afspeuren / wat voor vreemde gasten dat dit waaren en naar dat sy op 't strand gestapt en vervolgens een voor een de voet aan land geset hadden / saagen wy groote sterke kerels van 't hooft tot de voeten gewa-

Verneemen een praauw.

Waar uyt eenige gewapende kerels aan land stappen.

wapent marcheeren / wy vonden goed, als niet veel weerbaare mannen konnende missen / dergelijk 't spreekwoord segt / de boer aan te waagen, sonden derhalven een meyt naar haar toe / om te moogen weeten / of sy met voorneemen gekoomen waaren, om ons quaat te doen, en hoorende van neen, traden wy uyt onse schuyl-plaats / als mede gewapent yeder met een paar pistoolen en een houwer.

En naardemaal sy nat en bemoddert waren / betoonden wy haar de grootste beleeftheyd / die men yemant kan aandoen / bragten haar in ons tentje en versaagen haar yeder met een droog kleetje tot vergelding van 't welke / sy ons daar en tegen / soo veel Rijst brogten als eenigsints missen konden / waar mede wy ten eersten aan 't kooken en doen aan 't eeten raakten / 't geen soo wel smaakte als men ligtelijk kan beseffen / dat menschen soude doen / die in vier Maanden geen Rijst geproeft hadden / 't welk ons ook wonderlijk versterkte.

Vèreeren malkander eenig nooddruft.

Maar naar met die helden in gesprek geraakt weesende / soo verhaalden wy haar op wat voor een wijse / dat wy Schipbreuk geleeden hadden / derhalve haar afvraagden / of sy ons geen vaartuyg voor contante penningen souden konnen te koop wysen, waar op sy in 't tegendeel weder vraagden / of wy geld hadden? daar wy ten antwoord gaven / van Ja, en dat wy haar ten genoegen souden beloonen, indien dat sy met ons dierweegen genegen waaren te handelen, daar sy weder op antwoorden / eens te sullen sien.

De Roy versoekt een vaartuyg te koopen.

Inmiddens was'er een uyt de hoop / dewelke gelegentheyd gekreegen hadde / om met een van mijn Slavinnen in gesprek te koomen / seggende onder andere / dat hy wel wenste / dat wy gesamentlijk met haar in 't vaartuyg wilden stappen, op dat wy door ons lang toeven hier ter plaatse niet mogten werden overvallen en doodgeslagen, van welk wonderlijk voorgeeven / soo draa niet bewust / of sogt gelegentheyd om hem ook eens te hoo-

Voorslag van een deeler mannen aan een Slavin.

hooren spreeken / wanneer ik deselve soo ernstig als ik mogt naar de uytlegging van syn woorden vraagde/hem daar voor tot belooning 100 Ryks-daalders beloovende / 't geen hem soodanig verlokte / dat hy volmondig tot bekenteniße quam / namentlyk / Dat de drie hier vooren gemelde gevlugte *Banyareesen* in de *Negerye*, daar sy van daan quamen, aangeland en wonder breed van ons opgegeven hadden, te weeten als luyden die een aansienelijke schat besaaten, op welk verhaal de roofgierige Dorpelingen niet anders als dat klinkende metaal begeerende, met den andere voorgenoomen hadden ons van 't leven te berooven, en sig wijders Meester van ons goed te maaken, dat sy vervolgens ongevaar drie mijlen met haar festige sterk door 't bos stonden door te breeken, werdende sy luyden met'er viere voor-afgesonden, om onse gelegendheyd te bespieden, waar sy dan met haar vaartuygen, voor een gedeelte, ende verder landewaarts souden afkoomen om dat Heldenstuk te verrigten, seggende / daarom met ons medelijden te hebben.

De Roy kjygt kennis van een toeleg op hunne leven en goederen.

De andere drie rappe gasten vervoegden haar ook ten eersten by d'andere meyden / daar sy onder andere redenen dese Creatuuren quam af te raaden / by ons niet langer te blijven, seggende / wat vermaak kond gy by de *Hollanders* hebben, vermits dat sy immers te goet waaren om haar met ons te vermengen, om die oorsaak dat sy van *Mahometaanse* ouders waaren voortgeteeld, waar en tegens w' niet meer te agten waaren als varkens, nu was de tijd gebooren tot haare verlossing, (ten opsigte soo sy voorgaven /) hier gekomen te wesen, om ons t'samen den hals te breeken: haar vervolgens vraagende / of sy niet en wisten, waar ons geld was; maar sy daar ook niet van weetende konden het haar ook niet seggen; 't geen wy insgelijks verstendigt synde / soo kon ik myns eragtens geen beter middel in 't werk stellen / als haar van honk te krijgen / op dat wy maar met die vier boeven souden te doen moogen hebben / versogt

Woorden der drie andere aan de Slavinnen.

List van de Roy.

haar daarom seer vriendelijk / met ons te willen mede gaan, alwaar haar een plaats souden aanwysen, daar wy bevorens gewoont, en daar wy ons Goud en geld begraven hadden, en 't verdere van ons goet was, en bragten haar in onse voorige tente.

Die hy in 't werk stelde.

Alwaar gekoomen weesende stelde ik mijn kunst te werk / om haar slaap dronken door d'Amphioen te maaken / daar sy graag naar waaren en begonde de selve te bereyden / en ondertussen eenige Musquiten of Onderbroeken op een lyn bindende / trokken sy de selve aan / eeven al eens of de selve haar in eygendom toegekomen hadden / 't geen wy met een lagje aansagen; bekeeken malkanderen met verwondering / seggende / sy sullen ons niet kennen / als wy t'huys koomen / daar ik op dagt / wy sullen daar ook wel sorg voor dragen / maar onse tijd was nog niet verscheenen / want slapen hadden sy niet in 't sin / egter met het nuttige van een Padoedang van de bewuste Amphioen / de geesten in den beginne vlug geraakt sijnde (want het doet de selfde werking by haar / als de sterke drank by ons doet) begonden Javaans in berg-taal te spreeken / seggende teegens sijn andere makkers / wy hebben een gekke daat begaan, want deese honden (meenende daar meede onse Persoonen) passen al te wel op, en daarom sullen wy haar vrees ik, niet wel konnen verrassen, en haar nu aan te tasten is niet raadsaam, vermits dat sij alsoo wel met geweer, ja beeter versien sijn als wy, want sy hebben Pistoolen, of schietgeweer en dat hebben wy niet, 't geen straks van d'andere teegen gesprooken wierd / seggende / wat souden sy doen, sy sijn swak, en sullen den geheelen nagt niet konnen wakker blyven, en als sy maar slapen, sullen wy haar wel vinden.

De Swarten worden dronken.

Woorden deser swarten.

Weinig was dien godloosen hoop verdagt / dat wy haar verstaan konden / maar ten tyden dat ik op Banyer was / had ik my in die taal geoeffent / de andere twee voegden daar nog by, wy gaan aanstonds met den Kaptein ter plaatse, daar de

Geld

Geld kist begraven is, en als hy ons die plaats aan geweesen heeft sullen wy hem ten eersten in stukken houwen, en met de andere twee sullen wy als dan wel raat toe weeten, souden het nu wel konnen doen, maar dan souden wy de Geld kist niet konnen vinden, want wy hebben der de vrouwluyden naar gevraagt, en die seggen, dat sy het niet weeten: 't geen een waar woort was / want doen wy sulks deeden / hadden wy met voordagt de meyden aan een kant gesonden / ik hadde haar ook wel duydelijk voorgehouden / dat ik met haar wilde gaan daar de soo lang van haar begeerde Geld kist begraven lag. Gelijk als wy seekerlyk met ons drien naar derwaarts ook begaven. Goddeloos uytbraaksel deser swarten.

Dog voor myn vertrek seyde ik teegens mijn andere makkers; nu bent gy met u tween yeder neemt sijn man waar, wat deese andere twee belangt, die neem ik op mijn reekening, gelykerijwys ook de voornaamste meede nam / en begaven ons op de weg / omtrent een half uur langs strand gemarcheert hebbende / sogt ik een bequaame plaats tot het uytvoeren van mijn toeleg / en een steylte gewaar werdende zeyde / dat wijder nu haast by waaren. En ten hoogsten naar geld en goed verlangende / soo vraagden sy / waar dat het dan was / ik seyde dat wy agter dien heuvel moesten weesen; de meening was dan ook by mijn / om op de voorsz. heuvel te klimmen / als wanneer sy my seekerlijk wel souden gevolgt hebben / en dan had ik voorgenoomen / dewyl dat ik hem d'eene hand soude gereykt hebben om op te koomen / en een hand vry hebbende met een Krits in sijn verraders Hert te steeken / dog sy waaren in de voorbaat; want denkende / dat sy nu de voornoemde kist wel ontdekken souden / rukten sy hunne Kritsen uyt en begonden Amok te roepen / en slangs wyse naar mijn te treeden; ik nam inder yl een Pistool / dat ik tot dus verre in de band van mijn broek verborgen hadde; 't geen ik gedaan hadde om geen schee se oogen / ja dat meer is om geen agter-denken te geeven / mijn houwer in de Tent gelaten hadde /

De Roy vermaant sijne twee spits-broeder op hun hoede te sijn.

Neemen voor malkanderen te dooden.

wel denkende/ dat ik het met een Krits soude konnen af sien/ dien ik tot dien eynde had meede genoomen/ en bemerkende dat sy my van agteren wilden op 't lyf vallen/ soo nam ik mijn toevlugt teegens gemelde Heuvel en schoot de digste/die op my aanquam twee Koegels door de borst / dog het schynt/ dat het maar een vleys wonde moeste geweest sijn; want ik hadde nog een harden torn uyt te staan eer ik de moordenaar de rest kost geeven/ en sijn makker 't hooft konde bieden/ 't Pistool dat ik in de handen hadde quam my wonder wel te stade/ vermits dat met de selve 2 a 3 gevaarlijke stooten afweerde/ niet anders als eenige ligte quetsuren aan den arm ontfing / en inmiddens dat hy begon te verflauwen/ met het verlies van sijn bloed nam ik de Krits, en settede hem de selve tot 't heft toe in de sijde / waar naar hy sig omkeerde ende neederviel.

De Roy set sig op een Heuvel.

Schiet den eenen twee koegels door de borst.

De Roy word ligt gequest.

Een Moorder gedoot.

Doen ik sag dat ik man teegen man was/ ging ik met sulk een moed op mijn Vyand los/dat hem insgelyks ook wel gaauw van kant hielp / hy sogt wel te vlugten maar kon tot mijn geluk niet/ nademaal sy hun/ als gesegt is/ opgeschikt hadden met lange broeken en Chitse rokken.

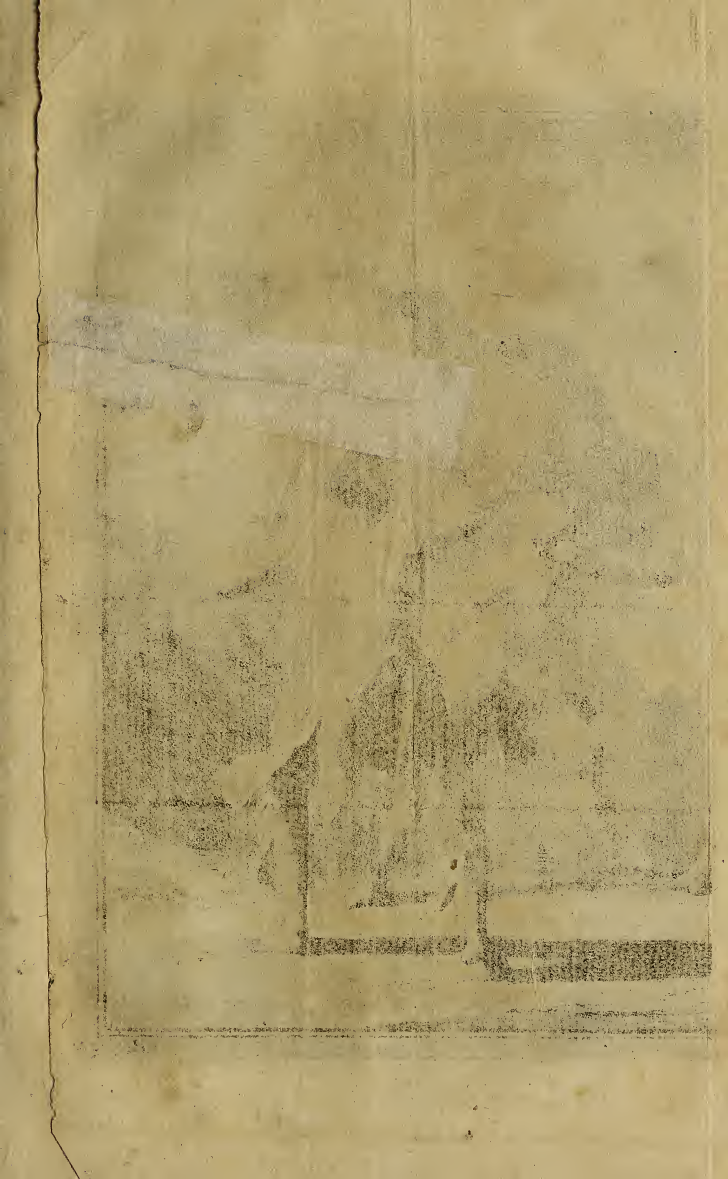
Als ook de andere.

De Moordenaars dus geveld sijnde / begaf ik my ten eersten naar de Tent daar mijn spitsbroeders waaren/ maar bevond tot mijn leetweesen / dat sy de moed niet gehad hadden/ om mijn voetstappen naar te volgen en sonder veel woorden te maken/ seyde ik teegens de Javaan, komt *Soedara* uw makkers dragen haar schier te barsten , sy sijn onderweegen met de Kist en ik kan haar niet helpen, want ik ben te swak, en hem met een by de hand vattende / gingen wy te saamen naar buyten/ seggende in 't weg gaan; Mannen neemt dog den eenen waar, of wy syn leeven-loos; met gedagten Javaan omtrent honderd voet schreeden van de Tent af sijnde/ rukte ik hem sijn eygen Krits van agteren sijn rug van daan/ en meende hem die tot het heft toe van agteren in de rug te setten/ maar of voorschreeven geweer van geen goet Al-

Komt in de Tent by sijne makkers.

Valt op den Javaan aan.

loy

Pag. 104

loy geweest is / of dat ik juyst op een been hebbe gestooten en weet ik niet / maar wierd altoos gewaar / dat de Krits t'eenemaal krom geboogen was / dien ik ten eersten weg wierp en naar de mijne greep hem van agteren by 't haar vattende eenige tyd met worstelen besig was eer ik hem de moordsteek konde geeven; 't geen eeven wel gelukte. Geeft hem de dood-steek.

Naar verrigting van welke daat ik naar mijn makkers weeder keerde en met de blijde tijding verwellekomt wierd / dat sy de vierde gematst hadden; waar over God den Heere van herten dankte / dat hy ons soo wonderlijk bewaard en behoed hadde / want had ons een van die schelmen konnen ontsnappen / sy souden door 't Bos getragt hebben by haar makkers te koomen en verders ontdekt hebben waar dat wy waaren / als wanneer der geen hoop om leevendig uyt haare handen te konnen koomen / soude geweest sijn. Komt by sijne makkers.

Wy maakten gereedschap om ons verblijf hier kort te maaken en scheepten ten eersten ons goetje in 't Vaartuyg / dat de Verraders mede gebragt hadden; en alles gereed sijnde / begaven wy ons op de reys; zeyl en Pangayende soo als wy best konden langs de wal / en s'avonts namen wy onse wijk in d'eene kleyne Spruyt of den anderen / de welke wy in meenigte over-al vonden / daar wy met vissen of met schieten ons levens-onderhoud sogten / alhoewel dat het wel geviel dat wy dikwils een dagje moesten honger lyden; by wijlen schooten wy ook wel een Harte-beest / dat ons veel goeds dede / ter zaken dat wy dat vleys konde in de Son droogen; 't geen dat met Varkens vleys soo niet lukken wilde. Brengen hun goed aan boord. Schieten somtijds een hart.

Met swerven en sukkelen ongevaar..... mijlen weegs afgelegt hebbende / quamen wy voor de mond van een uyttermaten schoone breede Rivier van de Landsaaten Cattaringen genoemd / maakende een scheyding der uytterste Landpaalen van 't Koninkrijk Banyer. 't Is waar dat dien Koning de heerschappie van dese Landstreek ook aanma- Koomen aan een breede Rivier Cattaringen genoemt.

matigd; edog in der daad meer met de naam als in der daad / vermits dat 't Koningje die hier is / zoo wel en moogelijk met meerder heerschappy regeerd / als den Koning van Banyer; selfs hebbende drie Broeders de welke haar de Eertitul van Pangerans aangematigd hebben / ook niet vernoomen / of konnen gewaar worden / dat men hier veel ontsag voor de opperste Vorst van dit land heeft.

Vaaren de Rivier op.

Wy voeren dese Rivier op / als daar toe door nooddwang genoegsaam geperst / vermits dat van alles gebrek hadden / behalven geld / maar vonden egter niet goed ons armoedje soo ligtvaardig aan de wispelturigheyd en onversadelijke gierigheyd deser Volkeren te wagen; daarom hadden wy onse gereedste ende beste middelen in 't inkoomen van de Rivier begraaven; niet meer by ons hebbende als het geene dat wy dagten noodsaakelijk tot het gebruyk onser saaken benoodigd te sijn.

Begraven hun schat.

Naar drie dagen uytgestaane ongemakken van roeyen / waaken en honger lijden / quamen wy ten langen-laatsten booven aan de Negeryen, die de selve naam voerd van haar Rivier / ons gelatende / naar ons boord te soeken / vermits voorgaven / Schipbreuk geleeden te hebben / (gelijk het ook niet veel en scheelde /) en dat wyders met den anderen over-een gekoomen waren / om malkanderen alhier te laten vinden, ten eynde om met believen van sijn Majesteyt, een Vaartuyg en eetwaaren voor geld te koopen. Wy wierden uyt ordre van den Koning in des Sabandhaars wooning gehuysvest ende voor ons Geld / van eeten en drinken tamelijker wijse wel getracteerd; wy vernieuwden ons voorig versoek / en verkreegen van den Koning beloften / om alles wat wy begeerden te sullen genieten; edog wat staat / dat 'er op 't seggen van een Godlóose Vorst te maken is / had ik meer als een-maal ondervonden / dog dagt evenwel weynig aan 't ongeval dat ons nakend was. Hier vond ik een Maleyer, de welke in 't eerst voorgaf / my op Batavia gekend te hebben /

Koomen aan een Negery.

Hun voorgewende boodschap.

Voorval van een Maleyer.

den / en dien volgens betuygde / genegen te sijn, om vrindschap te willen bewijsen. Inmiddels liet my de Prins aanseggen; Dat genegen was, ons van een Vaartuyg, Seyl, Treyl, mitsgaders mond-kost van Ryst &c. te sullen besorgen, in gevallen hem daar voor 100 *Spaanse Realen* wilden geven, 't geene ik hem ook toe telde / dog met die uytdrukking / dat wy met den anderen niet meer hadden konnen uytmaken.

Daar wierd ons drie à vier dagen daar aan ook een Vaartuyg gebragt / de welk veel beter diende om gesloopt te worden / als om'er in Zee mede te gaan; want se was van de grond uyt de Rivier gehaald / 't geen ik aan den Koning door den Sabandhaar liet weten / en derhalven met beleefthdyd versogt / om van een ander bequaam Vaartuyg voorsien te worden, dat ons ten minsten tot *Succadana* soude brengen. Tot vermeerdering van mijn ramp / soo begon dien onbeschaamden hier vooren aangeroerde / van den op Banyer sijnde Portugeese weggeloopene Matroos / Jan Willemsz van Amsterdam genaamd / sig selfs seer beestagtig aan te stellen / niet alleen met woorden / maar ook met werken / soo wel tegens die geene / de welke het Vaartuyg bragten / als tegens mijn selfs in tegenwoordigheyd van den Sabandhaar, met seer vileyne scheldwoorden uytbrakende; daar hy tot dreygemente voegende / van my de kop te willen klooven, vermits voorgaf / dat het mijn schuld was dat geen beter Vaartuyg en kreegen, en dat soo doende haar uytgeschoote Geld nu quyt waaren; sonder dat die man eens agtsloeg dat'er immers niet een duyt van sijn Penningen onder waren.

Krijgen een slegt vaartuyg.

Beestahtigheyd van een Hollandse Matroos.

Edog kan nevens niet nalaten te seggen / uyt wat voor redenen dat hy diergelijke woorden te berde bragt / want hy en sijn makker hadden my met geweld gedwongen / om ons gereed geld in drie deelen te deelen / niet begeerende; Dat ik een stuyver meerder soude genieten als sy lieden ter saake soo sy voorgaven / nu niet van haar selver

Begeerte van de makkers van de Roy.

te hebben, overmits dat de *Banyareesen* met haar goed weg geloopen waaren ; gelijk sulks ook de waarheyd was / maar was daarom niet gehouden hunne agteloosheyd te vergoeden.

Deese buytensporigheden op de volle straat / in 't bywesen van den Sabandhaar, en veele aanschouwers geschiedende / vonden se goed om die man sijn houwer te ontweldigen / met dreygementen / Dat hy ophouden soude, hier geweld te maken, of anders, dat sy met hem raad wisten ; 't geen dat waarlijk genoeg is gesegt ; en voor yemand die een weynigje by sijn sinnen is / kan gemakkelijk beseffen / dat men altijd denken moet aan de plaats daar men sig bevind / alschoon dat men verongelijkt werd.

Den Matroos van de Indiaanen gedreygt.

Den Sabandhaar, buyten mijn weeten een van mijn Slavinnen stilleties aan een kant geroepen hebbende / begon haar t'ondervragen / op wat voor een wyse dat die man by mijn gekoomen was, en daar op alles met de waarheyt over een koomende onderrigt sijnde / en insgelijks van gemelde Slavinne gehoord hebbende / dat hy sig doorgaans wrevelig teegens mijn hadde gedragen, vermits ik genootsaakt geweest was om 't elkens de kost voor hem te soeken en dat hy sig ook den eygendom van alles hadde aangematigt, sijnde sy Slavinne, volgens haar voorgeeven, door hem ook qualyk gehandeld geweest, en derhalven sijn persoon ook meer ontsien moest als haar Heer selfs. Wel seyde den *Sabandhaar*, dan geeft my geen wonder, dewijl dat dit soodanig is.

Listigheyd van een Sabandaar.

Woorden van een slavin tegen hem.

Naar dat dit dusdanig voorgevallen was / quamen daar vier Persoonen van s'Konings weegen gesonden / den Sabandhaar aanseggen / dat de twee *Hollanders* by hem souden koomen om agter het Hof een ander Vaartuyg te gaan besigtigen.

Hollanders moeten by den Coning koomen.

Wy maakten ons alle drie gereet om naar derwaarts te gaan / maar doen wy in de Praauw souden stappen (want men moest om by den Koning te komen / de Rivier overvaaren) wiert my sulks belet / ter saaken / dat sijn Hoogheit wel uytdrukke-

De Roy belet om mede te gaan.

kelyk belast hadde / dat ik niet meede soude gaan 't geen ik dan tot mijn geluk ook deede / en naar dat aan d'overkant / omtrent een half uur met verlangen naar hunne weederkomst had staan wagten / wierd aan d'overzyde een groote meenigte van Menschen gewaar / gints en weeder loopende soo dat het wel naar een oploop geleek / maar konde niet veel andere Persoonen sien / als de Eylanders of Viadjes; en na dat meer is / aanschoude ik ook dit droevig voorwerp / namentlyk de twee hoofden van mijn makkers / de welke op Staaken gedragen wierden / doen kon ik wel bespeuren / hoe dat de saak geschapen stond. Twee van sijn makkers vermoord.

Maar dat'er een weinigje stilstant gekomen was wierd ik ook een uurtie daar aan door Konings order ontbooden / en hadde ook waarlijk geen andere gedagten / als dat ik het weer koomen soude vergeeten / versogt derhalven uytstel / ging naar mijn Kamer / viel op mijn knien / en bad Godt Almagtig om sijn geliefde Soon *Jesus Christus* vergiffenis van mijne Sonden / waar naar ik my seer verligt vond / en nam vervolgens mijn beyde Pistoolen / wel vol geladen meede / voor mijn vertrek een seer beweegelyk affscheid van den Sabandhaar / sijne Vrouw en Kinderen neemende / want die luyden hadden ons waarlyk veel goeds gedaan en my naar mijn Slavinne keerende / beval ik haar den Sabandhaar en sijn Vrouw / als hunne Vader en Moeder te gehoorsaamen, haar met een al het geld &c. opgeevende / dat ik by mijn hadde / met het seggen / dat ik niet geloofde 't selve meer van nooden te sullen hebben. De Roy by den Coning ontbooden. Neemt sijn affscheyd van den Sabandhaar.

Wy voeren de Rivier over / en marscheerden 't samen regt op s'Konings Hof aan; die messieurs / de welke tot mijn geselschap dienden / versoekende dat sy wat voor uyt wilden marscheeren, alsoo ik seyde / wel te weeten, dat ik sterven moest, maar niet begeerde te sterven voor en al eer dat ik den Koning gesprooken hadde. Digt by 't Hof gekoomen wesende / sag ik de hoofdeloose lijken van mijne mede-broeders niet sonder traanen te stoten / Vertrekt en vaart de Rivier over. Siet de twee lijken van sijne makkers.

't geen my wel ontstelde; maar ook te gelijk niet weynig verbitterde / ten opsigte met een onveranderlijk voorneemen en opset vastgesteld hadde / de Koning of een van sijne Grooten tot geselschap mede te neemen; want voor twee man kon ik altijd staat maaken / aangesien dat my de Pistoolen nooyt hadden geweygerd / al schoon dat ik se in 't water gestooken hadde.

Voorneemen van de Roy.

In 't Paleys gekoomen / en voor den Koning gebragt sijnde / vond ik my omringd van sijne Grooten / en met omtrent de 200 gewapende mannen; ik gestaadig met een onversaagd weesen / rondom my en hem wat genaderd sijnde / wierd'er een Mattje met een Alcatief neer gespreyd / daar my den Koning gebood te gaan sitten; Wanneer die Vorst in sijn luyster en heerlijkheyd my dese woorden seyde / namentlijk; Kapiteyn, ik heb u laaten roepen, om u bekend te maken, dat u volk, die my soo leelijk in de tegenwoordigheyd van den *Sabandhaar* hebben gesmaaded, door de Princen, mijne Soonen ter neder gemaakt sijnde, soo sijn de *Viadjes* met de hoofden weg geloopen sonder dat ik het hebbe konnen beletten; want 't is hier een gebruyk; en nademaal hem van den *Sabandhaar* en meer andere ter ooren gekoomen was, dat die luyden haar selfs tegens my hadden derven kanten, derhalve ook niet konde oordeelen dat ik het qualijk soude neemen. Ik nam met ernst agt op sijn weesen en op sijn gebaarden en sag wel dat ik genoodsaakt was / de rol van de gedwonge vriendschap te speelen / geliet my derhalven het ontschuldigen van hem in desen / wel te bevallen / met te seggen / Dat het geen, dat'er geschied was, wel gedaan was, maar betuygden, dat ik veel liever hadde gehad, dat my den Koning daar van hadde gelieven te laaten verwittigen; want door dien dat my *d'Ed. Compagny* (verschoond my wel Edel. Hoogebiedende Heeren, dat ik de vrymoedigheyd genoomen hebbe / om my van die naam te bedienen /) over haar gesteld, ook de Volmagt hadden om haar te straffen; 't geen ik ver-

Komt voor den Coning.

Aanspraak van den Koning.

Geveynsde antwoord van de Roy.

verklaarde / in 't by-sijn van sijn Majesteyt seer gaarne soude hebben willen doen, en dat behoudens eer-agting van sijn Hoogheyd het *s'Compagnys* Volk, en geensints sijn Onderdaanen waaren, en dien volgens oordeelden dat my de straffe der selve behoorde aanbevoolen te blijven.

Waar op den Koning my seyde; Dat ik moest denken, dat wy in sijn Land als verlooren luyden gekoomen waaren, en volgens hunne Wetten ons Vaartuyg en goederen hem toe quamen; hebbende nog daar-en-booven de magt, om onse Persoonen tot Slaven te maaken. 't Gunt sijn Majesteyt gelieft te seggen, herhaalde ik / heeft omtrent ons Landaard geen plaats. Ik hebbe 36 Jaren in dese Gewesten geswornen, maar nooyt geen *Hollander* sien tot Slaaf gebruyken; gaf hem derhalven in bedenken of men een Natie, de welke in de grootste gevaaren van sijn leeven, de grootste preuven van moedigheyd geeft, of het wel moogelijk was, soodanig een Volk tot een slaafsche dienstbaarheyd te brengen, en met oorlof sy het gesegt sijn Majesteyt, wy sijn niet als verlooren luyden in u Land gekoomen, maar als Koopluyden, sulx geschiet dagelijx dat men schipbreuk lijd, en dat onse Heeren en Meesters, *d'Ed. Compagny* (de welke ons uytgesonden hadden, en nog wel hier naar verneemen souden waar dat wy gebleeven waaren) alle beleeftheyd voor Vreemdelingen hadden, die sy souden moogen wenschen; Tot getuygen nemende een van de omstanders / de welke der maar eens geweest waren.

Antwoord des Conings.

Wederantwoord van de Roy.

Hoewel, seyde den Koning / al wast, wie het ook wese mag, die moet sterven, wanneer hy my, of de Princen mijne Kinderen onbehoorlijk aanspreekt. Ik konde niet beseffen waar dat hy met die woorden heen wilden; soo stond ik op en trad naar hem toe / seggende; Dat in gevalle sijn Majesteyt ietwes in den sin hadde, hy het maar ten eersten geliefde in 't werk te stellen; daar den Koning seer schielijk insgelijx van sijn plaats opstond / en afvraagden; Wat dat ik in den sin had-

Vertoog des Konings.

Stoute woorden van de Roy tegen den Koning.

Konings woorden hier teegen.

hadde ? Daar op ik ten antwoord diende; Niet anders sijn Majesteyt als dat, indien gy voorgenoomen hebt my dog van kant te helpen, sulx hoe eerder hoe liever mag geschieden. Daar op den Koning met opregtigheyd verklaarden / niet toe genegen te wesen; waar naar hem dan versogt / soo ten respecten van d'Ed. Compagny, als voor de Europiaanse Natie in 't algemeen / Dat hy de goedheyd soude gelieven te neemen ordre te geven, dat de Lijken de schoot der Aarde mogten erlangen; 't welk ook aanstonds volbragt wierd.

Weder-woorden van de Roy.

De 2 Lyken begraven.

Hoe dese Vergadering en den Koning self verwonderd waaren / geef U Hoog Edel. eens te denken; altoos ik was wel in mijn schik / den dans dus ontsprongen te hebben; want ik en hadde geen gedagten / dat het soo wel afgeloopen soude hebben / en den Koning / tot een teeken / dat alle quaade gedagte in mijn opsigt verdweenen waaren / deden allerley Eeten voor den dag koomen / en noodigde my / om daar van te nuttigen; maar hadde van de Gastgever sulk een quaad vermoeden / dat my sijne spijse gants niet smaakelijk viel; naar dat sijn Majesteyt voor sijn beleeft onthaal bedankt / en my wijders in sijn gunst hadde aanbevoolen / namen wy afscheyd van den anderen / en wierd doen sijn voornaamste Staats-Dienaar order gegeven / op sig te nemen / dat my geen moeijelijkheyd aangedaan wierd.

De Roy wel van den Koning onthaald.

Dat was waarlijk de regte man / om sulx te verhoeden / want hy was selfs schelms genoeg om mijn / die 't staal ontsnapt was / aan het doods gevaar van sijn Duyvels vergift op te offeren; want met dien Traiter uyt het Hof hand aan hand in sijn huys gekoomen sijnde / liet hy ten eersten opdissen en versogt my / met hem ook een weynig te eeten; maar ik gaf hem te kennen / dat niet gesteld was, soo als het behoorden, vermits dat my het droevige aanschouwen der doode Lijken van mijn makkers gestadig te vooren quamen. Hy kon my daar in / volgens sijn seggen geen ongelijk geeven / maar soude mijn daar

Goddeloose Staats-dienaar soekt de Roy te vergeeven.

en

en tegen troosten/ want seyde hy/ wat sult gy doen die dood is blijft dood, en versogt my andermaal te eeten; ik proefde dan een weynigje Ryst en een mond vol andere kost: op een dronk water eyssende/ vroeg hy my met een bysonder lieffelijk weesen/ of ik niet liever *Suury* wilde drinken? daar ik van ja op antwoorde/ en 't scheelde weynig of dat soude den laatsten dronk van mijn leven geweest hebben/ want terstond naar 't nuttigen der selve kreeg ik sulk een ontsteltenis in 't lighaam/ verselt met sulke steeken en krimpinge in de darmen/ dat ik niet wist hoe gauw dat met fatsoen dese vervloekte Waard verlaaten/ en mijn ouwde Hospes den Sabandhaar wederom by koomen soude/ Godt de Heere hadde my de genade verleend (vermits my door een Medicyn-Meester hadde uytgegeeven) dat ik alle Genees-middelen van den Koning van Banyer hadde besigtigd/ en my onder anderen ook eenige worteltjes vertoond hadde/ de welke als men der in beet en 't sap daar van konde insweigen of andersints in 't water geset om te weeken en die nattigheyd gedronken/ die deugd hadde/ 't kragtigste vergift tegen te staan; alsoo daar van naderhand de preuve genoomen hebbe.

De Roy word met een dronk Suury qualijk in sijn ingewand.

Kragt van seekere worteltjes tegen 't vergif.

Ik liet dese gelegentheyd niet voor-by slippen/ te meer/ om dat de Vorst een vrolijke luym hadde; versogt hem derhalven vyf of ses van die kostelijke worteltjes te moogen hebben/ 't geen hy my seer gaarne inwilligde/ met meer andere heylsame kruyden voor verscheyde qualen; hoe dienstig my die worteltjes te pas quamen/ konnen U Hoog Ed. genoegsaam afmeeten/ en hield de selve ook in soodanigen waarden/ als of het Diamanten waren geweest/ vermits dat ik s'altijd by my droeg.

Daar van hy eenige van den Koning van Banyer kreeg.

Soo dra en had ik'er het gebruyk niet van genoomen/ of begon ten eersten geweldig te schuymen/ en vervolgens soo geweldig te braken/ dat schier besweek. Men kan eens beseffen of my dien beleefden Heer ook wel gemeend hadde/ want

Begint te schuymen.

niet tegenstaande de bewuste uytwerking van dat/ wierd ik soo magteloos / dat niet meer staan konde / blijvende vier volle dagen in die gestaltenisse spraakeloos / en by-na onbeweeglijk / geen beter over-eenkomst met mijn staat daar ik my doenmaals in bevond / als een vermaakelijke droom / mijn sinnen wel hebbende / maar magteloos om my daar van te konnen dienen; ik hoorde spreeken maar kon geen antwoord geeven / en kon wel sien/ sonder egter te konnen beseffen / wat ik sag. Ik in 't eerste oogenblik dat by den Sabandhaar in huys quam/ een stukje van die wortels in Thee-water laten weeken en vervolgens uytgedronken / en doen ik 't gebruyk van mijn spraak niet langer magtig was / versuymde den Sabandhaar en mijn Slavinne niet / om naar mijn voorbeeld 't selve naar te doen / en wyders sagjes in de mont te gieten / dat niet weynig diende tot het weder-krijgen van mijn Gesontheyd / want dat heylsame geneesmiddel telkens gebruykende / begon het in dier voegen sijn uytwerking te doen; dat naar voorschreeven tijd / 't venyn / hoe kragtig dat het ook mag geweest hebben / egter uytwendiglijk als met geweld van binnen 't lighaam uytgedreven wierd / vermits dat van agteren / aan de rug-streng tot aan mijn heupe sig plekken begonden te vertoonen / die soo blauw als Lasuur waren / de welke sig met den anderen vermengden tot een volkoomen blaar wierd / de welke vervolgens aan 't sweeren geraakt sijnde / wierd men met het doorsteeken der selve een ongeloofelijke meenigte materie gewaar / de welke men bevond van alderhande koleuren te weesen / en die een onverdragelijke stank van sig gaf / naar 't welke van dag tot dag verligting gevoelde / vermits dat naar 't verloop van 14 dagen over-eynd begon te staan; moetende egter om niet te vallen / gelijk de kleyne Kinderen / my selfs aan de banken / of taaffels vast houden / of van yemand ondersteund worden; soo ver-

Uytwerking deser wortelen.

Genegentheyd van den Sabandhaar en de Slavinnen.

Uyterlijke plekken aan 't ligchaam.

Wonderlijke blaaren met materie.

verre waren mijn kragten geminderd / dat ik een ronde Maand van nooden had eer ik de bequaamheyd hadde / om 't gebruyk van mijn Kamer met wandelen te konnen genieten.

Word weeder gesont.

Doen ik weder begon te spreeken / vertelde my den Sabandhaar ; Dat de hoofden van mijn twee Makkers voor twintig *Thayl* Gouds yeder waren verkogt geworden , en dat sy het mijne om mijn bewinds halve hadden aangenoomen te leveren voor veertig Dito ; en naardemaal yeder Thayl sestien Ryxdaalders doed ; moet men niet twijffelen of de snoode Natie waren ten eersten bereyd voor 't genot van 1280 Ryxdaalders om ons van 't leven te berooven/'t geen ook sekerlijk geschied soude hebben / ingevalle dat seker Jurragan , en aldaar woonagtig sulks niet met een seer beweeglijk vertoog aan den Koning had belet / behelsende ; „Het gevaar waar in sijn Majesteyt sig selfs „met sijne Onderdaanen inwikkelde / en soo mede de perijkelen van sijn Persoon en alle Koop„luyden / die in sijn Land woonden / op Batavia „koomende / onderworpen souden sijn / naar 't ver„rigten van soo een grouweldaad / ten opsigte / „dat het immers kennelijk was / dat het d'Ed. „Compagnye aan geen middelen soude ontbree„ken / wegens het bloedvergieten van haar Kapi„teyn / een regtvaardige wraak te neemen / alsoo „dat die Vorst niet onbewust was / dat my den „Sabandhaar van dese plaats in die staat gekend „hadde / maar nog daar-en-booven op Banyer van „den Koning / en sijne Grooten daar voor ge„eerd en geagt was / tot mijn vertrek toe : Welke waarschouwinge hy aan die Prins versogt / hem niet qualijk geliefde te nemen , door dien , dat sy uyt de boesem van eener sijner trouwe Onderdaanen voort quam.

Groote prys op de hoofden des Hollanders gestelt.

De Roy door eenen Jurragan verbeeden.

Yeder-een moet bekennen dat soodanig een advys in der daad door een vernuftig man te berde gekoomen is / en de welke ook als een Orakel als-

Voor welke raadgeeving den Koning hem bedankt.

alleen voor sijn Raadgeeving bedankende / maar daar-en-booven hem wegens sijn getrouwigheyd pryfende ; Want , gaf den Vorst tot antwoord / wat de gemeene man aanbelangd , laat sig de *Ed. Compagnye* soo veel niet aangeleegen leggen en kon ook dat altijd wel verantwoorden , maar 't ombrengen van een van haare *Kapiteyns* soude haar sekerlijk tot wraakluft porren.

Bloeddorst der Moordenaaren.

Evenwel wilden de schelmen haar woord houden / haar handen die jeukten al naar dat geele Metaal / en om den kooper / dat een Opperhoofd van de Viadies was / egter niet te versteeken van sulke dierbare waaren / (vermits dat 't hoofd van een blank mensch ongelijk meer geagt werd als van een ander /) soo besloot men onder de hier voorzen by-gebragte redenen / de twee bewuste Maats door 't staal, en my door 't vergif te laaten ombrengen. Ik wierd in der waarheyd genoodsaakt sulks te gelooven / vermits dat my dien eygenste Verrader / de welke my met vergift hadde soeken om te brengen / dikwils naar mijn gesontheyd liet vragen / en boovendien ook sijn Persoon aanbood / om eenige geneesmiddelen voor mijn Persoon gereed te maaken ; maar den Sabandhaar antwoorde den Afgesondene wat rauwelijk / seggende ; Wat soude hy doen , u Meesters Medicynen gebruykende ? daar hy selver een goede *Doctor* is , hy wil van niemand inneemen , want hy bereyd selfs sijn eygen geneesmiddelen.

Godloos voorneemen.

Geveynstheyd van den Vergifgeever.

Andere swarigheyd voor de Roy.

Nog niet 't eenemaal van mijn voorseyde quaal herstelt sijnde / dede sig weder geen kleyne swaarigheyd op / want eenige vermaagschapte van de door ons gematstede Sompitse Moordenaars hadden voorgenoomen / (siende dat se het weerkoomen vergaten /) ende om te ontdekken waar dat de selve gebleven waaren / maar wy hadden voorsigtelijk daar in voorsien / ten aansien / dat wy voor ons vertrek de lijken onder 't sand gedolven had-

Uytvoering der vrienden van de Sampitse Moordenaars.

hadden / niet te min van een goed en sterk Vaartuyg voorsien sijnde / seylden sy my langs de wal naar / en wierden op sommige plaatsen / aan de halve gebrande houten / ook aan eenige Varkens beenderen gewaar / dat'er niet alleen menschen geweest / maar dat het ook Hollanders waaren / aangesien dat luyden van haar gesintheyd geen Varkens en aaten / daarom hadden sy ons tot dese voornoemde Negery van Cotteringen toe vervolgd. Sy quamen mede voor des Sabandhaars huys stil te houden / weesende de Prauw regt voor de deur / maar door regen en wind / mitsgaders door de slik en modder wat onkenbaar geraakt / altoos ik hoorde duydelijk dat sy met den anderen daar over twisteden / Of dat de Prauw was of niet? Laaten wy vraagen seyde den eenen / of'er soodanige drie Hollanders met diergelijke Vrouwluyden hier niet gekoomen, of nog sijn, dan sullen wy immers wel hooren, wat van de saak is, 't welk van d'anderen voor goed gekeurd wierd.

Maar dat sy hier op soo van den Sabandhaar, als andere verwittigd waaren van 't geene sy begeerden te weeten / soo gingen se my by den Koning aanklagen / als een Persoon, de welke hunne Bloedverwanten om 't leven hadde gebragt: brengende verscheyde omstandigheeden / om hunne vermeetene beklag staande te houden / en oversulx versogten sy aan die Vorst; Dat hy my aan haar lieden soude overleeveren, om dan wyders aan den *Rangerang* van haare Negery overgegeven te worden de welke my dan konde straffen naar sijn goeddunken.

Word door de selve by den Koning aangeklaagd.

Hun versoek.

Dewijl dat ik het geluk hadde / om mijne beschuldigingen aan te hooren / wierd my ook toegelaaten / om mijn verantwoording daar tegens te doen / seggende; „ Dat my 't onbeschaamd „ voorgeven van die luyden al vry wat vreemd te „ vooren quam / dat ik met goede reedenen ver„ meynde dat sy 't eenemaal ongegrond in haar

Waar tegen de Roy sig verantwoord.

 „aan-

„aanklagten te weesen: tot bewijs bybrengende/ „Dat sy geen een getuygen hadden/ dat wy niet „eens by Sompit geweest waaren / veel minder/ „dat wy haar Bloedverwanten souden van kant „geholpen hebben; daar konde haar wel yets an„ders in Zee ontmoet hebben / behalven dat sijn „Majesteyt seyde ik / hebben de Hollanders dit „quaad gedaan / waar mede kunnen sy 't goed „maaken / dat sy die juyst geweest sijn / de wijl „dat de Zee vol van Compagnys en Vrybuyders „Vaartuygen is / en hoe kunnen sy goed-maken / „dat het Hollanders, en geen Portugeesen sijn „geweest. Maar sy bragten hier op in: „Wel „te weten dat het door Hollanders verrigt was; „Item ook wel verseekerd / dat wy van Banyer „gekoomen en ons Vaartuyg by meer gemelde „Rivier Sampit hadden verloozen / en dat sy dat „meer is / ook de Prauw wel kenden van haare „overleedene Vrienden / de welke nog voor des „Sabandaars huys lag. Tot welke bewijs sy verders verklaarden: „Dat wy drie Banyareesen van „hunne Negery hadden verwoerd / de welke van „ons ontvlugt waaren.

Redenen van dese Bloed-verwanten in-gebragt.

Gelieft sijn Mayesteyt met aandagt te hooren, seyde ik; soo sal hy bevinden dat deese luyden U soeken te misleyden: in 't eerst hebben sy geen getuygen genoemt, en nu beroepen sy haar op drie *Banyareesen*, die nog in haar *Negery* woonen; ingevallen het soodanig is, waarom dan die luyden hier niet meede gebragt, behalven dat, sijn Mayesteyt, is dat meede niet belaggelijk, 't versoeck dat sy u koomen te doen, dat ik in haare handen overgegeeven soude werden, eeven eens of sijn Mayesteyt geen magt in sijn Land hadde om yemant te konnen straffen? Maar 't eyndigen van welke reedenen den Koning opstond / seggende / die saak wat naauwkeuriger ondersoecken soude en in beraad neemen, wat hem daar in te doen soude staan.

Verdeeding van de Roy hier tegen.

Partyen scheyden van malkander.

We-

Wederom t'huys gekomen weesende nam ik een mooy kleetje drie of vier en sond des Sanbandhaars en mijne soo genaamde Vrouwen naar 't Hof om deese aan de Dames van den Koning te vereeren / 't welk sulken uytwerking deed / dat die luyden na vyf of ses daagen toevens onverrigter saaken moesten vertrekken / vermids dat sy met geen genoegsame bewysen gewapent waaren; want dien Godloosen Vorst hadde wel gaarne gesien / dat my die luyden van de bewuste daad hadden overtuygt / 't hadde hem 640 Rijksdaalders voordeel geweest; maar my in haar geweit te leeveren was sijn meening gants niet / maar dat hadde hy haar aan bevoolen / om de gemelde Banyareesen meede te brengen / maar 't beliefde God de Heer niet my tot het uyterste te laten koomen.

De Roy soekt sijn saak door geschenken goed te maaken.

't Welk geschiede.

Kort hier naar vertoonde sig een Engels Schip; sijnde de eerste / dewelke men van die Natie oeyt daar ter plaatse hadden gesien / weesende door gebrek van mond-kost en vars waater hier aangekomen / door 't behulp van een Succadaanse Inwoonder / dien hy als Tolk daar van daan naar Banyer meede genoomen hadde / en dien hy weder naar derwaarts voerde / om hem op Succadana aan land te setten / deese Gids taalkundig sijnde quam met de Boot van 't Schip niet alleen de Rivier in / maar ook regt voor de Sabandhaars deur.

Komst van een Engels Schip.

Waar van een Banyer-tolk by den Sabandhaar quam.

Wanneer ik buytens huys trad / en d'Europiaansche in 't Engels verwellekomde / haar voorts noodende in huys te komen / en met korte woorden na malkanders gelegentheyt gevraagt hebbende kreeg ik ten eersten dit Volk op mijn syde / beschikte in der yl mijn Vaartuyg vol vervarssing met een van de Engelsche naar boord / hem daar neevens ook een Brief aan sijn Kapteyn mede gevende / waar by hem quam te versoeken / Dat hy den Koning van deese plaats soude gelieven te schryven, hoe haar *Edel.* tot *Batavia* vernomen

De Roy verwellekomt de Engelse.

Versoekt een loose brief aan den Koning te senden.

hebbende, dat ik elders op *Borneo* Schip breuk geleeden hadde, hem Kaptein herwaarts gesonden hadde om my weederom derwaarts te brengen. deese Strategema gelukte my naar wensch / my daar beneevens een Catty Amphioen sendende / dat doenmaals hier bynaar teegens Goud opgewoogen wierd.

Die een goeden uytkomst heeft.

Ik sond Gesant op Gesant naar 't Paleys / daar toe de Wyven van den Sabandhaar / en my gewaande Vrouwen gebruykende alderhande cierelijke kleeden aan de Vorstinne op te offeren ten eynde om myn ontslaning te erlangen / dewelke ik eyndelyk naar veel aangewende moeytens en door kragt van Geschenken verkreeg; wanneer den Koning my ook door twee van sijn Staat Praauwen aan boord liet brengen / tot den Alderhoogsten Hert en handen opheffende / dat hy my soo wonderbaarlijk en goedertierentlijk hadde gelieven te bewaaren.

Verkrygt syn ontslaning

Komt by de Engelse aan boort.

In deesen bodem gekomen sijnde / bevond ik / dat wy reedelijk met mondkost versien waaren / sonder te reekenen 't geen ik nog in de Boot hadde laaten doen / dat ons al meede wel te staden quam / en soo als wy dan Zeyl-reede lagen begaf ik my met een wel-bemande Boot en schuyt aan de mond van de Rivier ten eynde om van daar 't Geld te ligten dat wy in het inkoomen der selve aldaar begraaven hadden / 't geen met goede ordre volbragt wierd. Met geen kleyne verbaastheyt keeken de Landsaaten (want daar waaren der een parthy op Strand) wanneer sy saagen twee water potten met Silver en Goud opgevult uyt de grond haalen / en naar dat deselve wel verseekert aan boort gebragt hadde begon ik de schelmse Vorpelingen / voor Verraders uyt te maken / en dat sy Moordenaars / en Trouweloose Menschen waaren / nog hoop hebbende / Dat ik naarmaals geleegentheyt soude vinden, om te Vuur en te Swaart tot huune Suygelingen toe niet te verschoonen,

Krygt sijn begraven geld in de Boot.

Scheld de Inwoonders wakker uyt.

nen, en eyndelijk met haar te handelen gelijk als sy met de twee *Hollanders* gedaan hadden, en daar op aan de Engelsen versogt hebbende; Dat sy der eens vuur op geliefden te geeven: maar die luyden moogelijk soo niet op haar verbitterd als ik / weygerden sulks te doen met die verschooning / van geen ordre daar toe door hunnen Kapteyn te hebben.

Aan 't Schip gekomen sijnde en met voornoemden Kapiteyn in gesprek geraakt weesende / sogt ik die man meede te beweegen / om de Rivier op te seylen en dat hy ter liefde van 't onnoosele vergooten *Kristen* bloed, een vyftig a sestig Koegels door de *Negery* soude jagen; hem verseekerende / Dat het hem wel een half duysent Ryksdaalders voordeel soude sijn; want seyde ik / naardemaal die fielten veertig Theylen Goud voor mijn hooft derven bieden, is het een billyke sake, dat sy van die specie nog al redelyk vooorsien sijn, maar den Kapteyn en dorst sulks niet bestaan / vermits / dat ingevallen sulks qualyk uyt viel / het een onverantwoordelijke saake voor hem sijn soude.

Raakt aan boord met de Kapiteyn in gesprek.

Versoekt op hun Negery te schieten.

Dat hem geweygerd wierd.

Ons ankers inmiddens thuys gekreegen en de Zeylen by gemaakt hebbende verborderden wy onse Voyagie naar Succadana, alwaar in 't kort ook aanquamen en regt voor de Rivier gekoomen weesende / wierd den voornoemden Tolk aan land gesonden om kennisse van onse komste aan den Koning te geeven.

Komst te Succadana.

Ik hadde verscheyde maalen geduurende de Reyse met dien man in gesprek geweest / en hem naar den welstand van den blinden Prins Marteningrat gevraagd / weshalven had die Taalman nog niet lang aan land geweest / of den bewuste Prins quam ten eersten aan boord met een lengte van Vaartuygen / vol van alderhande vervarsinge; en ten eersten naar mijn gevraagd / en by de tast mijn Persoon vernee-

Desselfs Prins komt aan boord.

Die de Roy omhelst.

mende / viel hy my ten eersten om den hals / my seer vriendelijk biddende; aldaar te willen blijven, my wyders om vergiffenis biddende / dat hy my niet mede herwaards genoomen hadde, doen ik van het *Portugeese* Schip wederom aan land gekoomen was, want kort daar aan was die Prins vertrokken / maar dat den tot Batavia sig onthoudende Kapiteyn van de Maleyers sijn Soon / Wantie genaamd / daar d'oorsaak van was / de welke my met de gantsche Hollandse Natie seer schandelijk hadde geaffronteert gelijk ik sulks nader aan haar Hoog. Ed. in mijn voorige schryvens hebbe vertoond / dog dat hy by ervarentheyd nu wel wist / dat die man niet ter goeder trouwe ging; aangesien dat hy hem selfs by sijn Vader ende Broeder hadde soeken veragt te maaken.

De Roy kan niet van hem ontslagen worden.

Ik en hadde geen kleyne moeyte om van die Prins ontslagen te raaken / vermits dat hy volkoomen geneegen was / met my naar Batavia te vertrekken / en aldaar d'Ed. Compagnye tot hulp en bystand te versoeken; 't geen hy al op Banyer geneegen geweest hadde te doen / maar doenmaals geen wederom-schryvens op mijne afgesondene Brieven van U E. Hoog. Ed. bekoomende; was dat werk soodanig blijven steeken. Eer dat wy van Borneo scheyden / sal ik U Hoog. Ed. met schuldige eerbied eenige besonderheeden van dat groote Eyland / voor soo veel my de selve eenigsints bekend sijn/mededeelen; en eerst van Banyer als de voornaamste plaats / beginnen / sijnde ook altijd de hoofd Negery van dit geheele Land geweest.

Banyer de voornaamste Negery van Borneo.

Koningen van Borneo, aan wie haar heerschappy verschuldigt.

„Men steld dan vast / dat die Koningen hunne „heerschappy aan een Javaanse Pangerang ver„schuldigt sijn / dewelke voor oproer en afval „uyt sijn Land wierd verdreeven / (als sijn„de een bastaartsoon van den Sousouhounang) „soo quam hy sig als op Madura niet veylig

„sijn-

„ſijnde / ſig ſelfs op Banyer met eenige honderd
„van ſijne landsluyden neder te ſetten / naar
„dat alvoorens de Landſaaten of Viadjes van
„daar verjaagt hadde in een andere ſpruyt / of
„de naaſt geleegene Rivier ; by hunne andere
„makkers / hebbende dien Heer geſtadig met deſe
„Volkeren in oneenigheyd geleeft : en alhoewel de
„Koning van Banyer ſig de naam van Keyſer
„over dit Eyland toeſchrijft / naardemaal hy hem
„Verannanbahan laat noemen / gelijk den Souſou-
„hounang op Java ; is het dog ſeeker dat het in
„verſcheyde heerſchappyen verdeeld is / haar
„ſpraak beſtaat in Maleyts, Javaans en van de
„landt taal onder malkanderen / het geene daar
„uyt komt / om dat het een mengelmoes van
„alderhande natien is / want daar ſijn Johoonee-
„ſen, manicabers, Javaanen, waar by eenige
„Maccaſſaaren onderloopen / ſulks dat'er een ge-
„mengde taal langs de heele Zee-kuſt geſprooken
„werd / ſy ſijn geſamentlijk Mahometaans van
„geloof / en hebben haar van tijd tot tijd ſoe-
„ken uyt te breyden / edog door ſwakheyd van
„Volk niet magtig om de gemelde Viadjes on-
„der dwang te houden / niet tegenſtaande dat ſy
„met deſelve geduurig over hoop leggen. De
„Landtſaaten konnen gemakkelijk duyſend man
„tegens een van de ſtrandbewoonders uytmaaken.
„Edog uyt vreeſe van Schiet-geweer ſoo durven ſy
„egter deſe Luyden voor de vuyſt niet aantaſ-
„ten / en buyten dien ſoo ſijn ook de Mahome-
„taanen, gehouden Vriendtſchap met de Viad-
„jes te ſoeken / ter ſaak dat ſy alle de rijkdom-
„men van 't Land beſitten / van Goud / Edele
„Geſteentens / Campher / Lapis Beſoar, Pedro
„del Porco, Farang, Wax, Rottangs, en alles
„wat in deſe contreye valt / ja ſelfs tot hunne
„montkoſt toe / uytgeſondert Zout en Rijſt.

„Sy hebben in der daad rijke Goud-Mijnen
„onder hun geweld ; Ik hebbe ſelver dikwils
„met

Koning van Banyr laat ſig Keyſer noemen.

Verſcheyde talen aldaar.

Als mede gemengd volk.

Hun Godsdienſt.

Volkrykheyd der Landſaten.

Rijkdom der Viadjes.

„met mijn eygen oogen gesien / dat de inboor-
„lingen van dit Landt met'er Baartuygen af-
„koomen / waar in sy 10 a 20 stuks koppen ge-
„meenlijk sterk sijn / 20. 30. 60. ja tot 100 Cattys
„Stof-goud af brengen / en ook wel heele knob-
„beldoekjes / insonderheyt op Succadana te koop
„brengen / ook wel om te verruylen / tegens
„Kleeden, Porselevn / Kopere Arm-Ringen /
„Coraalen ende een seker soort van langwerpige
„roode Agaat-steenen / die sy om den hals ook om
„d'Armen binden / maakende daar van een bysonder
„dere werk voornamentlijk als sy bloed rood / en
„soo lang sijn als haar arm breed is / vermits
„daar wel half ook een Reael-swaarte aan Goud
„voor geven en somwijle meer. Bloed-coralen
„valsche Peerels sijn hier ook wel gewilt; insge-
„lijks blauwe en witte Salempoerisse, en voorts
„alderhande gesorteerde geschilderde kleeden heel
„wel getrokken.

De groote meenigte van Goud.

Agaat seer hoog aldaar geagt.

„Haare Negeryen ende huysen zijn uytermaa-
„ten groot / soo dat'er by wijlen 100 famijljes
„altemaal Bloed-Vrienden onder malkanderen /
„onder een dak woonen / welk egter soodanig af-
„gesondert is / dat een yegelijk sijn bysondere
„woonplaats heeft; hebbende hun Vee / als Var-
„kens / Hoenders / Eenden / &c. onder hunne
„Wooninge: die 't grootste geslagt heeft / voert
„een volkoomen gesag over de nabuurige Huys-
„gesinnen / en het komt verscheydenmaalen te ge-
„beuren dat'er wel eenig misverstand onder die
„Landsaten komt 't geen dan de swakste hoop
„met het verlies van drie of vier hoofden moet
„boeten.

Beschryving van hare Negeryen en Huysen.

Hun gesag over den anderen.

„De Rivier van Banyer is een schoone breede
„vloed / tusschen de banken en in de kil / daar men
„in komt / heeft men met hoog water ten minst-
„ten drie of vier / en binnen de selve tot ses of
„seeven vadem diepte / weesende een modderige
„grond: voorts is se doorgaans met weynig
„droog-

Rivier van Banyer.

„ droogtens belemmert / maar wel met eenige hoo- „ ge Eylandjes / die men genoegsaam kan myden. „ Twee of drie mylen bovenwaarts vind' men dier- „ gelyke Eylanden en ongevaar twee gelyke mylen „ van Banyer, wederom andere: even beneden „ dese Eylanden / die drie in 't getal syn / en de- „ welke regt voor de Negery leggen / komt sig een „ kloeke spruyt in de hooft Rivier ontlasten / langs „ dewelke Tatas en Coyoe Tenga leggen / wesen- „ de de hooft- en verblyf-plaatsen van den Ko- „ ning. Daar zyn ook twee of drie andere kleyne „ Negeryen ontrent / op de welke groeyd seer goede „ Peper / waar van de korl al vry groot is: ge- „ melde spruyt / neemt syn oorsprong van eenige „ Bergen / digt aan de Zee geleegen / dewelke dan „ hier koomen uyt te lekken / in genoemde bergjes „ werd ook Goud gevonden / het welke soo slegt „ van Alloy bevonden werd / als die van Mac- „ casser, daarom weeten haar de inlanders van „ 't selve te bedienen om het regte Goud daar mede „ te vervalschen. Uyt de genoemde Negeryen langs „ dese spruyt geleegen / kan den Koning van „ Banyer de naarvolgende Manschap op de been „ brengen / namentlyk.

Eylanden in deselve.

Spruyt in de Rivier sig ontlastende.

Cayo Tenga en de onderhoorige *Negeryen* Koppen. - - - - - - - - - - - -	1800
Tatis onder dewelke *Banyer* gerekend werd. - - - - - - - - - -	700
tussen de twee voornoemde Eylandjes vaartmen naar *Banyer massing* dewelke aan een kleyn loopend water gelegen is, dewelke by *Tatas* in komt vloeyen, en van hier vaart men de groote Rivier op naar de gemelde spruyten ende *Negeryen*; als voor eerst de *Negerys*, *Campays* en *Lusong*, dese naam van	
Saamen Koppen	2500

Lu-

Transport van Koppen 2500

Lusong heeft sy van de *Viadjes* behouden om dat sy bevoorens soodanig waaren en naderhand de *secte* van *Mahomet* aangenoomen hebben, het welk voor haar een groote eer is, te weten, als sy van 't *Heydendom* belijdenis van dat Valsche (edog door haar voor een opregt geloof gehouden werd) komen te doen, 't geen men egter niet dikwils siet gebeuren dat hunne gewaande bekeering vry dier komt te staan, want om hier toe te koomen moet hy eerst een *ganting* stof-Goud en Dito loode *pitjes* rijk sijn, en wel 't grootste gedeelte daar van aan de *Geestelijke* voor 't Celebreeren van haren dienst van besnijden &c. uytkeeren; Voorschreeven *Negery* te weten;

Campay en *Lonsang* } brengen een getal uyt aan weerbare van - - - - - - - - - - 300

edog alle op de *Viadjes* manier gewapend, namentlijk met *spatten* en *parrings* van hier op

Banambaham en *Moorenpisouw* } konnende dese plaatsen in tijd van nood uytbrengen een aantal van 100

van bovengemelte plaatse komt men aan

Magara, daar men een manschap vind van - - 500
waar onder eenige met Schietgeweer versien, ende rest voorts met lantsen spatten en kritsen gewapent sijn, daar aan volgt

Aley, met een aantal van gelijke - - - 500

in alles Koppen 3900

En-

	Transport van Koppen	3900
Endaboemaas	't naaſt daar aan gelegen - - -	500
Conlohongy	hier aan grenſende brengt uyt - -	500
Oellangſaty	Dito en ad idem - - - - - -	200
Labyer	ut ſupra - - - - - - - - -	200
Sangy benaar	ut ante - - - - - - - - - - -	100
Songy Camonty	als vooren - - - - - - - - -	400
Calyongh Cajamp	als vooren - - - - - - - - -	200
	ſulks dat uyt een aantal van 16 der voornaamſte boven genoemde *Negeryen* men aan Manſchap van gewapende mannen ſoude konnen uytleeveren een aantal van koppen.	6000

Van de laatſt genoemde plaats weſtwaarts langs de Kuſt ontdekken ſig ook nog verſcheyde andere ſtroomen / als eerſtelijk de Rivier van Viadjes, dewelke ſeer groot en diep is / langs welkers oeveren door een oneyndig getal van Heydenen bewoond wierdt / dewelke als ſtrax geſegt is / een ongeloofelijken Schat van Goud / en andere koſtelijkheeden beſitten / gelijk dan ook die van Maccauw daar van een voordeelige ondervinding gehad hebben / vermits dat ſy een ſeer bloeyenden Koophandel hebben gevoerd / en daar by heerlijke voorregten genooten / 't geen wel meeſt uyt den yver van een Prieſter voortquam; want die man ſoo verre gekoomen ſijnde dat hy in haar ſpraak ervaaren werdende / met ſijn verblijf aldaar; bragt hy der in weynige Jaren over de drie duyſend tot het Chriſtendom, of ten minſten die luyden daar voor verklaarde / maar met de laatſt gereeſene verſchillen ende troubelen tuſſchen die natie en de Koning van Banyer, ſoo heeft dien Vorſt deſen yveraar om laaten brengen / daar op dan gevolgt is / dat deeſe arme kudde ſonder Herder ſijnde / door 't on-

Rivier Viadjes.

Rykdom der Inwooneren aldaar.

Veele Heydenen door een Prieſter tot het Kriſten geloof gebragt.

De Prieſter omgebragt.

kruyd

kruyd van by-geloof (waar mede dese blinde menschen seer beswangert sijnde) seer verstropt sijn geraakt. Men vind'er nog wel eenige / dewelke hunne Christendom met een kruysje / dat sy om den hals dragen tragten te bewijsen sonder verder eenige kennelijke redenen van haar voorgewende Christelijke Godsdienst te konnen geeven.

Rivier Tabouhouw.

Omtrent - - - - mijlen van hier / is een seeker Rivier Tabouhouw genoemt ; zijnde de Negery onder die naam mede bekent / welkers inwoonders meestendeel Timmerluyden van haar handwerk sijn / en dewelke al mede met den opbouw van hunne Vaartuygen 't voorbeeld van de Javaanse Timmerlieden redelijk weeten naar te volgen / en konnen in der yl de Handelaars met haare spoedigen arbeyd voorthelpen / naardemaal sy wel 200 Koppen konnen uytmaken.

Timmerlieden aldaar.

Rivier Mandaway.

Westwaards belendende is hier wederom een ander dog kloeker Rivier te vinden als de laatstgenoemde daar d'Inlanders Mandaway tegens seggen / hier verhandelt men van gelijken veel Goud / wasch Jernang, Rottangs, en Lapis Besoar, &c. hier werden ook een meenigte van doosen gemeenlijk Tomlombes genoemt / dewelke redelijk fray van seer fijn gesneedene Rottangs en de bladeren van boomen gemaakt sijn / en werden meest in alle Indische gewesten vervoert. Hier naast grenst een andere Negerye, Simanauw genoemt makende die twee Dorpen t'samen 300 Man uyt.

Koopmanschap aldaar.

Baay voor de Rivier Sampit.

Eenige mijlen daar van daan doet men de van mijn nog in versche geheugenis leggende Rivier Sampit op / voor de mond van de welke een baay is daar men gemakkelijk met 1000 scheepen (van alle Zeen / en Winden beschut:) soude konnen geankert leggen. Daer wert mede langs die schoone stroom een heerlijk Traficq gepleegt / soo in

in Goud als andere waaren en kan U Hoog Edele met een opregte gewisse verklaren/ dat hier mede Nagelen vallen/ werdende van Bergs-volkeren aan Mahometanen te koop gebragt/ die sy voor een beuseling van de luyden weeten te bekoomen/ en als dan deselve met een 3 cent winst aan de Chineese weeten om te setten/ ik heb 'er verscheyde Picols van gesien/ dewelke van reuk en smaak voor de Amboinse niet behoeven te wyken/ den Koning krijgt ook by wylen eenige Cattys van syn onderdanen/ dog het kan niet verder strekken/ als tot het gebruyk van syn huys-houding/maar geensints om koopmanschap daar mede te dryven. Groote handel aldaar. Schoone Nagelen aldaar.

Ik hebbe hier Nooten-Muscaten in haare bolster gesien/ vers zijnde zijnse heel vet/ maar een weynigje gelegen hebbende verdroogense seer; van de Foely heb ik dese domme menschen geen werk sien maken/ ten tyden dat wy aan d'oever van die stroom aan quamen dryven/ 't geen my ook wel heeft bewoogen om naar der selver boomen te soeken/maar te vergeefs. Als mede Note-Muscaten.

Hier heeft den Koning van Banyer een Negery van 150 koppen/ende van den Land-aard een buyten getal/ van hier komt men aan de Rivier Pouboang, alwaar een Negery is/ dewelke de naam van dese stroom draagt/ alwaar men mede alle soodanig een overvloed van Goud en Rottangs vind/ als in de voorige plaatsen/ ook een aantal van 150 Inwoonderen uytmakende/ en de laatste of uyterste frontier van het Banyers Koninkrijk is Cottaringen; welkers Rivier en Negery, soo mede van Goud en andere vierbaare waaren/ de andere plaatsen/naar mijn bedunkens nog al te boven gaan/ en werden hier ook 500 persoonen getelt/ dewelke wapens konnen voeren. Rivier Pouboang. Cottaringen laatste plaats van Banyer.

Hier van daan Noord-West op/beginnen de paalen van het Succadanas gebied/ dese Vorst en heeft wel soo veel Land niet als die van Banyer, maar besit daar en tegen ongemeen meer rijkdommen/ door de Diamant-Mijn,gelegen in de Rivier/genaamt Diamant-Mijn.

Landack, hier heeft men ook de kostelijke Borneose Camphur, dewelke op Banyer niet en valt. Dese Koning legt dikwils met de Inlandse over hoop / door dien dat hy haar verbied / dat geene vreemde volkeren, en vaartuygen daar by haar mogen komen handelen, om 't welke te verhoeden / die Heer altijd eenige bemande en tot den Oorlog uytgeruste Vaartuygen / voor de mond van de Rivier / dewelke met 2 armen in Zee loopt / in besetting houd / waar door die arme menschen genootsaakt zijn / hunne beste en grootste Steenen aan den Koning te verkoopen / niet te min is het wel by wijlen gebeurd / dat eenige Banthamse en Johoreese Vaartuygen / tegens wil en dank van de kruyssende kielen / de Rivier op voeren / om Goud en Diamanten voor haare waaren te mangelen / daar sy in der daad ook groote voortgangen gemaakt hebben / vermits dat d'Eylanders seer naar diergelijke voorvallen verlangen / den Koning kan haar ook geen andere schade toebrengen / als met sijn Vaartuygen de Rivier te besetten / ten opsigte van sijn onmagt / vermits dat niet boven de 1000. gewapende mannen op de been kan brengen / bestaande sijn voordeel hier eensdeels in / dat hy van Schiet-geweer versien is en d'andere niet.

Campher.

List des Konings om de beste Diamanten te krijgen.

Gebrek van Schiet-geweer der Inwoonders.

In 't Noord-Noord-Westen van hier legt een Rivier / dewelke door de menigvuldige spruyten en aderen / daar deselve in Zee valt / verscheyde Eylantjes vertoonen / de Rivier en de Negery deselve naam draagende van 't Eyland / namentlijk Borneo, dese Inwoonders overtreffen in rijkdom alle de voorige Volkeren en hebben buyten dien 't geluk / dat haar stof-Goud ongelijk beter van Alloy is / als die van anderen / zijnde daar en boven met een overvloed van Camphur en andere kostelijkheeden versien / de Oorpelingen maaken mede een mengel-moes van alderhande vreemde volkeren uyt / maar 't geen men selden vint / soo vermengense haar in huuwelijken met d'Viadjes

Eyland en Rivier Borneo.

Vrouw-

Vrouw-volk / 't geen haar Ouders gelegentheyd verschaft / om hier metter woon haar selfs ter neer te setten / 't geen dat allengskens soodanig aangegroeyt is / dat 'er rijkelijk de helft Viadjes onder loopen / 't zijn niet alleen de Inwoonders van de Negery ; dewelke op de Dogters van de Landsaten verlekkert zijn / maar de Succadanase Koningen selfs / wanneer dat sy geneegen zijn te paaren / laaten sy haaren Bruyd daar van daan halen / en volgen de Prineen en andere groote dat voorbeeld mede na / men moet 'er ook dat van seggen / dat dese Vrouwen uytermaten blank van koleur / wel besneeden van weesen / en seer vernuftig van geest zijn ; jaa / soodanig als 'er onder alle de Oosterische Inlanders souden konnen werden gevonden. Houwelijken der Inwoonders. Schoonheyd der Vrouwen van de Viadjes.

Den gemelden Succadanase Prins had my de voordeelen / dewelke op dese plaatse te behaalen zijn / soo naauktelijk afgebeeld / dat ik met den Engelse Kapiteyn nieuws-gierig wierd / om daar de sekerheyd van te weeten / derhalven besloot ik / gemelde *Negery* aan te gieren ; alwaar wy met onse komste ook in waarheyd ondervonden / dat daar goede winsten voor den handelaar te doen waren / want onse Kapiteyn nog Amphioen hebbende trof 't geluk / dat het daar bryt geldig was / en insgelijks van Kleeden versien zijnde / konnen U Ed: Hoog Agtbare ligt besessen / wat voordeel hy op deselve gehad heeft / ten aansien dat met eygene oogen aangesien hebbe / dat de koopluyden hem voor 2 ps. Guinees Lywaat / een Bancâl goud / dewelke derde-half Rijks-daalder weegt / hebben betaald / dat waarlijk een redelijke winst is / en insonderheyd / als men daar sulk kostelijk stof-goud voor krijgt / ende ging het verhandelen met de andere Lywaaten van gelijken : sorgelijk is het egter / met diergelijke koopluyden om te gaan / want als men niet op sijn hoede was / en dat men meenen soude / braaf voordeel gedaan te hebben / soo soude men ondertussen sijn hooft seer ligt konnen verliesen / sullende dan hier Nieuwsgierigheyd van de Roy. Winsten te doen. Voorsigtigheyd omtrent dese Koopluy te houden.

hier een eynde van Borneos beschryvinge maaken en alleenlijk daar nog by voegen / dat ik een Diamant-steen van den Koning van Succadaná gesien hebbe / dewelke so groot als een Duyve-ey is.

Diamant de groote van een Duyve-ey hebbende.

Naar dat wy onse Koopmanschap en andere saken aldaar verrigt hadden / begaven wy ons onder Zeyl/van meninge zynde om Mallacca aan te gieren / daar wy dan ook in de maand Mey van 't Jaar 169. voor quamen / ende naar dat 17. dagen op de Zee gelegen hadden / ging ik weder op een ander Schip over / want daar hong mijn een swaar onweder over 't hooft / en kon het op geen andere wyse ontgaan gelijk naderhand verstaan heb / dat het ook hoog tijt was / om te vertrekken/ ten aansien dat den Fiscaal van dat Gouvernement ; ten ordre van den Heer Vosburg en Raad op Mallacca gordonneert was / om mijn naar te speuren, zijnde het voorwaar een merkelijk geluk / dat my die Heer niet heeft konnen op-zeylen/ also dat ik in waarheyt geresolveert hadde / geen schandelijke Dood op *Batavia* te sterven, wy hadden onse koers naar Atchin geset / daar wy ook naar 't verloop van 10. dagen aanquamen/ wanneer ik my ten eersten naar Land begaf / met voorneemen / om daar een wooning voor my te huuren, en onaangesien dat in die tijt van 4 Jaren op geen plaats geweest hadde / daar ik sulk een vryheyt konde genieten / was ik egter van sints / my daar ter plaatse gants stil te houden / ter tyd en wijle dat gelegendheyd soude hebben / om met d'Engelsen, of Deenen mijn voorgenoemde Reyse in de name Godes / naar 't Vaderland voort te setten.

De Roy komt voor Mallacca.

Neemt de vlugt.

Komt te Atchin.

Dog weynig dagen naar mijn verblijf alhier/ wiert ik ten eersten van een party Chineese en andere Volkeren bekent / en vervolgens van alle Aansienelijke Europiaanse, Moorse, en Atchinse Koopluyden besogt ende verwellekomt / en eenige daage daar aan selfs door de Ryks-grooten: tot dese dagelijkse Besoeken wierden groote Gnastos vereyst

Werd aldaar gekent en besogt van alle Grooten.

eyst / want dewijl dat die vrienden my alle eerbied betoonden / ja in dier voegen / als of ik nog in dienst der E. Company Kapiteyn geweest hadde / oordeelde ik het van mijn Aansien te weesen / om haar in dat weesen te laten / dog egter bespeurende / dat ik merkelijk ten agteren soude raken / so besloot ik om mijn onkosten eenigsints te gemoet te komen / om my met Koop-manschap te behelpen: vermits dat my waarlijk op een plaats bevond / daar den Handel in een bloeyende staat was.

Om daar dan een begin van te maken / verkogt ik van mijn Goud / dat ik van Borneo mede gebragt hadde / om gereede penningen te hebben / so mede verkogt ik eenige Juweelen / die (al schoon niet veel bysonders waaren) met een redelijk voordeel / en wat het Goud aan-belangt / daar had ik waarlijk in dese Goud-rijke plaatse 130 per Cento winst / en wijders een redelijke winst op d'andere waaren. *Verkoopt eenig Goud en Juweelen.*

De eerste Koop-manschap / die ik deede / was het Hol van een Engels Schip / dewelke door onkunde vande Stuur-luyden tegens een Eyland / dat voor de Stad lag / verseylt wiert / en naardemaal af-gekundigt wiert / dat d'Eygenaars het wrack by Openbaare Verkooping souden verkoopen; had ik de nieuws-gierigheyt gehad / om de gestalte van dien bodem te beschouwen / en bevond / dat men met Kosten en Arbeyd deselve wederom in staat soude konnen brengen / van te konnen hermaakt werden. Ik wiert dan Koper vant 't Schip voor 25. Theyl, yeder op 4 Rijks-daalders Spaans gereekent / 't geen dan 100 gelijke Realen quam te bedragen. Ik ordonneerde selver / hoe men het moest Kiel-haalen / en was gestadig by het Timmeren / en bragt so veel te weeg / dat het in een korten tijt water-digt en vlot lag / waar naar deselve aan een verleegen man wederom hielp / hebbende buyten mijne gedaane onkosten 2560 gelijke Realen hier by over gewonnen. *Koopt het hol van een Engels Schip.* *Dat hy b gint op te maaken.* *En vaardig zijnde verkoopt.*

Koopt 2 Chaloupen.

Welke soete beginselen my in dier-voegen aanmoedigden / om 2 Chaloupen te koopen / namentlijk een van 80 en d'ander van 30 lasten groot / waar mede op een ander mans naam mijn Handel op de Kust en Bengale gedreven wierd / dese goede voortgang wiert voor yets seltsaams aangesien / bragt my ook in geen kleyne agting onder de vreemde Handelaars / ik leyde ook een edel-moedig en een opregt leven, was medoogend en vol mede-lijden voor die gene / dewelke hunne tijdelijke middelen door de ongestuymigheyt der Zee hadden verlooren / hen mijn huys en taafel ten eersten aanbiedende, mitsgaders ook wel met een gunst-penning van 200 of 300 Rijks-daalders versorgende / om wederom op de been te komen komen / haar onder het geld tellen verklarende / nooyt van haar yetwes, weder te sullen eyssen so sy eenig verlies kreegen 't geen dat een vaste stelling was / vermits er niet veel te haalen valt van een behoeftig mensch.

Waar mede hy gelukkig handel drijft.

Sijn medoogenheyd,

Waarlijk als sommige / door my geredderde Menschen / wat geluk kreegen / wisten sy my 't selve dubbel-voudig te beloonen / dat vermeerderde mijn agting en aansien sodanig / dat van een yegelijk ge-eerd en bemind wierd / zijnde mijn huys een aan-loop-plaats van alle uytheemse Handelaars geworden / want so wel de Deenen, Engelse, Fransse, Armeniers en verscheyde andere vreemde naties sogten even seer mijn vrientschap / konnende hier bysonder mijn reekening wel by vinden / want so doende altijd het voorregt hadde voor een ander; d'andere Koop-manschap bragt ik aan de man / genietende hier 5 ten 100 voor.

Raakt daar over in agting.

Doet goede winst.

In dese oeffening my dagelijks besig houdende / te weten van geld ontfangen en ook geld te tellen / quam daar een Engels Ambassadeur, genaamt Mr. Weyts. om wegens d'Engelse Compagny aan de Koninginne en Rijks-grooten van Atchin te vertoonen : dat haar met regt 't Land toequam, daar de oude

Logie

Logie gestaan hadde, en versogt derhalven / van wederom een ander aldaar in de plaats te moogen vast stellen, 't welk die Heer toegestaan en vergund wierd / ook deede den Ambassadeur een voorstel; dat alle vrye *Engelsche* Koopluyden binnen seker gestelde tijd haar binnen *Madras* souden hebben te begeven, dit sag voornamentlijk op eenen Francoys Delthon, dewelke hier sijn vaste woonplaats hadde / ende dewelke een seer swaare Handel dreef / daar toe wel 8 of 10 soo grote / als kleyne Scheepen hebbende / dewelke door gants India voeren.

Versoek van een Engels Ambassadeur aan de Koninginne.

Rijkdom van eenen Delthon.

„ Desen Delthon is met een Schip uyt Enge- „land, naar Rotterdam vertrokken/en aldaar/ de- „wijl Factoor was / sig van alle nood-wendighee- „den versien hebbende / ging van daar t'zeyl en „gierde Yrland aan / ten eynde om daar mond- „kost te koopen/voor sijn aanstaande Voyage naar „India, en quam ook behouden in Siam, al- „waar den bewuste Griek 't bewind van dat Rijk „meest in handen hadde / sig onder des selfs be- „scherming begaf / en beweegde den Kapiteyn „van dien bodem / om de goederen en koopman- „schappen, waar mede sy uyt *Engeland* waaren „vertrokken, voor haar eygen te behouden ende te „vertieren: bedragende gemelde Carguasoen om- „trent 140000 Rijksdaalders/en sonder haar ver- „ders te bekreunen / hoe het met de Reeders/of „hunne Heeren principalen/soude gaan / voer dat „Schip/'t welke 300 lasten groot was/naar Mac- „cauw en China en dat onder de naam van de be- „wuste Griek, hebbende bevoorens de naam/ die „'t Schip van de Hamer en de Tang, doen het uyt „Engeland liep / hadde/verandert in die van St. „Anthony, middelerwijle dat de saken met voorsz. „Griek een quaad eynd genomen hebben / vermits „dat hy / de streng van de Franse natie al te veel „getrokken hebbende / in den Jaare 1688 door de „Siammers omgebragt wierd.

Verhaal van dese Delthon.

Komt onder de bescherming van een Griek.

Naam van St. Anthony aan een Schip.

De Griek omgebragt.

„ Weshalven Delthon sijn beschermheer ver-

Voornemen van Delthon. ,,liesende / besloot om over Malacca naar Atchin
,,te stevenen / op welke eerst-genoemde plaats hy
,,aldaar een Engels Compagny's Schip quam te
,,ontmoeten en voorts bekent geraakt zijnde voor
,,die geene / dien hy was / scheelde het weynig/of
Is in gevaar. ,,hy soude daar geligt en naar Madras gebragt zijn
,,geweest / als wanneer hy ongetwijfelt het straf-
,,tonneel niet soude hebben konnen ontgaan / edog
,,door tussen-spreeken van den Heer Sligher, wierd
Dog raakt vry. ,,die saak tot Delthons voordeel by-geleyd / aan-
,,gesien den anderen onverhindert daar van daan
Komt t'Atchin. ,,verseylde / en op Atchin quam / alwaar van
,,die tijd af tot heden toe gewoont heeft / naar dat
,,eenige tijd sijn verblijf aldaar hadde gehad / quam
,,den Kapiteyn en andere Officieren te sterven/
,,welker nalatenschap hy benevens den boedel van
Sijn ontrouw. ,,andere Koopluyden onder hem selfs behouden
,,hadde / sonder oovt aan de erfgenamen / ofte
,,schuld-eyscher van d'overledene / van sijne ge-
,,doente eenig bewijs en reekening te doen / be-
,,halven dat/soo hadde hy dat Schip / den soo ge-
,,noemde St. Anthony genaamt / voor de derde-
,,maal her-doopt / en eyndelijk uyt vreese / dat
,,het selve op 't laatst nog bekent mogte werden /
,,sond hy dien Bodem, soo voor gaf naar Mer-
,,geu, of Tanassary, om aldaar vertimmert te
,,werden / maar inder daad tot geen ander eynde/
Laat sijn Schip in Zee sinken. ,,als om deselve onderwegen in Zee te laten sin-
,,ken; de daar op varende / om sulks te doen / een
,,kleyn Chaloupje mede voerende / 't welk sy ook
,,volbragten; blijvende dat Schip nog evenwel 3
,,dagen boven water / naar dat sy 't verlaten had-
,,den.

Werd daar over op Madras voor den Gouverneur ontboden. ,, Al 't welke den Gouverneur en Raad op
,,Madras ter ooren gekomen zijnde / soo was hy
,,wel 5 of 6 malen op ontboden / om sig aldaar
,,wegens voorsz. fluyt te verantwoorden ; maar
,,Delthon had op sulke ontbieding gedurig het
,,laten sout lopen; weshalven had wel-gemelte
,,Gesant Mr. Weyts breede ordre / om hem, 't zy

,, met goetheyd, of geweld sonder oog-luyken de ,, voet te ligten, 't geen inder waarheyd ook niet ,, veel verscheelde / niet tegenstaande / dat hy in ,, groot aansien was / naardemaal ik tot nog toe ,, geen kennisse van alle dese saken hadde / en dat ,, dese man voor een seer redelijk en beleefd per- ,, soon aansag / vermits ik met hem handel ge- ,, dreeven hadde / wesende met een van sijn Schee- ,, pen van Malacca daar gekomen / geen de min- ,, ste penning voor mijn over-voeren begeerde / had ,, uyt dien hoofde aansien en genegentheyd voor ,, hem over / en doen hy nu sag / waar me- ,, de hy gedreygt wierd / liet hy my roepen / seg- ,, gende / dat d'Overigheyd van *Madras* hem mis- ,, gunde, dat hy yetwes over-gaarde, en uyt dien ,, hoofde, den nu onlangs aangekomen *Engelsen* ,, *Ambassadeur* last hadde, om hem in der min- ,, ne, of met force aan boord, en soo voorts naar ,, *Madras* te brengen, en als Ik daar kom, Broe- ,, der *de Roy*, seyde hy / soo weet Ik sekerlijk, dat ,, sy 't eene valsche *Proces*, of 't andere tegens my ,, sullen inbrengen, en om soo veel te gemakkelij- ,, ker aan mijn goet te komen, mogelijk het op ,, mijn leven sullen gemunt hebben.

Weygerd te koomen.

Is seer beleefd en redelijk.

Sijn klagende woorden aan de Roy.

,, Ik hebbe naderhand ook verstaan / dat sijn ,, vreese op geen swakke reden gefondeert was / ,, edog sijne woorden geloof gevende / nam ik sijn ,, party ten eersten aan / om hem met 25 gewa- ,, pende Europianen by te springen / en bragt by ,, de voornaamste Rijks-Grooten / aan de welke ik ,, kennisse van des Gesants toeleg gaf / het so verre / ,, dat desen Gesant van des Konings wegen met ,, ernstige omstandigheeden verboden wierd / gemel- ,, te *Delthon*, de minste moeyelijkheyd aan lijf en ,, goed niet te doen, (ofte doende) door welke ,, aangewende devoiren ende getrouwe diensten / ,, des gemelten Gesants handen ontsnapt heb- ,, bende / tot sijn redding wel 200 Rijksdaalders ,, uytgeschooten heb.

Word door de Roy geholpen.

En ontkomt het met de vlugt.

Doenmaals wierd ik van d'Engelse gelief-koost/

en van de Franſſe insgelijks aangeſogt / mogelijk om dat die luyden een goet gevoelen van mijn perſoon hadden / gelijkerwijs als ik U Ed: Hoog Agtbaare, met mijn ſchrijvens genoegſaam hebbe te kennen gegeven / waar aan Ik my om de wijd-loopigheyd te mijden / ſeer nedrig gedrage.

Opſchrift van de Brief.

MALLACCA

Aan den Ed:manhafte wel wijſe voorſienige en Genereuſe Heer, GELMER VOSBURG, Extraordinaris Raad van *India*, Gouverneur over *Mallacca*, en de Omleggende Landen, en aan den Ed: Agtbaaren Raad aldaar.

Erntfeſte Wel wijſe Voorſienige Heeren,
Mijn Heeren.

Brief aan Gelmer Voſburg, Gouverneur van Mallacca.

De welſtand, en genegentheyd tot mijn Vaderland, doen mijn *Edele* deſe mijne weynige letteren op te draagen, om *U Edele* door deſelve bekent te maken, dat nu door Godes genade, niet tegenſtaande veele perijkelen en ongemakken hebbe uytgeſtaan, eygentlijk op *Atchin* ben aangeland, op hoope, van daar naar het *Vaderland* mijn Reyſe voort te ſetten, waar toe ſig daagelijks goede geleegentheeden aan preſenteeren, ſo wel by *Deenen*, *Engelſen* en *Franſſen*; waar by my de 2 laatſte goede en *favorable Conditien* en hulpe komen aan te bieden, om daar door onder, Godes ſeegen, te genieten *revenſie* van ſo veele vervolginge, over deſelve jaarige gevankeniſſe, en deſelve geleeden pijn en ſmert, ſo door Tortuuren uytgerekt, geſtrekt, geſtrengelt, gebonden, geklopt, en alle pijn, hoon en ſmaat aangedaan, die bedagt konnen werden, ſonder ooyt andere reden van deſelve konnen verwerven, als dat den *Ed: Heer* Gouverneur Generaal, *Johannes Camphuys*, verklaarde, dat haar *Hoog Edele* in die ſaake te driftig waren geweeſt, waarlijk een al te ſlegten ſaake, dat men yemand uyt een puure haat en drift dus miſhandelt,

delt, en geweld aandoet, ende hoewel de natuure aller menschen van regts weegen aangebooren is, en een yegelijk vry staat, *Revengie* te neemen van't leet, hem aangedaan, daar sig als boven-gesegt, goede geleegentheeden toe preesenteerden, dog koome wederom te gedenken, dat sulke vervolginge de meeninge van *d'Edele Heeren Majores* in 't *Vaderland* niet zijn geweest, gelijk genoegsaam uyt haar aanschrijvens aan haar *Hoog Edele* tot *Batavia* gebleeken is, als meede de liefde en welvaart tot ons lieve *Vaderland*, altijd hebbe betragt, gelijk als nog van meening zijnde, by aldien de uytterste nood my niet komt te drukken, dat genoodsaakt soude moeten zijn, de boven-genoemde aanbiedinge te omhelsen, bidde dierhalven, *U Edele Eerwaardens* gelieven dese mijne schrijvens op het spoedigste aan *Haar Hoog Edele* bekent te maaken, wil ook hoopen, *U Edele Eerwaarde* my gelieven sullen tot een voorspraak te versoeken, dat *Haare Hoog Edele* mijn geringe fouten believen te vergeeven, daar ik toe gedwongen ben geweest, om verdere vervolginge voor te koomen, die my dreygende waaren, en terwijl de eerste driften nog so vers in memorie waaren, voor de woede bevreest zijnde, erger te sullen zijn, als de eerste; tot welken eynde my van *Batavia* hebbe begeeven, dog tot geen anderen eynde, als om in het lieve *Vaderland* te konnen geraaken, dat my door *Haare Hoog Edele* te *Batavia* geweygert wierd, als mede dat *Haar Hoog Edele* beliefden goed te vinden, om soodanige penningen en onkosten te spaaren, als de gerugten loopen, op mijn Persoon gesteld en gedaan te zijn, my met goede *pardon*, brieven en vervolgingen op te houden, mijn onschuldig lijden, schaade en *Interest* eenigsints te gemoed te komen, op dat soodanige schulden, waar in door mijn vervolginge toe vervallen ben, soude mogen komen te voldoen, als meede levens-middelen toe te staan, op dat tot *Batavia*, ofte elders de weynige tijd mijns leevens, die nog overig hebbe, in gerustheyd mogte overbrengen, ten wa-
re

te *Haar Hoog Edele* my nog tot eenige diensten bequaam mogten agten, tot welstand van *de Edele Compagny* en het lieve *Vaderland*, waar toe my altijd sal verbinden en gehoorsamen, ende my vervolgens, waar het *Haar Hoog Edelen* believen sal, so dra, als my sodanige Brieven van versekering ter hand gekomen sullen zijn, instellen. Sal hier mede eyndigen en den Almogende God bidden, *Haar Hoog Edele* in haare *Conscientien* te overtuygen en haare gemoederen believen te vermurven, dit mijn redelijk versoek toe te staan, wil *U Edele Heer* ende *U Edele Eerwaarde* verder in de *protectie* van des *Almogende* en my in *U Edele goede gratie* bevelen.

Verblijve inmiddels
(onderstont)
Erntfeste manhafte wel-wijse,
Voorsienige Heeren:
UEd: gehoorsame Dienaar,
(was getekent) *J. J. de ROY.*

(in *margine*)
ATCHIN den 7 *Maart*
Anno 1696.

Den Schrijver keert weder tot sijn verhaal.

Den draat van mijn Verhaal weder op-vattende, kan ik niet naar-laten, U Edele kennisse te geven van soodanige voorvallen, daar ik grootelijks aan twijffelde, dat U Edele deselve souden bewust zijn: ten tijden, dat U Edele Hoog Agtbare 6 kloeke Scheepen, onder de Vlagge van den Commandeur Harmen Voet, tot den Oorlog uytgerust hadden; om eenige Vyandlijke *Fransse* Scheepen op te soeken, en slag te leeveren, ter deser plaatse gebeurd, dat dese Scheepen quamen 's nagts op d' Reede, en des morgens daar aan, sag men de 6 Schuyten te gelijk aan-komen, met dubbeld Volk bemand, so van Europianen als Maccassaren en daar by wel gewapent aan Land koomen, dewelke haar niet als Vrienden, maar al vry wat beest-agtig begonden aan te stellen, dat geen kleyne ontroering, onder de Inwooners verwekte, ter saake, dat voor aan in het inkomen van de Rivier een Wagt-huys leyd, aan dewelke van alle aankomende Scheepen men ten eersten moet onderrigting doen, en al-hoe-wel dat sy niet boven

Harmen Voet met een Vloot Scheepen op de Fransse afgesonden.

Wagt-huys aan een Rivier.

Des selfs Order aldaar.

de 3 of 4 Man sterk zijn / heeft die geene / die daar 't gesag voerd, de magt /om de Schuyten en Booten van de jongste aangekomene Scheepen op te houden, ter tijd en wijle, dat de Koninginne van haar aankomst verwittigt werd, dewelke aanstonds met een fatsoenlijk gevolg/ een van haar Gesnedene, met Pitsiap naar de aansienelijke Scheeps Overheeden/ waar van sy haar dan ook bediend/ af-send.

De eerste Schuyt / die aanquam / wierd aan den Schipper / die daar in was / sulks ook niet beleefde woorden gesegt/ dat 'er sodanig een ordre lag/ maar dese Scheeps-Heer / niet tegenstaande dat lange tijd tussen sulke 2 heldere Elementen hadde huys gehouden/ sijn verstant egter met sulk een duyster nevel besmet / dat hy / met eerbied op het voor *U Edele Hoog Agtbaare* gesprooken/ op sijn hinderste sloeg / en den Vraager een verbaarlijke vor-band gaf / waar door hy plotseling in 't sand viel / seggende onder 't slaan/ houd u mond gy swarten hond / sulks dat de lust van yetwes meer te vraagen/ de andere Wagters wel overging/ en dese Schuyten yeder maar om 't eerst na boven roepden / en quamen voor de Vertol-plaats / daar alle Vaar-tuygen gewend zijn / stil te houden / daar sy ook gelijkelijk aan Land stapten/ yeder door 10 of 12 gewaapende mannen gevolgt / blijvende de Schuyt niet te min nog beset.

Ontmoeting van de eerste Schuyt.

Baldadigheyd van een van des selfs Schippers.

Stappen aan land.

Sy namen ten eersten hunne sit-plaats op de Balye, daar den Sabandhaar haar met 2 of 3 Hof-bediendens gewoon zijn/haar verblijf te houden/om de uyt-en in-koomende waaren der Koop-luyden te doorsien en besoeken / en haar ook de daar toe gestelde Licenten af te vorderen; 't geen een van dese Groote beweegde/ om haar af te vraagen/ wat voor Volk dat sy waaren, als mede, wat sy in den sin hadden, en waarom dat sy sulke vyandelijkheeden pleegden, sy souden haar dog maar verklaaren, of sy als vrienden, of vyanden quamen, want als vrienden behoorden sy eerst de Koninginne's vergunning, eer dat boven gekoomen waaren, afgevragt

Vraag van een Sabandhaar aan dese Gasten.

wagt te hebben ; daar een van deſe Schippers / ſulke hoffelijkheeden /in de Jonker of Ridder-ſtraat mogelijk geleerd hebbende / als mede dat vileyn hand-gebaar in de tegenwoordigheyd van yeder een maakte / naar een weynig tijds haar geſament-lijk / ten huyſe van gemelden Delthon begaa-ven / alwaar ſy eendragtelijk eens braaf vroolijk waren.

Ongebondenheyd van eenige Maccaſſaarſe guardes

De Maccaſſaarſe Guardes van deſe Kapiteynen ſiende / dat hunne Heeren niet ligt / als van een party glaaſen aangevallen ſouden werden / namen deſe gelegentheyd ook waar en braa-ken by partyen van 6 of 7 man af / en begaaben haar wijd en ſijd de Negery in / om te moes-kop-pen / kneppelende ettelijke Hoenders / Eenden / en Ganſen van de Inwoonders dood / en ſouden bykans haar deſelve ſeer bitter hebben opgebroo-ken / want ſommige begonden de waapens al by der hand te neemen / andere gingen ſtraks naar de Bazaar, om Rijſt en voor-raat te koopen / een yeder der Rijks-grooten verwoegde ſig naar ſijn Fortifi-catie / om die te helpen verdeedigen / en ook het weer-koomen van een party Maccaſſaren te be-letten / door dien dat ſy digt voor by de trompen van een partye Kanon hadden moeten voor by gaan / de vreeſagtige en verſaagde menſchen / waar onder de Vrouwen en kinderen waaren / vlugten 't Land in / en dus was alles in rep en roer.

Voorneemen der Rijks-grooten

Vlugt der Vrouwen

de Roy by den Sabandhaar ontbooden.

De saaken duſdaanig geſchaapen zijnde / wierd ik in ſtilligheyd by den Sabandhaar ontbooden / dewelke met een ſtaat van 3 Elephanten met my naar het Hof ging / daar ik alle de Groote vond en naar dat een weynig geſeeten hadden onder een Balye by deſe Heeren / wierd ik met eenige vrugten en gebak van des Koninginnes weegen beſchonken / en insgelijks deſelve aan 't andere geſelſchap gepree-ſenteerd / naar 't nuttigen van eenige Fruyten / keerde ſig den Rijks-voorſpreeker naar my toe / hebbende een Silvere gedekte ſchootel voor hem / en begon my onder andere woorden voor te hou-den /

den/ dat de Koninginne, hunne Meestresse altijd een oprege en gants genegend hert aan de *Hollantse* natie hadde toegedraagen; tot bewijs hier bygevoegende/ dat een heele meenigte Scheeps Volk, dewelke aan haar verblijf-plaats met Schuyt en Boot eerst aangekomen waaren, deselve niet alleen van eeten, drinken en kleederen had laaten verforgen, maar daar en boven haar Luyden met 100 *Theyl* begiftigd, en wijders naar *Mallacca* gesonden hadde, en konde derhalven, niet bedenken, waarom dese 6 groote Scheepen so bedektelijk op haar Reeede geankert laagen, veel minder; waarom d' Opper-hoofden van gedagte Scheepen met gewaapende mannen boven gekoomen waaren, veel minder uyt wat reeden dat sy haare Majesteyts bedientens so qualijk hadden bejegend, en nu onder haar eygen Oo-quam te sien, dat'er geen kleyne moed-wil, door de *Hollanders* aan haar Volk gepleegt wierd. Voorstel van een voornaam Rijks Groot wegens de Koninginne aan de Roy.

Ende vermits sy wisten/ dat ik van d' Edele Compagny verongelijkt ende beleedigt/ en ook van Batavia gevlugt was/ en haar vertrouwen op my stelden/ versogten derhalven/ en sy alle uyt naame van haare Vorstinne/ dat ik haar soude gelieven te dienen, vermits sy niet beter konden sien, of het stond soodaanig geschaapen, om tot een openbare Vreede-breuk te koomen, en dat het de *Hollanders*, maar om haar Land te doen was, en naardemaal sy een overslag maakte, dat ik overvloedig redenen hadde, om meede een Vyand van *d' Edele Compagny* te weesen, so hoopten sy, dat ik haar met raad en daad soude helpen, en die saak tot haar en mijn eygen beste soude helpen bestuuren, in welke vertrouwen de Koninginne my voor eerst een smal geschenk van 12 *Cattys* Goud deede aanbieden, hebbende nog daar en booven te verwagten, dat de voornaamste van 't Rijk 't exempel van de Princesse souden naarvolgen, en al meede preuven souden geeven van de agting, die sy voor my over hadden, begeerende, de Kouinginne nog daar en booven, dat ik naar mijn verdiensten 't ge- Verder voorstel Geschenken van de Koninginne aan de Roy.

gesag over haar Volk soude voeren, Overste van haar Oorlogs-tuyg en Opperste *Ingenieur* over haare sterktens, ende Vastigheeden soude zijn, en so meede *Consul* en Opper-hoofd over alle *Christene* natie soude weesen, die hier om te handelen quamen, en om dat ik de middelen soude hebben, om mijn fatsoen en staat naar mijn *qualiteyt* te konnen houden: soo bood my *Haar Hooge Edele* een maandelijkse wedde aan, van 100 *Theyl* tot mijn onderhoud, met naader betuyginge, dat ik als op de gunst van haar Koninginne soude letten, dien ik sekerlijk soude verkrijgen, mits dat ik maar dese aangeboodene gunste geliefde aan te vaarden.

Redeneeringen van de Roy over dese aanbiedingen

Dat sulke voordeelige aanbiedingen en de kragt van dat geele metaal, geen wonderlijke uytwerkingen op mijn gemoed deden, en wil ik gants niet ontkennen, dese menschen waren buyten redenen beangst, kost ik wel merken, maar niet te min, had ik een besegelde en getekende Acte van alle die Caracters begeerd, (sodanig als de gemoederen doenmaals gesteld waren) sekerlijk soude ik deselve verkreegen hebben, mitsgaders ook der by hebben konnen bedingen, niet langer als voor so een tijd nog selfs in haar luyden dienst my te willen verbinden, behalven dat, had ik ook kragtige beweeg-reedenen, om dit aan te gaan, ten opsigte dat ik seer wel by den Sabandhaar stond, dewelke een bejaarde soon heeft, die daar Kapiteyn over de Lijf-wagt van de Koninginne is, weesende hy Kapiteyn al vry diep in des Vorstinnes gunst geraakt, sulks dat de Oude man ende Koninginne selfs wel gaarne hadden gesien, dat 'er een Huuwelijk, tussen die twee mogte voltrokken werden; maar dewijle dese verandering van de Regering een saak is, die de Rijks-grooten seer tegens de borst soude stooten, meende gemelde Sabandhaar, dat het niet gemakkelijk soude konnen geschieden, en daarom hadde hy gaarne gesien, dat Ik in aansien gekomen was, om sijn voorneemen te helpen voort te setten, waar toe mijn's eer-agtens overvloedig

lijks

kans genoeg soude geweest zijn / ten aansien dat de Maleyers somwijlen ten getalle van 3 of 4 duysent voor Atchin komen / en begeeren volmondig een Koning tot een Hooft te hebben.

Ik was middeler-wijle genootdrukt / om antwoord aan dese voorsitter te geeven / dewelke behelsde / Grooteliks verpligt te zijn, de Koninginne en haar verdere Heeren Raden voor de eere, die sy my quamen te doen, ten hoogsten dankbaar te blijven, maar, naardemaal het een saak van gewigte was 't geen sy my aanbooden, versogt ik ootmoedig / om eenige dagen uytstel, wanneer my dan nader in haare vergadering soude verklaaren, de Koninginne beliefde ondertussen haar Edelmoedig geschenk te bewaaren, en egter dat gevoelen van my hebben, dat ik so veel Eerbied en getrouwigheyd voor haar Hoogheyt over hadde, als sy van een goed onderdaan soude konnen verwagten, waar van ik so ten eersten bereyd was blijken te geven, indien mijn voorslag de Heeren behaaglijk was; en doen een begin makende wegens 't geene/ datter tussen de gemelde schippers / en wagters gepasseerd was / seyde niet te konnen gelooven / dat d' *Edele Compagny* sulks te wijten was; maar wel het onverstand van de Schippers selfs, dewelke door ik en weet niet wat geest gedreven, altijd ruuw te werk gingen, de Heeren op *Batavia* hadden al te veel verstand, om op sodanige wijse hare Bond-genooten te handelen, veel minder daar ordre toe te geven. Tot een onwedersprekelijk bewijs hier van / gaff ik haar te verstaan / dat den Commandeur van de Vloot siekelijk lag, versoekende seer ernstig / datse yemand van haar souden willen afvaardigen, om naar boord van den Vlag-man te vaaren, en hem de saak openbaaren, als wanneer ik my niet alleen als Gijselaar voor haar wederkomste stelde, maar daar nevens ook wel versekert was, dat sy met alle beleeftheyd souden gehandelt werden. 't Geen dat voor goet door de gantse vergadering gekeurd en vastgesteld

Antwoord van de Roy aan desen Voor-sitter

Doet een Vertoog van 't voorgevallene tussen de Schippers en de Inwoonders

Sijn verder versoek en aanbieding.

By de Raaden voor goed gekeurd en een Gesant aan den Commandeur gesonden.

gesteld wierd / sodanig te laten geschieden, en den persoon van den vry-Schipper *Mighiel Burggraaf*, op *Bengale* woonagtig, en die doemaals op *Atchin* tegenwoordig was, daar toe te gebruyken, om sulks aan den Commandeur te vertoonen, en ook om te moogen weten, of *sijn Edele* 't niet qualijk gelieve te neemen, dat de Koninginne haare afgesondene aan sijn Schip schikte, om kennisse van 't voorgevallene te geeven.

Eenige Grooten aan den Commandeur gesonden. Op sijn wederkomste wierden des anderen daags eenige van de aansienelijkste Grooten / naar den Commandeur afgesonden / daar sy andermaal hunne klagten deeden / en daar op toesegging kregen / daar in te sullen voorsien, verseekerde haar van Compagny's Vrindschap en wyders door den Commandeur voornoemt en de verdere Officieren / insonderheyd van den Fiscaal deftig getracteert wierden / 't welk sy sodanig aan hunne Heeren en Meesters overgebragt hebbende / was 'er geen kleyne blijtschap onder de Rijks-grooten / ende gemeene man ontstaan; hebbende gedurende Commandeur alle gemelde Schippers doen ordonneeren / dat een yeder sig aan boord soude hebben te vervoegen.

Die wel wierden ontfangen en onthaald

Eenig volk weg geloopen. Maar moest egter nog 2 dagen blijven afwagten / eens-deels / om dat 'er een gantse Schuyt Volk weg-geloopen was / als ook ten anderen / om dat sommige regt uyt seyden / eens 't vermaak te willen hebben, van by een mooy Meysjen te slapen, en so *Commandeur Voet* daar niet naar wagten wilde, hy kon (behoudens / de eer-bied van haar Hooog Edele) voor den Duyvel loopen.

Vuyl spreken van eenige

De weggeloopene agter-haald. Ik besorgde by de Rijks-grooten / dat dese weggelopene matroosen wederom gekreegen en aan boord gebragt wierden / dog met versoek van de Koninginne / dat sy die luyden niet geliefden te straffen, ten opsigten, dat door een *Engels* Kapiteyn van een *Compagny's* Schip waaren misleyd en op-gerokkent, die haar een besolding van 8 Rijksdaalders ter maand hadde toegelegt, daar bleef 'er

Voorspraak der Koninginne.

'er een egter weg/ dewelke de Portugeese Paapen in haare Kerk hadden verborgen / om dat hy van haar Religie was / waar naar een yeder vergenoegt zijnde vertrokt.

Weynig tijd daar aan bevond ik/ dat dese Schippers niet te vergeefs in 't huys van gemelde Delthon geweest waren/ vermits dat wel haast gewaar wierd / dat die vrienden 2 stuks Brieven aan genoemde Delthon hadden over-handigt van den Gouverneur / Gelmer Vosburg , 't is waar / dat sijn belang mede bragt/ om den inhoude van gemelde Schrijvers naar te komen/ maar in tegendeel volgens de Christelijke pligt genootsaakt / om geen quaad te doen aan yemand/ die hem reeds beschut en bewaart hadde / dat hy sijn leven op een Schabot niet met een schandelijke Dood ge-eyndigt hadde / maar neen dit monster van ondankbaarheyt / sogt my als een tweede Judas te verkoopen en te leveren/ hebbende tot sijn hulpe mede gekregen gemelde vry - schipper Burggraaf, hunne eerste listen waren dese / namentlijk uyt te strooyen/ dat mijn voorgeeven omtrent mijn Vlugt van *d' Ed: Compagny* nergens anders toe strekte , als gelegentheyt te hebben om 't Land te bespieden, en wanneer mijn kans schoon was, een Oproer en Vyantschap onder de Grooten te verwekken, en dan wederom *d' Ed: Compagny* toe te vallen, gelijk ik het op *Bantam* geklaard hadde.

2 Brieven door de Schippers aan Delthon behandigt.

Die voorneemt om de Roy te verraden.

Sijn laster tegen hem.

Maar de dwasen floegen haar selfs met hunne eyge woorden/ vermits dat onder de Gemeene man quamen uyt te strooyen / dat die geene, dewelke mijn persoon Levendig of Dood op *Malacca* konde leveren 6000 Rijks-daalders tot een belooning soude genieten , wederom om my by een yegelijk verdagt en haatelijk te maaken / verbreydende die 2 Messieurs aan eenige Luyden / dat ten tijden, dat *Bantam* aan *d' Ed: Compagny* over-gegaan was my tegens de middag in de *Engelse Logie* soude hebben begeven, so als het Opper-hooft dier natie, of anders *Agent* met des selfs mede-stander en

Andere laster.

verdere Opper-hoofden, 't middag-maal nuttigde, niet tegenstaande gemelte Heer my genodigt hadde, om aan sijn Tafel mede te komen eeten, alle menschelijkheyd en beleefdheyd aan een kant settende, hem *Agent* een muyl-peer soude gegeeven hebben, dat hy agter over viel, en daar by die vuyle straat-woorden soude gebruykt hebben. *Weg schurk daar van daan, die plaats komt my beter toe als gy.*

Weder-legging van de Roy hier tegen.

Voorwaar een slegte vertelling / en die van een man van verstand niet wel behoorde aangenoomen te werden / want wie soude sig in sijn eygen huys van een persoon alleen soodanig konnen laten affronteren / en wie soude de stout-moedigheyd derven neemen / om 't selve in 't by-zijn van 20 en meer Persoonen te doen / ten ware / dat hy sijn leeven quijt wilde weesen / en dus doende sogt die trouwloose vriend / de gemoederen eerst tegens my te verbitteren / om my soo veel te gemakkelijker aan een kant te moffelen / hebbende bereyts tot dien eynde een van sijne Chaloupen buyten de Rivier klaar leggen / mitsgaders ontrent 20 Maleyers gehuurd / om sijn heyloos en vervloekte aanslag uyt te voeren.

Listige lagen van Delthon tegen de Roy.

Daar de Roy de snof van weg krijgt.

Soo als geneegen was / om mijn die nagt van 't Bed te ligten / wierd het my des avonds omtrent de klok 9 uuren bekent gemaakt / en met soo veel omstandigheeden verhaald / dat ik geen redenen hadde / om daar aan te twijffelen / ik was in beraad / eer dat ik besluyten kon / wat ik hier in doen soude / want ik hadde Geweer genoeg in huys / om Delthon eerst en nog 3 of 4 van sijne mede-pligtige den hals te breeken / maar aangesien dat het een groot hert-seer voor de vrienden van de neder-geslagene soude geweest hebben / ook beducht voor brand-stigten &c. liet ik het Bootje van een van mijn Chaloupen, dewelk tot allen geluk in de Rivier lag / voor mijn deur brengen / en ik pakte in der yl alle mijn gereetste middelen by den anderen / soo van Goud / Silver en

Voorsorg hier tegen van de Roy.

kley-

kleynodien / en verliet mijn huys / tot het bewaaren van welke 2 of 3 van mijn Dienaars liet/ sonder het minste gerugt te maken / begaf ik my in 't Bootje / onder een geselschap van 8 gewapende Europianen, en die daar en boven sig redelijk van krijgs-tuyg versien hadden / daar en boven 5 Inlanders, dewelke roeyden / wy raakten stilletjes de Rivier uyt / en met behulp van onse riemen quamen wy aan 't geseyde Eyland / dat voor de Stad legt / want hier liet ik timmeren en had 7 Man in mijn dienst / van gedagten zijnde / den Sabandhaar mijn vriend kennisse te geeven / van den toedragt der saken / of anders ingevalle Delthon soo sot geweest was / van my daar te willen by komen / hem met vermaak naar d'andere wereld te senden / waar van weynig werk soude gemaakt hebben / alsoo wy ons voordeelig genoeg geplaatst hadden / om een party quade menschen af te keeren / en voor een verrassing droegen wy met ons 21 wel goede sorg voor.

Die sig weg pakt.

Komt aan 't Eyland voor de Stad.

Is wel op sijn hoede.

Maar niet tegenstaande dat ik hem liet aansеggen / so hy geneegen was, om my te koomen besoeken, hem soude blijven afwagten, so scheen den Engelsman daar geen lust toe te hebben / en ik moet bekennen / dat hy daar inne wijslijk deede / alsoo / dat schoon hy 50 Man mede genomen had / der moogelijk niet een soude te rug gekeert hebben.

Uyt-daging van de Roy tegen Delthon.

Hier waren op dit Eyland omtrent 60 Maleyers, geboorne Atchinders, dewelke hunne kost sogten te winnen met 't opsoeken van steenen / dewelke ik altemaal op mijn kant wist te krijgen / en die my ook beloofd hadden / ten eersten te sullen helpen. Hebbende ook een fortresse gevonden / die van sijn selfs standvastigheyd / en soo sterk was / als men met handen soude hebben konnen maken / want het was een holle steyle klip / die geen toegang hadde / als een smalle passagie.

Krijgt aldaar eenige Maleyers en Atchinders op sijn hand

Vaste Verweer-plaats.

Egter om te beletten / dat mijn schielijk vertrek niet ten quaatste door genoemde Delthon mogte

werden geduypd / soo schreef ik aan den Sabandhaar, en andere Staats-Dienaars / hoedanig en op wat wijse den Engelsman my in 't net hadde soeken te krijgen. Dese Brieven hadden die uytwerking / dien ik 'er van verwagt hadde / want kort hier op niet alleen antwoord kreeg / maar om dat ik het so veel te beter soude konnen leesen / wiert daar toe een Mesties (zijnde een Malacs Inwoonder) genaamt Jacob Mix gebruykt / en wijders van 2 aansienelijke Portugysen, uyt de naam van de Heeren Grooten geteekent / dat niet alleen vry en vrank wederom mogt koomen, maar nevens dien ook beloofd in allen deelen beschut en beschermt te werden.

De Roy fend eenige Brieven aan de Staats-Dienaars.

Goede antwoord hier op.

Ik vervoegde my met een braaf geleyde naar Atchin, eerst by den Sabandhaar mijn komst bekent maken / en van daar naar mijn huys / dog ik liet het hier niet by steeken / vermits dat mijne klagten aan de Rijks-grooten deede / wegens het geweld dat my Delthon hadde soeken te doen / oordeelende / dat, vermits met toelating van de Koninginne, en d'Heeren, mijn vaste woon-plaats in haar Staat hield, een gemeen persoon, als *Delthon*, niet bevoegt was, om yemand leet te doen; veel minder op een heymelijke wijse te vervoeren; dat was de Koninginne en de verdere Heeren selfs beledigt, want indien dat sulks toegelaten en door de vingeren gesien wierd, soo en soude niemant vredig en gerust in sijn eygen huys woonen.

Begeeft sig weder na Atchin.

Sijn aanklagten tegen Delthon.

De Heeren hoorden mijn geklag met aandagt ende opmerking / en versoeyden Delthons gedoente in de hoogste graad / maar om mijn oogmerk nog beter te bereyken / versogt ik / dat hy in persoon mogt verschijnen, om redenen van sijn doen te geeven, 't geen ook voor billijk geoordeeld wierd.

DeGrooten versoeyen het doen van Delthon.

Met sijn verschijning nam ik 't woord op / seggende / in de Maleytse taal / nu bent gy en ik voor den Regter, wat heeft U E: bewoogen om mijn so valschelijk te beliegen, met aan yeder een te seggen dat ik een

De Roy en Delthon voor de Regters.

Spion

Spion ben, en als ik so een man ben, wat reden hebt gy my by nagt soeken te vervoeren, sonder last en weeten van de Koninginne. Hy was ontsteld en verbaast, hebbende sijn doods-verruw al geset, niet te min brogt hy tot sijn verschooning in, dat hy daar toe niet alleen van den Gouverneur van *Malacca* was versogt geworden, ne-maar gedreygt, dat ingevalle hy sulks niet naar en quam, als dan sijne Scheepen en Vaartuygen aangehouden en beslagen souden werden. Ik voer hem daar en tegen wederom te gemoet, dat wanneer een Man so moedwillig in een saak liegt, in andere dingen ook geen geloof verdient, en versogt derhalven, dat hy daar bewijs by brengen soude. Nu daar had hy niet veel moeyten toe, want hy haalde de Brieven uyt sijn sak, egter niet, voor en al eer, dat hy door dreygementen daar toe genootsaakt was, en gaf se voorts over aan de eerste Staats-Dienaar, diese my dan dede overgeeven, en met geen kleyne ontroering mijn vonnis leesende, maar niet te min den Alderhoogste dankende; dat het nog niet ter uytvoering gesteld was.

Verschooning van Delthon.

Redenen van de Roy hier tegen.

Delthon geeft de Brieven over.

Ik gaf te kennen, dat *Delthon* in desen de waarheyd gesprooken hadde, maar daarom, mijne Heeren, voegde ik hier by, had die Man als een eerlijk Man willen doen, hy kon my buyten dien wel gewaarschouwt hebben, want hadde ik met hem so willen handelen, soude hy sekerlijk al lang op *Madras* gehangen hebben, maar in tegendeel heb ik hem by nagt geholpen, en volk daar toe gehuurd, mitsgaders aan U Ed: Heeren versogt, dat gy hem soudet willen beschermen. Dat is waar, wierd ten eersten gesegt, en met eenen de hoofden by den anderen gestooken hebbende, wierd met een geoordeeld, dat ik so doende geen *Spion* konde weesen, en daar en boven gevraagt, wat ik nu wel eyschte, daar ik op diende, niets ter wereld; Sy waren Heeren en Regenten, en konden daar in doen, wat hun goed dogt, 't was my genoeg, dat de Heeren Grooten nu wel konden sien, dat ik die

Waar op de Roy sijne verantwoording doet.

Man niet en was, daar my *Delthon* voor verdagt gemaakt hadde, waar over van een yegelijk gepreesen en Delthon voor een Schelm en een Verrader, die sig niet en schaamde om sijn eygen geloofs-genooten quaat te doen / gehouden wierd.

De Roy gepreesen en Delthon voor een Schelm verklaard.

't Quam doen wel / dat Delthon geld hadde / om het af te maken / want hadde hy een arm man geweest / hy soude 't sekerlijk met sijn leeven hebben moeten betalen. Ja de bitterheyd was so groot / dat sommige Maleyers hem in 't aangesigt spoogen.

Delthon met de uyterste smaat bejegent.

Ik wierd wel somwijlen vermaand van eenige aansienelijke Hoovelingen / waarom dat ik d'aanbieding, die my de Vorstin hadde aangedaan, niet omhelsde, maar 2 redenen weder-hielden my / voor eerst / dat ik dan van mijn Vaderlandse Reyse soude versteken zijn / en dienvolgens mijn goed regt soude moeten verliesen / ten anderen ook / dat ik vast stelde / dat dese natie vol argwaan zijnde / my nooyt ten regte soude betrouwen / so ik geen afstand van mijn geloof dede; en middelerwijle bemerkende / dat ik over al vervolgt wierd / en geen antwoord op mijn laatste schrijvens / over Malacca afgegaan / bekomende / mitsgaders ook van de Fransse wederom aangesogt werdende / onder de voordeeligste aanbiedingen / dewelke men aan yemand soude konnen doen / en dat uyt name van Pater Laby, en den Gouverneur uyt Bengale; Ik besloot om met haar naar Bengale te vertrekken / maar moest behorens verlof van de Koninginne daar toe versoeken / om 't welke te verkrijgen / geen kleyne moeyten hadde / egter ten langen laatsten mijn doelwit bereykende / onder voorwaarden / dat ik ten spoedigsten wederom soude komen, en als dan de hoedanigheeden aanvaarden soude, die my haar Majesteyt aangebooden hadde. en daar mede / Huys / Hof / en mijne andere goederen ten gelde gemaakt hebbende / quam ik de Stad Atchin te verlaten.

Redenen waarom de Roy de aanbiedingen der Koninginne niet aannam.

Besluyt om na Bengale te gaan.

Dog eer ik weder kom / sal het mijns eer-agtens

tens niet ondienstig zijn / dat U Ed: Hoog Agtb. van de ware geschapentheyd een waare ontleeding doe / van der selver gelegentheyd en eenige bysonderheeden.

„ Aangaande de bloeyende handel van desselfs „ Onderdaanen / haar rijkdommen bestaan in 3 „ Goud-mijnen / waar van de Laboe de voornaamste is / 't gerugt van haar mogentheyd ontrent „ de Koop-handel is soodanig aangegroeyt / dat „ omtrent 100 Scheepen / geen 10 daar en boven / „ nog onder / haar alle Jaaren voor dese schoone „ Koopstad vertoonen / sonder de mindere Vaartuygen daar onder te rekenen / waar toe een „ schoone varsse Rivier / daar men met laag water 8 voeten op de bank heeft / niet weynig toe „ helpt / en besyden de kil / daar men in komt / vertoonen sig 4 voeten boven 't water / 2 harde sandplaaten / daar men genoegsaam een heerlijk water-pas sou konnen maken / daar zijn ook aan „ de strand eenige slegte verweer-plaatsen / met „ Geschut versien / edog die niet ter wereld naar „ de Wis-konst zijn opgesteld / hebbende nog „ daar en boven een groote menigte van metale en „ yzere Kanon / dog op de wijse van Banyer meest „ onder de aarde begraven.

Beschrijving van Atchin.

Rijkdom van Koophandel.

Schoone Rivier.

2 Sandplaatsen.

Eenige verweerplaatsen.

„ Dese gemelde vloet neemt sijn oorsprong van „ de Bergen / dewelke eenige mijlen daar vandaan geleegen zijn / en scheyd de Stad van malkanderen / binnen de Stad heeft men geen sterktens als sterke hegte / digte en vierkante Paggers, daar de aansienlijkste woonen / by wijlen „ tot verdeediging eenige metale stukjes op haar „ Pitsiaar-huysen hebbende.

Oorsprong der Rivier.

„ Men vind hier by naar alderhande Volkeren / „ maar voornaamentlijk / Deenen, Engelsen, Suratse en Bengaalse Mooren, dewelke heele goede „ voor-regten hebben / en in sonderheyd de eerst-genoemde / vermits sy alle jaaren met haar 3 of 4 „ Scheepen komen / vol en sort gelaaden van de „ kust Chormandel, hebbende 't ruym vol stuk-

Verscheyde Volkeren aldaar.

Scheepen van Chormandel.

„goederen van alderhande Lywaat en Kleeden / „en daar neevens yeder 4 of 500 Slaaven / heb- „bende hunne saakjes meest van de Maand Octo- „ber, of / tot in 't begin van January verrigt. „waar naar sy dan weder Zee kiesen nergens „anders meede gelaaden / als Levens-middelen en „ballast / uyt genoomen eenige kisjes met Goud / „vermits dat sy by wylen jaarlyks 7 of 8 Pi- „cols, tot het voortsetten van haar Koop-handel „uyt Atchin verwoeren. Kan ook met opregtig- „heyd betuygen / dat den Sabandhaar, als een „bysondere Vriend van my zijnde / verklaard „heeft / dat'er jaaren zyn geweest ('t geen hy sey- „de uyt syn Register / daar van gehouden te kon- „nen bewysen / te meer / om dat het volgens 't „opgeeven van de Deenen selfs geweest is / die „hem de kisten hadden helpen verseegelen) dat'er „tusschen de 70 ende 80 Bhaaren louter goud van „Atchin weg gehaald en vervoert zyn / welke dier- „baare stoffe onder den Gouverneur / den Raad en „de Koop-luyden verdeelt werd / 't geen dat sig ge- „meenlyk op dese naarvolgende wyse toedraagt.

Haar Koop-manschap.

Groote rijkdom van Goud binnen Atchin.

„Een Koopman / (dat gemeenlyk meest Jen- „tiven zyn) 7 Slaaven binnen de Stad / aen die „daar toe gestelde volmagten van den Gouver- „neur, 'geleevert hebbende / waar van ook nette „aanteekeninge aan de poort gehouden werd / „ontfangt daar op 100 Ryksdaalders / waar voor- „gesegde 7 Slaaven verbonden zyn: als nu den „tijd genaakt / dat de Scheepen sullen vertrekken / „dan brengt yeder Koopman 't getal syner Slaaven „op / waar af de schult / en voor de uytgeschooten „penningen d' Edele Compagny 25 ten 100 trekt / „moetende boven dien voor de vragt 20 Ryksdaal- „ders betaalen / behalven de onkosten van de mond- „kost / tot haar levens onderhoud noodig; met de „aankomst van dese Scheepen / werden de Slaa- „ven gesaamentlyk in een daar toe gestelde Kam- „pon, of Quartier gebragt / naar 't welke gemel- „de lyf-eygene in 't by-zyn van de Kapiteyn

Verhandeling van Slaven.

,,en de Commis, of Factoor van 't Schip / in 't openbaar opgeveyld en aan de meest biedende verkogt werden komende gemeenlijk 70/ 80 / ook 100 Rijksdaalders een kloeke Jongen te gelden / werdende hier gemeenelijk een aantal van 15 of 1600/ ja by-wylen tot 2000 stuks toe onder de Inwoonders omgeset / die sy dan in de Goud-mijnen weeten te gebruyken / den Factoor ontfangt voor sijn geleeverde waaren aanstonds Goud in de plaats/ onder behoorlijke aan-teekening / waar meede hy sig met sijn wederkomst by den Heer Gouverneur en desselfs Raaden op Kranke-baaren moet verantwoorden/ en dus doende krijgt de Edele Compagny haare geregtigheyd en de verdere Maat-schappers yeder 't geen / dat hem wettig toekomt: op een gelijke wijse handelt men ook met haar kleeden / en Lywaaten/ waar door men altijd den staat van haar handel op Atchin kan te weeten komen/ en hoe groot 't Capitaal is / daar sy mede gaan sleepen.

Hoe de selve opgeveyld en verkogt werden.

Worden in de Goud-mijnen gebruykt

Verdeeling van het Goud.

,,De kloekste Scheepen/die der mogen zijn / volgelaaden weesende / werden binnen den tijd van 3 Maanden niet alleen geledigt / maar door 't menigvuldig slegte / en vertieren van alderhande gewilde Koopman-schappen haare goederen verkogt / mits veerdige betaalinge / also naar de levering 't goud daar voor moet in de kist hebben.

Goede Handel.

,,Het gangbaar Munt/dat hier meest in swang gaat / zijn Goude Maasen, doende yeder een vierde Rijksdaalder / dog zijn deselve van sulke goede Alloy niet/ als het ongemunt goud / 't welke ten meesten deelen spruyt / dat de Koninginne de magt / van Munt te laaten slaan / aan haar selfs behoud / en dien volgende haar voordeel daar van heeft.

Gangbaar geld.

,,Wat sal den ondergeschreeven van de weeldrige en niet min bloeyende Koop-handel van de hoogmoedige Archinders langer seggen ? vermits dat hy met sijn 2 Jaarig verblijf aldaar ervarent-

Redeneering des Schrijvers over den Handel te Atchin.

„ renthepd genoegsaam vermeynd gekzeegen te heb„ ben (niet tegenstaande / dat noopt op heeden geen „ Handelaar geweest is) om voor d'Edele Com„ pagny 5 of 6 maal 100000 Rijksdaalders met „ 120 winst aan Koopman-schappen te ver„ tieren. Doog / of peder een daar toe de ver„ eyste onderbinding en trouw / om hunne Heeren „ en Meesters belangen boven de haare te agten / „ soude begaaft zijn / werd by my in twijffel ge„ trokken / maar kan daar met opregtighepd by„ voegen / indien 't my vry stond en daar by ge„ neegen was / geld te winnen (of om beter ge„ segt / werk maakte van mijn tijdelijk welvaa„ ren aan de wispelturighepd der golven op te offe„ ren / geen liever woon-plaats soude willen kiesen/ „ als Atchin, niet dat ik juyst dese hoek van Suma„ tra boven alle plaatsen wil uytkippen; want

Atchin by de Roy in hoogagting.

„ somwijlen krijgt hier den Handelaar een merke„ lijke schaade en verlies/door toedoen van een party „ Dieven / waar van 't Land hier vol is / onaenge„ sien dat'er seer goede en strenge wetten / voor „ sulke Boeven / door de hooge Overighepd ge„ geeven en gesteld zijn / want die de waardye „ van een Theyl of 4 Rijks-daalders van yemand „ verbzeemd en daar van overtuygt zijnde / werd

Is vol dieven.

„ sonder eenige genade de hand afgekapt / en naar „ mate 3 en 4 Theylen gestoolen hebbende / is son„ der teegen-spreeken hand en voeten quijt / maar „ komt den Dief-stal 10 Theyl te bedraagen/ werd „ deselve leevendig gespit/werdende dese van handen „ en voeten beroofde / en voor de Republijk onnut„ te menschen op een Eyland/ genoemd Poelowey, „ gebannen / moetende dusdanig op een ellendige „ wijse hunne kost soeken / en werden ook wel van „ de voorby-varende visser gespijsigt / ofte moeten „ jammerlijk van honger en kommer vergaan / „ dog tegens dese gevreesde onheylen heeft een

Straffe over de selve.

„ vreemdeling/benevens een andere inwoonder dat „ voor-regt; om dese nagt-avanturiers binnens „ huys / of erf betrappende / vryelijk van kant te

Regt der burgers tegen dese.

„ ma-

Pag. 155

Pag. 156

„maken / sulks dat de beste middel / die men te-
„gens dese hinder-paal kan te werk stellen / is
„een goede wagt voor sulke roof-vogels te hou-
„den / want het bekent maken van diergelijke
„voorval aan den Criminelen Regter / werd d' neer-
„geleyde misdadige op staande voet uyt het huys
„gesleept / daar hy 't feyt begaan heeft / en wy-
„ders tot een Exempel van diergelijke quanten
„aan een Mik gehangen.

„Ik hebbe aan de voorschreeven sijde Atchin een
„Republijk genoemt; en so U Ed: Hoog Agt-
„baare eenige Staat-kundige bedenkingen op den
„staat van die Regeering gelieven te maken / ben
„ik van gedagten / dat mense ten regten sodanig
„dient te noemen / want men soude haar dienen
„te vergelyken / by de Fabel van Esopus, wegens
„'t versoek van de Kik-vorssen aan Jupiter, om een
„Koning te moogen hebben / ten eynde om haar
„tegens haare Vyanden te komen beschutten / de-
„se wel siende / dat sy niet en wisten / wat sy be-
„geerden / een groot stuk hout in 't water liet vallen /
„'t geen wel eenig ontsag in 't begin baarde / maar
„naderhand door sijn onbeweegelijkheyd / van sijn
„onderdanen selfs belacht en bespot wierd. Even
„is het hier mede geleegen.

Atchin de naam van een Republijk gegeven.

By de fabel van de Kikvorschen geleken.

„De Koninginne heeft wel een groote naam /
„maar weynig magt en gebied / en ordonneert
„wel / maar wert niet eerder gehoorsaamd / als
„wanneer dat 'er yemand van haare liebelingen
„daar by geintereſſeert is / sy draagt wel in de
„Rijks-vergadering voor; maar 't Raads-beslupt
„moet sy van haar Hovelingen afwagten / en kan
„niet onaardig hunne Pitsjaaringe werden ver-
„geleken / by de Rijks-vergaderinge van de Kroon
„Poolen, so door menig-vuldig getal der Raads-
„heeren / als ook om wanneer een der Waywoo-
„den uyt eenige baat-sugtige insigten / 't verhan-
„delde in den Raad af-keurd / der niet kan wer-
„den besloolen / en de vergadering vrugteloos
„scheyden moet; want hier heeft yeder mede een

Regeering van Atchin by die van Poolen vergeleeken.

„stem /

„ stem / en 't moet ook een saak zijn / die so baarblijklijk hun gesamentlijk wel-weesen betreft / „ eer dat sy met den anderen eens zijn / dat 'er bynaar niemand tegens derft spreeken ; maar in „ andere twijffel-agtige voorvallen zijn de verdeeltheeden en scheuringen so groot / dat 'er somwijlen eenige dagen voor-by gaan / eer dat hunne „ meening en goet-vinden stand grijpt ; die in Rijkdom buyten anderen uytsteeken / hebben sekerlijk meerder authoriteyt als d'anderen / vermits „ dat 'er een party leeden uyt den raad van haar „ leven moeten / als ook om dat sy gemeenlijk „ gestrekt en gestijft zijn / door haar eygen en „ Vrouws bloed-verwanten / sulks dat 'er geduurig twee-spalt onder die Heeren huys-vest.

Geduurige twee-spalt tussen henlieden.

„ Maar-demaal / als gesegt / de Bergs-en Landluyden met een aansienelyke troup somwijlen „ naar Atchin koomen stuyven / een Koning begeerende / heeft het my verscheydemaal verwondert / dat sulks geen uyt-werking heeft / maar „ ik vertrouw / dat daar niemand aan derft tillen / „ om dat een yegelijk even graag naar dat lekkerbeetje soude zijn / of ten minsten yemand uyt „ sijn maagschap tot die waardigheyd soude willen indringen / 't geen van d' andre so niet verstaan werd.

Versoek over een Koning te verkiesen.

Hoe tegen gehouden.

„ Wijders moet ik van dese natie getuygen / „ datse trots en hovaardig zijn / en daar by ongemeen schrander en vernuftig in stuk van „ Koop-handel te drijven / maar daar by leuy en „ seer traag tot den Arbeyd / nergens op minder „ denkende / als op hunne wellusten / en daarom „ meest verwyft sonder de minste dapperheyt / vermits dat sy in vermoogen / en Rijk-dommen „ haare nabuuren te boven gaande / en om de wel- „ ke sy dagelijks van deselve besogt werden / so „ laat-dunkent zijnse te denken / dat haar niemant deeren kan / en so 't anders uytvalt / of „ dat het tot de daadelijke saaken komt / bespeurt „ men met den eersten een algemene verbaastheyd

Imborst van de Atchinders.

Hun bloohertigheyd.

„ onder

" onder de gemoederen / waar van in mijn aan- " weesen aldaar een preuve gesien heb / ten aan- " sien / dat selter Manacaibisch Zee-roover haar " Laboe, of goud-mijn / niet-jegenstaande / datse " met 5. of 600. Man beset was / ontweldigde / " en waaren eenige maanden besig / om haar daar " van daan te krijgen / en was nog niet 't eene- " maal voor mijn vertrek gedaan.

Geval van een Zee-roover.

,, Uyt alle 't welke ik met goede reeden een o- ,, verslag maken kan / dat men met weynig moey- ,, ten en onkosten / die Stad en daar aangrensende ,, Landen / soude konnen overvallen en genoegsaam ,, beteugelen / haar ontbreekt geen Kanon van al- ,, derhande soort en ook Mortieren / maar door ,, haar onkunde / van met d'Artillery om te gaan / ,, so leggen haar schoone metaale Stukken / als ,, reets gesegt / is in 't Zand / of onder 't gras be- ,, graaven.

Aanmerking des schrijvers over het bemagtigen van Atchin.

,, De Sabandhaar, die my wonder wel besint ,, hadde / sogt my genoegsaam / om uyt naam van ,, de Koninginne te beweegen / om daar een her- ,, stelling van te maaken, dikwils my ook het ,, voor-werp / dat hy met sijn Soon voor hadden ,, voor houdende / mitsgaders / of ik niet sonde ,, konnen te weeg brengen / dat de *Edele Compagny* ,, sijn party, of die van de Vorstin soude willen ,, kiesen, also dat haar Hoogheyd om een Huu- ,, welijk met sijn Soon (dat een wakker en vlug ,, Baasje was) aan te gaan, t' eenemaal geneegen ,, bleef; so verontschuldigde ik mijn selfs op het ,, eerste voor-slag / wegens seeker onpasselijkheyt / ,, die ik voor-gaf / te hebben / en op het tweede voor- ,, stel / stelde ik hem uyt / onder beloften / van daar ,, over te sullen schrijven.

Versoek van den Sabandhaar aan de Roy.

Dat de Roy afwijst.

So ik het niet gedaan heb / Edele Hoog Agtbaare, is het niet by gebrek van een goede neyging / voor de Nederlandsche Compagny, maar eer uyt mis- moedigheyd geschied / naardemaal ik quam t' ont- waaren / dat mijne ernstige voorwerpen / belan- gende 't Rijk van Banyer en Succadana gedaan /

door

door U Edelens niet aangenoomen/ of om beter gesegt/ niets vertrouwd wierd/ jaa selver van mijn pardon niet konde erlangen/ schoon ik so dikwils smeeking daar om gedaan hebbe/ en hier middelerwijle geen gelegentheyd vindende / om naar het Vaderland te geraaken / besloot ik eens ter deegen t' ontwaaren / of de Franssen wel in der daad sodanig / als sy uytterlijk voor-gaaven / 't meenden/ daarom geliet ik my / ontblood van penningen te weesen / en over sulks van haar een somme van 4000 Rijks-daalders van haar te leenen/maar vond haar ten eersten gewillig/jaa wilden my deselve schenken/ en nog meer/ soo ik deselve van nooden hadde/ dog ik verontschuldigde my daar van/ in tegendeel passeerde ik een Hand-schrift van de bewuste schuld / en bedong daar by/ so wanneer die penningen op *Bengale* quam te voldoen ; als dan vry en vrank soude mogen gaan en staan, gelijk se ook door U Edele Hoog Agtbaare Resident tot Bellesoor, Sr. Hendrik vander Meer, voor mijn Reekening zijn betaald.

Versockt eenig geld van de Fransse.

Ik kon in allen deelen wel bespeuren/dat my de Franssen in haare schulden sogten in te wikkelen/ en wanneer ik als dan onvermogens soude geweest zijn / sodanig een geld somme te konnen wederom geeven/ my als dan te verpligten / om in haar dienst te treeden: om haar in hunne waan te laaten/ so nam ik de gemelde somme van haar / dewelke ik ook ten eersten aan een Bengaals Koopman toe telde/met verbinteniſſe/ dat hy my voor d'Intreſt van die penningen met hem vry soude over voeren , en wijders met sijn Schip eerſt op *Tavaſſary*, en van daar op *Bengale* : want daar toe leende ik hem mijn Volk.

VVat de Fransse met de Roy in den sin hadden.

Neemt het geld van de Fransse aan.

Naar de eerſt-genoemde plaatſe moeſten wy vertrekken / om aldaar een Franſſen Ambaſſadeur af te wagten / welke was den berugten Pater van de soo genaamde Societeyt JESUS, genaamt Tachart.

'tWas

'T Was op den agtienden van de Maand Augustus 1696 dat dan/niet sonder van diverse gedagten geslingerd te weesen / de Oeveren van Atchin verlieten / en naar eenige dagen zeylens / quamen wy gelukkig voor Mergeu ten Anker / alwaar met onse aankomst alhier een Engels Schip vonden / de Mucot genaamt / zijnde een Fregat / dat van Bombahia naar China gedestineert was / op dat Schip waren door den Gouverneur van Bombahia 9 Quaat-willige en gedwongene Persoonen geset/ dese 9 Gasten maakten/ met den anderen een aanslag / ofte een complot (waar by sy eenige bloek-verwanten aan hunne snoer van 't Scheeps Volk kreegen) om haar meester van 't Schip te maaken, en dat juyst op een Nagt/ so als sy voor Atchin laagen en dreeven / van meening zijnde / om daar binnen te koomen, den Kapiteyn en de Stuur-luyden door 't gestadig waken/ vermits dat hard weder hadden gehad/ vermoeyd zijnde / waaren in slaap gevallen: waar op 2 geresolveerde Gasten / yder met Pistool en Banjonetten versien / in de Kajuyt traaden / en schooten den Kapteyn in sijn slaap soodaanig / dat hy daar na d'eeuwige slaap heeft geslaapen / werdende dus jammerlijk door moord-en schiet-geweer van 't leeven beroofd / en onderwijlen waren de 7 andere op 't gerugt van de schoot in de Konstapels-kamer gevallen/ en maakten haar ten eersten meester/ van 't hand-geweer en Bus-poeder / waar naar de Noordenaars 't overgeblevene Volk gesamentlijk dwongen / om onder de Bak te gaan, alwaar sy vervolgens gesamentlijk riepen / dat die geene, dewelke genegen waaren, met haar aan te spannen, vrijelijk uyt-treeden mogten: waar toe sig een getal van 35 Persoonen liet beweegen/ werdende 19 man/ waar onder des Kapiteyns Soon meede was / voorts gedwongen / om datse van de party niet wilden zijn / in de Schuyt over te gaan, en daar meede te vertrekken, gelijkerwijs als ik se / doenmaals op Atchin zijnde / hebbe sien aankomen /

Vertrekt van Atchin.

Komt te Mergeu.

Voorneemen van eenige Vloek-verwanten.

Boosheyd van 9 rouwe gasten.

Den Kapiteyn dood geschooten.

't Gedrag van de 7 andere boos-wigten.

35 Persoonen begeeven sig by dese booswigten.

men / en met een bedroefde taal hun weder-vaaren hooren verhaalen.

Waar sig dese boofwigten heen begaven.

Maar dat de Belhamels hun Kapiteyn gemassacreert en d' Officieren / als gesegt / verjaagd hadden / begaaven sy haar met gemelde Bodem naar Tanasary en bragten daar by den Vice Roy, die daar wegens den Koning van Siam sijn verblijf houd / en ook by de 2 Gouverneurs / die over Mergeu gebieden (zijnde de plaats / dewelke voor aan de Zee geleegen is) so veel te weeg; dat sy daar naar hunne eygen wel-gevallen kogten en verkogten / onbeschroomt ende ongemoeyt gingen; 't geen dat ik met meer andere Engelse Schippers sogt te beletten / maar te vergeefs.

Voorneemen van de Roy met eenige andere.

Wy maakten derhalven een verbond / om dese Boofwigten te overrompelen; waar toe ik als Hoofd verkoren wierd / 't geen ons qualijk soude hebben konnen mislukken / naardemaal dese meesters hun gestoolen Schip hoog en droog / om te kalfaaten / hadden geset / en al haar kruyd en ammonitie van Oorlog onder een Tent aan Land gebragt. Waar by nog quam / om dit voornemen des te meer behulpsaam te zijn / dat sy by-wylen so overstallig beschonken waaren / dat sy als stomme beesten haar te slaapen leyden.

Dog verandert van gedagten.

Edog en kon egter niet beslupten / sulks buyten kennisse van de Mergeuse Gouverneurs te onderstaan / 't geen my dan bewoog / om het gedoente van dese eerloose Fielten op het lelijkste af te maalen / en daar nevens by-voegende / dat een yegelijk af-schrik voor diergelijke Vagebonden behoorde te hebben, naardemaal dat sy algemeene Vyanden waaren van 't menschelijk geslagt; maar dese omgekogte Regenten / besessende / dat sy veel voordeel en winst van dit geboefte bereyts / gehad en nog verwagtende waaren / wilden daar geensints toeverstaan; en so doende wierden wy van ons besluyt en de uyt-werkingen van dien / tot ons leetweesen versteeken.

Waarom het selve agter bleef.

In-middels quamen eenige van dese Guyten my uyt den naam van haar geselschap versoeken, of ik geen geneegentheyd hadde, om haar Opperhoofd te weesen, met beding, dat ik een derdepart van al de buyt soude hebben; mitsgaders ook, dat sy met het vermeesteren van 't Schip, een Kapitaal van 60000 Rijks-daalders gangbaar geld hadden gevonden, waar van sy my meede een derde wilden geeven, haar ontbrak geen couragie, om yetwes te onderneemen, haar Schip was ook hegt en sterk, en daar by wel beseylt, daar ontbrak haar niet anders als een ervaaren Gesaghebber, dewelke de Landen en Vaar-waaters in dese gewesten bekend was, en waar van sy wel wisten, dat ik een grondige ondervinding hadde; maar ik sloeg haar aanbiedingen heel koelties af, onder voorwending, dat mijn gedagten naar 't *Vaderland* strekten.

Verſoek deſer Boofwigten aan de Roy.

Dat hy afſloeg.

Maar dat sy hun Schip gekalefaat, schoon gemaakt, en van alles wel voorsien hadden, dreeven sy de Rivier af en gingen regt voor de mond van deselve ten Anker leggen, eens-deels om op de uytloopende Scheepen te passen, als ook insonderheyd om dat de weet hadden, dat'er 3 rijkgelaadene Scheepen (den Koning van Siam toebehoorende) van de kust Chormandel te verwagten waaren, gelijk het kort daar aan quam te blijken, vermits dat een van dese Scheepen, niet verdagt zijnde, wat voor een Vogel dat daar voor de Rivier lag, meende binnen te koomen; maar die pas wierd hem wel haast afgesneeden, ten opsigte, dat de Zee-Schuymers hem met haar geschut ten eersten dwongen, te strijken, en voeren naar hunne eygen goed-dunken aan boord, van waar sy uyt de Siammer ligteden en weg sleepten alles, wat haar goed dagt, blijvende de Gouverneurs aanschouwers van soo een droevig Schou-spel en doenmaals, dog te laat, selfs beklaagende, datse mijn raad niet voor goed gekeurd hadden.

Drijven met hun Schip de Rivier af.

Neemen een Schip van den Koning van Siam.

Twist tussen 2 Gouverneurs.

Maar 't koddigste van alles was, dat die 2 trouweloose Gouverneurs malkanders gierigheyd verweeten, en so doende wierd haar snoode handel aan yeder een kenbaar; ondertussen wierd haar Meesters goed beroofd, en hadden met voordagt die Roovers so lang aangehouden, 't geen haar niet buyten vreese bragt, dat sy hunne hoofden daar door souden komen te verliesen. 't Geen haar dede besluyten, van my seer uytdrukkelijk te komen versoeken, dat ik dog als hoofd van de *Siamse* Koninklijke Scheeps-magt, my soude gelieven te laaten gebruyken. Want de 2 Gouverneurs quamen niet alleen in mijn huys, om my daar toe te beweegen, maar den Koning selfs met die nadre aanbieding, van de Wimpel onder de Vlag te voeren, en de keur te hebben, op wat voor een Schip, dat ik soude gelieven te commandeeren: en dewijl dat dit een saak was, dien ik niet wel afslaan konde, so wierd ik als Admiraal voorgesteld, en ging aan Boord van een wel-bezeyld en handig Konings Jagt. Also dat het grootste Schip t'eenemaal lomp en naar sijn Roer niet wilde luysteren, daar by booden haar 2 Engelse en 2 Moorse Schippers aan, om met haar Scheepen den Koning te helpen dienst te doen, mitsgaders ook 2 Chaloupen en 20 stuks kloeke Oorlogs Vaar-tuygen, dewelke gesamentlijk met 's Konings Kanon, Kruyt, Lood, en Volk bemand, daar onder een goed getal Europianen, en Portugeesen en Toepassen waren, als zijnde Luyden, die op Tanassary en Mergeu woonagtig zijn; en dewelke op s' Konings ordre ten eersten gereed moeten zijn om te marcheeren, wanneer den nood sulks komt te vereyssen.

Hun Versoek aan de Roy.

Als mede die des Konings.

Dat hy aannam en als Admiraal van sijn Vloot aangestelt.

De noodige Zeyn-brieven aan de Bevel-hebbers uytgedeelt hebbende, waar naar sy (ingevalle het op een treffen quam) haar souden hebben te reguleeren, haalden wy onse Ankers t'huys, en gingen in de Morgen-stond onder zeyl, wesende van sodanigen Instructie versien, als het Afschrift

Gaat met sijn Vloot onder Zeyl.

schrift inhield / en dewelke ik niet ondienstig geagt hebbe / tot U Hoog Edelens vermaak hier nevens te voegen.

TRANSLAAAT ACTE,

Door de Siamse *Regeering aan* JACOB de ROY, *ter hand gesteld, om hem daar by te qualificeeren, een* Engels *Roof-schip van de* Tanassaryse *Reede te verdrijven, namentlijk,*

Desen Brief komt wegens *Operamerit*, *Vice-Roy*, mitsgaders den Gouverneur *Olon Hatenath Montry*, en *Joekoebak Calang*, dewelke over dese Stad gebieden, en die desen aan *Jacob de Roy* verleend hebben, op dat hy uyt kragt der selver met Scheepen en Volk, die wy hem mede gegeven, komt te beletten, dat het *Engels* Roof-Schip geen hinder of moeylijkheyd aan des KoningsScheepen komen aan te doen, en ook des nood zijnde, te bevegten, nogtans met die uytgedrukte ordre; dat hy niet sal vermoogen, om gemelte *Engelse* aan te tasten, by so verre hy onse Konings Scheepen vreedig in de Rivier sal laten binnen komen, en sal *Jacob de Roy* op een Jagtje, als Opper-hoofd over alle de Scheepen en Vaar-tuygen, mitsgaders de *Komorkans*, en Oorlogs Volkeren gebieden, ende dien wy verstaan, ende ordonneeren, datse hem alle gehoorsaamheyd bewijsen, dewijl wy sulks tot behoudenisse van sijne Majesteyts Scheepen en goederen noodig geoordeelt hebben, sodanig te behooren, en werd *Jacob de Roy* by desen gelast ende bevoolen, om sig naar den inhoude deses te reguleeren.

Dese Brief is op een Donderdag geschreeven/ den 15 van de Maand December 1697. volgens haar tijd-reekening het 2224 Jaar door haar genaamt Sraat.

Vervolgens Translatie gedaan door alhier sig onthoudende, Siammers *buyten dese Steede.*

Schimpig schrijven der Zee-Roovers aan de Gouverneurs.

Nog dese gemelte Oorlogs-bereydselen waaren altemaal te vergeefs / vermits dat de bewuste Engelse, naar 't pleegen van hunne Rovery / gelegentheyd kreegen / om aan de Gouverneurs te schrijven / haar luyden niet weynig beschimpende / ter saake sy voorgaaven / t' eenemaal niet wel vergolden te zijn geweest, voor al de geschenken, die sy aan haar gedaan hadden: so sy een Schip voor de Rivier van den Koning aengetast hadden, en daar uyt eenige goederen hadden genoomen, sulks was eenelijk gedaan, om aan haar vergoeding te komen, en konden sy nu Gouverneurs aan den Koning haar Meester alle de presenten, en vereeringen weder oversenden, die sy van haar *Engelse* hadden genooten, als wanneer sy een overslag maakten, dat den Koning der niet by soude benadeelt zijn.

De Zee-roovers vertrekken.

Naar het schrijven van welke Brieven ook van de Vissers vernemende / wat'er gaande was / so en wagtense ons niet eens in / maar gingen goeds tijds daar van daan / vermits dat wanneer wy de Rivier uyt quamen / haar daar niet meer vonden.

De Roy keert met sijn Vloot onverrigter saake na huys.

Aangesien dat mijn Commissie maar mede bragt / om het inkomen van de Rivier te beveyligen, so en dorst ik haar niet vervolgen / maar keerde sonder yets uytgerigt te hebben wederom naar huys / en gelijk 't spreek-woord segt / eens Burgermeester, altijd Burgermeester, so wierd my niet alleen meerder eer beweesen / als een ander gemeen Schipper / maar met de komste van den so lang verwagten Franssen Ambassadeur, namentlijk Pater Tachart, wierd ik van den Vice Roy versogt / dat ik soude maar hebben gelieven t' ordonneren op wat wijse, dat men een van die *Caracter* soude hebben, of behooren t' ontfangen, en naar dat ik die Heer onderregt hadde / op hoedanig een manier men sig daar in moest gedragen / wierd my de sorg / om de plegtigheyd te laten geschieden, aanbevoolen.

De

Op wat wijſe de Franſſe Ambaſſadeur wierd ontfangen.

De dag tot de Landing beraamd / had ik 21. ſtuks metaale Kanon langs het Zee-ſtrand/ op een heuvel laaten brengen / en de trompen naar de plaats gekeert / daar de Heer aan moeſt landen ; buyten dien een dubbelde ry gewaapende Mannen laaten in geleederen ſtellen / van 't Strand af tot de Stads poorte / en ſo als hy ſijn voet aan land geſet hadde / liet ik het Kanon ſpeelen / en begaf my doen met een aanſienelijk gevolg naar hem toe / ſijn *Eerwaardigheyd*, uyt de naam van den *Tanaſſaryſe Vice-Roy* en Gouverneur, welkom in 't Koninkrijk van *Siam* heetende.

Vraag van den Ambaſſadeur aan de Roy.

Sijn antwoord hier op.

Pligt-pleegingen van de Roy aan den Ambaſſadeur.

En naardemaal op ſijn Europiaans inden dog was/ vroeg hy my ten eerſten / naar mijn ſtaat en Bediening/daar ik hem kortelijk op diende/ ſeggende / een Man te weſen, die te vooren de eere gehad hadde, om een Compagny van 100 koppen, ten dienſte vande *Hollandſche Compagny* als Kapiteyn te commanderen. Edog dat door het toedoen van eenige wan-gunſtigheeden nu genootſaakt was, mijn fortuyn in vreemde geweſten te ſoeken. Sulks dat naar het afleggen van mijn pligtplegingen/ hem by de hand nemende / tot voor de Stads poorten bragt, daar hy van den Vice-Roy en de Gouverneurs op hare Lands-wijſe ſeer beleefdelijk ontfangen wiert / wanneer dat naar 't afleggen der pligts-plegingen / d'artillery ſig voor de tweede - maal hooren liet / en ſo vervolgens / tot dat hy in ſijn daar toe aangeweeſen logement gekomen was: buyten ſijne Huys-bedieendens (die ſeer weynig waren) had hy nog 8 Geeſtelijke Perſoonen by hem.

De Roy van den Ambaſſadeur ten eeten verſogt.

Den derden dag naar ſijn komſt / wiert ik door een Edelman des Ambaſſadeurs gevolg ten eeten genodigt / werdende ſeer beleefdelijk op mijn komſte ontfangen / en in een t' ſamen-ſpraak geraakt weeſende / begon deſe Geeſtelijke / Edog niet te min weergadelooſe ſtaat-kundige Vader/ my met een ſeer ſtatig en Vriendelijk gelaat te ſeggen / byſonder verheugt te weeſen, dat ik ſo veel agting

Woorden van den Ambassadeur tegen de Roy.

voor sijn persoon gehad hadde, van my op sijn begeerte hier ter plaatse te laten vinden, en om dies wille, dat met lof van mijn Persoon hadde hooren spreeken, dien volgens ongemeen nieuwsgierig geweest was om my te sien, ten eynde om my uyt de naam van den Koning sijn Meester te versoeken, van my in sijn dienst te willen begeeven. En om des wille/ dat ik daar niet aan twijffelen soude/ presenteerde my die Prelaat, sodanige versekering hier van te geven, als ik selfs soude willen hebben, en daar-en-booven ook genegen was, van my alle geleedene schaade en verlies, wederom te vergoeden, die my door de *Edele Hollandse Compagny* waren aangedaan, en soude my daar en boven in staat brengen, om van alle de menigvuldige verongelijkingen, en smaadheeden, die my aangedaan waren, wraak te neemen.

Aanbieding van dese aan de Roy.

Deftige Reden-voering van de Roy aan den Ambassadeur.

Ik kon hier anders niet op antwoorden/ als dat ik hem ten hoogsten, en seer de-moedig bedankte om dat hy *Ambassadeur* my die eere aandede, van dienst onder so een groot, en Edelmoedig Koning te presenteren, en ingevalle, dat dit geluk deel-agtig wierd, sekerlijk mijn uytterste best soude doen, van my in d'eene, of d' andre Helden-daad wel te dragen, om my so doende de eere waardig te maken, die my soude mogen aangedaan werden, en wat de verongelijkingen en weder-waardigheden aanbelangde, die ik vande *Edele Compagny* hadde geleeden, deselve sette ik t'eenemaal uyt mijn sin, ten opsigte het onnodig oordeelde, my selfs te verknijsen over een saak, daar toe geen hulpmiddel en niet te herhaalen was, *d' Edele Compagny* hadde in *India* so veel gesag en vermogen, dat sy haar weynig lieten gelegen leggen aan een qualijk ge-intentioneerde dienaar; maar kon, behoudens de eerbied van sijn *Eerwaardigheyd*, mede niet bedenken, hoe dat sijn Majesteyt en des selfs *Ambassadeur* haar selfs verwaardigden, aan so een gering persoon te denken, als ik was.

Daar de Pater my te gemoed voerde, dat al over lange Jaaren van mijn persoon in *Europa* had hooren spreken, en dat de *Engelse* mijn naam aldaar bekent gemaakt hadden, en dat den *Franssen Agent* eenen *Monsieur Gelsam*, dewelke op *Bantham* sijn verblijf hadde, ten tijden, dat die troubelen ter gemelde plaatse voorvielen, een omstandig verslag van 't voorgevallene aan den Koning gedaan hadde, in welkers verhaal mijn naam en hoedanigheeden genoegsaam vermelt waaren, en dat den *Franssen* Generaal, *St. Martin*, en hy in den Jaare 1693 naar 't afgaan van *Poedechery*, ten tijden van haar gevangenisse op *Batavia* 't selfde in mijn opsigt hadde hooren bevestigen, en daar nevens ook verstaan hadde, hoe dat ik om de harde handelingen van *d' Ed. Compagny* aan my gepleegt, genootsaakt geweest was, van my op de vlugt te begeeven, sonder dat hy hadde konnen naarvorschen, waar ik my onthield, als werdende op *Batavia* selfs, daar van verscheyden gesproken, en 't geen dat dien Pater ook betuygde/ aan sijn Majesteyt overgebrieft te hebben, waar op hem van die Vorst/ ten Antwoord gedient was/ dat seer geerne wenste, veel diergelijke mis-noegde in sijn dienst te hebben, en insonderheyd Luyden, dewelke omtrent het bedienen van eenige aansienlijke ampten van 's *Compagny's* gedoente en de gelegendheyd der Steeden, en Forten een beproefde ervarentheyd hadden, als mede naar behooren omtrent die van een ander beroep. Antwoord van den Ambassadeur hier op.

Also dat wel-gemelde sijn Majesteyt betuygt hadde/ geneegen te wesen, een vaste voet in *India* te hebben, en was het mogelijk, de Heeren *Hollanders* de voet dwars te setten, en seyde gemelde Prelaat van hem selfs/ men moet immers bekennen, dat haar heers-sugt, in dese gewesten omtrent alle regt-sinnige *Europiaanse* Princen behoorde onverdraagelijk te weesen, ten opsigte, dat sy niet mogen lijden, dat hier andere natien koomen, om haar voordeel (gelijk sy *Hollanders* deden) te Sijn gedagten van Indien.

soekken, en dat hy ook wel bevroeden konde / dat sijn Majesteyts gevoelen, omtrent het aannemen van oude en beledigde *Compagny*'s dienaaren, het regte middel was, waar van men sig moest bedienen, ja, geen geld daar toe ontsien, want seyde hy / so daar yemand ondervindig van heeft, so is het *Vrankrijk*, en ik beeld my in, vervolgde hy / dat ingevalle *Monsieur de Lattaye* sig van d'advijsen hadde willen bedienen, die hem *Caron* hadde gegeven, 't meestendeel van dese Landen onder de gehoorsaamheyt van de Kroon soude geweest hebben.

En voor so veel als *Europa* aanbelangde, dat sijn Majesteyt seer goede diensten van de *Messieurs Schomberg*, *Calvo*, en *Catinat*, alle *Uytlanders* gehad hadde, en ook nog trok van de *Ridder Bart*, en 't geene, dat hier wel 't meeste toe contribueerde was, van hare merites soodanig met weldaaden op te vullen, datse seer weynig aan haar eygen *Vaderland* quamen te denken, en dat ik ten vollen versekert mogt zijn, dat den Koning op sijn voorschrijvens, my sodanig een gunst soude betoonen, als ik mogelijk niet verwagtende was.

Stelde my derhalven in keur / of ik hier van daan naar *Bengale* wilde gaan, en onder haar bescherminge blijven woonen, ter tijd, dat hy daar over naar 't Hof hadde geschreven, of indien ik van daar met een *Engelsen* Enterloper naar *Persia*, om so vervolgens over *Ispahan* over Land naar *Vrankrijk* te reysen, was een saak, die hem mede wel bevallen soude. Verklaarde my die Pater, dat hy de eere gehad hadde, van in des Konings Cabinet met sijn persoon alleen te spreeken, om over de *Indiaansche* saken te rede-kavelen, en op wat voor een plaats, dat men 't best behoorde te begrijpen, dat hy sijn Majesteyt daar op in de Kaart dese plaats hadde aangewesen, als in 't middel-punt van *India* zijnde, en van waar men gemakkelijk naar de kust en *Bengale* soude konnen overseylen, buyten dien de schoone gelegenheyd der selve, mitsgaders ook de gesonde lugt-streek van dit Land, en

daar

daar benevens 't gemak van bequaam Timmerhout van ftengen en maften &c. tot den opbouw, of 't verftellen der Scheepen dienftig, en dat hy fijn Majefteyt daar op hadde verfekert / dat aangefien den Biffchop op *Siam*, de Prins hadde weten te beweegen, om een Ambaffadeur van fijn Majefteyt te verfoeken, dat het de fchoonfte gelegendheyd was, die men bedenken konde, om daar een fortres op te werpen, dat daar op, den Koning fijn gevoelens voor goet en bondig hadde gekeurt, en dat hy nog benevens dien, hem de genade hadde bewefen, van gemelde *Pater* met hand-tafting te belooven, buyten de 6 Scheepen, dien hy hem mede gaf, op 't ontfangen van een gewenfte tydinge, met 12 kloeke diergelijke Oorlogs kielen byte ftaan, en dewelke nog wel van 12 andere fouden gevolgt werden, en ik fie der ook geen fwarigheyt in, vervolgde gemelde *Pater*, want ik hebbe, yetwes mede gebragt, dat bequaam is, om 't quaad gevoelen, 't welk de *Siammers*, van onfe natie opgevat hebben, te doen verdwijnen, vergrootende de gefchenken, dien hy voor fijn Hoogheyd ende verdere Staats-dienaars mede bragt, op 200000 Rijks-daalders, waar van ik eenige ftukken gefien heb / dien ik felfs moet bekennen / dat ongemeen koftelijk waren / beftaande uyt verfcheyde Curieufe Goud-draatfe gewerkte Kabinetten / rijkelijk met fijne gefteentens befet / en buyten dien Spiegels met Goude Lijften etc. Koftelijke gefchenken van den Ambaffadeur.

Als ons voornemen gelukt Heer Kapiteyn, vervolgde den Pater, myn op de fchouder flaande / dan fullen wy eens fien, of wy de *Hollanders* geen werk fullen konnen befchaffen, ik meen altoos wel van jaa, al waarenfe fchoon in *India* begraven.

Hy was egter niet op de natie / volgens fijn voorgeven / verbeeten / maar wel / dat hy een trek aan d'Edele Compagny fchuldig was / over eenige fmaadheeden / die fijn Perfoon aangedaan waren / fonder egter te willen feggen / waar in die beftonden.

Ik

Gevoelen van de Roy over dese redenen.

Ik hadde tot nog toe altijt getwijffelt/of dese verstuftige staat-kundige niet een van dese politique discoursen te berde bragt/ om de geheymen van mijn hert t' ontdekken / als uyt eenige oprégtigheyd; maar met slot van sijn reden / kon ik waarlijk de quaadheyd van sijn gemoed uyt sijn wesen sien blinken / waar op ik / om die Pater ter degen de kap te vullen / insgelijks mijn beklag dede / dat ook wel reeden van misnoegen hadde, wegens dat ik quam te merken en te bespeuren, dat mijn lange, ende getrouwe diensten soodanig beloond wierden, sijn Eerwaardigheyd doen verhaalende / hoe ik op *Ceylon*, en de kust *Chormandel* met den Admiraal *van Goens* en den Generaal *Speelman* in den *Maccassaarse* Oorlog als *Vry-willige* gediend, en gesworven had, en wijders / de voorvallen van *Bantham*, en hoe ik tot Kapiteyn gevorderd, en eyndelijk met Regts-gedingen, als andersints overvallen was geweest, verhaalende ik/ 't geen my hadde doen besluyten, om *Batavia* te verlaaten, zeedert het welke verscheyde maalen om mijn *Pardon* hadde versogt; maar dat het scheen, deselve voor my so lang, als ik leefde niet te verhoopen was, en dat ik selfs moest bekennen, dat de verkiesing, die sijn *Eerwaarde* gedaan hadde, om *Tanassary* tot een Hoofd-plaats te stellen, t' eenemaal, met mijn gevoelen mede over een quam, maar dat sijn *Eerwaarde* wel diende de grond eens te peylen, en wijders een ontwerp te maaken van een Fortres, en een plaats uyt te kippen, waar men gevoeglijk deselve soude konnen bouwen, waar toe ik mijn geringe dienst aanbood, te weeten / om een schets daar van te maken, en wijders door sijn *Eerwaarde* verbeeterd te werden, 't geen ik van hem gedienstig versogt.

Sijn klagredenen.

Want ik dagt / gelijk U Hoog Edele wel bevroeden kunnen / dat indien ik my daar toe liet gebruyken / als dan een Model daar van / alsa

wel als de Pater soude hebben / en dewelke ik niet ondienstig geagt hebbe hier nevens te voegen. Looſheyd van deRoy.

Wijders ging gemelde Prelaat met mijn selfs gemelde Rivier peylen / en vonden op de Bank voor aan de mond met laag water 4 en 1 vierde 4 en een half enaltoos niet minder als 4 vadem diepte / werdende voorts door verscheyde schoone en hooge Eylanden bedekt / en dien volgens de Reede voor alle winden beschut. Peyld met den Gesant de Rivier.

Onder dese Eylanden is'er een / dewelke wel de hoogste is / en daar men op een Pistool schoot na moet passeeren / dat daar een sterkte was / bequaam om de Zee / en de Rivier te bevelligen / ook soude konnen beletten / dat'er niet een Vaartuyg soude konnen voor by passeren / zijnde de kil omtrent een Snaphaan schoot breed / en aan weder-sijde schoone harde witte Zand-plaaten / daar men met gemak Konduyten soude konnen maaken. Eyland bequaam tot een Fortres.

In de Rivier zijn ter wereld geen blinde klippen / nog andere plaaten en banken te mijden / so dat men de stroom also wel by nagt / als by dag soude konnen in en uyt koomen / dus doende meende ik dat men te waater dese plaats niet soude konnen beset houden / want niet alleen eens / maar tot vier verscheyde maalen met dien Heer deselve over al gepeyld heb. Geen blinde Klippen in de Rivier.

Wy practiseerden / waar dat men best de Stad soude stigten / en vonden daar toe een schoone vlakte / effen in het inkoomen van de genoemde Rivier / sulks dat de Fortificaties van het so na-by gelegene Eyland de Stad aan weer-syde soude konnen beschermen.

Gemelde Pater een gaauw Ingenieur zijnde / seyde verscheyde maalen / dat wanneer hy 2 of 3 Jaaren / maar besit van gedagte plaats hadde / deselve onverwinnelijk soude konnen maken / en so ik als een Leerling van de konst spreken sal / kan met opregtigheyd des gemoeds seggen / en 't welk De Gesant is een Ingenieur.

ik

De Gesant maakt sig gereed om na Siam te reysen.

ik aanneem te bewijsen/ dat het doenlijk is/ ter sake/ dat het reeds uyt den aard sterk is.

Ondertussen wierd alles tot de Reyse van den Ambassadeur verbaardigt/ om over Land naar Siam, te vertrekken/ vermits dat men deselve in minder als 14 dagen kan afleggen/ en inmiddels wierd by haar goed gevonden/ dat ik onder haar bescherming tot Bengale soude vertoeven/ ter tijd/ dat d'Ambassade volbragt was/ en maakten dese Monsieurs Brieven van aan-prijsing klaar/ voor des Konings bedienders/ tot Hougly en Bellesoor; my volle versekering gevende/ dat ik met open armen van d'Opper-hoofden aldaar soude ontfangen werden en met het weder-koomen van den *Prelaat*, volgens den uytslag van sijne *Commissie* nadere hulp-middelen te neemen, waar naar men sig schikken soude.

De Roy heymelijk by de Grooten der Siammers ontbooden.

De Siammeese Viceroy, en Gouverneurs ondertusschen dese Gesanten/ en haar Instrumenten van de Geometrie met geen goeden oogen hebbende konnen aansien/ en yets van de voorneemens der Franssen uytgelekt/ en tot haar kennisse gekomen zijnde/ lieten my dese Heeren heymelijk roepen/ en vraagden my wel duydelijk/ of ik beter *Frans* als *Compagnys* gesind was? daar ik teegens haar betuygde/ dat niet naar de *Fransse* sijde helde, maar daar en teegen, alschoon van *d'Edele Compagny* verlaaten was, egter altijd sugt voor mijn *Vaderland*, en Natie soude hebben.

Deftige woorden van de Roy.

Op welke verklaaring sy my dan versogten/ dat ik haare sterktens, en gefortificeerde werken in besit voor de *Compagny* soude neemen, en daar van de Prince vlag soude laaten waayen, vermits sy my den opdragt der selver gaarne, ende gewillig wilden doen; maar ik antwoorde dese Heeren/ dat daar niet toe bevoegt was, en dien volgens sulks onmogelijk niet sou derven onderstaan, en wat de vlag aanging, het hadde nu geen plaats, als wel in tijt van Vreede andersints zoude hebben: want komen de *Franssen* hier, voegde ik daar by/ met een

Groote aanbieding der Siammers.

Antwoord van de Roy hier op.

een magt van Scheepen, sullen sy weynig om de vlag geeven, waar op sy my dan nader versogten/ dat ik daar over aan den Gouverneur van de Kust van *Chormandel*, of naar *Batavia* soude schrijven; dog ik gaf haar ten antwoort / dat mijn brieven niet geloofd souden werden; maar dat het gevoeglijk en de beste wijse soude weesen, 't geen ook t'eenemaal van haar pligt was, d'aankomst van gedagte *Franssen Ambassadeur* aan den Koning bekent te maaken; soo mede eenige van die Natie van voorneemen waaren, sig hier neder te slaan, men ootmoedig moeste versoeken, om een spoedige bystand, om niet door haar overvallen te werden. Op het ontfangen van die brieven, mijne Heeren, voegde ik daar by/ sal sijn Majesteyt ten eersten het Opper-hoofd van de *Compagny* laten roepen, en hem sulks voorslaan, als wanneer ik gants niet en twijfel, of wy sullen wel haast Scheepen en volk hier hebben, en dan sal die *Ambassade* ook wel vrugteloos afloopen. Maar mijne Heeren, seyde ik verders/ tot belooning van dese mijne gegevene raad, versoek ik ook gedienstig, dat *U Ed:* insgelijks een beede aan den Koning, uwen Meester gelieven te doen, ten eynde dat sijn Majesteyt my tot een voorspraak, omtrent sijn *Hoog Edle* en *d' Edle* Heeren Raden van *India* gelieve te strekken, ten eynde dat ik mijn vergiffenis van de *Compagny* mogte erlangen, en waarlijk: mijn Heeren ik oordeele, dat gy my sulks qualijk kunt weygeren, om de wille, dat gy gesien hebt, hoe gewillig dat ik mijn leeven hebbe gewaagt, om den Roover te verdrijven, die U Reede onveylig maakte; want al schoon dat het tot de daad niet gekoomen was, hadden sy egter kunnen bespeuren, dat mijn meening goed geweest was. Wanneer dan de Heeren haare brieven klaar zijn, vervolgde ik daar by / laat my daar de weet van doen, want ik ben ook genegen aan 's *Compagny's* Opper-hoofd daar over te schrijven.

Nader versoek der Siammers.

Weder-antwoord van de Roy.

Dese Heeren waaren in dier vorgen over dese woorden getroffen / datse yder om 't eerst op mijn

star-

Groot gevoelen der Siammers over de woorden van de Roy.

star-oogden en my wijders by der hand vattende / by den God des Hemels beloofden / 't selve soodanig te sullen doen.

Twee dagen hier naar wierd een Expresse naar 't Hof van Siam met meer-gemelde Heeren haar letteren / en mijn brief afgesonden.

Ik begon my te kittelen van een gewenste uytkomste; maar wiert meer als oopt verbaast / te sien / dat op dese brieven geen ander gevolg quam / als dat de Fransen Ambassadeur door uytdrukkelijke ordre van den Koning van Siam gecommandeert wierd / om met 't selfde Schip te vertrekken, daar sy mede gekoomen waaren, ten opsigte / dat sy door dien Vorst niet konden werden aangenoomen / die geene te zijn / daar sy haar voor uytgaven / vermits dat met een Moors Schip in sijn Haven gekoomen waaren / daar hy in tegen-deel wel wiste / als mede ten vollen versekert / en bewust was / dat het den Konink van *Vrankrijk* aan geen bodems ontbrak, om sijn *Ambassadeurs* te brengen, daar hy se wilde hebben, dat was in 't Jaar 1685 wel gebleeken, en kon die Majesteyt ook wel beseffen, dat soo een edel-moedige Vorst, en magtig Koning, als den *Franssen* Koning was, het hem tot een schande soude rekenen, sijn *Ambassadeur* aan soo een Prins, als hy was, op die manier te senden: maar dat het hem beter geleek, datse onder dat voorwendsel wel yets anders in den sin hadden, en daarom soo konden sy hoe eerder, hoe liever met haar voorgewende *Geloofs-brieven* en geschenken vertrekken.

Order van den Koning van Siam aan den Ambassadeur.

Wijders hadden de Gouverneurs heymelijke ordre gekregen / om my in handen, van daar toe twee uytgesondene Konings Dienaaren, te sullen leeveren, die my wijders aan 's *Compagny's* Opperhoofd op *India* souden overleeveren, dog de Gouverneurs hadden de goedheyt / om my hier van tijdig te waarschouwen. Over sulks was mijn burgerschap op Tanassary gaauw gedaan / en hadde ook de voorsigtigheyd gehad / om altijt een gezadelt paart

Order om de Roy in handen van de Compagny te leeveren.

Dog word gewaarschouwt.

paart in gereetheyt te houden / want om de onkosten een weynigje goed te maken / had ik 't Schip / waar mede op Tanassary gekoomen was / naar dat het een weynigje vertimmert was / met 7 Elephanten naar St. Thomè gesonden / tog daar en tegen had ik een handige Chaloup zeyl-reede leggen / om by ontmoeting van een Compagny's bodem / oft wel voor gedagte Siamse Compagny's Opper-hoofd bedugt zijnde / ten eersten daar in te stappen. Ik hadde even zoo veel tijds / dat ik afscheyd van de Paters Jesuiten (want haar Caracter van Ambassadeurs en gold hier niet) te nemen / die my behalven die geene / die reets naar derwaarts geschikt waren / van brieven voorsagen / om aan haar Lands-luyden op Bengale t' overhandigen.

Sijn voorsorg hier tegen.

Begeeft sig aan boord.

Mijn goetje wierd inmiddels aan boord gebragt / en naar 't nuttigen van een glaasje wijn / vervoegde ik my tegens den avond naar mijn Chaloup, en d'ankers geligt hebbende onder zeyl / en vervolgens de Rivier uyt raakende steevenden insgelijks op St. Thomè aan / in Zee zijnde was my het gemoed met 't ontbeeren van een fatsoenlijk geselschap te missen / en van een goed boek / door de laatste harde bejegening soo ontsteld / dat ik met de schrikkelijkste gedagten geslingert was / dat ik duysenderley voorwerpen in een uur hadde / dan leyde ik de schuld op den Koopman van Son, dewelke quansuys om sijn yver voor de Compagny te toonen / het op mijn leeven gemunt hadde / maar als ik daar en tegens quam te bedenken / dat die man door uytdrukkelyke ordre van U Hoog Ed: daar toe verpligt was / moest ik daar en tegen weder by my selfs bekennen / dat de man niet anders gedaan hadde, als het geene, dat een eerlijk *Compagny's* Dienaar toequam, soo moest ik my selfs over mijn Heeren gebieders beklaagen; verschoon my Edle Agtbare Heeren, ik spreek als een gevlugte Misnoegde, maar niet als een getrouw Onderdaan, van U E Hoog Edelheeden, wegens dat ook al te veel vervolgt wiert / want seyde ik twils

Swaarmoedigheyd van de Roy.

in my selfs/ ik heb in 't *Vaderland* meenig soldaat sien straffen, die buyten de Linien agterhaalt wiert, maar wanneer dat men bevond, dat sy met het front naar 't Leeger marcheerden, soo wierden sy dikwils als *Moeskoppers* gestraft, en niet als *Overloopers*.

Ik ben/ dagt ik/ een man/ dewelke my van mijn post heeft soek gemaakt/ om een gevankenis t'ontgaan/ dewelke met regt/ de plaats der ellendige, en 't graf der levendigen gevoegelijk mag genoemt worden/ ik hebbe 's Compagny's vrienden/ nog vyanden 't haare ontrooft/ in tegendeel den interest van mijne Heeren en Meesters in allen deelen op Atchin waargenoomen/ en hoe dikwils heb ik met mijn bidden en smeeken om lijfs-genaa versogt; maar die droevige gedagten namen een eynde/ doen ik St. Thomè begon te naderen/ vermits dat 't voorsz. Schip wel daar vond leggen/ maar niet in die staat/ dien ik verwagt hadde/ want de Paliacatse vrienden hadden al bry in de beurs van den Moorman, onder voorwending van een Moorse pretensie, getast.

Komt te St. Thomè.

Maar de vlugge tijd liet my niet toe/ hier langer te blijven/ veel minder Madras aan te gieren/ (daar ik egter soo nootsakelijk hadde willen aangaan/ dewijl dat ter gemelte plaatse te innen/ en te vorderen heb) aangesien dat in 't verby-zeylen van Nagapatnam, een kloeke flupt nevens 4 of 5 Jagies en zeyl-Chaloupen gewaar wierd/ weshalven mijn ankertjes t'huys gehaald/ en de zeylen by-gemaakt hebbende/ stelde ik mijn kours langs de wal en snapte vervolgens de Bengaalse Rivier in/ wanneer op Bellesoor aan Land quam/ daar ik ten spoedigste een Dienaar naar de Fransse Logie sond/ om daar bekend te maaken/ dat 'er een persoon van *Tanassary* gekoomen was, dewelke brieven voor de vrienden mede gebragt hadde.

Vertrekt van daar.

Siet eenige Scheepen.

Komt te Bellesoor.

Ik hadde niet lang getoeft/ of daar quam een man van fatsoen versoeken/ dat ik binnen de *Logie* soude gelieven te koomen, alwaar ik verscheenen/

Word versogt in de Fransse Logie te koomen.

nen/ en mijne Brieven overhandigt hebbende/ so wierd ik met veel heusheyd en teekenen van vriendschap so minnelijk ontfangen/ als ik soude hebben konnen wenschen/ voorts ordre stellende / dat mijn gemelte *Chaloup* voor haar *Logie* gebragt wierd.

Den Pater Tachart, quam (om dat als gesegt / sijn voorstel en d'Ambassade in wan-order geraakt was) kort daar aan met sijn geselschap van Tanassary wederom te rug / en onderwijlen middelen beraamd tot mijn vertrek naar Patria, 't welk stond effect te nemen met een Engels particulier Schip / anders genaamt een Lorrendraayer, gelijk ik hem tot dien eynde mijn Chaloup tot sijn gebruyk leende en na 't gedaane werk deselve voor 4000 Realen stond te te verkoopen/ daar wierd dan vast gesteld / dat ik met nog een persoon van haar natie, om my als een Leyds-man te dienen, eerst na *Engeland* en van daar ons wijders naar *Vrankrijk* souden overgevoert werden, alwaar wy met onse komste aan 't Hof, ingevolge den inhoud der Brieven, aan d'eerste Dienaar van Staat *Monsr. de Pontchartrain*, ons moesten aangeeven/ die my dan wel aan sijn Majesteyt soude presenteeren: want naademaal, seyde *Tachart*, dat wy onlangs tijding bekoomen hebben, dat'er hoop tot de vreede is, oordeel ik het beste te weesen, dat ik hier blijf, tot dat deselve gesloten is, als wanneer ik met de 2 Scheepen, die hier leggen, myten eersten naar *Tanassary* sal vervoegen, om onse voorneemens te helpen uytvoeren.

Komst van Pater Tachart.

De Roy neemt voor met een Engels Schip te vertrekken.

Om wat reden hy sig van daar na Vrankrijk soude begeeven.

't Welk waar en waaragtig te geschieden staat / ingevalle dat U Hoog Edele, naar haare gewoonelijke wijsheyt daar niet by tijds in voorsien/ eben-genoemde plaats gefortificeerd / en in staat van tegen-weer gebragt wesende / hebben sy verscheyde maalen geredeneert / en voor vast gestelt/ dat sy dog niet eerder in staat souden zijn, *d'Edele Compagny* de dood steek te geeven, so sy *Malacca* niet en hadden, alsoo niet buyten reeden by haar

Voorneemen der Fransse.

in opmerking werd genoomen / dat het een passagie van aangeleegentheyd was.

Wat Tanassary aanbelangd / so kan ik met een opregt gemoed / U Edele Groot Agtbaare, verklaaren / dat ik niet anders van gedagten ben / of sy sullen met haar 2 Scheepen in staat zijn / om in weer-wil van den blooden Inlander (dewelke men daar Barmens noemd) tot hun doel-wit te koomen; als wanneer ik het voor een sware / ja een onmogelijke saak stel / om haar daar uyt te doen verneslelen / 't is waar / dat'er eenige Siammers tot besetting leggen; maar die zijn niet bestand om de Fransen 't hoofd te bieden / buyten dien werden sy van den Land-aard / om dat sy die onnosele menschen in een slaaffse dienstbaarheyd houden / seer gehaat / en dewelke op het eerste beweeg-middel / de Franse party ten eersten souden kiesen / waar by sy evenwel dat voordeel souden genieten / van Levens-middelen in overvloed te genieten.

Gevoelen van de Roy weegens Tanassary.

Gesepde Fransen stellen ook vast / dat het qualijk-uytvallen van haar / wegens het laatste voorval der saaken / aan d'Edele Compagny en niet aan de Koning van Siam te wijten was / vermits sy seyden / dat den Vorst geen verstand genoeg en hadde, om soodanig een antwoord te bedenken, als sy erlangt hadden.

Woorden der Fransse wegens de Compagny.

Ik hebbe haar ook dikwils hooren spreeken / van een Eyland / genaamt Negratie, leggende op 7. graaden benoorden de Linie Equinoctiaal, weesende voor desen door de Peguanen bewoond / maar om het geduurig moorden en stroopen van de Manicaibers wederom verlaten / want volgens hun voorgeven was dit Eyland uytsteekend vrugtbaar / so van allerly soort van vrugten / als rijkelijk / van vee / en vis versien / so dat om sijn onderhout daar te vinden / men niet meer behoefde mede te brengen / als sout / geweer / om het vee te schieten / en netten / om de vis te konnen vangen / dewijl dat dit alles aldaar in overvloed te bekomen was / sy maken ook niet weynig haare ge-

Eyland Negratie.

Vrugtbaarheyd des Eylands.

dagten op de Eylanden Nicobarien daar sy voor eenige Jaaren een Priester hebben gelaten / die een groot getal van die Eylanders tot het Christendom gebragt heeft/en so mede van de nabuurige Eylanden/ gelegen op 8 graden Noorder-breete / want de eerste is op de hoogte van 7, de tweede op 8, en de derde op 9 en 10. graden Noorder-breete/ op dese plaatsen heeft men ondervonden / dat daar een redelijk overvloed van amber / perels / en andere kostelijke Zee-gewassen vallen / welke dierbare waren tegens slegte kleeden en verlegen Lijwaten gemangelt ende verhandeld / ook wel ingekogt werden / wijders zijn de Inwoonders seer vreesagtig van aart.

Eylanden Nicobarien.

Des selfs Koopmanschap.

Aart de Inwoonders.

De Franssen poogen op Bengaale al mede d' Ed: Compagny in haare ommeslag te dwars-boomen/ en by de Mooren in kleyn-agting te maaken / haar tot dien eynde met eenige brieven bedienende / dewelke van 's Compagny's weegen aan den befaamden Silvagie gevonden / en door haar onderwegen onderschept en aangehouden souden geworden zijn. De Mooren, een ligt-gelovig volk zijnde / betuygden daar over hun misnoegen / met te seggen / wanneer sy de handen wat ruymer hebben, niet nalaaten sullen, haar gevoelig daar over te toonen. Noopende dese materie / en andere saken / hebben sy verscheyde maalen met de Moorse Gouverneurs in mijn by-weesen raad gehouden: maar ik hebbe ten vollen kunnen bespeuren / dat dese bestierders den Directeur te schrander waaren / sulks dat ingevalle hy niet beter Koopman is/ als Staat-kundige / hy in alles een bysonder slegte maat is.

Voorneemen der Fransse op Bengale.

Hun verhandeling met de Moorse Gouverneur.

Dewijl ik dese walgelijke t' samen-spreekingen/ meer als mijn lief was / moest hooren / verscheen de Resident, Sinjeur Hugo vander Meer in de Fransse Logie / my mede deelende 't aangenaamste nieuws/ dat naast mijn Saligheyt van den Hemel/als een Gods-spraak te verwagten hadde / namentlijk / hoe dat *U Hoog Edele* uyt een sonderlinge gena-

Blijde Tijding voor de Roy van Hugo van der Meer.

de waren bewoogen geworden, om mijn *pardon* te geeven en dat het reets tot *Hougly* was; met die bybeeging/dat hy *Resident* 't selve alle uuren verwagtende was: my dien volgens voorhoudende/ of ik met het erlangen der selve genegen soude zijn, om my weder onder 's *Compagny's Jurisdictie* en gehoorsaamheyt te begeven.

Verkrijgt pardon.

Ik wiert hier over sodanig van blijdschap verrukt/ dat by-naar niet konde gelooven/ 't geen ik quam te hooren/ egter de plaats/ daar ik my selfs bevond/ liet my niet toe/ om my selfs uyt te laten; maar gaf gemelde Sinjeur vander Meer te kennen/ dat ingevalle hy het sodanig met opregtigheyd meende, en ik van sijn seggen versekering kreeg, als dan niet een minuut onder de *Fransse* soude willen blijven, maar hoe eerder hoe liever, genegen was, naar *Hougly* te vertrekken vermits dat *Batavia* met geen voorgenoomen raad verlaten hadde, om mijn *Vaderland* schaade aan te doen, maar wel om mijn saaken, in 't lieve *Vaderland* komende, te redden.

Sijne woorden hier over uytgeboesemt.

Wy besloten dan/ om daar over heymelijk naar *Bengale* te schrijven, op dat de *Franssen* hier af geen kennisse mogten hebben/ 't geen dan ook sodanig in 't werk gesteld wierd/ dog egter soo bedektelijk niet/ of die arglistige natie wierd'er yets af gewaar/ wesweegen alle hunne kragten inspanden/ om 't selve te beletten en dikwils met de waapens in de hand gereet stonden/ wanneer dat den voornoemden Resident in mijn woon-plaats quam/ daar egter geen swarigheyd was/ om haar geweld te ontgaan/ als de bewuste 4000 Rijksdaalders te betaalen/ want haar te willen verlaten/ sonder de voldoeninge/ daar van te doen/ soude sekerlijk moeyelijkheyd veroorsaakt hebben/ en schoon daar toe hadde konnen koomen/ soude het my seer schaadelijk geweest zijn / om aan te gaan: naardemaal mijn Scheepje de Elly, en de Chaloup, benevens alle mijn andere tijdelijke goederen onder haar bewint en gehoorsaamheyd waaren/ 't geene den Edelmoedige Vander Meer beweg-

Hun besluyt dien aangaande.

Dat uytlekte aan de Fransse.

breegde/om mijn de gedagte somma te verschieten/ alsoo dat hy oordeelde en ook quam te uyten/ dat het *d' Ed: Compagny* der niet op aankoomen sou- de, als mijn gevoelen ontrent deselve maar opregt was, gelijk sulks by sijn Copy-Briefjes U E. Hoog Edele nader sal vertoonen.

Van der Meer schiet de penningen aan de Roy om sijn schuld te betalen.

Daar op stelden wy een dag/ dat hy op het onversienste in de *Fransse Logie* met het geld soude komen, en daar benevens mijn *Pardon* in handen soude stellen, waar op ik dan aannemen soude, van met hem naar onse verblijf-plaats te gaan, om so doende in staat te wesen, by aldien daar op uytvlugt maakte, haar die penningen ten eersten toe te tellen, gelijk haar deselve op hunne begeerte ook ter hand gestelt wierden/ waar naar de geseyde aanbiedingen/ en het pardon van gemelden Resident met de vereyste eerbiedigheyt quam aan te vaarden/met hem hand aan hand haar Logie uytgaande/ en wy naar d'onse begeevende/ latende de gemelde Franssen in de uytterste verwondering op onse beyde Persoonen star-oogen.

Onderling accoord tussen Van der Meer en de Roy.

Gaan t' samen uyt de Franssè Logie.

Edog het schijnt/ dat de rampen en ongevallen nog geen eynde van mijn verdriet wilden maken/ ten opsigte/ dat die natie door een verbloekte sugt van wraak- gierigheyd ingenomen zijnde en wel siende/ dat sy onvermoogens waaren/ deselaan my te oeffenen/ hunne goddeloose gierigheyd den vryen toom gaven/ ter saake/ dat sy als uyt een Wolven-bos van haar Logie in mijn huys quamen/en daar de waardy/van ontrent 3000 Rijks-daalders uytroofden/ gelijk sulks des anderen daags met het afhaalen van mijn overgebleven armoedtje(heyligijk ende waaragtiglijk zy 't gesegt) soodanig bevond.

Wraak-sugt der Fransse.

Die dé goederen van de Roy weg neemen.

Met mijn komste in Hougly wierd ik nog sterk door de Heeren St. Martin en de Lande, desselfs mede-stander aangesogt/ en door allerhande gesuykerde woorden/ met het op-offeren van de alder-voordeeligste saken en aanbiedingen/ dien men waarlijk yemand soude konnen aandoen/ ge-

Aanbiedingen van de Heeren St. Martin en de Lande.

tragt/om my van voorneemen te doen veranderen/ want dat soude mijn agting by haar niet verminderen/ maar in tegendeel doen aangroepen/ ten opsigte/ dat sy nu wel sagen/ dat de *Ed: Compagny* overtuygt zijnde van 't quaad, dat sy my gedaan hadden, my nu op die wijse *pardon* quamen te geeven. Maar ik liet aan mijn woorden genoeg blijken/ dat sulke voorstellen my niet seer aangenaam waaren, en toonde ook/ dat sulke praatjes my niet seer behaagden/ en moet ook bekennen/ dat ingevalle naar sulke voorstellen hadde geluystert/ een van de snoodste menschen des Aardbodems soude geweest zijn/ en dan niet alleen soo schendig U E: Hoog Edele loffelijke barmhertigheyd soude komen te veragten/ maar buyten dien/ om een verfoeyelijke eer-sugt mijn selfs tegens mijn Vaderland soude kanten.

Dat de Roy van de hand wees.

Den Directeur, Pieter van Dijkshoek, ordonneerde my in den eersten by-een-komste/ dat ik alle papieren en bewijsen soude hebben over te geven, om dat hy aannam/ alle mijn uytstaande schulden ende saken te doen ver-effenen, om dat ik in staat soude zijn, van met den eerst vertrekkende bodem naar *Batavia* te stevenen, tot welken eynde ik hem de geteekende Obligatie ende reekeningen van de schuldenaars quam over te geven/ mitsgaders den schuldenaar selfs in sijn handen leverde/ dewelke sijn agterstal ook niet ontkende/ maar deselve aannam te voldoen/ als den Heer Directeur voornoemt andersints hem die gunst wilde bewijsen. Dat den gemelte Kapiteyn *Philip de Croes* van sijn schuldenaars Schip op *Hougly* van *Bellesoor* mogte werden opgeroepen, 't welk hy wel beloofde/ te sullen besorgen. Maar tot de daad niet gekomen is/ werdende den genoegsame gegijselde schuldenaar ontslagen.

Eysch van den Directeur Pieter van Dijkshoek.

Dat van de Roy werd na-gekoomen.

Maar uyt niet duyster quam te blijken/ dat mijn voordeel by den Directeur weynig behertigt wierd/

wierd / oordeelende / dat my dese slinkse trek van sommige Messieurs gespeelt wierd / ter saake / dat sy mogelijk gedagten maakten in 't Scheepje / dien-volgens hun best doen souden / om verre onder de waardy met een slinger-slag daar aan te komen / alsoo het hier gants geen nieuwtje is / dat door een Onder-koopman van 40. een Boek-houder van 30. ja tot een Assistent van 20 guldens 's maands inclusys / Scheepen van 2 of 300 Lasten naar de Maldivise Eylanden / om hunne bysondere handel te drijven / (onder een verkeerde naam van d'eene Moorsse, of Jentiesse Koopman) gesonden werden / gelijk mijn voorgemelde Scheepje nog heeden den Onder-Koopman Pieter Hofmeester toe-komt / mitsgaders voornoemde bodem bebragt / en na de Maldives gesonden hadde / sulks dat ik eenigsints bewust zijnde / van dese loose bedieundens / en in opmerking genomen hebbende / dat mijn voornoemde schuldenaar / een troetel-kint van haar weesende / dat 'er yets van St. Anna moeste onder loopen.

Voorneemen van eenige om aan het Scheepje van de Roy te geraaken.

Lorrendraayery in Indien.

Derhalven om mijn schaade voor te koomen / te rade wierd / met een smeek-schrift aan den Direâeur en den raad te versoeken / dat mijn vertrek tot de laatste Scheepen mogte werden opgeschort, en de reyse met mijn *Chaloup* aanneemen, om so doende gelegendheyd te konnen hebben, van mijn saken op een effen bodem met de *Ed: Compagny* en andere te stellen, vermits dat ten vollen versekert was, van mijn uytstaande schulden tussen die tijd te konnen invorderen, met die by-voeging nogtans / dat soo *Haar Ed*: eenige swarigheyd maakten van my met eygen Vaartuyg te accordeeren, na *Batavia* te steevenen, als dan op haar goed-vinden ook wel genegen was, de *Traverse* met een *Compagny's* Schip te doen, wanneer gemelde *Chaloup* gevoegelijk, in Compagny met mijne goedertjes mede soude konnen de *Voyagie* aanvaarden! 't gunt my by Apostil wel duydelijk ontsegt

Smeekschrift van de Roy aan den Direâeur.

Word sijn eysch ontseyd.

En een ander last opgeleyd.

segt wierd / maar daar en tegen belast / my gereet ende vaardig te houden, om binnen 3 of 4 dagen met de *Boor* te moeten vertrekken, dog egter met die verbintenis / dat gehouden soude zijn, 2 Persoonen tot volmagten te stellen, die my souden werden aangewesen, door den Heer *Directeur*, aan wien ik mijn *Actie* over soude hebben te dragen, en een nette Lijst hebben op te geven, van mijn uytstaande schulden, gelijk door Secretaris en getuygen / een Register daar van gepasseert is / en deselve in handen van gemelde mijn gemagtigdens gestelt; insgelijks ook ter ordre van den voornoemde een volmagt / op dat uyt kragte van dien in staat soude moogen weesen / met de saak voort te vaaren; blijvende onvermindert dit egter gehouden van hunne verrigting / bewijs en andersints aan den Raad te doen / die haar naar de billijkheyd de behulpsaame hand soude bieden / edog wat mijn Chaloup aanbelangt / deselve soude in 't geselschap van de 2 Galjoots in de maand December al mede weg geschikt werden.

Hoe de saaken van de Roy gereddet wierden.

Ingevolge van 't voorgenoomene / soo maakte men een begin op de papieren / en de schuldenaars te ondervraagen / ende de schulden deugdelijk bevonden zijnde / maakte men een reekening liquide van mijn debet en credit, wanneer sy quamen te bevinden / dat ik genoegsaam in staat was / om mijn schulden af te doen / en soude boven dien met een langer verblijf op Hougly, wel een mooye stuyver hebben konnen over houden / maar den Heer Directeur buyten allen twijfel geoordeeld hebbende / dat een persoon van mijn staat en bediening 's Compagny's ommeslag en Koophandel aldaar niet behoeft te weeten / of om beter gesegt / van 't bond-genootschap niet en was / kon ik niet opdoen / maar moest (naar dat mijne in plaats gestelde mannen een memorie, in geschrift van mijn goederen / met voordagt hadden opgesteld / en goede sorg voor het aan boord brengen der selve hadden gedraagen) my aan boord

bege-

begeven/ weynig van gedagten zynde/ dat den vernuftige Heer Directeur den Schipper met een geheyme ordonnantie bevoegt soude hebben/ om mijn goederen onder sijn verantwoording te neemen, en deselve met sijn aankomste op *Batavia*, aan *U Ed: Hoog Edele* gemagtigdens over te leveren.

De Roy geeft sig aan boord.

Hier werd ik wederom getergt over dese mijne aangedaane ongelijken te klagen/ en eens aan onsijdige persoonen voor te houden/ of desen Heer yveraar van 's *Compagny's* voordeel niet eerst behoorde van gemelde schuld af te vorderen? en ingevalle dat hy eenigsints agter-dogt gehad hadde/ dat ik onmagtig om te betalen soude geweest hebben/ eer dat tot die proceduuren gekomen was/ van my tyd te vergunnen en daar in te voorsien.

Klagten van de Roy.

Edog 't schijnt dat soo een verstandig Koopman sig selfs inbeeld/ dat geen vyer-schaar 't vermogen heeft/om met haar vingers tot aan de stoel van sijn Agtbaarheyd te reyken/ 't geen dat egter hemels vast geresolveert hebbe met luyden van kennisse t'overleggen/ op wien dat ik mijn verhaal sal soeken/ wegens mijn geleedene schaaden/ en merkelijke ongelijken/ dien ik door sijn doen hebbe/ en nog moet gedoogen/ en naardemaal ons geen aanmerkens-waardige dingen van Bengale tot Batavia toe/ te vooren quamen/ sal ik hier mede een eynde maaken.

Eynde van sijn verhaal.

Dit is dan Hoog Ed: Heeren 't papiere kind/ wegens mijn wedervaren/ dat ik aan U Edele zedert mijn afwesentheyd van Batavia in de tijd van over de 6 Jaaren/ wegens de voorvallen/ die my overgekomen zijn/ kan op-offeren met betuyginge/ dat ik in gemelde tijd/ soo veel niet geschreeven hebbe/ als nu zedert 6 weken herwaarts: ik hebbe my be-yvert/ om voor al de waarheyd te seggen/ en hebbe mijn staat gemaakt/ de voorvallen van een ront jaar op 6 vellen schrift te stellen/ hebbende ook 6 uuren van

Vertoog van de Roy aan de Hoog E: H: van de Indische Maatschappy.

noo-

nooden gehad om 't wel daar van op te stellen/ niet ter saake/ van de soet-vloeyende stijl / maar om mijn swakke memorie te gemoet te komen/ ik ben niet bequaam om de luyden / dewelke aan 't geene/ dat 'er voorschreeven staat te twijfelen/ geloof in te boesemen/ maar des niet te min onder verbetering / van U Hoog Ed: staat het my vry te seggen / dat ik in 54 jaar levens / 't welk mijn ouderdom is / soo veel gevaren niet onderworpen ben geweest / als in den genoemden tijd / en noopt meer reden gehad / om den Alderhoogste voor sijn genade / aan my beweesen / te looven / en te danken, dewijl dat ik het ongeluk gehad heb / om mijn vaartuygen een, door afloopen en de twee andere aan een woedende zee-strand te verliesen / in verscheyde gelegentheeden / gehongert en gedorst tot versmagtens toe / daar benevens dikwils van kleyne geplaagt / en van wilde dieren in gevaar van mijn leven geweest / sonder gewag te maken / van de swaare reegen-vlagen / de bitterheyd van de konde nagten / en de onverdragelijke hitte van de Son op onse bloote ligbaamen/daar benevens ses-maal mijn leven aan een sijde draad gehangen / om de selve door een strop / staal / en vergif te sien eyndigen/ waar by met waarheyd kan seggen/ tweemaal van mijn goederen berooft geweest te zijn; so dat om die oorsaake/ vermeyne ik reden te hebben/ om te roepen / ondoorgrondelijk is Godes barmhertigheyd, en wie heeft sijn raad gekend; ter saake dat naar soo veele weder-waardigheeden/ en by-naar onvermijdelijke gevaaren / den Almogenden Vader/ den gesegenden Heyland/ onse Saligmaker Jesus Christus, en Heylige Geest / my de genade verleent hebben / om als een gehoorsaam onderdaan / onder mijn eygen Vygen-boom en Wijnstok te leven / en daar-en-boven de middelen verschaft hebben / om mijn Vaderland dienst te doen. Aangesien ik heyliglijk en tot de laatste snik van mijn leven toe sal blijven volherden / van U Hoog Edele met een opregte meyning / de weg aan-

Des selfs verschooning in eenige saken.

Verhaal sijner ongemakken.

Sijn dankbaarheyd aan God.

gewesen te hebben / om in besit van de goud-rijke Mijnen van Banyer te komen / en 't pad ontdekt / waar door de loffelijke Nederlandse Maatschappy in de kostelijke Diamant-Mijnen van Succadana kan treeden / en dat sonder kosten / sonder moeyten / en swarigheyd van verlies van volk.

Waar toe ik U Edele mijn persoon en grijse Sijn aanbie-
hoofd seer nedrig met een onbevlekte trouw aan- ding aan de
biede / sullende met vermaak en liefde my tot een Maatschap-
groote eer stellen / dat ik de vlakken van mijn py.
kleederen / met het uytstorten van mijn bloed door U Ed: Hoog Edele mijn voester-Heeren mag uytwissen / want sijn vyand te kleyn agten / is onvoorsigtig gedaan / en buyten dien een regtschapen
Soldaat moet niet eerder roemen / als wanneer Sijn verder
dat hy van den strijd komt / laat / bid ik U Hoog versoek.
Edele Heeren, haar wijse gedagten op de ligte verandering / die der in de Stad Archin soude konnen gemaakt werden / maar eens gaan. Maar voor al Edele Heeren (ik betuyg voor God Almagtig / dat ik niet en liege) U Edele bedenkingen gaan over 't ontwerp van de Fransen, belangende de Stad Tanassary en naar mijn gering oordeel kunnen U Ed: soo naakt / en klaar 't voordeel waar-neemen / die dese natie daar door soude bekomen / dat het geen verdere waar-making vereyst / ook werden U E: Hoog Ed: seer ootmoedig gebeeden / mijn bedrukte verschoveling door de straalen van U Ed: gepreesene goed-aardigheyd te overschaduwen / op dat U Ed: soo doende blijken geven / van niet te begeeren / dat een man van mijn Jaren / dewelke te oud is om 't Musquet te dragen / en om ongeveynst te spreeken / vermeynt in verscheyde heete voorvallen getoont te hebben / dat hy al sulk een goede voorganger / als sijn naarvolgers is geweest / behalven dat geen hand-werk geleerd heeft / en buyten 't ontbeeren van sijn tijdelijke goedertjes / geen ondervinding heeft / om koophandel te drijven op som-

een

mige Vaar-waaters / gedoogt niet / smeek ik Hoog Ed: Heeren nogmaals / dat hy die alder-slimste plaag soude onderworpen zijn / van oud en arm, te worden / op dat hy U Hoog Ed: als tweede Vaders mag naar-geven / dat *U Ed:* kunt straffen, en wederom salven, die is / en ook soo lang sijn Schepper haar 't ligt in sijn oogen laat schynen vermeynd / soo gewillig te leven als te sterven.

(onderstont)

U Hoog Edelens alder-onderdanigste tot der dood toe getrouwe en gants overgegeven Dienaar

(was getekent)

JACOB JANSZ. de ROY.

(ter sijde stond)

BATAVIA den 13 *Maart*
Anno 1698.

E Y N D E.

RE-

REGISTER

Van de voornaamſte Saken, vervat in de *Reys-Beſchrijving* van *Jacob Janſz. de Roy.*

Berg

- - word

List

Twee-

EYNDE.

Drukfouten aldus te verbeeteren.

Voor *Catteringen* lees *Cottaringen*
Pag. 68 voor *luyden* lees *luydende*
76 voor *waarom* lees *waarlijk*
vertrok- *vertrokken*

